

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1918, τεύχος 4^{ον}

μετὰ 46 εικόνων.

σύνοψις

- σελις
- 115-154 Καββαδίας· Ἐπιδαύρου ἐπιγραφαὶ (Ἀρχαῖκὴ συμπολιτεία· εἰκ. 9).
- 115-171 » — ἐπιγραφαὶ ἱαμάτων (εἰκ. 3).
- 172-195 » — ἀνασκαφαὶ (1918-1919· εἰκ. 3-4).
- 195 Β. Δ.· εἰς Ρόδου ἐπιγραφὰς (Ἀπρῆματ. 1915-1916).
- 196 Χάλερ· Κριεῖος καὶ Νησιώτης.

Ἀθήνησι
τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1918

μετὰ 98 εικόνων.

σύνοψις

σελις

- β Α') πρόγραμμα τῆς ΑΕ
- » Β') γραμματεῖον συντακτικῶν τῆς ΑΕ 1918.
- γ Γ') τελευτῶν πραγματειῶν καὶ ἀγγελιῶν:
- γ α') κειμένων,
- γ-δ β') εικόνων.
- δ Δ') σίλλυβοι: ἕλη.
- » Ε') δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.
- 1-195 Ε') πραγματεῖαι καὶ ἀγγεῖλαι.

Ἀθήνησι
τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

Α') πρόγραμμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος

1. Τῆς ἐκδόσεως ἐπιμελοῦνται τρεῖς τῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας συμβούλων, τὰς ἐπιστολάς ἐπιγράφειν Βασιλεῖω Λεονάρδῳ, διευθυντῇ τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου.
2. Δημοσιεύονται ἀρχαιολογικαὶ πραγματεῖαι καὶ ἀγγελίαι, μάλιστα δὲ περὶ εὐρημάτων καὶ πορισμάτων τῶν τῆς ἐταιρείας ἀνασκαφῶν, διὰ βραχείων καὶ ἐν γλώσῃ καθαρευούσῃ τε καὶ εὐπρεπεῖ συντεταγμέναι.
3. Ἐκδίδονται κατ' ἔτος τόμος εἰς τετάρτου σχῆμα ἔχων σελίδας οὐκ ἕλαττον ἢ 85 καὶ ἐννήχοντα μετ' εἰκόνων καὶ πινάκων, ὅποταν δέη· πωλεῖται δὲ ὁ τόμος ἕκαστος πέντε καὶ εἴκοσι δραχμῶν.
4. Οἱ συντάκται λαμβάνουσι ἐκατὸν εἴκοσι πέντε δραχμὰς τοῦ τυπογραφικοῦ φύλλου ἐκάστου, ἐλλογουμένων καὶ τῶν εἰκόνων καὶ πινάκων, καὶ ἀντίτυπα τῶν αὐτῶν πραγματειῶν εἴκοσι πέντε.
5. Τὰ χειρόγραφα τῶν δημοσιευομένων κατατίθενται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ.
6. Ἡ ΑΕ διαμείβεται πρὸς ἀρχαιολογικὰ περιοδικά.

Β') συντάκται τῆς ΑΕ 1918.

Καββαδίας: Ἐπιδαύρου ἐπιγραφαὶ (Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία) 115.
» ἐπιγραφαὶ ἱαμάτων 155.
» ἀνασκαφαί 172.
Καστριώτης: Τρίκκης Ἀσκληπιεῖον 65.
» Περικλεῖον ὦδετον (ἀγγελία) 109.
Κεραμόπουλος: Μυκηνῶν βασιλικοὶ τάφοι 52.
» Θηβαϊκὰ Εὐριπίδεια 60.
Λεονάρδος: Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαί 73.
» IG II 455· 100.

Λεονάρδος: IG II 1032· 104.
» Ἀμφιαρείον (ἀγγελία) 110.
» εἰς Ρόδου ἐπιγραφὰς (Annuaire. 1915 151 κέ) 195.
Οἰκονόμος: ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ 41.
Σκιᾶς: τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἄντρον τοῦ Πανός 1.
Φιλαδελφεύς: Νικοπόλεως ἀνασκαφαί 34.
Χατζῆς: εἰς Νικοπόλεως ἐπιγραφὰς 28.
Χίλλερ: Κριτίας καὶ Νησιώτης 196.

Γ') πραγματεῖαι καὶ ἀγγελίαι:

α') κείμενον:

1) τοῦ 1ου καὶ 2ου καὶ 3ου τεύχους:

σελ.		
1- 28	Σκιᾶς· τὸ παρὰ τὴν Φυλὴν ἄντρον τοῦ Πανός (εἰκ. 20).	
28- 33	Χατζῆς· εἰς Νικοπόλεως ἐπιγραφάς.	
34- 41	Φιλαδελφεύς· Νικοπόλεως ἀνασκαφαὶ (συνέχεια πρὸς ΑΕ 1917 ⁴⁸ εἰκ. 12).	
41- 52	Οἰκονόμος· δ' Ἰουστινιανός ἐν Θεσσαλονίκῃ (εἰκ. 1).	
52- 60	Κεραμόπουλος· Μυκητῶν βασιλικοὶ τάφοι (εἰκ. 5).	
60- 65	» Θηβαϊκὰ Ἐδριπίδεια.	
65- 73	Καστριώτης· Τρίκκης Ἀσκληπιεῖον (εἰκ. 1).	
73-100	Λεονάρδος· Ἀμφιαρείου ἐπιγραφαὶ (συνέχεια πρὸς ΑΕ 1917 ³⁹ 281' εἰκ. 4).	
100-104	» IG II 455 (εἰκ. 1).	
104-108	» » » 1032 (εἰκ. 1).	

ἀγγελίαι:

109-110	Καστριώτης· Περίκλειον ᾠδεῖον (εἰκ. 1).
110-113	Λεονάρδος· Ἀμφιαρείου (εἰκ. 6).

2) τοῦ 4ου τεύχους:

115-154	Καββαδίας· Ἐπιδαύρου: ἐπιγραφαὶ (Ἀχαικὴ οὐμπολιτεία· εἰκ. 9).
155-171	» - ἐπιγραφαὶ ἱαμάτων (εἰκ. 3).
172-195	» - ἀνασκαφαὶ (1918-1919· εἰκ. 34).
195	B. A.· εἰς Ρόδου ἐπιγραφάς (Annuar. 1915 151 κῆ).
196	Χίλλερ· Κριτίος καὶ Νησιώτης.

β') εἰκόνες:

σελ.	εἰκ.	
1	1	Φυλῆς· Ἄρμα ἐκ βορρᾶ ὀρώμενον.
2	2	» » ἐκ Χασιάς »
3	3	» Πανός ἄντρον: πρόθυρον.
4	4	- - - στόμιον.
6	5	- - - ὄρουσ κλειτός.
7	6	- - - πρόθυρον καὶ τὰ ἄνωθεν αὐτοῦ.
10	7	- - - στρωμάτων τομῆ.
12	8	- - - » ἐγκατακρήμνησις καὶ ἔξαρσις.
16	9	- - - λύχνοι.
17	10	- - - »
20	11	- - - προθύρου δεξιὰ πλευρά.
22	12	- - - ἐπιγραφή.
23	13	- - - »
»	14	- - - ἐπίγραμμα εἰς Πᾶνα.
24	15	- - - » » »
25	16	- - - ἐπιγραφή.
26	17	- - - ἀνάγλυφον ἐπιγεγραμμένον.
27	18	- - - ἐπιγραφή: ὀνομάτων κατάλογος.
28	19	- - - ἠλέκτρινον ἔλασμα, ἐφ' οὗ ἐκχρούστως ἀνθρωπίνη μορφή καὶ φυτά.
»	20	- - - ἠλέκτρινον ἔλασμα ἐπιγεγραμμένον.
34	{1 1α}	Νικοπόλεως· διαστύλου ἀνάγλυφα.
35	{2 2α}	» » »
36	3	» τοῦ αὐτοῦ ἀποτμήματα.
37	4	- κιοκράνον Βυζαντιακόν.
»	5(-)	- κιοκράνα Βυζαντιακὰ ἐν Κορίνθῳ.
38	6	- κιοκράνον Βυζαντιακόν.
39	7	- κιονία καὶ κιοκράνα Βυζαντιακὰ.

σελ.	εἰκ.	
40	8	Νικοπόλεως· διαστύλων ἢ φατωμάτων καὶ φιάλης ἀποτμήματα.
»	9	- χαλκᾶ περιάπτα καὶ σταυρός καὶ σιδηροῦν μαχαίριον.
41	10	- κεραμίδων ἐσφραγισμένων ἀποτμήματα.
42	1	Θεσσαλονίκης· ἐπιγραφή: Ἰουστινιανοῦ διάγραμμα.
53	1	Μυκητῶν· ὄστρακα.
54	2	» »
»	3	» »
55	4	» »
56	5	» »
67	1	Τρίκκης· κτίσμα παρὰ τὸν Ληθαῖον (διάγραμμα).
74	{1	Ἀμφιαρείου· ἐπιγραφή: Λεωντίδος λοχαγῶν καὶ ἐφῆβων κατάλογος.
»	2	- - Λεωσθένους καὶ ἄλλων στεφάνωσις.
»	3	- - Δικαιογέτους καὶ Φιλοκλέους καὶ ἄλλων στεφάνωσις.
86	4 (-)	IG II 1980 (Μόλωνος Δειραδιώτου καὶ τῶν οἰκείων στήλη ἐπιτύμβιος).
101	1	IG II 455 (πολιτεία Μενεσθεῖ Μιλησίῳ).
105	1	» » 1032 (Ἀκαμαντίδος δημοτῶν κατάλογος).
109	1	Περίκλειον ᾠδεῖον (τομῆ).
111	1	Ἀμφιαρείου· κρήνη (ἰχνογραφία).
»	2	- - ἀνατολόθεν ὀρθογραφία καὶ τῆς δεξαμενῆς καὶ τοῦ λίθου τ τομῆ.
»	3	- - πωρίνου τοίχου (φχ) κλπ νοτόθεν ὀρθογραφία.
112	4	- - ἀβγδεζηθα = δεξαμενῆς ἰχνογραφία, A = δεξαμενῆς βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις, B = δεξαμενῆς δυσμικῆς πλευρᾶς δυσμικῆ ὄψις καὶ κλίμακος καὶ νοτίου τοίχου τομῆ.

σελ.	εικ.	
112	5	'Αμφιαρείου· κρήνης δεξαμενή: κρουνοῦ τομὴ (ἐκ Ν πρὸς Β)
	6	- - Α = νοτίου τοίχου καὶ κλίμακος τομὴ (ἐκ Ν πρὸς Β) καὶ δυσμικοῦ τοίχου ἀνατολικὴ ὄψις, Β = βορείου τοίχου νοτιὰ ὄψις, Γ = ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βορείου τῆς διόδου σκελούς (= τμήματος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου) δυσμικὴ ὄψις, Δ = δεξαμενῆς· βορείου πλευρᾶς βόρειος ὄψις (ὄρ. εἰκ. 4Α).
117	1	'Επιδαύρου· ἐπιγραφῆς ἀρ. 1 παράδειγμα.
125	2	- ἐπιγραφὴ ἀρ. 2: νομογράφοι 'Αχαιῶν.
129	3	- ἐπιγραφῆς ἀρ. 3 διάγραμμα (α,β,γ,δ,ε,ζ,η,θ):
130	4	- ταύτης κάτω ἀποτμήματα (β,γ,δ,ε,ζ,η,θ):
131	5	- > κάτω δεξιὸν ἀπότμημα (α),
	6	- τούτου ὀπισθία(;) ὄψις (ἀριστερόν).
150	7	- ἐπιγραφῆ.
152	8	- > (προσθία ἐπιφάνεια),
153	9	- > (ὀπισθία >).
157	10	- > (τῆς ἐν ΑΕ 1885 1).
160	11	- > (ἄνω ἀπότμημα),
161	11α	- > (κάτω >).
172	12	- οἰκοδομήματα (ἀρ. 1 καὶ 2) μετὰ μωσαϊκῶν (διάγραμμα).
173	13	- τοῦ ἐν εἰκ. 12 ἀρ. 1 ἰχθυογραφία,
174	14	- τὸ αὐτό: σύμμετρον καὶ ἀσύμμετρον.
175	15	- τούτου τμήμα,
176	16	- > > (φωτογράφημα).

σελ.	εικ.	
177	17	'Επιδαύρου· τοῦ ἐν εἰκ. 16 τμήμα (φωτογράφημα).
178	18	- ἐκκλησιδίων 'Αγ. Γωάννου (φωτογράφημα).
179	19	- μωσαϊκὸν ἐπὶ δαπέδου τοῦ ἐν εἰκ. 13.
180	20	- > > > > > >
	21	- > > > > > >
181	22	- > > > > > >
	23	- > > > > > >
182	24	- μωσαϊκῶν τμήμα.
183	25	- > >
184	26	- > >
185	27	- > >
	28	- > >
186	29	- μαρμαρίνη λυχνία.
	30	- ὑπόθημα ἀναθήματος ἢ πύξυς τραπέζης.
	31	- κιονόκρανα.
	31α	- κιονόκρανα.
187	32	- οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν.
	33	- τούτου μωσαϊκὸν (φωτογράφημα).
188	34	- > >
189	35	- > >
193	36-39	- ἐπιγραφαί.
	40	- ἐπιγραφῆ: ἀνάθεσις.
194	41α	- βᾶθρον ἀγάλματος: 1) 'Αντωνίνου· 2) Σευήρου.
	42α	- βᾶθρον ἀγάλματος: 1) 'Αντωνίνου· 2) Σευήρου.
	41	- βᾶθρον ἀγάλματος: 1) 'Αντωνίνου· 2) Σευήρου.
	42	- βᾶθρον ἀγάλματος: 1) 'Αντωνίνου· 2) Σευήρου.

Δ') σίλλυβοι:

ὕλη:

ἔλεγχος: 1) ἀνασκαφαί· τοπογραφία. 2) τέχνη. 3) ἐπιγραφικὴ. 4) νομισματικὴ. 5) σύμμεικτα.

1) ἀνασκαφαί· τοπογραφία.

'Αττικῆς: 'Αθηνῶν: Περίκλειον ᾠδεῖον (Καστριώτης)· 109.
> Φυλῆς: Πανὸς ἄντρον (Σκιᾶς)· 1.
'Επιδαύρου (Καββαδίας)· 172.
Θηβῶν (Κεραμόπουλος)· 60.
Νικοπόλεως (Φιλαδελφεύς)· 34.
Τροίκης: 'Ασκληπεῖον (Καστριώτης)· 65.
'Ωρωποῦ: 'Αμφιαρείου (Λεονάρδος)· 110.

2) τέχνη.

'Αττικῆς: Φυλῆς: Πανὸς ἄντρον (Σκιᾶς)· 16 28.
'Επιδαύρου (Καββαδίας)· 172.
Θεσσαλονίκης (Οἰκονόμος)· 50.
Μυκηνῶν (Κεραμόπουλος)· 52.
Νικοπόλεως (Φιλαδελφεύς)· 34.
'Αμφιαρείου (Λεονάρδος)· 110.

3) ἐπιγραφικὴ.

'Αττικῆς: IG II 455 (Λεονάρδος)· 100.
> > > 1032 (>) 104.
> > > 1980 (>) 86.
> (Χίλλερ)· 196.
> Φυλῆς: Πανὸς ἄντρον (Σκιᾶς)· 19.
'Επιδαύρου (Καββαδίας)· 115 155.
Θεσσαλονίκης (Οἰκονόμος)· 41.
Νικοπόλεως (Χατζής)· 28.
Ρόδου (B. A) 195.
'Αμφιαρείου (Λεονάρδος)· 73.

4) νομισματικὴ.

'Αμφιαρείου (Λεονάρδος)· 110.

5) σύμμεικτα.

Θηβαϊκὰ Εὐριπίδεια (Κεραμόπουλος)· 60.

δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας
(λεωφόρ. πανεπιστημίου 20).

1. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς (πρβ πινάκιον τῆς ΑΕ ἐν ΑΕΛ [= Δεύκωμα τῆς ΑΕ τυπωθὲν τῇ 30 8 12] 1-3): (περίοδος 1η) 1837-1843: τεύχη α'-β', γ' (καὶ ἰδ), ιε' (τεύχος ιε' ἔδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ'-κθ'. 1852-1860: τεύχη λ'-νε' πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α', β', γ', δ', ια', ιβ', ιε', ιζ', ιη' κτλ—κθ', ν', να', νγ', νδ', νε' τὸ τεύχος ἕκαστον.....	1.—
περίοδος 2α' 1862: τεύχη α'-ιβ' (τὰ τελευταία τέσσαρα ἐξεδόθησαν τῷ 1863) τὸ τεύχος ἕκαστον.....	1.—
1869: τεύχος ιγ' 1870: τεύχος ιδ' 1872: τεύχη ιε' καὶ ιε' (τὸ ιε' ἐξεδόθη τῷ 1873) 1874: τεύχος ιζ' τὸ τεύχος ἕκαστον.....	3.—
περίοδος 3η' 1883 κέ: εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγχείμενος τὸ τεύχος ἕκαστον.....	6.25
2. Εὐρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς 3ης περιόδου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Δαμπροπούλου τόμος 1ος: ΑΒΕ 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' καὶ στήλαι 550. 1902.....	30.—
3. Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (ΠΑΕ):	
α') Σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν: 1837, 1837/8-1846/7. ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, μετὰ πίνακος (Ἀνδρονίκου ὠρολόγιον, εἰς σ 247, π. β σ. 318). 1846 δὲν πωλεῖται...	—
β') Πρακτικὰ τῆς 6ης γενικῆς συνεδρίας τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1841/2. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 ἐκδοσόμενον καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ βιβλίῳ.....	1.—
γ') Πρακτικὰ τῆς 12ης γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1847/8. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 δὲν πωλεῖται.....	—
δ') Πρακτικὰ τῆς 13ης γενικῆς συνεδρίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1848/9. Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849.....	1.—
ε') Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1858/9. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' καὶ 43. 1859:.....	1.—
ς') Γενικαὶ συνελύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: τεύχη ἑνδεκά: 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864), 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 4ον τὸ τεύχος ἕκαστον.....	1.—
ζ') ΠΑΕ 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ-1905 Σχῆμα 8ον· ὁ τόμος ἕκαστος... 1906 κέ. » » » ».....	3.— 5.—
4. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπίας, ἢ Ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου γενομένη κατ' ἐντο- λὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου ἐκδοθεῖσα ἐκπᾶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 4ον, σελ. 21, πίν. 8. 1853...	1.—
5. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου· φυλλάδια τρία 1ον: 1851 (σε- λίδες 12, πίνακες 15 δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' καὶ 22 καὶ 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον.....	1.—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, ἐκδοσόμεναι ἐκπᾶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας· φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες 6' καὶ 34, πίνακες 9. 1860.....	1.—
7. Εὐθύμιος Καστόρχης· Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς (1837) μέχρι τοῦ 1879 τελευταῖον. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' καὶ 130. 1879.....	3.—
8. Π. Καββαδίας· Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς (ἐν ἔτει 1837) ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900.....	3.—
9. H. G. Lolling· Κατάλογος τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ τῆς ἀκροπόλεως, τεύχος α': Ἀρ- χαῖκαί ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' καὶ στήλαι 152 καὶ η', μετὰ πίνακος. 1899.....	12.50
10. Π. Καββαδίας· Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10 ὧν εἰς τοπογραφικῶς. 1900.....	15.—
10α. Τὰ τῆς ἐν Ἀντικυθῆροις ναυαγίας λείψανα· ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 19 ὧν 8 παρένθετοι...	5.—
11. Comptes rendus du congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905.....	6.—
12. Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτὰ τοῦ τῆς ἀκροπόλεως μουσείου (συντάχται: Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Διονύσιος, Schrader, Schroeder Στάης, Σωτηριάδης, Wolters). Σχῆμα 4ον, σελίδες 6' καὶ στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906.....	25.—
13. P. Cavvadias + G. Cawerai· Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890 — Π. Καββαδίας + Γ. Καβερᾶν· Ἀνασκαφὴ τῆς ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστί. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 καὶ σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7.....	50.—
14. Χρήστος Τσουντας· Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμνίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιε' καὶ 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908.....	50.—
15. Γεώργιος Ἀ. Παπαβασιλείου· Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι 6' καὶ 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910.....	10.—
16. Κ. Κουρουνιώτης· Κατάλογος τοῦ ἐν Λυκοσούρῳ μουσείου. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911.....	4.—
17. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος· Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· τεύχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915.....	4.—
18. Γεώργιος Κ. Γαρδικίας· Ἀρχαιολογικὰ μελετήματα. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915.....	1.—
19. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλος· Δελφῶν τοπογραφία· τεύχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912 1917.....	3.—
20. Β. Στάης· Σούνιον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920.....	8.—
21. Georgius P. Oeconomus· De profusionum receptaculis sepulcralibus. Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921.....	8.—

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE

The following is a list of the lands which have been surveyed and classified by the General Land Office during the year ending June 30, 1918. The lands are listed in the order in which they were surveyed, and the classification is given in the right-hand column. The total area of the lands surveyed and classified is 1,000,000 acres.

The lands are listed in the following order: 1. Lands surveyed and classified as public lands. 2. Lands surveyed and classified as private lands. 3. Lands surveyed and classified as other lands.

The following is a list of the lands which have been surveyed and classified by the General Land Office during the year ending June 30, 1918. The lands are listed in the order in which they were surveyed, and the classification is given in the right-hand column. The total area of the lands surveyed and classified is 1,000,000 acres.

The lands are listed in the following order: 1. Lands surveyed and classified as public lands. 2. Lands surveyed and classified as private lands. 3. Lands surveyed and classified as other lands.

Ἡ Ἀχαιϊκὴ Συμπολιτεία

κατ' ἐπιγραφὰς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Ἐπιδαύρου

ὑπὸ

Π. Καββαδία

(εὑρήματα τοῦ ἔτους 1918).

Τὰς μετὰ τὸ 1909 διακοπείσας, ἕνεκα τῶν τότε περιστάσεων, ἀνασκαφὰς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐπανέλαβον κατὰ τὸ 1916 καὶ ἐσυνέχισα κατὰ τὸ θέρος τοῦ λήγοντος ἔτους 1918. Καὶ τότε καὶ τώρα αἱ ἐργασίαι περιεστράφησαν κυρίως περὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀποκάλυψιν μεγάλων καὶ στωϊκῶν ἐν μέρει μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν κτισμάτων κειμένων νοτανατολικῶς τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, παρεχόντων δὲ τοῦτο κυρίως τὸ ἐνδιαφέρον, ὅτι ἔχουσι τὰ ἐδάφη μουσειωτά. Θαυμάσια ἀποκαλύπτονται διὰ τῆς γινομένης σκαφῆς πολύχρωμα μωσαϊκὰ παρέχοντα εἰκόνα ταπήτων, ἀριστουργήματα πολυσυνθέτου γεωμετρικῆς καὶ ἔστιν ὅτε ὅλως ἐσχηματοποιημένης φυτικῆς διακοσμῆσεως. Ἄλλ' ἢ σκαφὴ φέρει εἰς φῶς καὶ ἀξιολογώτατας ἐπιγραφάς, αἵτινες εἶχον χρησιμεύσει ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ὡς οἰκοδομικὸν ὕλικόν. Ἡ εὔρεσις δ' ἐπιγραφῶν παρώτρυνέ με κυρίως εἰς τὴν ὀλοσχερῆ ἀνασκαφὴν τῶν κτισμάτων τούτων, διότι πολλὰς εἶχον ἐλπίδας ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ὧν εἶχον ἐνεργήσει ἄλλοτε (ἐν ἔτει 1900) κατὰ τὸν χῶρον ἐκεῖνον δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν. Ἡ δ' ἀποκάλυψις μωσαϊκῶν ἤτό τι ἀπροσδόκητον καὶ ἀληθῶς παρὰ δόξον, διότι ἡ οἰκοδομικὴ εὐτέλεια τῶν τοίχων τῶν κτισμάτων δὲν συμβιδιάζεται πρὸς τὴν λαμπρότητα τῶν ἐδαφῶν.

Τὸ μεγαλύτερον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κτισμάτων διαιρεῖται εἰς τρία κατὰ μῆκος τμήματα, ὧν τὸ μέσον, τὸ καὶ πλατύτερον, ἀπολήγει εἰς ἀψίδα. Κατὰ τοὺς ὑστερον χρόνους οἱ χριστιανοὶ ἐπωφελήθentes τὸν ἀψιδωτὸν χῶρον μετέβαλον μέρος τοῦ ὅλου κτίσματος εἰς ἐκκλησίαν, ἣτις εἶνε ἢ νῦν ἐν ἐρείπιοις σωζομένη μικρὰ ἐκκλησία τοῦ ἀγίου

Ἰωάννου· ὁ λοιπὸς χῶρος ἐχρησίμευεν ὡς νεκροταφεῖον. Ἐστεγάζετο δὲ ἡ ἐκκλησία διὰ καμάρας καὶ σὺν τῷ χρόνῳ περιῆλθεν εἰς ἐτοιμόρροπον κατάστασιν. Ἰσχυρὰ καὶ παχέα τείχη ἐκτίσθησαν τότε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς· ὡς οἰκοδομικὴ δ' ὕλη ἐχρησίμευσαν κοινοὶ λίθοι καὶ ὀπταὶ πλίνθοι καὶ πῆλινα κεραμίδες καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφαί.

Ἐκ τούτων τῶν τειχωμάτων ἐξήχθησαν ἐν ταῖς κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1918 ἀνασκαφαῖς αἱ ἐν τοῖς ἐξῆς δημοσιευόμεναι κατὰ τὴν σειρὰν, καθ' ἣν εὔρον αὐτάς, ἐπιγραφαί ὑπ' ἀρ. 1-3 (καὶ 3^α, 3^β), αἵτινες σχετίζονται πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ πολιτεῦμα τῆς τῷ 280 π.Χ. συγκροτηθείσης **Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας** καὶ σπουδαίαν παρέχουσι συμβολὴν πρὸς ἔρευναν καὶ ἐξακριβωσιν τῶν κατὰ τὴν Συμπολιτείαν ταύτην, ἣτις, κατὰ Πολύβιον (2,40), *ἐπετέλεσε τὸ κάλλιστον ἔργον, τὴν Πελοποννησίων ὁμόνοιαν, ἣς ἀρχηγὸς μὲν καὶ καθηγεμὸν τῆς ὅλης ἐπιβολῆς ἐγένετο Ἄρατος ὁ Σικυώνιος, ἀγωνιστῆς δὲ καὶ τελεσιουργὸς τῆς πράξεως Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, βεβαιωτῆς δὲ τοῦ νόμου αὐτὴν ἐπὶ ποσὸν γενέσθαι Ἀνκόρτας καὶ οἱ ταῦτά τοῦτω προελόμενοι ἄνδρες*» ἣτις, κατὰ τὸν αὐτὸν Πολύβιον (2,37 καὶ 38), *«ἰσηγορίας καὶ παρηγορίας καὶ καθόλου δημοκρατίας ἀληθινῆς σύστημα οὐσα, δύο δὲ συνεργοὶς χρωμένη τοῖς ἰσχυροτάτοις, ἰσότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, τοιαύτην καὶ τηλικαύτην ἔσχεν ἐν Πελοποννήσῳ προκοπὴν καὶ συντέλειαν, ὥστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγονέναι πραγμάτων περὶ αὐτοὺς (ἦτοι τοὺς μετασχόντας τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας Πελοποννησίου), ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ νομίσμασι, πρὸς*

δὲ τούτοις ἄρχουσι, βουλευταῖς, δικασταῖς τοῖς αὐτοῖς, καθόλου δὲ τούτῳ μόνῳ διαλλάττειν τοῦ μὴ μιᾶς πόλεως διάθεσιν ἔχειν σχεδὸν τὴν σύμπασαν Πελοπόννησον, τῷ μὴ τὸν αὐτὸν περίβολον ὑπάρχειν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν, τᾶλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἐκάστοις ταῦτά καὶ παραπλήσια».

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 1.

(τιμητικὸν ψήφισμα. συμμαχία Ἐπιδαύρου καὶ Ρώμης)

Πρώτη σημαντικὴ ἐπιγραφὴ εὐρέθῃ ἢ ὀπισθεν ἐπιγραφῆ ἀρ. 1, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην τὸν ἑαυτῶν συμπολίτην Ἀρχέλοχον Ἀριστοφάντου, ἵνα συνάψωσι *φιλίαν καὶ συμμαχίαν μετὰ τῶν Ρωμαίων*. Κατόρθωσε δ' ὁ Ἀρχέλοχος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν του. Ἐξεδόθη τὸ σχετικὸν δόγμα τῆς Ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ ἐγένετο ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ἣτις ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος χαραχθεῖσα ἀνετέθη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ· τούτων δὲ τῶν πράξεων ἀντίγραφα ἐκόμισεν ὁ Ἀρχέλοχος εἰς Ἐπιδαυρον. Εὐγνωμονοῦντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐτίμησαν τὸν Ἀρχέλοχον δι' ἀνεγέρσεως χαλκοῦ ἀνδριάντος ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀρχελόχου περιεσώθη τὸ ἐκ σκληροῦ τιτανολίθου τετράπλευρον βᾶθρον, ἐπὶ τούτου δ' εἶνε κεχαραγμένη ἡ περὶ ἧς ἐνταῦθα ἔλογος ἐπιγραφὴ. Ἔχει δὲ τὸ βᾶθρον ὕψος 0,65, κάτω καὶ ἄνω πλάτος 0,60 καὶ 0,57, κάτω καὶ ἄνω πάχος 0,57 καὶ 0,55. Ἐπὶ τῆς ἄνω (ὀριζοντίας) πλευρᾶς ὑπάρχουσι δύο ὀπαί, αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς τὴν ἐγγόμφωσιν τῆς πλίνθου τοῦ ἀγάλματος.

Τὰ γράμματα εἶνε ἀμελῶς κεχαραγμένα καὶ ἐπιπολαίως, κακῇ δέ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ διατήρησις αὐτῶν ἔνεκα κυρίως τῆς ἀνωμάλου ἐπιφανείας τοῦ λίθου καὶ δύσκολος ἡ ἀνάγνωσις καὶ διάκρισις αὐτῶν, ὧν ἐνιαχοῦ μόνον ἴχνη τινὰ σώζονται ἢ διακρίνονται. Δὲν εἶνε δ' ἡ ἐπιγραφὴ ἀπηλλαγμένη καὶ σφάλματων, εἰς ἃ περιέπεσαν ὁ χαρακτής. Ἐν τῇ λέξει *ἐπαινέ(σαι)* (στ. 10) παρελείφθη τὸ ΣΑΙ, ἐν τῇ λ. *σι(ε)φανῶσαι* (στ. 11) παρελείφθη τὸ Ε, ἐν τῇ λ. *(ε)ϊκόνι* (στ. 12) παρελείφθη τὸ Ε, ἐν τῇ λ. *τριακοῶδ(τν)* (στ. 14) ἀντήλ-

λαξανθέσιν τὸ Γ καὶ τὸ Ο καὶ ἐν τῇ λ. *ἐ(κ)γόνοις* (στ. 16) παρελείφθη τὸ Κ. Τὸ προσγεγραμμένον Ι παραλείπεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Εἰς καθορισμὸν χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, διότι ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων (εἰκ. 1) ἐξάγεται μόνον ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ δυνατὸν νὰ προέρχεται ἐκ τῆς 2^α ἢ ἐκ τῆς 1^{ης} ἐκατονταετηρίδος π. Χ. Κύριον δὲ πρὸς ἐξέτασιν ζήτημα πρόκειται, ἂν ἢ πρὸς τοὺς Ρωμαίους συμμαχία τῶν Ἐπιδαυρίων ἐγένετο πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μομμίου ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ἤτοι πρὸ τοῦ 146 π. Χ., ἢ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Εἰς λύσιν δ' αὐτοῦ δύναται νὰ ἀγάγῃ ἡμᾶς ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῶν κατὰ τὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν (σ. 126 κ. ἐ.)¹, εἰς ἣν εἶχε προσχωρήσει ἡ Ἐπίδαυρος ἀπὸ τοῦ ἔτους 242 π. Χ.

Ἀποστέλλουσα ἡ Ἐπίδαυρος πρεσβευτὴν εἰς ξένην, μὴ ὀμόσπονδον πόλιν ἢ ἐπικράτειαν (εἰς Ρώμην), καὶ συνάπτουσα συμμαχίαν μετ' αὐτῆς ἀπεστάτει ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας καὶ δεινὴν προὔκαλει καθ' ἑαυτῆς τιμωρίαν. Κατὰ τὸν καταστατικὸν νόμον τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὰς ἀποτελούσας τὴν Συμπολιτείαν πόλεις ὄχι μόνον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀποχωρήσωσιν ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲ νὰ πέμψωσιν ἢ νὰ δέχωνται πρέσβεις παρὰ ξένης μὴ ὀμοσπόνδου πόλεως, ἐκτὸς ἂν τοῦτο ἐγένετο «μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης (Πολ. 20, 6, 8). Τούτου ἄρα τοῦ νόμου² ἰσχύοντος, δὲν θὰ ἀπεφάσιζον οἱ Ἐπι-

¹ Ἡ ἐκ πόλεων τῆς Ἀχαιῆς καὶ πόλεων τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου ἀποτελουμένη Ἀχαικὴ ὀμοσπονδία ἐκαλεῖτο κατὰ Πολύβιον *πολιτεία, κοινὴ πολιτεία, συμπολιτεία, ἐθνικὴ συμπολιτεία, κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, ἔθνος Ἀχαιῶν κλ.* Ἀχαιοὶ δὲ καλοῦνται οὐχὶ μόνον οἱ πολῖται τῶν τῆς βορειοδυτικῆς Πελοποννήσου πόλεων, ἀλλὰ καὶ οἱ πολῖται πασῶν τῶν πόλεων τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Συμπολιτείαν. Οἱ πολῖται δηλ. πάσης πόλεως προσχωρούσης εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἐγίνοντο Ἀχαιοὶ διὰ τοῦτο, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τῶν διαφόρων πόλεων, ἔφερον πολλακίς καὶ τὸ ἕτερον ἐθνικὸν ὄνομα. Οὕτως ἀπαντᾷ ἐν νομίμασι κυρίως καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς «Ἀχαιῶν Σικυωνίων Ἀχαιὸς ἀπ' Ἄργους, Ἀχαιὸς ἀπὸ Μεσσηνίας, Ἀχαιὸς ἀπὸ Κορίνθου κλ.

² Ἴδε ἄρθρον τοῦ H. Swoboda «*Studien zu den griech. Bünden*» ἐν τῷ περιοδικῷ *Klio* XXII (1912) σ. 17 καὶ σ. 20.

Ὅταν οἱ Μεγαπολίται ἤθελον νὰ πέμψωσι πρεσβεῖαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Διώσωνα, ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐζήτησαν πρῶτον τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Συμπολιτείας· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίγονος ὑπεσχέθη νὰ βοηθήσῃ αὐτούς, ἂν τοῦτο ἐνέκρινεν ἡ Συμπολιτεία. — Πολύβ. 2, 48, 6 καὶ 50, 2: «Οἱ Μεγαπολίται κατέστησαν πρεσβευτὰς πρὸς τε τοὺς Ἀχαιούς καὶ εὐθέως πρὸς Ἀντίγονον, ἂν αὐτοῖς συγκαταθήται ἢ τὸ ἔθνος· οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνεχώρησαν πρεσβεύειν τοὺς Μεγαπολί-

Ἐπιγραφή ἀρ. 1.

1 ΕΠΕΙΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΑΝΗΡ ΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΣ ΥΠΑΡΧΩΝ
 ΤΑΝ ΤΕ ΑΝΑΣΤΡΟΦΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΠΕΡ' ΙΗΤΑΙΚΑ ΛΩΣ ΚΑΙ ΕΝ ΔΟΞΩ
 ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΕΙΣ ΡΩΜ' ΝΥΠΕΡΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑ
 5 ΧΙΑΣ ΤΑΝ ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΕΠΟΙΗΣΑΤΟ ΠΟΤΙΚΑ
 ΤΕΡΗΣΑΣ ΚΑΙ ΕΓΕΝΗΘΗ ΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΠΟΤΙ ΡΩΜΜΑΙΟΥΣ ΤΑΙ ΠΟ
 ΛΙΤΩΝ ΕΠΙ ΔΑΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΑ
 ΔΟΘΕΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ ΑΝΑΤΕΘΕΙΣΑΣ
 ΕΝ ΠΙΝΑΚΙ ΧΑΛΚΕΩ ΕΝ ΤΩ ΚΑΠΕΤΩΛΙΩ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΕ ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ
 ΑΠΟ ΔΕ ΔΩΚΕ ΕΙΣ ΤΟ ΔΑΜΟΣΙΟΝ ΕΔΟΞΕ ΤΟΙΣ ΣΥΝΕΔΡΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩ ΔΑΜΩ
 10 ΕΠΑΙΝΕ ΑΡΧΕΛΟΧΟΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΕΠΙ ΤΑΙ ΚΑΛΟΚΑΓΑΘΙΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙ
 ΤΟΙΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΙΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ ΚΑΙ ΣΤΦΑΝΩΣ ΑΙΑΥΤΟΝ
 ΙΚΟΝΙ ΧΑΛΚΕΑΙΣ ΤΑΣ ΑΙΔΕ ΑΥΤΟΥ ΤΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΕΝ ΤΩ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ
 ΤΟ ΠΩΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΛΑΠΙΟΥ Ο ΔΕ ΤΑΜΙΑΣ Ο ΚΑΤΕΣΤΑΜΕΝΟΣ
 Ο ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΑΚΟΣΟΤΗΝ ΕΤΟΣ ΔΟΤΩ ΤΟ ΑΝΑΛΩΜΑ ΤΑΣ ΕΙ
 15 ΚΟΝΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΟΣ ΚΑΙ Ε ΔΟ Ο Ε ΜΕΛΗΤΑΣ ΕΜΕΝ ΔΕ ΚΑΙ ΑΥΤΩ Ι
 ΚΑΙ ΕΓΟΝΟΙΣ ΑΤΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΑΝΕΙΣΦ' ΑΝΚΑΛΕΙΝ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ
 ΕΙΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΝ ΕΝ ΤΙΣ ΑΓΓΩΣΙΝ ΟΥΣ ΑΓΕΙ Α ΠΟΛΙΣ ΓΡΑΨΑΤΩ ΔΕ ΤΟ
 ΥΑΦΙΣΜΑ ΕΠΙ ΤΑΝ ΒΑΣΙΝ ΥΣ

- 1 Ἐπεὶ Ἀρχέλοχος Ἀριστοφάντου ἀνὴρ καλὸς κ' ἀγαθὸς ὑπάρχων
 τὰν τε ἀναστροφὰν καὶ πολιτείαν πεποίηται καλῶς καὶ ἐνδόξως
 καὶ κατασταθεὶς πρεσβευτὰς εἰς Ρώμαν ὑπὲρ φιλίας καὶ συμμα-
 χίας τὰν πᾶσαν σπουδὰν καὶ ἐπιμέλειαν ἐποίησατο ποτικαρ-
 5 τερήσας καὶ ἐγενήθη φιλία καὶ συμμαχία ποτὶ Ρωμαίους τῆι πο-
 λι τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ παρα-
 δοθέντος εἰς τὸ ταμεῖον καὶ τὰς συμμαχίας ἀνατεθείσας
 ἐν πίνακι χαλκῶ ἐν τῷ Καπετωλίῳ, τούτων δὲ ἀντίγραφα
 ἀποδύδωκε εἰς τὸ δαμόσιον, ἔδοξε τοῖς συνέδροις καὶ τῷ δάμῳ
 10 ἐπαινέ(σαι) Ἀρχέλοχον Ἀριστοφάντου, ἐπὶ τῆι καλοκαγαθίῃ καὶ
 τοῖς συντετελεσμένοις ὑπ' αὐτοῦ, γράμμασιν καὶ σ(ε)φανῶσαι αὐτὸν
 (ε)κόνι χαλκῆαι, σῆσαι δὲ αὐτοῦ τὰν εἰκόνα ἐν τῷ ἐπιφανεστάτῳ
 τόπῳ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκλαπιοῦ· ὁ δὲ ταμίας ὁ κατεσταμένος,
 ὁ τὸ τέταρτον καὶ τριακοστὸν ἔτος, δότω τὸ ἀνάλωμα τὰς εἰ-
 15 κόνος καὶ βάσιος καὶ ἐκ]δό[τω] ὁ [ἐπι]μελητὰς, ἔμεν δὲ καὶ αὐτῶι
 καὶ ἐ(κ)γόνοις ἀτέλειαν καὶ ἀνεισφ[ορ]ὰν, καλεῖν δὲ αὐτοὺς
 εἰς προεδρίαν ἐν τ[οῖς ἀ]γῶσιν, οὓς]ἀγει ἅ πόλις, γραψάτω δὲ
 τὸ ψάφισμα ἐπὶ τὰν βάσιν [ὁ γραμματε]ύς.

ΕΠΕΙΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΤΟΥ ΑΝΗΡ
 ΤΑΝ ΤΕ ΑΝΑΣΤΡΟΦΑΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΠΕ
 ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΑΣ ΕΙΣ ΡΩΜ
 ΧΙΑΣ ΤΑΝ ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕ
 ΤΕΡΗΣΑΣ ΚΑΙ ΕΓΕΝΗΘΗ ΦΙΛΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΜ

Εἰκ. 1. Παράδειγμα σχήματος γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 1.

δαύριοι νὰ παραβῶσιν αὐτόν. Ἄλλως, μέχρι τοῦ 200 π. Χ. οὔτε σκόπιμον, οὔτε κατορθωτὸν αὐτοῖς ἦτο νὰ ἀποχωρήσωσιν ἀπὸ τῆς τῶν Ἀχαιῶν ὀμοσπονδίας καὶ νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν Ρώμην, διότι οἱ Ρωμαῖοι οὐδ' ἀνεμιγνύοντο τότε ὁμέσως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς πολιτικὰς διαμάχας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος ἔτους ἀκριβῶς νέαν φάσιν ἔλαβον τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὅτε οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα (Φιλίππου τοῦ Ε'). Εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάγκην ὑπέκρινον οἱ Ἀχαιοὶ ἐγκατέλιπον τότε τοὺς ἀπὸ τοῦ 224 ἐπὶ ὄλην εἰκοσιπενταετίαν (224-199) φίλους καὶ συμμάχους Μακεδόνας καί, δεχθέντες τὰς προτάσεις τῶν Ρωμαίων, συνεμάχησαν καὶ συνεπολέμησαν τούτοις εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 198. προσεκτῆσαντο δὲ μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ τῷ 197 μάχην τὸν Ἀκροκόρινθον, ὃν κατεῖχε Μακεδονικὴ φρουρά, τὴν Τριφυλίαν καὶ Ἡραϊάν καὶ τὸ Ἄργος αὐτό, ὃ εἶχε περιπέσει εἰς χεῖρας τοῦ Νάβιδος. Ἐξηκολούθησαν δὲ προαγόμενα τὰ πράγματα τῶν Ἀχαιῶν. Παρὰ τὰς παρεμβληθείσας δυσχερείας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὑποθαλπόντων τὰς ἀντιζηλίας τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτείαν, ἠττηθέντος καὶ ἐκλιπόντος τοῦ Νάβιδος, ἐδυνήθη ὁ Φιλοποίμη νὰ προσαρτήσῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῷ 192. Μετ' ὀλίγον δὲ (τῷ 191) προσετέθησαν οἱ Μεσσήσιοι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἡλεῖοι, οὕτω δὲ ἡ Συμπολιτεία περιελάμβανε νῦν πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἐπὶ πλεόν δὲ μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Ἀντιόχου προσεκτῆσαντο οἱ Ἀχαιοὶ (τῷ 189) καὶ χώρας ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, τιν ἐν Αἰτωλίᾳ Πλευρῶνα καὶ τὴν παρὰ τὴν Οἶτην Ἡράκλειαν. Οὐδὲ μέχρι τοῦδε ἄρα ἐδύνατο νὰ ἔχη λόγον καὶ συμφέρον οὐδὲ σκοπὸν τινα μικρὰ τις πόλις, οἷα ἡ Ἐπιδαυρος, νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

ντας... ἔγραψε δὲ (Ἀντίγονος) καὶ τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπαγγελόμενος βοηθήσειν, ἐὰν καὶ τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦτο βουλομένοις ἦν. Πρβ. *Λίν.* 39, 35, 37 καὶ *Πανσ.* 7, 9, 2. 4. 12, 5.

Πόλις δὲ ἀποχωρήσασαι τῆς Συμπολιτείας, οἷον Μαντίνεια, Σπάρτη, Μεσσήνη, Ἡράκλεια ἢ πρὸς Οἶτην, ἐτιμωρήθησαν διὰ κηρύξεως πολέμου κατ' αὐτὰν καὶ συμφοράς ὑπέστησαν. Δὲν ἐτιμωρήθησαν τὰ Μέγαρα, ἀποχωρήσαντα τῆς Συμπολιτείας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου (τῷ 224) καὶ προσχωρήσαντα εἰς τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν, διότι τοῦτο ἔπραξαν «μετὰ τῆς τῶν Ἀχαιῶν γνώμης» (*Πολ.* 20, 6, 8), ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τοῦ Κλεομένου.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις καὶ ἡ κραταίωσις τῆς Συμπολιτείας ἀπῆρσεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἤθελον τοὺς Ἀχαιοὺς οὐχὶ ἰσχυροὺς, ἐλευθέρους καὶ ἀνεξαρτήτους, ἀλλ' ἀσθενεῖς καὶ ὑπηκόους, περισπωμένους ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ συγκρούσεων. Μόνον σκοπὸν ἐπιδιώκοντες ἐν Ἑλλάδι τὴν διὰ παντὸς τρόπον προαγωγὴν τῶν Ρωμαϊκῶν συμφερόντων μετῆλθον κακόβουλον καὶ ραδιοῦργον πολιτικὴν προβαίνουσαν καὶ μέχρις ἀθετήσεως τοῦ δικαίου, παραβαίνουσαν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, ἧς εἶχον συνάψει μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμμαχίας¹. Κυρίαν δ' εὐκαιρίαν παρεῖχον τοῖς Ρωμαίοις πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἑαυτῶν σκοποῦ αἱ ἀντιζηλίας καὶ αἱ ἔριδες τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μεσσήνης πρὸς τὴν Συμπολιτείαν. Ἐξ ἀνάγκης προσχωρήσασαι αἱ πόλεις αὗται εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν ὀμοσπονδίαν, ἐζήτουν εὐκαιρίαν ἵνα ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῆς, προσέφευγον δ' εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ρωμαίων παρέχοντες τούτοις ἀφορμὴν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ προάγωσιν οὕτω τὰ ἑαυτῶν πολιτικὰ συμφέροντα. Ὅτε δεινῶς ἐτιμωρήσεν ὁ Φιλοποίμη (τῷ 188) τοὺς Σπαρτιάτας θελήσαντας νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, ἔπεμψαν οὗτοι πρέσβεις εἰς Ρώμην κατηγοροῦντες τῶν Ἀχαιῶν ἀπεδοκίμασαν δὲ τὰ κατὰ τῆς Σπάρτης γενόμενα οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἀπήτουν τὴν ἐπ' ἀνόρθωσιν αὐτῶν (*Πολ.* 22, 3 καὶ 10). Οἱ Ἀχαιοὶ ὁμῶς ἀνθίσταντο λέγοντες «ἀδύνατον εἶναι τὸ κινησαί τι τῶν ὑποκειμένων ἄνευ τοῦ παραβῆναι καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαια καὶ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δόξα» (*Πολύβ.* 22, 13). Ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δὲ γενομένοις κατηγορεῖ τοῦ Φιλοποίμενος (τῷ 185) καὶ ἄλλη πρεσβεία τῶν Λακεδαιμονίων, ἐν ἣ περιλαμβάνοντο καὶ φυγάδες, οὓς εἶχον καταγάγει εἰς Σπάρτην αὐτοὶ οἱ Ἀχαιοί. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ἀχαιϊκὸν νόμον, ὃν εἶχε κυρώσει καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν Ρωμαίων συνθήκη (*Πανσ.* 7, 9, 4), δὲν ἐπετρέπετο εἰς πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὴν Συμπολιτείαν νὰ πέμψῃ μόνῃ αὐτῇ (ἄνευ τῶν Ἀχαιῶν) πρέσβεις εἰς ξένην χώραν, κατεδίκασαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ ταύτῃ τοὺς ἀχαρίστους φυγάδας εἰς

¹ Περὶ τῆς πολιτικῆς ταύτης τῆς Ρώμης ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Καρολίδου μεταπεφρασμένην *Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος* τοῦ Herzberg, (1902), σ. 201 κ. ἐ.

θάνατον. Ἀγανάκτησις ὁμοῦ κατέλαβε τὴν ρωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἣτις ἠπέιλησε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῆς χρήσεως βίας κατὰ τῆς Συμπολιτείας, ἂν μὴ ἀνακαλέσωσι τὴν ἀπόφασιν. Οἱ Ἀχαιοὶ εἶδον πλέον, ἣν σημασίαν εἶχε τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ κήρυγμα τοῦ Φλαμινίνου (τὸ ἐν ἔτει 196) περὶ ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀνακαλέσωσι τὴν περὶ καταδίκης ἀπόφασιν (Liv. 39, 37, 21) ¹. Ὅτε δὲ οἱ Μεσσηνιοὶ, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ Ρώμης, ἀπέστησαν (τῷ 183) ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, οἱ δ' Ἀχαιοὶ πέμψαντες πρεσβεῖαν εἰς Ρώμην ἐζήτησαν βοήθειαν κατὰ τοὺς ὄρους τῆς συμμαχίας, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, ἀπεκρίθησαν οἱ Ρωμαῖοι, οὐδ' ἂν ἀποστατήσωσι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἔδωκαν τουτέστιν τοῖς Ἀχαιοῖς ἀπόκρισιν «κηρύγματος, κατὰ Πολύβιον (23, 9), ἔχουσαν διάθεσιν τοῖς βουλομένοις ἕνεκα Ρωμαίων ἀφίστασθαι τῆς τῶν Ἀχαιῶν πολιτείας». Ὁ Φιλοποίμην ἀνθίστατο κατὰ τῶν σχεδίων τῆς Ρώμης καὶ ἐξεστράτευσεν ἀμέσως κατὰ τῶν Μεσσηνίων, ἠττήθη ὁμοῦ καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τούτων. Καὶ ἐτιμώρησε μὲν ὁ Λυκόρτας τοὺς Μεσσηνίους ἐπὶ τῇ ἀποστασίᾳ, δὲν ἐδύνατο ὁμοῦ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐκ τῆς παλιμβούλου ἀναμίξεως τῆς Ρώμης παραλύουσιν Συμπολιτεῖαν. Ἐπὶ τὰ χεῖρω δ' ἔβαινον τὰ πράγματα τῶν Ἀχαιῶν, ἀφ' οὗ ἰδρῦθη καὶ ἐκρατύνθη ἐν αὐτῇ τῇ Συμπολιτεῖᾳ ὀλιγαρχικὴ πατρία φρονούσα τὰ τῶν Ρωμαίων. Καλλικράτης ὁ ἐκ τῶν φαυλοτάτων ἀνδρῶν τῆς πατρίας ταύτης κατῴρθωσε τῇ συστάσει τῶν Ρωμαίων νὰ ἐκλεγῆ στρατηγὸς τῷ 179 καὶ οὕτως, ἐνεργῶν ὡσπερ πρᾶκτωρ τῶν Ρωμαίων, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ ἑαυτοῦ πολιτικὸν πρόγραμμα, καθ' ὃ οἱ Ἀχαιοὶ ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ἐκ Ρώμης διαταγὰς καὶ «μῆτε νόμον μῆτε στήλην μῆτ' ἄλλο μηδὲν προῦργιαίτερον νομίζειν τῆς Ρωμαίων προαιρέσεως» (Πολ. 24, 10 καὶ 11). Περιβεβλημένος ὁ Καλλικράτης τὴν ὑπάτην ἀρχὴν ἐδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ καταγάγῃ εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα οὐ μόνον τοὺς Σπαρτιάτας ἀλλὰ καὶ τοὺς

¹ Κατὰ Πausanίαν (7, 9, 5) αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι ἠμῆστευσαν τοὺς καταδικασθέντας ἀκυρώσαντες ἀθαιρέτως τὴν ἀπόφασιν τῆς Συμπολιτείας καὶ ἀναλαβόντες αὐτοὶ νὰ δικάζωσιν ἐπὶ κακουργήμασι κατὰ τῆς Συμπολιτείας.

Μεσσηνίους φυγάδας· διὰ παντὸς δὲ μέσου ἐνήργει ἵνα παραλύσῃ πᾶσαν ἀντίστασιν τῶν ἐθνικοφρόνων Ἀχαιῶν καὶ καταστήσῃ τὴν Συμπολιτεῖαν ὑποχείριον εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἑαυτοῦ πατρίας. Τοῦτο δὲ ἐπέτυχεν καθ' ὀλοκληρίαν μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ μάχην, ὅτε τῇ προδοτικῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, ὡς γνωστὸν, ἀπήχθησαν εἰς Ρώμην τῷ (167) οἱ ἐκ τῶν πρώτων ἀνδρῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος 1000 ἐκεῖνοι Ἀχαιοὶ ὡς διατελέσαντες δῆθεν εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν Περσέα. Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων μέχρι τοῦ 150 ἡ Ἐθνικὴ μερίς ἐξεμηδενίσθη καὶ ἡ Συμπολιτεία διευθυνομένη ὑπὸ τῶν τῆς ρωμαϊζούσης μερίδος ὀλιγαρχικῶν (Καλλικράτους, Ἀνδρωνίδου καὶ λοιπῶν) διετέλει ἐν ἀποσυνθέσει ². Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει πραγμάτων φανερὰ πλέον ἐγένετο ἡ μέχρι τοῦδε τηρούσα ἐν μέρει τὰ προσχήματα πολιτικὴ τέχνη τῶν Ρωμαίων, ἣτις ἐμφανίζεται νῦν μεταβεβλημένη ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἐν Ρώμῃ κρατούμενους Ἀχαιοὺς εἰς κακοήθη κακουργίαν, ὡς πρὸς δὲ τὴν Συμπολιτεῖαν εἰς ὠμὴν βιαιότητα. Ὁ νόμος, ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις νὰ πέμπωσιν εἰς ξένα κράτη ἰδιαιτέρας, ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας πρεσβεῖας, συνεργίᾳ τῆς Ρώμης εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 184 ἐμπράκτως καταργηθῆ· τῶρα δὲ καταργεῖται καὶ ὁ νόμος ὁ ἀπαγορεύων εἰς τὰς πόλεις τὴν ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἀποστασίαν. Αὐτὴ ἡ Ρώμη, ἐπιδιώκουσα τὴν ἐξασθένησιν τῆς Συμπολιτείας, οὐ μόνον ὑποστηρίζει τὰς ἀποστατίας πόλεις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 165 ἀναλαμβάνει αὐτὴ τὸ δικαίωμα αὐθαίρετως νὰ ἀποφασίζῃ καὶ, ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως, αὐτὴ νὰ προστατεύῃ καὶ πραγματοποιῆ τὴν ἀποχώρησιν σημαντικῶν πόλεων ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας. Ἡ Αἰτωλικὴ πόλις Πλευρών, πέμψασα τῷ 164 πρεσβεῖαν εἰς Ρώμην κατὰ παράβασιν τοῦ Ἀχαικοῦ νόμου, ἐπέτυχεν, κατ' ἀκολουθίαν ἀποφάσεως τῆς Συγκλήτου, νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, συνεργήσαντος εἰς τοῦτο

² Χαρακτηριστικὸν τοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀχαιῶν πολιτικοῦ καὶ πατριαστικοῦ συστήματος καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Καλλικράτης καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἐξετέλουν τὸ τοῦ πράκτορος τῶν Ρωμαίων ἔργον εἶνε τὸ ἐξῆς: Ὅτε οἱ Ρόδιοι εἰς πόλεμον ἐμπλακέντες κατὰ τῶν Κρητῶν (τῷ 155) ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ συνόδῳ, ἡ πλειοψηφία ἦτο διατεθειμένη νὰ παρασχῇ τὴν βοήθειαν ταύτην· ἀντίστη ὁμοῦ ὁ Καλλικράτης καὶ ὑπερίσχυεν. «Οὐκ, ἔφη, δεῖν οὔτε πολεμεῖν οὐδενὶ χωρὶς τῆς Ρωμαίων γνώμης οὔτε βοήθειαν πέμπειν οὐδενὶ κατ' οὐδενός» (Πολ. 33, 16).

τοῦ τότε εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἀποσταλέντος Γαίου Σουλπικίου Γάλλου, εἰς ὃν εἶχε δοθῆ ἰδιαιτέρα παραγγελία νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας, ὅσον τὸ δυνατόν πολλὰς πόλεις (Παυσ. 7, 11, 3). Εἰς τοιαύτας δ' αὐθαιρεσίας ματαίαν ἀντέταξεν ἀντίστασιν ἢ ἐν τῇ Συμπολιτεία ὑπερισχύσασα ἀπὸ τοῦ 150/49 δημοκρατικὴ μερὶς ὑπὸ τους δημαγωγούς Δίαιον καὶ Κριτόλαον. Ὁ Δίαιος ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐν ἀχρηστία διατελοῦντα νόμον περὶ ἀποστολῆς πρέσβειων εἰς ξένην ἐπιβράττειν ἀπαγορεύσας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψωσιν ἰδίαν πρεσβείαν εἰς Ρώμην (Παυσ. 7, 12)· τοιαύτη ὁμοῦς ἐνέργεια ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔσχε ἀπόφασιν καὶ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου ἀνακοινωθεῖσαν (148 π. Χ.) εἰς τοὺς ἐν Κορίνθῳ συνηγμένους Ἀχαιοὺς, ὅπως ἀποχωρισθῶσι πλέον ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας ἢ Λακεδαιμόνων καὶ ἢ Κόρινθος αὐτῇ καὶ τὸ Ἄργος καὶ ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἢ πρὸς Οἰτῆ Ἡράκλεια (Παυσ. 7, 14). Ὁργὴ καὶ ἀγανάκτησις κατέλαβε τοὺς ἐν τῇ Συμπολιτεία ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀκούσματι τούτῳ. Ἐπηκολούθησε δὲ κήρυξις πολέμου κατὰ τῆς Ρώμης καὶ τῶν φίλων αὐτῇ πόλεων καὶ γενικὸς συναγερμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Δίαιον καὶ τὸν Κριτόλαον, ὅστις ἤγαγεν εἰς τὴν τῷ 146 φεβερᾶν ἐν τῷ Ἰσθμῷ σύρραξιν τῆς Ἀχαιϊκῆς Πελοποννήσου πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἀπώλετο ἐξ ὀλοκλήρου ἢ τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερία, κατεστράφη ἢ Κόρινθος, διελύθη πολλὰ παθοῦσα ἢ τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτεία καὶ ὑπεδουλώθη ἢ Πελοπόννησος καὶ ἢ λοιπὴ Ἑλλάς κυβερνωμένη τοῦ λοιποῦ ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπαγομένη ὑπὸ τὸν ρωμαῖον διοικητὴν τῆς Μακεδονίας.

Τὰ ἐκτεθέντα ἄγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 165 καὶ 150 πόλεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν Συμπολιτείαν εὐχερῶς καὶ ἀτιμωρητὶ ἐδύναντο νὰ ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῆς ¹. Κατὰ τούτους ἄρα τοὺς χρόνους οἱ Ἐπιδαῦριοι ἐδύναντο νὰ προσχωρήσωσιν ἀμέσως πρὸς τοὺς

¹ Πρὸ τοῦ 183 πόλεις ἀφίσταμεναι ἀπὸ τῆς Συμπολιτείας δὲν ἐφοδοῦντο μὲν νὰ πάθωσι τι ἐκ μέρους τῆς Ρώμης (ἴδε σ. 119), ἐδύναντο ὁμοῦς νὰ τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες εἶχον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὴν πρὸς τοῦτο ἰσχύϊν· ἀλλ' ὕστερον, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 165 (σ. 119) οἱ μὲν Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀνίσχυροι, ἢ δὲ Ρώμη οὐ μόνον ἔμενεν ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευε τὰς ἀποστάτας πόλεις.

Ρωμαίους συνάπτοντες φιλικὰς καὶ συμμαχικὰς πρὸς αὐτοὺς σχέσεις· εἶχον δὲ λόγον πρὸς τοῦτο καὶ συμφέρον. Ἐβλεπον οὗτοι τὴν ἐξασθένησιν καὶ τὴν κατὰπτωσιν τῆς Συμπολιτείας καὶ προέβλεπον τὸν ἐκ Ρώμης κίνδυνον καὶ τὰς ἐπικειμμένας συμφορὰς τῆς Πελοποννήσου. Εὐλόγως ἄρα θὰ ἐδύναντο νὰ σπεύσωσιν ἵνα λάβωσι μέτρα παρέχοντα αὐτοῖς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἐν τοῖς χαλεποῖς ἐκείνοις καιροῖς ².

Κατὰ ταῦτα θὰ ἤθελέ τις νὰ ἀναγάγῃ τὴν μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ 165 καὶ 150 καὶ οὕτω νὰ χρονολογήσῃ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν. Τοιαύτη ἐκδοχὴ ὁμοῦς προσκρούει εἰς ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως τῆς Ἐπιδαύρου, ἐξ ἧς μαθηθῆναι ὅτι οἱ Ἐπιδαῦριοι ἐπολέμησαν καὶ οὗτοι κατὰ τῶν Ρωμαίων, μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀχαιῶν, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ μάχῃ τοῦ 146 ³. Κατὰ τοῦτο ἄρα τὸ ἔτος δὲν θὰ ἦσαν φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, διότι ἄλλως δεινὴν θὰ ὑφίσταντο παρὰ τούτων τιμωρίαν οὐχὶ τοσοῦτον ὡς πολεμήσαντες κατ' αὐτῶν ⁴, ὅσον ὡς ἀπιστήσαντες καὶ παρασπονδήσαντες πρὸς αὐτοὺς. Συμφορὰν ὁμοῦς οὐδεμίαν ὑπέστησαν, διότι ὁ Μόμμιος ἐπεσκέφθη τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, κακὸν τι δὲ δὲν ἐπραξεν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἀφιέρωσε καὶ ἀνάθημα εἰς τὸν Ἀσκληπιόν ⁵. Οὐδὲ δύναται νὰ προβληθῇ,

² Οὗτω σκεπτόμενοι τυχὸν καὶ πολιτευόμενοι οἱ Ἐπιδαῦριοι θὰ συνεμορφοῦντο πρὸς ὅσα καὶ ἐπίσημοι ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπρέσβειον. λ. χ. ὁ Ἀρίστανος, ὅστις πεπεισμένος ὦν ὅτι πᾶσα ἀντίστασις τῆς Συμπολιτείας ἐναντίον τῶν Ρωμαίων ἐμέλλε νὰ ἀπολήξῃ εἰς τελείαν καταστροφὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἐγένετο φιλορρωμαῖος καὶ ἐπέδωκε νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα δι' αὐθορμητοῦ ὑποταγῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους. «Δύο εἶνε οἱ σκοποὶ πάσης πολιτείας, ἔλεγεν ὁ Ἀρίστανος, ἐτό τε καλὸν καὶ τὸ συμφέρον· οἷς μὲν οὖν ἐφικτὸς ἐστὶν ἢ τοῦ καλοῦ κτήσις, ταύτης ἀντέχεσθαι δεῖν· τοὺς ὀρθῶς πολιτευομένους· οἷς δ' ἀδύνατος, ἐπὶ τὴν τοῦ συμφέροντος μερίδα καταφεύγειν· τὸ δ' ἐκατέρων ἀποτυγχάνειν μέγιστον εἶναι· τεκμήριον ἀβουλείας» (Πολ. 24, 14).

³ IG. IV (CIG. Pelopn. I) 894. — Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρχεται ὡς ἐξῆς: «Οἶδε ἀπέθανον ἐν ταῖς παρατάξει ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ (πρὸς Πολ. 3, 22, 2: «ἢ Ἀχαιῶν καὶ Ρωμαίων περὶ τὸν Ἰσθμὸν παρατάξεις»), ἀναγράφει δὲ τὰ ὀνόματα 156 πολεμιστῶν ἐξ Ἐπιδαύρου πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ.

⁴ Πρὸς τὰς μικρὰς Ἀχαιϊκὰς πόλεις, αἵτινες μετέσχον τῆς μάχης τοῦ 146, οἱ Ρωμαῖοι προσηγήθησαν, ὡς φαίνεται, μετὰ τινος ἐπιεικειᾶς, ἀρκεσθέντες εἰς σκληρὰν τιμωρίαν τῶν μεγάλων καὶ σημαντικῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐχθρῶν τῆς Ρώμης τῶν προκαλεσάντων τὴν ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀντίστασιν κατὰ τῆς Ρώμης.

⁵ P. Cavvadias: *Fouilles d'Épidaure* I αρ. 130. — IG,

ὅτι οἱ Ἐπιδαύριοι ἦσαν μὲν σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, ἐξεβιάσθησαν ὅμως ἵνα λάβωσι τὰ δπλα κατ' αὐτῶν παρασυρθέντες ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν Κριτολάου καὶ Διαίου, διότι ἀνέγραψαν ἐπὶ στήλης τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων, ὡς εἶπομεν, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ ὀρμηθέντες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Συμπολιτείας· ἄλλως, ἂν φιλικῶς καὶ συμμαχικῶς εἶχον τότε πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἐδύναντο νὰ πράξωσιν ὅ,τι καὶ οἱ Τενεᾶται, οἵτινες πρὸ τῆς ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχης ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων (ἴδε σ. 123 σημ. 1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ τῶν Ἐπιδαυρίων καὶ τῶν Ρωμαίων συμμαχία ἐγένετο μετὰ τὴν ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχην. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 χρόνων. Διὰ περαιτέρω ἐρεύνης δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν χρονολογίαν αὐτῆς τὸ ἔτος 112 π. Χ. (ἴδε σ. 123 στ. 14).

Ὅτι δὲ ἡ τῆς συμμαχίας συνθήκη συνήφθη οὐχὶ πρὸ τοῦ ἔτους 146 ἀλλὰ μετ' αὐτὸ, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς. Προηγῆθησαν δυσχέρεια, σύγχυσις, πόλεμος καὶ χρόνοι χαλεποί· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶρηται: καὶ ἐγενήθη φιλία καὶ συμμαχία ποτὶ Ρωμαίους τῶν π[ό]λιτων Ἐπιδαυρίων (στ. 5). Τούτοις δὲ προσθετέον ὅτι ὁ Ἀρχέλοχος κατῴρθωσε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν Ρώμῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ποιικ[αρ]ιερῆος (στ. 4). Ἄλλ' ἂν εἶχεν ἀποσταλῆ ἐκεῖσε πρὸ τοῦ 146 θὰ ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος καὶ οὐδεμίαν θὰ εἶχε δυσχέρειαν νὰ ὑπερникήσῃ· τῶρα ὅμως, ὅτε ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο πόλις ἡττημένη καὶ ὑποστεταγμένη εἰς τὴν Ρώμην, ἐδέησε προφανῶς νὰ ἰκετεύσῃ οὗτος καὶ προσλιπαρήσῃ τοὺς Ρωμαίους ἵνα φανῶσιν ἐπιεικεῖς καὶ εὖνοι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διότι εὐνοίας δεῖγμα ἦτο ἡ συγκατάθεσις τῶν Ρωμαίων πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης (foedus), δι' ἧς ἡ Ἐπίδαυρος ἐγένετο civitas foederata καὶ, κατ' ἀκολουθίαν, ἐτύγχανε σπουδαίων πλεονεκτημάτων, οἷον αὐτονομίας, ἀπαλλαγῆς πληρωμῆς φόρου κλ. 1. Προστίθεται ἄρα εἰς τὰς μέχρι τοῦδε

IV, 1183. — Ἄγαλμα Νίκης ἰδρυμένον ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἐν τῷ Ἱερῷ ἰδιοποιήθη ὁ Μόμμιος καὶ ἀπέρωσεν εἰς τὸν Ἀσκληπιῶν ἀναγράφας ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν.

1 Περὶ τῶν διὰ foedus ἢ aequum foedus συνδεδεμένων μετὰ τῆς Ρώμης πόλεων ἴδε Marquardt-Mommsen: *Römische*

γνωστάς ἡμῖν civitates foederatas 2 ἢ Ἐπίδαυρος. Ἄλλ' εἰς τὰς πόλεις ταύτας δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν Τροιζήνα ὀρμώμενοι ἐκ τῆς ἐν IG IV ἀρ. 791 ἐπιγραφῆς (πρβ. *Bull. corr. hellénique* 1900 σ. 200), ἐξ ἧς μαθηνομεν ὅτι οἱ Τροιζήνιοι ἔπεμψαν πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην πρεσβευσαντα ὑπὲρ φιλίας καὶ συμμαχίας καὶ ὑπὲρ τὰς [εἰρήνας] ποθ' Ἐρμιονεῖς ἐπίτακτις 3. Τὰ ἀνωτέρω δὲ περὶ Ἐπιδαύρου ἐκτεθέντα καθιστῶσι δηλον ὅτι καὶ ἡ ἐκ Τροιζήνος ἐπιγραφὴ χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τῶν μετὰ τὸ 146 χρόνων, ἀφοῦ ἄλλως καὶ οἱ Τροιζήνιοι δυσχερείας εἶχον νὰ ὑπερникήσωσιν, ἠναγκάσθησαν τουτέστι νὰ ἀποστείλωσι πρεσβείαν εἰς Ρώμην ἐπίτακτις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας. Ἄπορον δ' εἶνε ὅτι ὁ Fraenkel τοσοῦτον μικρὰς προσοχῆς ἠξίωσε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀρκεσθεῖς μόνον νὰ εἴπῃ ὅτι προέρχεται αὕτη ἐκ τῶν πρώτων χρόνων τῆς 2^ας ἑκατονταετηρίδος, χωρὶς νὰ σκεφθῆ ἂν, καθ' οὓς χρόνους ἡ Ἀρχαῖκή Συμπολιτεία διετέλει ἐν πολιτικῇ ἀκμῇ καὶ συνῆπτε συμμαχίαν ἀπὸ τοῦ ἴσου μετὰ τῶν Ρωμαίων, ἦτο δυνατόν νὰ παρασπονδήσῃ ἡ Τροιζήν παραβαίνουσα τὸν Ἀρχαῖκὸν νόμον δι' ἐπανειλημμένης μονομεροῦς ἀποστολῆς πρεσβείας εἰς Ρώμην, οὐδ' ἂν ἦτο δυνατόν ἡ Ρώμη νὰ δέχεται τοιαύτην πρεσβείαν ἐμφανιζομένη οὕτως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ ὡς πιστὴ σύμμαχος, ἀλλ' ὡς ἐχθρὰ τῆς Συμπολιτείας.

Ἄλλων δὲ πόλεων ἐν Ἑλλάδι, αἵτινες ἦσαν foederatae γνωσταὶ ἡμῖν εἶνε καὶ ἐνδιαφέρον παρέχουσιν ἡ Ἀστυπάλαια, κατ' ἐπιγραφὴν 4 χρονο-

Altertümer IV (Marquardt: *Staatsverwaltung* 1² σ. 44 καὶ 73). Ὑποτεταγμένοι εἰς τὴν Ρώμην οὖσαι αἱ πόλεις αὗται δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἀσκῶσιν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν· κατὰ τὰ λοιπὰ ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι, ὑπέκειντο μόνον εἰς ὑποχρεώσεις τινὰς καθοριζομένας ἐν τῇ συνθήκῃ καὶ εἰς φιλικὰς τινὰς λειτουργίας (Στράβων 8,365), ἦσαν δὲ ἀπηλλαγμένοι πληρωμῆς παντός φόρου.

2 Κατάλογον τῶν πόλεων τούτων ἴδε ἂν. Marquardt: *Staatsverwaltung* 1² σ. 75, εἰς ὃν πρόσθετος τὸ Θύρρειον Ἀχαρνανίας (σ. 122), νῦν δὲ καὶ τὴν Ἐπίδαυρον καὶ τὴν Τροιζήνα.

3 Ἡ ὅλη ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτω:

[Γ]όργιππον [- - -]ονα
εὐεργέταν ἅ πόλι[ς] ἀνέθ[ηκε]
ἀγορανομήσαντα καὶ πρ[εσβευ]
σαντα εἰς Ρώμαν ὑπὲρ φιλίας καὶ
συμμαχίας καὶ ὑπὲρ τὰς [εἰρήνας]
ποθ' Ἐρμιονεῖς ἐπίτακτις.]

4 IG XII² ἀρ. 173. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη περιέχει α') τὸ περὶ τῆς συναπτείας συμμαχίας δόγμα τῆς Συγκλήτου μεταπεφρασμένον

λογουμένην ἐκ τοῦ 105 π. Χ. καὶ τὸ ἐν 'Ακαρνανίᾳ Θύρρειον, κατ' ἐπιγραφὴν¹ χρονολογουμένην ἐκ τοῦ 94 π. Χ.²

Ἡ προκειμένη δ' ἐξ 'Επιδαύρου ἐπιγραφὴ διδάσκει ἡμᾶς πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν τρόπον καὶ γνωρίζει ἡμῖν τὰς ἐν Ρώμῃ πράξεις, δι' ὧν πόλις τις τῶν ἐν Ἑλλάδι κατώρθου, ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς μετὰ τὸ 146 καὶ πρὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν χρόνων, νὰ γείνη foederata:

α') Ἐν πρώτοις ἔπεμπεν ἡ πόλις πρεσβευτὴν εἰς Ρώμην προτείνουσα φιλίαν καὶ συμμαχίαν καὶ ἐκλιπαροῦσα τὴν κυρίαρχον δύναμιν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς αἰτήσεως ταύτης. Ἄν κατωρθοῦτο τοῦτο, ὁ πρεσβευτὴς ἐπανερχόμενος οἴκαδε ἐγένετο δεκτὸς μετ' εὐγνωμοσύνης ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν, οἵτινες διὰ ψήφισματος ἀπένεμον αὐτῷ τιμὰς καὶ προνόμια. Τοιοῦτον ὑπὲρ τοῦ πρεσβευτοῦ τῶν Ἐπιδαυρίων ψήφισμα εἶνε ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ ἀρ. 1. Τιμητικὸν δὲ ψήφισμα ἐξεδόθη καὶ ὑπὲρ τοῦ πρε-

ελληνιστί, β') ἐλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου αὐτῆς τῆς συνθήκης, γ') τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ εἰς Ρώμην ἀποσταλέντος πρεσβευτοῦ Ροδοκλέους ψήφισμα τῶν Ἀστυπαλαίων. Κατὰ τὸ δόγμα τῆς Συγκλήτου ἡ συνθήκη ἐμελλε νὰ ἀναγραφῆ ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος, τοῦτο δὲ τὸ χάλκωμα συμμαχίας ν' ἀναρτηθῆ ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Καπετωλίου («ἐν τῷ Καπετωλίῳ κατηλωθῆναι»), ναφ τοῦ Διὸς³ θεσιπέει δὲ ἡ συνθήκη [εἰρήνην] καὶ φιλίαν καὶ συμμαχίαν τοῦ δήμου τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀστυπαλαίων καὶ ἀμοιβαίαν βοήθειαν ἐν καιρῷ πολέμου κλ. Συνέδεε ἄρα τὴν Ἀστυπαλαίαν μετὰ τῆς Ρώμης foedus aequum, ἧτοι συμμαχία ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. Ἄλλ' ἀπορεῖ τις ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῆς Ρώμης συνάψει ταιούτης συμμαχίας τῷ 105 π. Χ. πρὸς μικρὰν καὶ ὑποτεταγμένην νῆσον.

Τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ, ἐξ ἧς μανθάνομεν ὅτι ἡ τῷ 105 συναφθεῖσα συμμαχία ἦτο ἀνανέωσις παλαιᾶς συμμαχίας (στ. 4 [συμμαχίαν] ἀνανέωσασθαι). Ἐπανελήφθη ἄρα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κείμενον συνθήκης, οἷον καὶ τὸ τῆς παλαιᾶς συμμαχίας, ἧτις προφανῶς ἦτο aequum foedus, διότι θὰ εἶχε συνάψει τὴν συμμαχίαν ταύτην ἡ Ρώμη καθ' οὓς χρόνους ἠγωνίζετο ἵνα ἐπεκτείνῃ τὴν ἑαυτῆς ἰσχύϊν εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἀστυπαλαίαι ἦσαν περίφημοι ναυτικοί, οἱ δὲ δύο θαυμάσιοι λιμένες τῆς νήσου, ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος, ἐδύνατο νὰ χρησιμεύσιν ὡς ἀσφαλέστατον καταφύγιον καὶ ὀρμητήριον εἰς τὸν περιπλέοντα τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ρωμαϊκὸν στόλον. Ὡς πρὸς τὴν ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας πρβ. σ. 123 σημ. 2.

1 *Bulletin de correspondance hellénique* 1886 σ. 165 (G. Cousin). — IG, IX, 483.

2 Καὶ αἱ Ἀθηναῖοι συνέδεοντο μετὰ τῆς Ρώμης διὰ foedus (Tac. Ann. 2, 53) καὶ δὴ διὰ foedus aequum, ὡς φαίνεται. Πότε ἄρα εἶχε συναφθῆ ἡ συμμαχία δὲν γνωρίζομεν. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος διετέλουσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Ρωμαίους, εἰς φιλικωτάτας δὲ σχέσεις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐξεγέρσεως τῶν Ἀρχαίων καὶ τῆς ἐν τῷ Ἰσθμῷ μάχης. Ἦσαν δ' αἱ Ἀθηναῖοι civitas libera ac foederata, ὡς φαίνεται. Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτεϊν ἀργυροῦν νόμισμα.

σβευτοῦ τῶν Ἀστυπαλαίων, οὗ μέρος σώζεται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ (σ. 121 σημ. 4) ἐξ Ἀστυπαλαίας ἐπιγραφῆς.

β') Τοῦ πρεσβευτοῦ γενομένου δεκτοῦ ἐν Ρώμῃ μετ' εὐμενείας, ἐξεδίδοτο δόγμα τῆς Συγκλήτου ἀποφασίζον περὶ τῆς συνάψεως τῆς συμμαχίας καὶ κανονίζον τὰ κατ' αὐτήν. Ἐν τῇ ἐξ Ἀστυπαλαίας ἐπιγραφῆς διεσώθη τὸ ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει δόγμα τῆς Συγκλήτου. Κατὰ δὲ τὴν προκειμένην ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφὴν τὸ δόγμα κατετέθη ἐν τῷ ταμειῷ (στ. 6: καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ κατατεθέντος ἐν τῷ ταμειῷ), ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ (ἐν ἐλληνικῇ μεταφράσει) καὶ ἀντίγραφον τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας ἐκόμισεν ὁ Ἀρχέλοχος εἰς Ἐπίδαυρον (στ. 8: τούτων δὲ ἀντίγραφα ἀποδέδωκεν εἰς τὸ δαμόσιον). Πρβ. καὶ ἐπιγραφὴν ἐξ Ἀστυπαλαίας, στ. 52: «ἐπειδὴ παρα(γε)γένηται ὁ ἀποσταλεὶς πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην Ρ(ο)δοκλῆς Ἀντιμάχου καὶ [τὰ] πε[ρὶ] συμμαχίας] δογματισθέντα [ἀπενήνοχε]».

γ') Ἐκδοθέντος τοῦ δόγματος τῆς Συγκλήτου, συνετάσσετο καὶ ὑπεγράφετο ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ἧτις ἐχαράσσετο ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος καὶ ἀνετίθετο ἐν τῷ Καπετωλίῳ (στ. 7: καὶ τὰς συμμαχίας ἀνατεθείσας ἐν πίνακι χαλκῷ ἐν τῷ Καπετωλίῳ)³. Ἐν τῇ ἐξ Ἀστυπαλαίας δ' ἐπιγραφῆς σώζεται, ὡς εἶπομεν, καὶ τὸ ἐν τῇ ἐλληνικῇ μεταφρασμένον κείμενον τῆς συνθήκης. Ἐν δὲ τῇ ἐκ Θυρρείου ἐπιγραφῆς (σ. 122) σώζεται ἡ ἀρχὴ τῆς συνθήκης. Ὅτι δὲ αἱ συνθήκαι ἐχαράσσοντο ἐπὶ χαλκοῦ πίνακος καὶ ἀνετίθεντο ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πολύβιος (3, 26), καθ' ὃν αὐταὶ «ἐτηροῦντο ἐν χαλκώμασι παρὰ τὸν Δία τὸν Καπιτώλιον ἐν τῷ τῶν ἀγορανόμων ταμειῷ». Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐγένετο καὶ ὡς πρὸς δόγματα τῆς συγκλήτου: Πρβ. Ἰώσηπον «περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου» (12, 10, 6): «ποιήσασα δὲ περὶ τούτου δόγμα (ἡ σύγκλητος) τὸ μὲν ἀντίγραφον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπέστειλεν, αὐτὸ δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον εἰς χαλκᾶς ἐγγράψαντες δέλτους ἀνέθεσαν»⁴.

3 Ἐπὶ Βεσπασιανοῦ ὑπῆρχον ἐν τῷ Καπιτωλίῳ 3,000 χαλκοὶ πίνακες περιέχοντες συνθήκας μετὰ κρατῶν καὶ πόλεων καὶ προνόμια παρασθέντα εἰς πόλεις καὶ εἰς διαφόρους πολίτας. Ἴδε Suet. *Vespas.* 8.

4 Σημειωτέον ὅτι συνθήκαι, καὶ δόγματα τῆς συγκλήτου καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα ἀφορῶντα τὰς ἐν Ἑλλάδι πόλεις μετεφράζοντο ἐν

Μετὰ τὰ εἰρημμένα ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν εὐνοίαν πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους· ἐζητήθη δ' ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογούντων καὶ ὁ λόγος τῆς ἐπιδειχθείσης εὐνοίας πρὸς τοὺς Θυρρείους καὶ πρὸς τοὺς Τενεάτας ¹, διότι καὶ οὗτοι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ρωμαίους (σ. 121).

Τὸν λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους εὐνοίας τῶν Ρωμαίων δυνάμεθα ἴσως νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ λατρείαν τοῦ ἐξ Ἐπιδαύρου Ἀσκληπιοῦ. Ὁ Λίβιος (X, 48) ἀφηγεῖται ὅτι οἱ Ρωμαῖοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ λιμοῦ ἔπεμψαν ἐν ἔτει 293 π. X., κατὰ συμβουλήν τῶν Σιβυλλείων Βιβλίων, πρεσβείαν εἰς Ἐπιδαυρον, ἣτις ἐκόμισεν εἰς Ρώμην ἕνα τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ διαιτωμένων ὄψεων, ὃν ἰδόντες οἱ Ρωμαῖοι ἐξέλαβον ὡς αὐτὸν τὸν θεόν. Ἀφιχθέντος δὲ τοῦ πλοίου εἰς Ρώμην, ἐξώρμησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ ὄφις καὶ κολυμβῶν ἀνερριχθήη εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Καπιτωλίου νῆσον τοῦ Τιδέρεως, τὴν ἱερὰν νῆσον καλουμένην, ἔνθα οἱ Ρωμαῖοι ἀνήγειραν τὸν ναὸν τοῦ νέου τούτου θεοῦ ².

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῆς ἐπιγραφῆς προσμειωτέον ὀλίγα τινά, τὰ ἐξῆς:

Ρώμη ὑπὸ Ρωμαίων δημοσίων ὑπαλλήλων (ἴδε P. Foucart: *Senatus-consulte de l'an 170 avant notre ère*, σ. 7), οὕτω δὲ μεταπεφρασμένα ἐστέλλοντο εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας πόλεις. Εὐνόητον δ' εἶνε ὅτι οἱ Ρωμαῖοι μεταφρασταὶ δὲν ἦσαν ἀρκούντως ἐγκρατεῖς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· διὰ τοῦτο αἱ ὑπ' αὐτῶν γινόμεναι μεταφράσεις εἶνε κακοζῆλοι, ἡμαρτημέναι καὶ ἐν τισὶν ἀκατάληπτοι. ἴδε Mommsen: *Ep. Epigr.* I σ. 283. Πρβ. καὶ Ὑπαυκά γράμματα πρὸς Ὁρωπίους, ὑπὸ Σπ. Βάσης, ἐν *Αρχ. Ἐφημερίδι* 1884 σελ. 101.

¹ Ἡ πρὸς τοὺς Θυρρείους εὐνοία δύναται ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ἀκαρνάνων ὅτι αὐτοὶ μόνου τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Τροίας, ἐξ οὗ κατωρθώθη ὥστε νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ Ρωμαῖοι (οἱ καυχώμενοι ὅτι ἐκ Τροίας εἶλκον τὴν καταγωγὴν) τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἀκαρνανίας. Πρβ. *Στράβ.* (10, 2 σ. 396): «τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἐπακολουθήσαντες οἱ Ἀκαρνᾶνες, σοφίσασθαι λέγονται Ρωμαίους καὶ τὴν αὐτονομίαν παρ' αὐτῶν ἐξανύσασθαι λέγοντες ὡς οὐ μετᾴσχιεν μόνου τῆς ἐπὶ τοὺς προγόνους τοὺς ἐκείνων στρατείας». Κατὰ δὲ Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα (1, 51) οἱ συμπλεύσαντες καὶ ὀδηγήσαντες τὸν Αἰνεῖαν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου εἰς Ἰταλίαν ἦσαν Ἀκαρνᾶνες, εἶχον δ' ἀρχηγὸν συμπλωτῆρα Πάτρωνά τινα κάτοικον Θυρρείου.

Εἰς γενεαλογικοὺς λόγους σχετιζομένους πρὸς τὴν Τροίαν ἀποδίδονται καὶ αἱ φιλικαὶ σχέσεις Ρωμαίων καὶ Τενεατῶν. Πρβ. *Curtius: Pelopon.* II σ. 550 καὶ ἴδε *Στράβ.* 8, 380 καὶ ἰδίως *Πανο.* 2, 5, 3: «οἱ δὲ ἄνθρωποι φασὶν οἱ ταύτη (Τενέα) Τρῶες εἶναι, αἰγμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμενοι ἐνταῦθα, Ἀγαμέμνονος δόντος, οἰκῆσαι».

² Ἐχόντες οὕτω τὸν λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους εὐνοίας τῶν Ρωμαίων δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ λόγον τῆς πρὸς τοὺς Ἀστυ-

Στ. 1. Ἀρχέλοχος Ἀριστοφάντου: Ἐν τῇ ἐπομένη ἐπιγραφῇ ἀρ. 2 ἀπαντᾷ νομογράφος «Ἀρχέλοχος Τιμαῖδα Ἐπιδαυρίος».

Στ. 5. ἐγενήθη φιλία καὶ συμμαχία: Παρατηρητέος ὁ μεταγενέστερος τύπος ἐγενήθη (ἀντὶ ἐγένετο), ὅστις εἶνε συνηθέστατος παρὰ Πολυβίῳ.

Στ. 6-8. καὶ τοῦ δόγματος τοῦ γενομένου καὶ παραδοθέντος εἰς τὸ ταμιεῖον κλ. ἴδε ἀνωτέρω (σ. 122, γ').— Ἀπὸ τοῦ 367 π. X. κατετίθεντο τὰ δόγματα τῆς Συγκλήτου ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ἱερῷ, ἔνθα καὶ τὸ δημόσιον ταμιεῖον (aerarium), ὃ ἐχρησίμευε καὶ ὡς γραμματοφυλάκιον ³. Αἱ δὲ συνθήκαι συμμαχίας καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἔγγραφα ἐχαράσσοντο ἐπὶ χαλκοῦ, ὡς ἐν σ. 122 ἐλέχθη, καὶ κατετίθεντο ἐν τῷ Καπιτωλίῳ.

Στ. 9. ἔδοξε τοῖς συνέδροις καὶ τῷ δάμῳ: Ἐν ἄλλῳ ψηφίσματι τῶν Ἐπιδαυρίων, χρονολογουμένῳ ἐκ τοῦ 31 π. X., τῷ ἐν *IG. IV* ἀρ. 932, (πρβ. σ. 124), ἀπαντᾷ: ἔδοξε καὶ τοῖς ἀρχουσιν καὶ τοῖς συνέδροις· συνέδριον δ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῇ, τῇ ἐν *F. d'Épidaure I* ἀρ. 235 καὶ *IG. IV* ἀρ. 944. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ θεσμὸς συνεδρίου καὶ συνέδρων ἔσχεν ἀρχὴν ἐξ ὁμωνύμου θεσμοῦ τῆς Ἀρχαῖκῆς συμπολιτείας· ἐν Ἐπιδαυρίοις ψηφίσμασι τῆς 4^{ης} καὶ ἐν μέρει τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος, ἀρχαιοτέροις ἴσως τοῦ 242, ἥτοι τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἡ Ἐπιδαυρος προσεχώρησεν εἰς τὴν τῶν Ἀρχαίων Συμπολιτείαν, δὲν ἀπαντᾷ συνέδριον, ἀλλὰ βουλὰ καὶ δᾶμος ⁴.

Στ. 11. γράμμασιν: Ἰγνη μόνον τῶν γράμματων διακρίνονται, ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις εἶνε ἀσφαλῆς. Μηδὲ νομίση τις ὅτι θὰ ἦτο δυνατὴ ἀνάγνωσις: «πράγμασιν».

Στ. 14. ὁ τὸ τέταρτον καὶ τριακοστὸν ἔτος: Ἐρωτᾶται, τίς ἡ ἀρχὴ χρονολογίας ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἀφ' ἧς λογιστέον τὸ ἔτος 34; Ὑπεστηρίχθη ὅτι τὸ

παλαιῖς ἐπιδειχθείσης εὐνοίας πρὸς ἀνανέωσιν τῆς παλαιᾶς συμμαχίας (σ. 121 σημ. 3). Τὴν εὐνοίαν δηλ., ἣν οἱ Ρωμαῖοι ἐπεδείξαντο πρὸς τοὺς Ἐπιδαυρίους, ἐπεδείξαν καὶ πρὸς τοὺς ἀποίκους τούτων, διότι, ὡς ἐγένετο ἡμῖν γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐν Ἐπιδαύρῳ (*F. d'Épidaure I* 233. — *IG. IV* 917), οἱ Ἀστυπαλαιεῖς ἦσαν ἀποικοὶ τῶν Ἐπιδαυρίων.

³ Σπ. Βάσης: *Ρωμαίων Πολιτεία*, σ. 393 καὶ 342.

⁴ *Fouilles d'Épidaure I* ἀρ. 273, 274—275, 276 καὶ *Αρχ. Ἐφημερίς* 1901 σ. 58. — *IG. IV* ἀρ. 916, 918, 919, 920, 925.

ἔτος τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ἤτοι τὸ 146, ἐπιβλήθη ἢ εἰσῆχθη καὶ ἐκράτησεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ κυρίως ἐν Πελοποννήσῳ (Foucart ἐν *Le Bas* II 116^a) ὡς ἀρχὴ χρονολογίας (*aera*)¹. Καὶ ναὶ μὲν δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ὅτι πᾶσαι αἱ ὑπὸ τοῦ Foucart ἀπαριθμούμεναι ἐπιγραφαὶ χρονικὴν ἀρχὴν ἔχουσι τὸ 146, ἀσφαλῶς ὅμως ἢ ἐξ Ἀργους ἐπιγραφῆ (IG. IV 558) τοιαύτην ἔχει ἀρχὴν χρονολογίας. Ἐσχάτως δ' ἐξηκριβώθη καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἦτο ἐν χρήσει ἢ αὐτῇ χρονικῇ ἀρχῇ, διότι ἢ ἐν IG. IV 932 ἐπιγραφῆ χρονολογεῖται ἀσφαλῶς ἀπαριθμουμένου τοῦ ἐν αὐτῇ μνημονευομένου «*τετάρτου καὶ ἐ[βδ]ομηκοστοῦ* (ἀνάγνωσις τοῦ Wilhelm) ἔτους» οὐχὶ ἀπὸ ἔτους 125, ὡς ὁ Fraenkel φρονεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 146, ὡς ὁ Wilhelm ἔδειξεν.² Ἀπὸ τούτου ἄρα τοῦ ἔτους δέον νὰ ἀπαριθμήσωμεν καὶ τὸ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ *τέταρτον καὶ τριακοστόν ἔτος*. Κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἐπιγραφῆ προέρχεται ἐκ τοῦ ἔτους 112 π. X.

Στ. 15. ἐγ[δότω] ὁ [ἐπι]μελητής: Πρώτην φερόμεν γινώσκοντες ὅτι τοιαύτη ἀρχὴ ὑπῆρχεν ἐν Ἐπιδαύρῳ. Δύο ἐπιμεληταὶ ὑπῆρχον ἐν Κλεωναῖς (IG. IV, 490) καὶ δύο ἐν Καλαυρείᾳ (IG. IV, 840 καὶ 841), ἐπιμεληταὶ δ' ὑπῆρχον καὶ ἐν Αἰγίνῃ (IG. IV, 2).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 2.

(νομογράφοι Ἀχαιῶν).

Εἰκ. 2.

Τὸ ἐν σ. 115 μνημονευθὲν ἐκκλησιδίου τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ὅπερ εἶχε τὴν στέγην καμαρωτήν, κατεσκευασμένην δηλ. διὰ σφηνοειδῶν τὸ σχῆμα λίθων, κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους διέτρεχε κίνδυνον καταπτώσεως· πρὸς στερέωσιν δ' αὐτοῦ κατεσκευάσθη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, παρ' ἑκατέρᾳ τῶν μακρῶν πλευρῶν, πλατὺ μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τεί-

χωμα ὑπερέχον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ τοσοῦτον, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς θρανίον. Ἐκ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο τούτων τειχωμάτων, τοῦ παρὰ τὴν βορείαν πλευράν, ἐξήχθη ἢ ἔναντι ἐν πανομοιότητι δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 2 (εἰκ. 2), γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἐκ λευκοῦ τιτανολίθου, κολοβῆς τὸ κάτω μέρος, ἐχούσης ὕψος 0,60, πλάτος 0,43 καὶ πάχος 0,19.³ Εἶνε δ' ἢ ἐπιγραφῆ γεγραμμένη στοιχηδόν· ὁ δὲ πολλαχῶς κενὸς χώρος ἐνός γράμματος μεταξὺ δύο λέξεων εἶνε σημεῖον στίξεως, ἧς ὅμως γίνεται ἀδιάκριτος χρῆσις, διότι πολλακίς ἀποχωρίζεται διὰ τοιαύτης στίξεως τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ. Παρατηρητέον δ' ὅτι τοιοῦτον σημεῖον στίξεως ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐπιγραφῆ, τῇ περὶ ὀροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, ἧτις χρονολογεῖται, σημειωτέον, ἀπὸ τῶν μεταξὺ τοῦ 242 καὶ 235 π. X. χρόνων⁴. Παρόμοιον δὲ τι σύστημα ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῇ ἐν σ. 130 ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆ, τῇ ἐκ τοῦ 223 π. X. πιθανῶς προερχομένη, σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ὁ χώρος ἐνός γράμματος δὲν καταλείπεται κενός, ἀλλὰ πληροῦται δι' ἐγχαράξεως ὀριζοντίας γραμμῆς, διὰ τούτου — τοῦ σημείου (ἴδε εἰκ. 4) γινώσκοντες ἄρα διὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων καινοφανὲς σύστημα στίξεως κρατοῦν ἐν Ἐπιδαύρῳ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} π. X. ἑκατονταετηρίδος.

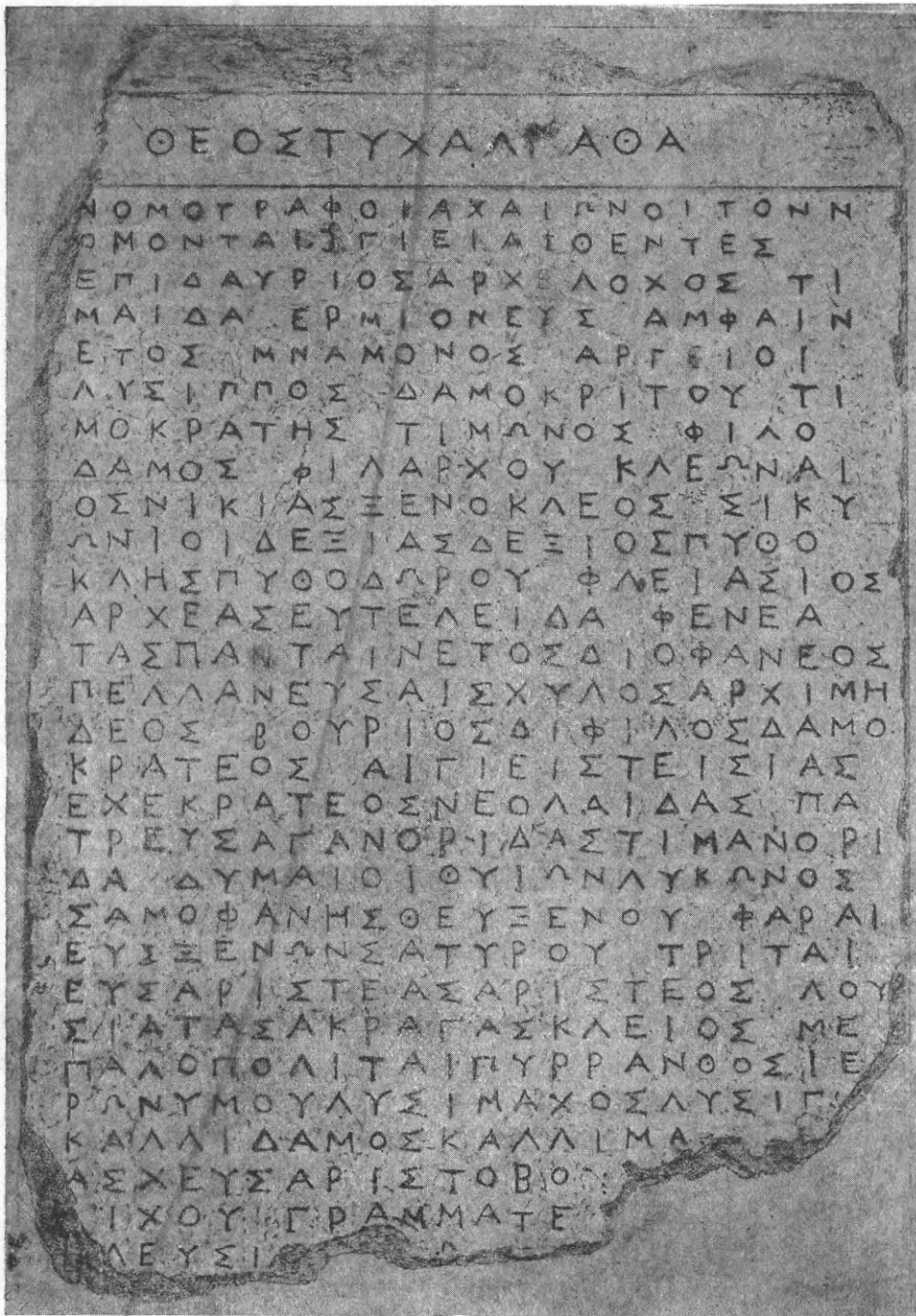
Ἀναγράφονται δ' ἐν τῇ προκειμένῃ στήλῃ τὰ ὀνόματα καὶ τὸ πατρωνυμικὸν νομογράφων τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, οἵτινες νόμον, ὃν ἔγραψαν, ἀνέθηκαν εἰς τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἐκ τῆς χρήσεως δὲ τοῦ ἄρθρου (τὸν νόμον, στ. 2) δηλοῦται ὅτι ὁ νόμος ἦτο κεχαραγμένος ἢ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ στήλῃ, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν νομογράφων, ἢ ἐν ἄλλῃ στήλῃ ἰδρυμένη πλησίον (ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βάθρου πιθανῶς). Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ εἶνε πιθανωτέρα, διότι ἄλλως ἢ φράσις θὰ εἶχε

¹ Ὅτι τὸ ἔτος ἀλώσεως καὶ ὑποταγῆς χώρας τινὸς δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ὡς ἀρχὴ χρονολογίας, δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ ἐξ ὅσων παραδίδει Δίων ὁ Κάσιος (NA', 19. 6), ὅστις ἀναφέρει ψήφισμα τῆς Ρωμαϊκῆς συγκλήτου θεοπίστον *εἰτὴν τε ἡμέραν ἐν ἣ ἢ Ἀλεξάνδρεια ἐάλω* (30 π. X.) *ἀγαθὴν τε εἶναι καὶ ἐς τὰ ἔπειτα ἔτη ἀρχὴν τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτῶν νομίζεσθαι*.

² A. Wilhelm: *Beiträge zur griech. Inschriftenkunde*, σ. 112 x. ε.

³ Σημειωτέον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τειχώματος ἐξήχθησαν συγχρόνως τῇ προκειμένῃ στήλῃ καὶ τὰ τρία μεγάλα τεμάχια (α' β' καὶ γ') τῆς κατὰ τὴν εἰκόνα 3 (σ. 129) ἐνεπιγραφῆ στήλης, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἢ ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 (καὶ 3α, 3β). Ἴδε σ. 130 καὶ 131).

⁴ IG IV ἀρ. 926, ἔνθα ἴδε (ἐν σ. 202) καὶ τὰ περὶ τῆς χρονολογίας (242-235 π. X.) τῆς ἐπιγραφῆς. Πρβ. Sonne: *De arbitris externis* 1888 σ. 30. — *Αρχ. Ἐφημερίς* 1887 σ. 9 (B. Στάης). — P. Cavvadias: *Fouilles d'Epidaure* I ἀρ. 234.

Ἐπιγραφή ἀρ. 2.

Εἰκ. 2. Ἐνεπίγραφος στήλη ἐκ λευκοῦ λίθου (νομογράφοι Ἀχαιῶν).

1/3

μᾶλλον οὕτως: οἱ τὸν νόμον τόνδε. Κατὰ τὰ ἐκτιθέμενα δ' ἐν τοῖς ἐπομένοις (σ. 136 σημ. 1) δύναται νὰ προκύψῃ ἡ εἰκασία ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμος εἶνε ἴσως ἡ σὺν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ εὐρεθεῖσα ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφή (σ. 124 σημ. 3). Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφή (σ. 130) χρονολογεῖται ἐκ τοῦ 223 π.Χ., δεκτῆς γενομένης τῆς ἐξενε-

χθείσης εἰκασίας, θὰ προέκυπτε τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἡ προκειμένη τῶν νομογράφων ἐπιγραφή χρονολογητέα τυγχάνει ἐκ τοῦ 223. Ἄλλ' ἀσχέτως τῆς ὑποθέσεως καὶ εἰκασίας ταύτης, δὲν δύναται ἡ προκειμένη ἐπιγραφή νὰ προέρχεται ἐκ τῶν πρὸ τοῦ 227 χρόνων, διότι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νομογράφων ἀπαντῶσι καὶ νομογράφοι ἐξ Ἀρ-

Θεὸς· Τύχα ἀγαθὰ·

- Νομογράφοι Ἀχαιῶν οἱ τὸν νόμον τᾶι (Υ)γιεῖαι θέντες.
 Ἐπιδαύριος Ἀρχέλοχος Τι-
 5 μαΐδα, Ἐρμιονεύς Ἀμφαίνετος Μνάμονος, Ἀργεῖοι Λύσιππος Δαμοκρίτου, Τιμοκράτης Τίμωνος, Φιλόδαμος Φιλάρχου, Κλεωναῖος Νικίας Ξενοκλέος, Σικυ-
 10 ῶνιοι Δεξίας Δέξιος, Πυθοκλῆς Πυθοδώρου, Φλειάσιος Ἀρχέας Εὐτελεΐδα, Φενεάτας Πανταίνετος Διοφάνεος,
 15 Πελλανεύς Αἰσχύλος Ἀρχιμήδης, Βούριος Δίφιλος Δαμοκράτης, Αἰγίεις Τεισίας Ἐχεκράτης, Νεολαΐδας Πατρεῦς, Ἀγανορίδας Τιμανορίδα, Δυμαῖοι Θυῖων Λύκωνος,
 20 Σαμοφάνης Θευξένου, Φαραεινὸς Ξένων Σατύρου, Τριταεινὸς Ἀριστέας Ἀριστέος, Λουσιάτας Ἀκράγας Κλέιος, Μεγαλοπολίται Πύρρανθος Ἱερωνύμου, Λυσίμαχος Λυσί[που] Καλλίδαμος Καλλιμά[χου]...? ασχευς Ἀριστόβου[λος Σωτηρ]ίχου, γραμματε[ὺς].....?
 30 Ἐ]λευσινίου.

ρους, ἐξ Ἐρμιόνης καὶ ἐκ Φλειοῦντος, ἐκ πόλεων δηλ. αἵτινες προσεχώρησαν εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν συμπολιτείαν τῷ 228. Ἀλλὰ καὶ πολὺ ὑστερωτέρα τοῦ 228 δὲν θὰ εἶνε, διότι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ 227 χρονολογούμενη, εἶνε ἡ νεωτάτη τῶν γνωστῶν ἡμῖν στοιχηδὸν γεγραμμένων ἐπιγραφῶν, νεωτέρα δηλ. καὶ αὐτῆς τῆς περὶ ὀροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων ἐπιγραφῆς (σ. 124), ἣτις μέχρι τοῦδε ἦτο ἡ νεωτάτη τῶν χρονολογικῶς γνωστῶν ἡμῖν τοιούτων ἐπιγραφῶν.

Στ. 2. **Νομογράφοι Ἀχαιῶν**: Ἡ στήλη εἶνε ἐλλιπὴς τὸ κάτω μέρος, ἀλλ' ὁ τῶν νομογράφων κατάλογος φαίνεται ὅτι εἶνε πλήρης, διότι ὁ τελευταῖος ἀναγεγραμμένος (στ. 29-30) εἶνε γραμματεὺς. Ἀναγράφονται δὲ 25 ἐν ὄλῳ **νομογράφοι**, ἦτοι 1 Ἐπιδαύριος, 1 Ἐρμιονεύς, 3 Ἀργεῖοι, 1 Κλεωναῖος, 2 Σικυνῶνιοι, 1 Φλειάσιος, 1 Φενεάτις, 1 Πελλανεύς, 1 Βούριος, 3 Αἰγιεῖς, 2 Δυμαῖοι, 1 Φαραειεύς, 1 Τριταεὺς, 1 Δουσιάτις καὶ 5 πιθανῶς Μεγαλοπολίται. Ἐκ τούτου συνάγεται ἀμέσως τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν νομογράφων, οὓς πόλις τις παρεῖχεν, ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν πολιτῶν αὐτῆς (πρβ. σ. 127), ἀφοῦ οἱ ἐκ τῶν μεγάλων καὶ μεγαλητέρων πόλεων νομογράφοι εἶνε πλειότεροι τῶν ἐκ τῶν μικρῶν πόλεων. Ἐκ δὲ τῶν ἐν στίχῳ 23 τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς (ἴδε σ. 132) δύνата νὰ ἐξαχθῆ ὅτι οἱ νομογράφοι ὠρίζοντο διὰ κλήρου. Ἀλλὰ πόθεν ἦ ἐκ τίνων ἐκκληροῦντο; Πιθανῶς ἐκκληροῦντο ἐκ τῶν κατὰ Πλούταρχον καὶ Παυσανίαν **συνέδρων** (τῶν κατὰ Πολύβιον μελῶν τῆς **συνόδου**), οὓς ἔπεμπον ἀντιπροσώπους αἱ εἰς τὴν Ἀχαιϊκὴν συμπολιτείαν ἀνήκουσαι πόλις. Κατὰ ταῦτα θὰ ἀπετέλουν οἱ νομογράφοι οἰονεὶ ἐπιτροπὴν ἐκ μελῶν τοῦ συνεδρίου· ἂν δ' αὕτη προεβουλεύετο, παρεσκεύαζε τουτέστι καὶ πρώτη αὐτὴ ἐψήφισεν οὓς συνέτασσε νόμους, οὓς ἐπεψήφισεν εἶτα τὸ συνέδριον, ἢ ἂν αὕτη ἐψήφισεν ἀνεκκλήτως, οὓς κατ' ἐντολὴν τοῦ συνεδρίου συνέτασσε νόμους, ἀγνοοῦμεν Ἐξετείνετο δ' ἐπὶ πλέον ἢ τῶν νομογράφων δικαιοδοσία 1, διότι ἦσαν οὗτοι καὶ νομοφύλακες, ὡς δείκνυται ἐξ ἐπιγραφῆς (ψηφίσματος τῶν Ἀχαιῶν) εὐρεθείσης ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ (Kern: *Insch. v. Magn.* ἀρ. 39 σ. 43), ἐν ἧ' ἀπαντᾷ:

1 Ἴδε τὸ ἐν σ. 116, σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda σ. 27.

«καταχωρίζαι δὲ κα[ι] τοὺς νομ[ο]γράφους τὸ δόγμα τῶν Ἀχ[α]ῖων εἰς [τοὺς ν]όμ[ους] τοὺς πρώτους» 2. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ θεσμὸς νομογράφων ὑπῆρχε καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, λ.χ. ἐν Ἐρμιόνη, ἐν Μεγαλοπόλει 3, καὶ πρὸς τούτοις ἐν Τεγέα 4 καὶ ἐν Σπάρτῃ.

Περὶ τῶν νομογράφων ἴδε ὡσαύτως σ. 127.

— **Ἀχαιοὶ** δὲ καλοῦνται ὄχι μόνον οἱ πολῖται τῶν κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον Ἀχαιῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ οἱ πολῖται πάσης ἄλλης πόλεως ἀνηκούσης εἰς τὸ **Κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν**, ἦτοι εἰς τὴν «Συμπολιτείαν» (ἴδε σ. 116 σημ. 1). Τέσσαρες πόλεις τῆς Ἀχαΐας (Δύμη, Πάτραι, Φαραί, Τριταία) ἐπανίδρυσαν τῷ 280 τὸν παλαιὸν 5 ἐν Ἀχαΐᾳ σύνδεσμον σκοπὸν ἔχοντα νῦν τὴν ἀμοιβαίαν ἀπὸ κοινοῦ στρατιωτικὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν

2 Πρβ. ὡσαύτως *Insch. v. Magn.* ἀρ. 38 σ. 45: «οἱ νομογράφοι οἱ ἐν ταῖς ἐπὶ Λυκίῳ[ου] εἰσὶ γράψαντες ἐπιδειξάντων ταῖς πόλει, ὡς οἱ πολῖται βωλεύσονται περὶ τοῖνι· χωρασάντων δὲ οἱ νομογράφοι ἐν τοῖς νόμοις καὶ ταννὸν τὰ[ν] ἐκχεῖριαν καὶ τὸς ἀγῶνας τὸς νῦν γραψάντων πὸς τὸς ἄλλος στεφανίτας» — Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ τὸ ψήφισμα τοῦτο τῶν Μεγαλοπολιτῶν, ὡς φαίνεται, προσυπογράφουσι καὶ πολλαὶ Ἀρκαδικαὶ πόλεις. Ἀναγινώσκεται δηλ. ὑπὸ τὸ ψήφισμα: «ἀκολούθως δὲ ἔδοξεν ψηφίσασθαι καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀρκασίῳ, Τεγέατις, Μεθυδριεῖσι. Στυμφαλίσι, Κλειτορίσι» κτ. Τὸ περιεργὸν δ' εἶνε ὅτι ἐν ταῖς πόλεσι καταλέγονται καὶ παλαιαὶ Ἀχαιαὶ πόλεις, οἷον Πελλήνη καὶ Τριταία. Φαίνεται ὅτι ἡ Μεγαλόπολις καὶ αἱ λοιπαὶ καταλεγόμεναι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ (τῇ χρονολογούμενῃ ἐκ τῶν περὶ τὸ 200 π.Χ.) πόλεις ἐξηκολούθουν παλαιῶν διατηρουσῶν δ' ἀπετελοῦν κοινόν, ὅπερ περιωρισθῆν νῦν εἰς θρησκευτικὸν τινα σύνδεσμον, οὗ ἡ ὑπαρξίς δὲν προσέκρουεν εἰς τοὺς θεσμοὺς τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας· περὶ θρησκευτικῆς δ' ὑποθέσεως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πρόκειται, περὶ ἀναγνωρίσεως δηλ. καὶ ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τῶν Μαγνήτων ἰδρυθείσης πανηγύρεως καὶ ἐκχειρίας καὶ στεφανίτου ἀγῶνος πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος Λευκοφρυηνῆς· διὰ τοῦτο ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ δεχθῶσι τοὺς τῶν Μαγνήτων πρεσβευτάς (πρβ. τὰ ἐν σ. 116).

3 Ἴδε πρὸς τούτοις *Excavations at Megalopolis* σ. 126 ἀρ. 4 «[Εἰ δόξει τ]ι ἐνλείπειν ἐν τοῖς νόμοι[ς] τοῖς γεγραμμέ[νοις], κύριον ἔστω τὸ ἐφετό[ν] δικαστήριον, εἰδόμεν[ον] τῷ συνεδρίῳ, ἂ διοικεῖ, [διαδοῦναι· μή] τις μήτε νομογράφος μήτε γ[ραμματοφύλαξ] ἄλλοτριωθῆναι τὰ βυβλία [ἐπιτροπέτω]».

4 *IG. IV 679* σ. 23: «τοὺς δὲ νομογράφους [τοὺς νῦν κα]τασταθέντας κατα[χ]ωρίσαι τοῦτο (τὸ) δόγμα εἰς τοὺς [νόμους]».

5 Lebas-Foucard: *Pél.* «341» σ. 4: «γραφάτωσαν δὲ καὶ οἱ νομογράφοι νόμον περὶ τούτων». Ὁμοίᾳ φράσει ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Σπάρτης (*SGDI.* 4433 σ. 1): «[γραψ]άντων δὲ καὶ οἱ καταστα[θέντες] νομ[ο]γράφοι νόμον πε[ρὶ] τούτων».

6 Τὸν ἐκ δώδεκα πόλεων συγκείμενον παλαιὸν ἐν Ἀχαΐᾳ σύνδεσμον διέλυσε, ὡς φαίνεται, ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 324. Αἱ δώδεκα δὲ πόλεις ἦσαν αἱ Πελλήνη, Αἴγαιρα, Αἰγαί, Βούρα, Ἐλίχη, ἣτις ὅμως τῷ 373 εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ σεισμοῦ, Αἴγιον, Ρύπες (Ρύπαι), Πάτραι, Φαραί, Ὠλενος, Δύμη, Τριταία. Θρησκευτικὸν δὲ κέντρον τῶν Ἀχαιῶν ἦτο τὸ παρὰ τὸ Αἴγιον ἱερόν τοῦ Ἀμαρίου (οὐχὶ Ὁμαρίου οὔτε Ὁμαρίου) Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς καὶ Ἀφροδίτης.

ἀποδίωξιν τῶν Μακεδονικῶν φρουρῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Μακεδόνων ἐγκάτεστημένων ἐν ταῖς πόλεσι τυράννων. Τῷ 275 προσεχώρησαν εἰς τὸν σύνδεσμον τὸ Αἰγίον (τότε ἐψηφίσθη ὁ πρῶτος συντακτικὸς νόμος τῆς Συμπολιτείας) καὶ εἶτα τὸ Λεόντιον, ἡ Αἰγείρα, ἡ Πελλήνη, τὰ Βοῦρα καὶ ἡ Καρύνεια (*Πολύβ.* 2, 41, 8). Ἀπετελέσθη δ' οὕτω ἡ τῶν Ἀχαιῶν κοινὴ πολιτεία, συμπολιτεία, ἐκ δέκα Ἀχαικῶν πόλεων. Αὕτη ὅμως ἐκρατύνθη πολιτειακῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀφ' ὅτου ἐξετάθη ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς Ἀχαΐας μεταβληθεῖσα οὕτως εἰς σημαντικὸν ἑμόσπονδον κράτος. Πρώτη πόλις προσετέθη ἡ Σικυῶν προσχωρήσασα τῷ 250 διὰ τοῦ Ἀράτου, δι' οὗ ὡσαύτως, ἐκλεγέντος τὸ πρῶτον στρατηγοῦ τῷ 245, προσετέθησαν εἰς τὸν σύνδεσμον τῷ 243 τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Κόρινθος. Τῷ παραδείγματι τῆς Κορίνθου ἠκολούθησαν ἡ Τροιζήν καὶ ἡ Ἐπίδαυρος (σ. 116). Τῷ δὲ 235 προσεχώρησεν ἡ Μεγαλόπολις καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ὀρχομενός, ἡ Μαντίνεια, ἡ Τεγέα καὶ ἄλλαι Ἀρχαδικαὶ πόλεις. Τῷ 228 προσεχώρησαν τὸ Ἄργος, ἡ Ἐρμιόνη καὶ ὁ Φλειεύς. Ἐξετάθη δ' ἡ Συμπολιτεία ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν ἔτει 191 περιελάμβανε (σ. 118) πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ¹.

Ἡ προσχώρησις δὲ πόλεως εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἐγένετο δι' ὁμολογίας, διὰ συνθήκης δηλ. ἐν ἣ καθορίζοντο οἱ ὅροι τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως (ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα) καὶ ἐξησφαλίζετο ἡ αὐτονομία αὐτῆς. Εἶποντο ὅροι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων μερῶν καὶ ψηφίσματα, καὶ ἀνεγράφοντο ταῦτα ἐπὶ στήλης ². Ταῦτα ἐγίνοντο καὶ κατὰ τὴν σύναψιν συνθήκης οἰαςδὴποτε.

Στ. 3: (Υ)γίαι: Παράδοξον καὶ δυσδιάγνωστον σχῆμα προσέλαβε γράμμα τι, Υ, ὡς φαίνεται, ἴσως ἕνεκα λάθους τοῦ χαράξαντος αὐτὸ λιθοξόου καὶ ἀποτυχίας αὐτοῦ ἐν ἣ ἐπεχείρησε διορθώσει

¹ Κατάλογον τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Συμπολιτείαν γνωστῶν ἡμῖν ὑπὲρ τὰς 50 πόλεων ἴδε παρὰ Dubois: *Les ligues étoliennes et achéennes* σ. 178 καὶ παρὰ Head: *Historia numorum*, ἐκδ. 1911, σ. 417.

² Ἴδε τὸ ἐν σ. 146 σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda (*Klio*, σ. 20) καὶ πρὸς τὸ παρὰ Dittenberger (*Syll.* ² ἀρ. 229) ψήφισμα τῶν Ἀχαιῶν, ἔνθα κυρίως ὁ λόγος περὶ τῶν εἰς τὴν Συμπολιτείαν προσχωρησάντων Ὀρχομενίων. — Πρὸς καὶ τὰ τοῖς ἐπομένοις, ἐν σ. 128 σημ. 3.

τοῦ λάθους του. Οὕτω μόνον δύναμαι νὰ ἐννοήσω καὶ ἐξηγήσω τὸ ἀκατανόητον τοῦτο γράμμα!

Στ. 27/28: Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ τριῶν τὸ πολὺ γραμμάτων κενοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ στίχου 27 ζητητέον ἔθνικὸν ὄνομα ἀπολήγον εἰς . . . ασχευς. Ἄλλ' ὄνομα πόλεως τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, ἐξ ἧς νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῇ τοιοῦτον ἔθνικὸν ὄνομα, δὲν εἶνε ἡμῖν γνωστὸν. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, μετὰ πιθανότητος δυνάμεθ' ἀναζητήσωμεν ἐνταῦθα οὐχὶ ἔθνικόν ἀλλὰ κύριόν τι ὄνομα, λ. γ. [Παρ]ασχευς ἢ τι παρόμοιον. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οἱ [Παρ]ασχευς (?) καὶ Ἀριστόβου[λος] υἱοὶ [Σωτηρ]ίχου ἦσαν Μεγαλοπολίται. Κατὰ ταῦτα ἡ Μεγαλόπολις ἐμφανίζεται παρασχοῦσα πέντε νομογράφους, πλειοτέρους δηλ. πάσης ἄλλης τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πόλεων. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει τὸ παράδοξον, διότι μέχρι τοῦ 192 εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Μεγαλοπόλεως ἀνήκον πολλαὶ μικραὶ Ἀρχαδικαὶ πόλεις, (ἰδίως αἱ Ἀλέα, Ἀσέα, Ἀλίφειρα, Παλλάντιον, Θεισόα, Γόρτυνα κ. λ.), δι' ὧν ἐγένετο ἡ Μεγαλόπολις ἡ πολυπληθεστάτη τῶν Ἀχαικῶν πόλεων· εὐλόγως ἄρα θὰ παρεῖχεν αὕτη πλειοτέρους νομογράφους, ἢ τὸ Ἄργος καὶ τὸ Αἰγίον. Μόνον ἀπὸ τοῦ 192 μετεβλήθησαν τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Φιλοποίμην, μετὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἐπάνοδον αὐτοῦ, ἐβοήθησε τὰς πόλεις (κώμας) ταύτας, ὥστε νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ καταλάβωσιν αὐτοτελῆ θέσιν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ. Εὐρεῖαν δηλ. ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀποτελοῦσαν τὴν Μεγαλόπολιν μετέτρεψεν ἀπὸ τοῦ 192 ὁ Φιλοποίμην εἰς στενὴν περιφέρειαν. Πρὸ τοῦ 192 ἄρα εὐλόγως θὰ παρεῖχεν ἡ Μεγαλόπολις πλειοτέρους πάσης ἄλλης πόλεως νομογράφους.

Ὅτι δὲ ἡ Μεγαλόπολις ἐπὶ 25 νομογράφων τῶν Ἀχαιῶν εὐλόγως πέντε νομογράφους θὰ παρεῖχε καὶ οὐχὶ τρεῖς, δύναται νὰ βεβαιωθῇ καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ παρὰ Dittenberger (*Syll.* ² ἀρ. 106) ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀρχαδῶν (4^η ἑκατονταετηρίς;) δι' οὗ ἡ βουλή τῶν Ἀρχαδῶν (ἢ ἐκ 50 δαμοργῶν ἀποτελουμένη) καὶ οἱ μυρῖοι ἀνέδειξαν πρόξενον ἑαυτῶν Φύλαρχον Λυσικράτους Ἀθηναῖον. Ὑπὸ τὸ ψήφισμα ἀκολουθεῖ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν δαμοργῶν, οὗτοι δ' εἶνε: Τεγεᾶται 5, Μανιάλοι 3, Δερεᾶται 2, Μεγαλο-

πολιται 10. Μαντινῆς 5, Κυνούριοι 5, Ὀρχομένιοι 5, Κλ[η]τόριοι 5, Ἡραῖς 5, Θελοφούσιοι 5¹. Οἱ 10 δαμοργοί, οὓς ἡ Μεγαλόπολις παρέχει ἐπὶ 50 δημιουργῶν ἐν δλωφ. ἀναλογουσιν ἀκριβῶς πρὸς 5 νομογράφους οὓς θὰ παρῆχε ἐπὶ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ νομογράφων 25. Πρβ. καὶ τὰ ἐν σ. 126.

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 (καὶ 3^α καὶ 3^β).

Εἰκ. 4 (καὶ 5 καὶ 6).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τειχώματος, ἐξ οὗ ἐξήχθη ἡ τῶν νομογράφων τῶν Ἀρχαίων ἐπιγραφὴ ἀρ. 2 (σ. 125), ἐξήχθησαν συγχρόνως καὶ τρία μεγάλα τεμάχια πλακῶς (πάχους 0,14) ἐκ τινανολίθου, ἀνήκοντα εἰς τὴν κατὰ τὴν εἰκόνα 3 ἐνεπιγραφον στήλην, τὰ διὰ τῶν α' (πρβ. εἰκ. 5 καὶ 6) καὶ β' καὶ γ' (πρβ. εἰκ. 4) δεδηλωμένα. Τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐννοίας συνηρμολόγησα εὐθὺς τὰ β' καὶ γ' οὕτως, ὥστε ἐξήχθη τὸ πλάτος τῆς στήλης, ὃ εἶνε 0,70. Τὸ μῆκος ὅμως ἦτο καὶ εἶνε ἄγνωστον, διότι κολοβὸς εἶνε ὁ λίθος ἄνω τε καὶ κάτω. Τὸ τεμάχιον α' οὐδαμοῦ προσαρμύζει, οὐδ' ἐκ τῆς ἐννοίας εἶνε δυνατὸν νὰ συναρμολογηθῆ πού. Ἐδυνήθη δ' εἶτα εἰς τὰ συναρμολογηθέντα τεμάχια β' καὶ γ' νὰ προσαρμύσω καὶ συναρμολογήσω πέντε ἄλλα μικρὰ τεμάχια, τὰ δ' ε' ζ' η' θ' (εἰκ. 3. Πρβ. εἰκ. 4), ἃ εἶχον εὑρεθῆ ἐν ταῖς παλαιαῖς ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἀνασκαφαῖς τοῦ Ἱεροῦ². Οὕτω διὰ τῆς τελευταίας προσαρμογῆς παρήχθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφὴ (εἰκ. 4), ἡ ἐκ τῶν τεμαχίων β' καὶ γ' καὶ τῶν δ', ε', ζ', η', θ', ἧτις εἶνε τὸ κάτω μέρος τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς. Ἐληγε δ' ἴσως αὕτη ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ, τῷ ὑπ' ἀρ. 44, διότι ὑπὸ τοῦτον ὑπῆρχε κενὸς χώρος ἐν τῷ λίθῳ 0,08 κατ' ἐλάχιστον. Τὸ δὲ τεμάχιον α' θὰ ἀνήκει, εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς στή-

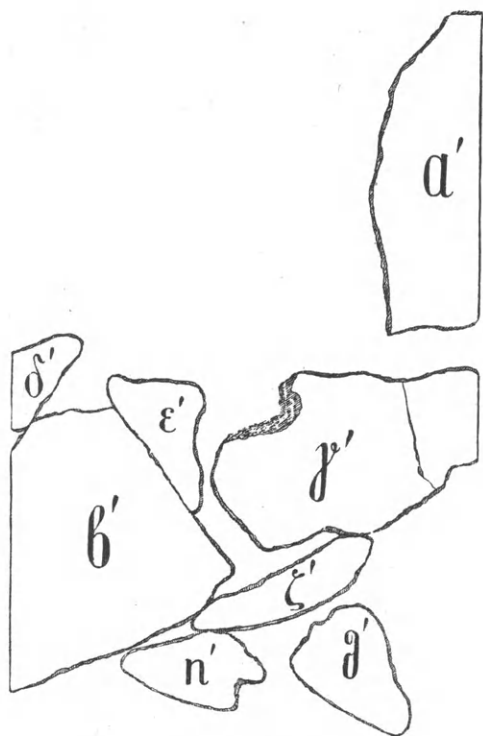
λης· φέρει δὲ ἐπιγραφὴν κατὰ τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν, ἧτοι τὰς ἐπιγραφὰς ἀρ. 3^α καὶ 3^β (εἰκ. 5 καὶ 6). Σημειωτέον ὅμως ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῆ, τίς τῶν ἐπιφανειῶν τούτων εἶνε ἡ προσθία καὶ τίς ἡ ὀπισθία, τίς δηλ. τῶν ἐπιγραφῶν ἀρ. 3^α καὶ ἀρ. 3^β ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3. ἐπιγραφῆς. Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων καὶ αἱ τρεῖς ἐπιγραφαὶ (3, 3^α καὶ 3^β) δύνανται νὰ ἀποτελῶσι τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν. Κατὰ τὸ περιεχόμενον ὅμως ὑπάρχει ἴσως μικρὰ τις διαφορὰ. Αἱ ἀπαντῶσαι ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3^α ἐπιγραφῇ λέξεις: πόλεις, συνέδροι, συνέδριον, βασιλεῖς, σύμμαχοι, εἰρήνη καὶ μὴ πόλεμος κλ. εἶνε λέξεις καὶ φράσεις, περὶ ἃς περιγράφεται κατ' ἐξοχὴν τὸ κείμενον τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς, καὶ καθιστῶσι πιθανὸν ὅτι ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς θὰ ἀπετέλει μέρος ἡ ὑπ' ἀρ. 3^α (σ. 131). Τῶν λέξεων τούτων τινὲς ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3^β ἐπιγραφῇ, ἀπαντῶσιν ὅμως ἐν ταύτῃ καὶ ἄλλαι τινὲς φράσεις³, αἵτινες ἐναρμύζουσι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς. Πάντως ὅμως θὰ ἐχαράχθη αὕτη συγχρόνως τῇ ὑπ' ἀρ. 3· ἦτο μὲν αὐτοτελὴς ἐπιγραφὴ, σχετικῆ ὅμως καὶ σύγχρονος τῇ ὑπ' ἀρ. 3.

Δεκτῆς γενομένης τῆς ἐξενηχθείσης ὑποθέσεως, τὸ κατὰ τὴν εἰκ. 5 τεμάχιον α' (ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ 3^α) τοποθετητέον τυγχάνει ἐν τῷ ἄνω δεξιῷ ἄκρῳ τῆς στήλης· οὕτω δ' εἶνε τοποθετημένον ἐν εἰκ. 3.

³ Οἷον: «στήλας λιθίνης» (στ. 19β), «ὁμολογίας» (στ. 22β) «Δία, Γῆν, Ἥλιον» (στ. 24β) Προλαμβάνοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις σημειούμεν ἐνταῦθα ὅτι τοιαῦται φράσεις δεικνύουσιν ὅτι ἡ περὶ τὸν λόγον ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 3^α περιεῖχεν ἀναγραφὴν κειμένου συνθήκης (ὁμολογίας) καὶ ὄρκων παρεχομένων ἐπὶ τῇ συνάψει τῆς συνθήκης. Ἐν τῇ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Χρυσωιδίου πολέμου καὶ ὀρισμένως ἐκ τοῦ 265 π. Χ., προερχομένη Ἀθηναϊκῆ ἐπιγραφῆ, τῇ ἐν IG. ²I (ed. m.) ἀρ. 687 (πρβ. καὶ ἀρ. 686), ἐν ᾗ ὁ λόγος περὶ συνθήκης συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους τούτων, Ἡλείους, Ἀχαιοὺς, Τεγεάτας, Μαντινεῖς, Ὀρχομενίους, Φιαλεῖς, Καφεῖς καὶ Κρητας, ἀναγράφεται ὁ ἐπὶ τῇ συνάψει τῆς συνθήκης ὄρκος: «[ὄμ]νύω Δία, Γῆν, Ἥλιον, Ἀθηνᾶν, Ἀργεῖαν, Ποσειδῶν, Δῆμητρα». Ἐπίσης ἐν τῇ συνθήκῃ συμμαχίας Καρχηδονίων καὶ Μακεδόνων (τῇ τοῦ Ἀννίβα πρὸς Φίλιππον τὸν Ε') ὁ Ἀννίβας ὀμνύει «ἐναντίον Διὸς καὶ Ἡρας καὶ Ἀπόλλωνος, ἐναντίον . . . Ἀρεως, Τριτωνος, Ποσειδῶνος, ἐναντίον θεῶν τῶν συστρατευομένων καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης καὶ Γῆς (Πολύβ. 7, 9). — Καὶ ἐκ πολλῶν δ' ἄλλων παραδειγμάτων γνωστῶν εἶνε ὅτι, συναπτομένης οἰαζθήποτε συνθήκης (ὁμολογίας), παρείχοντο ὄρκοι καὶ ἐξεδίδετο ψήφισμα ἢ ψηφίσματα κυροῦντα τὴν συνθήκην, ἃ ἀνεγράφοντο ἐπὶ στήλης.

¹ Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται, ἂν μὴ ἐκ τῶν μέσων τῆς 4ης (Hiller v Gaertringen ἐν *Abh. d. Berl. Akad. d. Wiss.* 1911, 13), τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μέσων τῆς 3ης (Niese ἐν *Hermes* 34, 542) ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

² Τὰ τεμάχια ταῦτα εἶνε δημοσιευμένα ἐν IG. IV ἀρ. 924 ὑπὸ τὰ διακριτικὰ γράμματα A (=δ'), C (=ζ'), D (=ε'), F (=η'), G (=θ'). — Τὰ διὰ τοῦ F καὶ A δεδηλωμένα ἔχουσι δημοσιευθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Baunack ἐν *Philologus* 54, 1895, σ. 61 ἀρ. 6 καὶ σ. 24.

Εἰκ. 3.

Διάγραμμα ἐπιγραφῶν στήλης: πλάτους 0,70, πάχους 0,14 καὶ ὕψους ἀγνώστου, ἀνερχομένου ἴσως εἰς 1,60 ἢ 1,70. Ἀποτελεῖται δ' ἡ στήλη ἐκ τῶν τεμαχίων β', γ', δ', ε', ζ', η', θ' προσαρμολογούμενων ἀλλήλοις καὶ συναρμολογούμενων (ἴδε εἰκ. 4 ἐν σ. 130) καὶ ἐκ τοῦ τεμαχίου α', οὔτε προσαρμολογούμενου οὔτε συναρμολογούμενου, φέροντος δ' ἐπιγραφὴν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπιφανείαις (ἴδε εἰκ. 5 καὶ 6 ἐν σ. 131).

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια τοῦ τεμαχίου, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφὴ 3^β (εἰκ. 6), εἶνε ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια. Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρα 3^β εἶνε ἄλλη ἐπιγραφὴ, ἥτις τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ὀπισθία ἐπιφανείᾳ, ἀποκλειομένης τῆς ἐκδοχῆς ὅτι αὐτὴ ἦτο ἴσως συνέχεια τῆς ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐπιφανείᾳ ἐπιγραφῆς ὑπ' ἀρ. 3, ἀφοῦ ἡ τελευταία δὲν βαίνει μέχρι τέλους τοῦ σωζομένου λίθου, ἀλλὰ λήγει ἐν τῷ στίχῳ 41, ὑφ' ὃν καταλείπεται κενὸς χῶρος (πρὸς τὰ κάτω τοῦ λίθου) 0,08, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν.

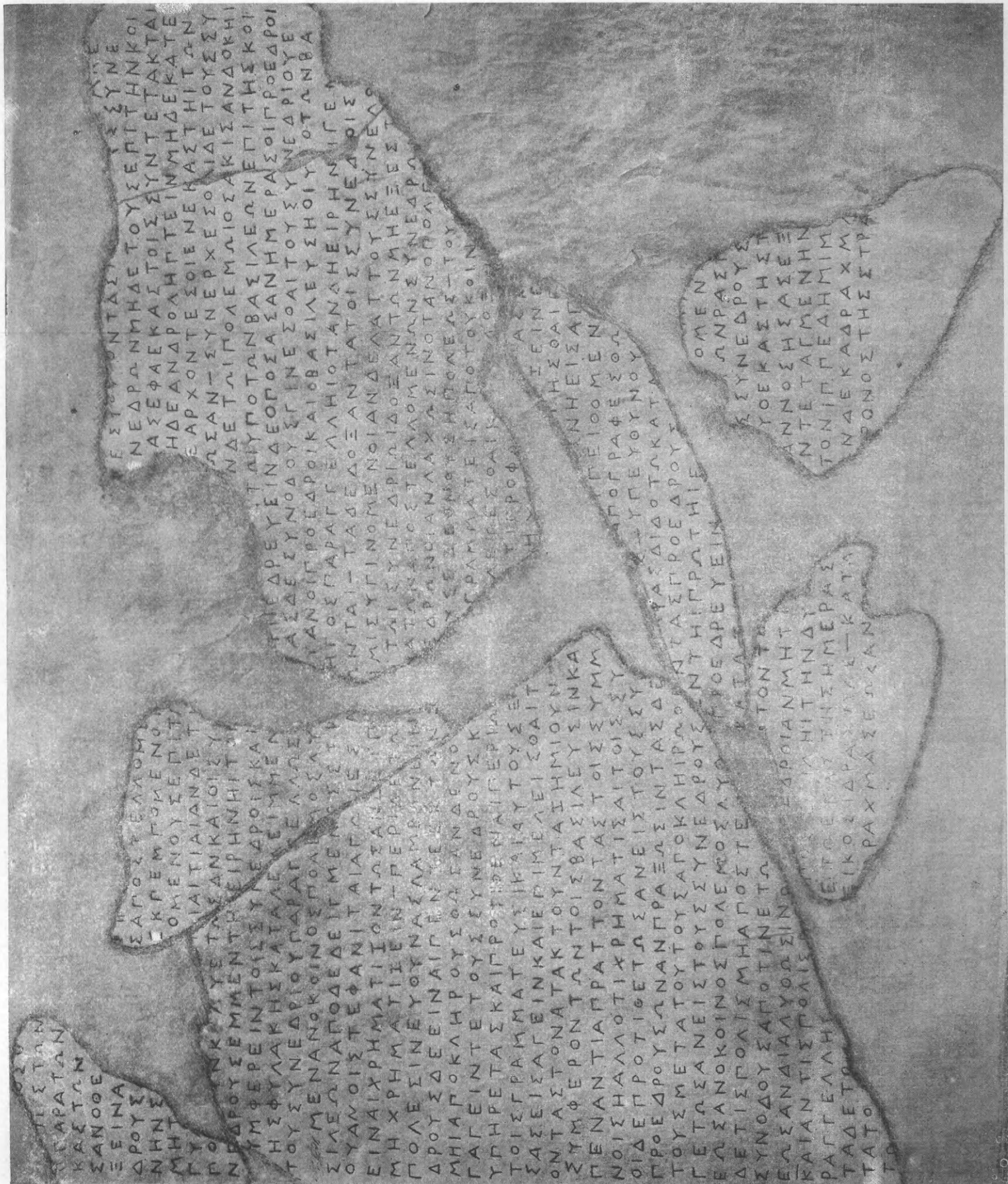
Αἱ διαστάσεις τῶν ἐπιγραφῶν ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: Ἡ ὑπ' ἀρ. 3 (εἰκ. 4) εἶνε μὲν ἐλλειπῆς ἄνω καὶ κάτω, ἀρτία ὁμῶς κατὰ πλάτος ὥστε παρέχει ἡμῖν τὸ πλάτος τῆς κατὰ τὴν εἰκόνα 3 στήλης· ἔχει δὲ πλάτος 0,70, πάχος 0,14 καὶ σωζόμενον ὕψος 0,60, ὕψος δὲ τῆς ὑπὸ γραμμάτων κατεχομένης ἐπιφανείας 0,53. — Τὸ δὲ τεμαχίον α' (εἰκ. 3), ἐν ᾧ αἱ ἐπιγραφαὶ ἀρ. 3^α καὶ 3^β, ἔχει τὸ αὐτό, ἐννοεῖ-

ται, πάχος 0,14. Τὸ ὕψος δὲ τῆς ὑπὸ γραμμάτων κατεχομένης προσθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 5) εἶνε 0,47, καὶ τῆς ὀπισθίας (εἰκ. 6) 0,45. — Συνάγεται ἐκ τούτων ὅτι ἡ ὄλη κατὰ τὴν εἰκ. 3 στήλη, ἧς τὸ πλάτος 0,70 καὶ τὸ πάχος 0,14, εἶχεν ὕψος πλέον τοῦ 1,08· ἂν δὲ παραβάλωμεν αὐτὴν κατ' ἀναλογίαν πλάτους καὶ πάχους πρὸς ἄλλας στήλας εὐρεθείσας ἐν τῷ Ἱερῷ, ἀρτίας καθ' ὕψος, συνάγομεν ὅτι ἐδύνατο νὰ ἔχῃ ὕψος 1,60 καὶ 1,70 περίπου. — Ἐκ τῆς ὄλης ἄρα εὐρεθείσης ἐν συντρίμμασι στήλης ἐλλείπει καθ' ὕψος περὶ τὸ $\frac{1}{3}$. — Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἕκαστος τῶν στίχων τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς (εἰκ. 4) περιστρέφεται περὶ τὸν ἀριθμὸν 57-63· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ στίχοι ἔχοντες ἴσως 55 γράμματα· ἐννοεῖται δ' ὅτι οὕτω θὰ εἶχον καὶ οἱ στίχοι ἀμφοτέρων τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου α' ἐπιγραφῶν.

Τὸ σχῆμα δὲ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τοὺς χρόνους τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος π. Χ. Ἄλλ' ὄχι μόνον τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ χάραξις καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν καὶ ἡ διάθεσις τῶν στίχων καὶ ἰδιάζον σημεῖον στίξεως ἔχουσι τοιαύτην ὁμοιότητα, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι καὶ αἱ τρεῖς ἐπιγραφαὶ ἐχαράχθησαν συγχρόνως καὶ δὴ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς. Μικρὰ δὴλ. ὀριζοντία γραμμὴ —, καταλαμβάνουσα τὸν χῶρον ἐνὸς περιπού γραμματός, εἶνε σημεῖον στίξεως. Ὁμοιάζει δὲ τὸ σύστημα τοῦτο στίξεως τῷ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ (πρβ. σ. 124) σὺν τῇ διαφορᾷ ὅτι ἐν ἐκείνῃ μὲν ὁ χῶρος ἐνὸς γραμματός μένει κενός, ἐν τούτοις δὲ πληροῦται διὰ τοῦ σημείου. Ὑπεμφαίνεται οὕτω καὶ διὰ τὰς προκειμένας ἐπιγραφὰς χρονολογία ἀναγομένη πιθανῶς εἰς τὸ δεῦτερον ἡμισυ τῆς 3ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Μικρὸν δ' εἶνε τὸ κείμενον τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου α' ἐπιγραφῶν 3^α καὶ 3^β καὶ βραχὺς ἕνεκα τούτου θὰ εἶνε ὁ περὶ αὐτῶν λόγος. Ἡ κυρία ἐπιγραφὴ, ἡ εἰς ἱκανὸν μέγεθος σωζομένη καὶ σχετικῶς καλῶς διατηρουμένη, ἡ σημαντικὰ διδάσκουσα ἡμᾶς περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀχαικὴν συμπολιτείαν, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶνε ἡ ἀμέσως ἐν τοῖς ὀπισθεν (σ. 130 καὶ 132) ἐπιγραφὴ ἀρ. 3, αὐτὴ δὲ ἀποτελεῖ τὸ κύριον θέμα τῆςπραγματείας ἡμῶν.

Εἰκ. 4 Κάτω μέρος τῆς ἐν εἰκ. 3 ἐπιγραφῆρου στήλης (τεμάχια β', γ', δ', ε', ζ', η', θ') — Περβ. εἰκ. 5 καὶ 6. — Πλάτος 0,70 μ. πάχος 0,14, σοφόμενον ἔτος 0 60. (μισταγραφὴν ἴδτε ἐν σελ. 132).

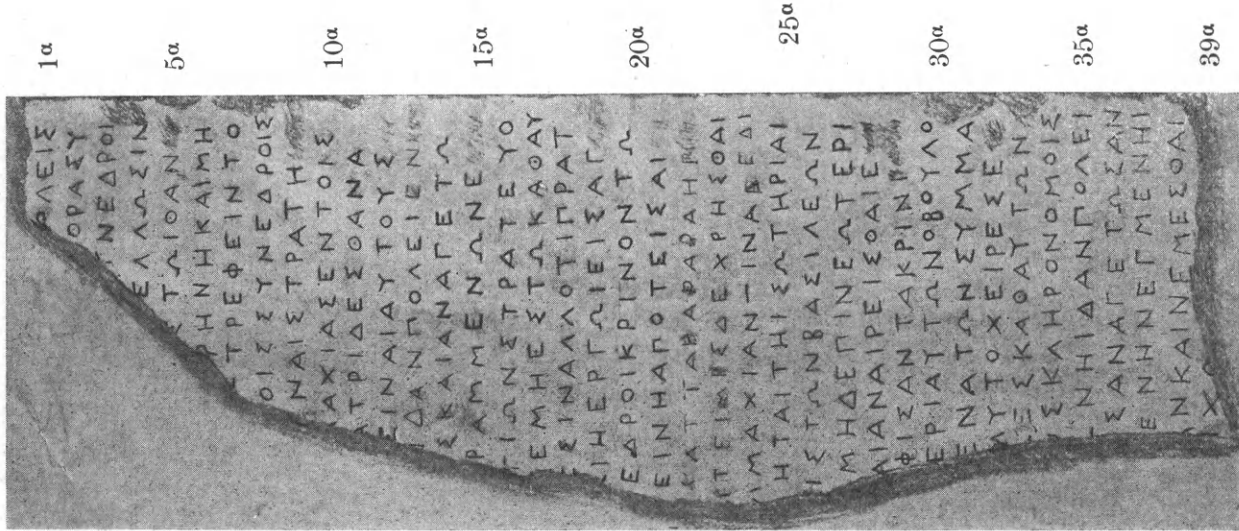

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3.

5
10
15
20
25
30
35
40
44

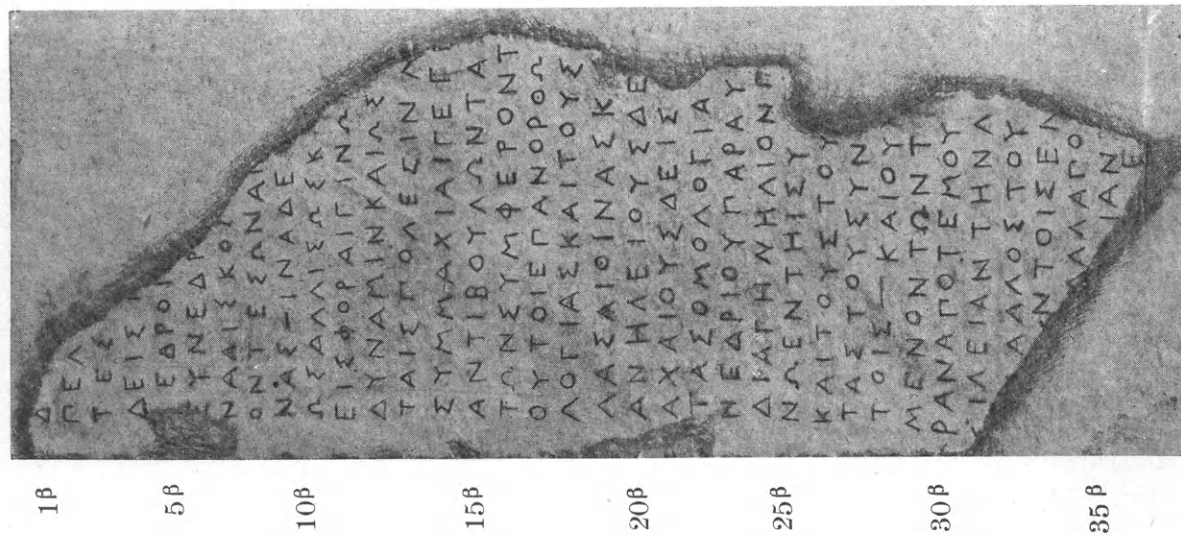

(μεταγραφὴν ἴδε ἐν σελ. 133).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3α.
 Εἰκ. 5. Τεμάχιον α' (προσθία; ὄγκυς) ἐκ
 τῆς ἐν εἰκ. 3 (σ. 129) στήλης, ἀνήκον (?)
 εἰς τὴν ἐπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφὴν. 1/3

(μεταγραφὴν ἴδε σ. 134).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3β.
 Εἰκ. 6. Ὀπισθία(?) ὄγκυς τοῦ ἐν εἰκ. 5 τεμαχίου α'
 τῆς ἐν εἰκ. 3 ἐπιγραφῶν στήλης. 1/3

Ἐπιγραφή ἀρ. 3
(πρβ. εἰκ. 4).

1	.....οσο - - - - -	1
	.....]ς τῶν - - - - -	
	[ῆ] παρὰ τὸν - - - - -	
	κástων[- - - - -	
5	σαν, ὄθε[ν - - - - -	5
	ξεῖναι[- - - - -]εσ[...]οντας[μηδὲ τοῦ]ς συνέ-	
	δρους [μηδὲ τοῦ]ς ἀποστελλομέ[νους παρὰ τῶν σ]υνέδρων, μηδὲ τοὺς ἐπὶ τὴν κοι-	
	νήν σ[τρατεῖαν] ἐκπεμπομένου[ς.....?]ας, ἐφ' ἃ ἐκάστοις συντέτακται,	
	μήτ[ε τοὺς ἐκπεμπ]ομένους ἐπὶ τὰς πόλεις μ]ηδὲ ἀνδροληπτεῖν μηδὲ κατε[γ]-	
10	(γ)υ[ἄν ἐπ' οὐδεμῖ]αι αἰτίαι· ἂν δέ τι[ς ταῦτα πράττη]ι, ἄρχοντες οἱ ἐν ἐκάστη τῶν	10
	πό[λεω]ν κ[ω]λυέτωσαν καὶ οἱ σύ[μμαχοι κωλυέ]ωσαν—Συνέρχεσθαι δὲ τοὺς συ-	
	νέδρους ἐμὲ μὲν τῆι εἰρήνηι το[.....?]ε]ν δὲ τῶι πολέμωι ὁσάκις ἂν δοκῆι	
	[σ]υμφέρειν τοῖς συνέδροις καὶ [τοῖς ἄρχουσι? κα]ὶ τῶι ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐπὶ τῆς κοι-	
	[ν]ῆς φυλακῆς καταλειμμέν[ωι—Συ]νεδρεύειν δὲ ὁπόσας ἂν ἡμέρας οἱ πρόεδροι	
15	τοῦ συνεδρίου παραγγέλλωσ[ιν—Τ]ὰς δὲ συνόδους γίνεσθαι τοῦ συνεδρίου, ἔ-	15
	[ως] μὲν ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυθῆι, οἱ ἂν οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ<ι> ὑ[π]ὸ τῶν βα-	
	σιλέων ἀποδεδειγμένος στρα[τ]ηγὸς παραγγέλληι, ὅταν δ' ἡ εἰρήνη γέν[ηται],	
	οἱ ἂν οἱ στεφανῆται ἀγῶνες ἄ[γ]ωνται—Τὰ δὲ δόξαντα τοῦ συνέδ[ρ]οις [κύρια]	
	εἶναι· Χρηματιζόντων δὲ ὑπ[έρ] ἡμισυ γινόμενοι, ἂν δ' ἐλάττους συνέλθ[ωσιν],	
20	μὴ χρηματίζειν—Περὶ δὲ τῶ[ν ἐν] τῶι συνεδρίωι δοξάντων μὴ ἐξέστ[ω ταῖς]	20
	πόλεσιν εὐθύνας λαμβάνειν [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρω[ν—Προέ]-	
	δρους δὲ εἶναι πέντε ἐκ τῶν σ[υν]έδρων, οἱ ἂν λάχωσιν ὅταν ὁ πόλε[μος ἐνδη]-	
	μῆι· ἀποκληρούσθωσαν δὲ νο[μογράφ]ους ἐξ ἔθνους ἢ πόλεως—Τοὺς [προέδρους? δ' ἄ]-	
	γαγεῖν τε τοὺς συνέδρους κ[αὶ τοὺς] γραμματεῖς ἀπὸ τοῦ κοιν[οῦ] - - - - -	
25	ὑπηρετάς καὶ προτιθέναι περὶ ὧ[ν ἂν βου]λεύεσθαι κ[οινη]ὶ δόξη[ι - - - - -	25
	τοῖς γραμματεῦσι καὶ αὐτοὺς ἔ[χειν? ἀν]τίγραφα[... ?]ας ν- - - - -	
	σας εἰσάγειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τ[.....?]ηυ[..... ?]ζειν - - - - -	
	οντας τὸν ἀτακτοῦντα ζημιοῦν—[..... ?]ησθαι - - - - -	
	συμφερόντων τοῖς βασιλεῦσιν κα[.....?]νη εἰσαγ[έτωσαν τοὺς τὰ ὑ]-	
30	πεναντία πράττοντας τοῖς συμμά[χοις παρα]πειθομέν[ους - - - - -	30
	νοις ἢ ἄλλο τι χρηματίζειν τοῖς σ[υνέδροις ἀπογραφέσθω]σαν - - - - -	
	οἱ δὲ προτιθέτωσαν εἰς τοὺς σ[υνέδρους]—Ὑπευθύνους [δὲ εἶναι καὶ? τοὺς]	
	προέδρους ὧν ἂν πράξωσιν· τὰς δὲ [γρ]αφὰς διδότην κατὰ - - - - -	
	τοὺς μετὰ τούτους ἀποκλη<ι>ρωθέντας προέδρους [- - - - - εἰσα]-	
35	γέτωσαν εἰς τοὺς συνέδρους [ἐ]ν τῆι πρώτῃ ἐ[δραζ]ομέν[ους κοινήι ἀγορᾷ?],	35
	ἕως ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυθῆι—] Προεδρεύειν [δὲ.....]ων ραστ[....."Αν]	
	δέ τις πόλις μὴ ἀποστείλη κ]ατὰ τὰς [συνθήκα]ς συνέδρους [εἰς τὰς κοινὰς]	
	συνόδους, ἀποτινέτω [καθ' ἕκασ]τον τ[ῶ]ν [συνέδρων δ]ύο ἐκάστης (ἢ)[μέρας δραχμὰς]	
	ἕως ἂν διαλυθῶσιν οἱ σύν[εδροι, ἂν μὴ τι]να αἰτί[αν νοσήσας ἐξ]ενέγκη οὗτος·	
40	καὶ ἂν τις πόλις [μὴ ἀ]ποστείλη τὴν δύ[ναμιν τῆ]ν τεταγμένην, [ἦν ἂν ὁ ἄρχων? πα]-	40
	ραγγέλληι, [ἀποτινέ]τω ἐκάστης ἡμέρας [κατὰ] τὸν ἱππέα ἡμιμ[ναῖον—κα]-	
	τὰ δὲ τὸ[ν ὀπλίτην] εἴκοσι δραχμὰς—κατὰ [δὲ ψιλὸν] δέκα δραχμὰς—καὶ κα]-	
	τὰ το[ξότην] πέντε δραχμὰς, ἕως ἂν [παρέλθ]η ὁ χ[ρόνος] τῆς στρα[τείας.....?]	
44	το - - - - - ?	44

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3^α

(πρὸβ. εἰκ. 3^α).

(ἕκαστος στίχος ἀποτελεῖται ἐξ 60 περίπου γραμμάτων, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ).

1 ^α	[- - - - - π]όλεις	1 ^α
	[- - - - - θ]ρασυ	
	- - - - - σ]ύνεδροι	
	[- - - - - πα]ραγγ[έ]λλωσιν	
5 ^α	[- - - - - ἐκ]άστῳ δ' ἄν	5 ^α
	[- - - - - εἰ]ρήνη καὶ μὴ	
	[πό]λεμος - - - - -]τρέφειν τὸ	
	[στρά]τευμα? - - - - - τ]οῖς συνέδροις	
	- - - - - εἶ]ναι στρατη[γὸν	
10 ^α	[- - - - - συμ]μαχίας ἐν τοῖς	10 ^α
	- - - - - ἀπ]άτριδες θ?ανα	
	[τούσθ]ωσαν? - - - - - εἶναι αὐτοὺς	
	- - - - - ἐν ἧ]ι δ' ἄν πόλει ἐν[δη]	
	[μῆ]ι - - - - -]ς καὶ ἀναγέτω-	
15 ^α	[σαν - - - - - γε]γραμμένων ε[/[/[/	15 ^α
	- - - - - ιων στρατευσ-	
	[μέ]νων - - - - - ε μὴ ἔστω καθαι-	
	- - - - -]σιν αλλοτι πραι-	
	- - - - -]ι ἢ ἔργῳ εἰσαγ[ά?]	
20 ^α	[γῆ]ι - - - - - σύν]εδροι κρινόντω-	20 ^α
	[σαν - - - - -]ειν ἢ ἀποτεῖσαι	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	[- - - - - συ]μμαχίαν—ἵνα δὲ δι-	
25 ^α	[- - - - -]ηται τῇ σωτηρίαι	25 ^α
	[- - - - - τῆ]ς τῶν βασιλέων	
	- - - - - μηδ' ἐπὶ νεωτερι-	
	[σμοῖ] - - - - -]αι ἀναιρεῖσθαι ε[/[/[/	
	[- - - - - ψη]φίσαντα κριν[/[/[/	
30 ^α	[- - - - - π]ερὶ αὐτῶν ὁ βουλό-	30 ^α
	[μενος - - - - - μηδ]ένα τῶν συμμά-	
	[χω]ν - - - - -]αυτόχειρες ε[/[/[/	
	- - - - - ες καθ'αυτῶν	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
35 ^α	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	35 ^α
	- - - - - ἐν ἧ]ι δ' ἄν πόλει	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
	- - - - - - - - - - - - - - - - - -	
39 ^α	- - - - - α]ν καὶ νέμεσθαι	39 ^α
	- - - - - ιχ - - - - -	

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 3β

(πρὸ εἰκ. 3β).

(ἕκαστος στίχος ἀπετελεῖτο ἐξ 60 περίπου γραμμάτων, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῇ)

1β	δ	1β
	πελ	
	τες	
	δ'εις[. . . . . σύ]	
5β	[ν]εδροι[. . . . .]	5β
	συνεδρ . . . . . ἀ]	
	ναλισκοῦμε	
	οντες ὧν ἄ[ν . . . . .]	
	νας — ἵνα δὲ [μῆ . . . . .]	
10β	ως αλλισως κ	10β
	εἰσφοραὶ γίνω[νται . . . . .]	
	δύναμιν καὶ ὡς	
	ταῖς πόλεσιν [μ . . . . .]	
	συμμαχίαι γεγενημενη	
15β	ἀντιβούλωντα[ι . . . . .]	15β
	τῶν συμφερόντων . . . . .]	
	οἱτοὶ ἐπανορθώ[σθωσαν . . . . . ὁμο]-	
	λογίας καὶ τοὺς[. . . . . στή]-	
	λας λιθίνας κα[ι . . . . .]	
20β	αν Ἡλείους δε	20β
	Ἀχαιοὺς δ' εἰς[. . . . .]	
	τὰς ὁμολογία[ς . . . . . συ]-	
	νεδρίου παρ' αὐ[. . . . .]	
	Δία, Γῆν, Ἥλιον, Π[οσειδῶ . . . . .]	
25β	νω(ι) ἐν τῇ συν[όδωι . . . . .]	25β
	καὶ τοὺς του . . . . .]	
	τας τοῦ συν[εδρίου . . . . .]	
	τοῖς — καὶ ου . . . . .]	
	μενόντων τ[. . . . .]	
30β	ραν ἀποτεμου[. . . . . -βα].	30β
	[σ]ιλίαν τὴν ἀ? . . . . .]	
	. . . ἄλλος τούτων . . . . .]	
	. . . . . ν τοῖς ἐν . . . . .]	
	. . . . . ἀλλὰ πο . . . . .]	
	. . . . . ιαν . . . . .]	
36β	. . . . . ε . . . . .]	16β

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἢ περὶ ἧς τὸ πρῶτον ὁ λόγος **ἐπιγραφὴ ὑπ' ἀρ. 3** (σ. 130) δύναται νὰ ἀναχθῆ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν (σ. 129), εἰς χρόνους τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος π. Χ.

Γίνεται δ' ἐν αὐτῇ λόγος περὶ πόλεων σχετιζομένων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποτελουσῶν, ὡς φαίνεται, πολιτειακὸν καὶ στρατιωτικὸν σύνδεσμον ἐμφανιζόμενον ὡς *κοινὴν πολιτείαν*, ἤτοι ὡς κανονικῶς καὶ δημοκρατικῶς συγκεκροτημένον ὁμόσπονδον Κράτος, ὅπερ εἶχε καὶ *συμμάχους* καὶ δὴ *συμμάχους βασιλεῖς*. Πελοποννησιακὸν δὲ θὰ ἦτο τὸ κράτος τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐν Πελοποννήσῳ εὐρέθη ἡ ἐπιγραφὴ ἄλλως ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3^β ἐπιγραφῇ (στ. 20^β — 21^β) ἀπαντῶσιν αἱ λ. *Ἡλεῖοι καὶ Ἀχαιοί*, λέξεις τουτέστιν ἀνάγουσαι ἡμᾶς εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἶχε δὲ συνάψει *συμμαχίαν* τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κράτος μετὰ *βασιλέων* καὶ *ἄλλων συμμάχων*, οἵτινες ἐξετείνοντο, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου Ἑλλάδι, διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε συντεταγμένη οὐχὶ ἐν τῇ δωρικῇ, ὡς ὤφειλεν, ἀλλ' ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν τῇ διεθνεί, οὕτως εἰπεῖν, γλώσση, ὅπερ δηλοῖ ὅτι αὕτη παρεῖχε ἐνδιαφέρον καὶ εἰς λαοὺς ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου (εἰς τοὺς *συμμάχους*). — Τοιαύτης χρήσεως τῆς κοινῆς διαλέκτου ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα: Οἱ Αἰγινήται λ. χ. τιμητικὸν ψήφισμα σχετιζόμενον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγᾶμου καὶ προωρισμένον νὰ γείνη γνωστὸν εἰς τοὺς βασιλεῖς τούτους, προερχόμενον δ' ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ 158 καὶ 144 π. Χ. χρόνων, τὸ ἐν IG. IV ἀρ. 1, ἔγραψαν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾧ καὶ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξηκολούθουν γράφοντες ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ὑστερωτέρων χρόνων ψήφισματος ὑπ' ἀρ. 2 (IG. IV). Ἐν δὲ πῇ καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐν σ. 127, μνημονευομένη ἐπιγραφῇ, τῇ παρὰ Dittenberger (Syll². 106), βλέπομεν ὅτι καὶ οἱ Ἀρχάδες ψήφισμα δι' οὗ ἀνέδειξαν πρόξενον ἑαυτῶν Φύλαρχον Λυσικράτους Ἀθηναῖον ἔγραψαν ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾧ τὰ ὑπὸ τὸ ψήφισμα ὀνόματα τῶν *δαμοργῶν* ἀνέγραψαν ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ. — Κανονίζονται δὲ καὶ καθορίζονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ αἱ σχέσεις τοῦ Πελοποννησιακοῦ τούτου κράτους πρὸς τοὺς *συμμάχους* (λαοὺς μὴ βασιλευμένους) καὶ *συμμάχους βασιλεῖς* (λαοὺς ἢ λαὸν μοναρχικῶς κυβερνώμενον), αἱ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ

εἰρήνης, καὶ λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων πάντων τῶν συμμάχων (στ. 12 - 17, καὶ 29 - 30). Περιστρέφεται δ' ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ τὸ πλεῖστον περὶ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πόλεων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ ὁμόσπονδον κράτος: Αἱ πόλεις συνεδέοντο ἐκάστη πρὸς τὴν κοινὴν πολιτείαν διὰ συνθήκης (στ. 37. Πρβ. καὶ στ. 8), μετεῖχον τῆς νομοθετικῆς καὶ διοικητικῆς ἐξουσίας δι' ἀντιπροσώπων, *συνέδρων* καλουμένων, καὶ ὤφειλον νὰ ἀποστέλλωσι *συνέδρους* εἰς τὰς *κοινὰς συνόδους*, ἄλλως ὑφίσταντο ποινήν ἂν δηλ. πόλις τις δὲν ἀπέστειλε συνέδρους, ὑπεχρεοῦτο εἰς πληρωμὴν δραχμῶν δύο καθ' ἡμέραν δι' ἕκαστον ἀπόντα σύεδρον (στ. 37—39). Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου παρεῖχον αἱ πόλεις, ἣν ὤφειλον νὰ εἰσφέρωσιν ἐκάστη αὐτῶν, κατὰ τὰς συνθήκας, στρατιωτικὴν δύναμιν ἂν δὲ τις τούτων δὲν παρεῖχε *τὴν δύναμιν τὴν τεταγμένην*, ὑπεχρεοῦτο εἰς ἡμερησίαν πληρωμὴν, διαρκοῦντος τοῦ χρόνου τῆς στρατείας, δρ. 50 καθ' ἕκαστον *ἰπέα*, δρ. 20 καθ' ἕκαστον *ὀπλίτην*, δρ. 10 καθ' ἕκαστον *ψιλὸν* καὶ δρ. 5 καθ' ἕκαστον *τοξότην* (στ. 40—44). Σημαντικαὶ δὲ καὶ χαρακτηριστικώταται εἶνε αἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διατάξεις αἱ περιστρεφόμεναι περὶ τὸ ἐκ τῶν *συνέδρων* (ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων) ἀποτελούμενον *συνέδριον*, ὅπερ εἶνε *κυρίαρχον* ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα (βουλή), σῶμα βουλευόμενον καὶ ἀποφασίζον περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς μετὰ βασιλέων καὶ ἄλλων λαῶν *συμμαχίας* (στ. 18 καὶ 29—30). Οἱ *συνέδροι* τυγχάνουσι βουλευτικῆς ἀσυλίας (στ. 20—21) καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν εἶνε ἀνέκκλητοι (στ. 18—19). Συνέρχονται δὲ εἰς *συνεδρίαν* ἐν καιρῷ πολέμου, ὡσάκις συμφέρει (στ. 11—14), καὶ ἀποτελοῦσιν ἀπαρτίαν, ἂν προσέλθωσι πλείοτεροι τοῦ ἡμίσεος (*ὕπερ ἡμῶν γινόμενοι*. Στ. 19), συνεδριάζουσι δ' ὅσας ἡμέρας ἤθελον ὀρίσει οἱ πρόεδροι τοῦ συνεδρίου (στ. 14—15), οἵτινες καὶ ἐκδίδουσι πρόγραμμα ἀναγράφον τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα (στ. 25, 32). Συνέρχεται δὲ τὸ συνέδριον, διαρκοῦντος μὲν τοῦ *κοινοῦ πολέμου*, «οὗ ἂν οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος στρατηγὸς παραγγέλλῃ», γενομένης δ' εἰρήνης, «οὗ ἂν οἱ στεφανῆται ἀγῶνες ἄγωνται» (στ. 15—18). Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου

ἐκληροῦντο ἐκ τῶν συνέδρων πέντε πρόεδροι, οἵτινες φαίνεται ὅτι μετεῖχον τῆς διοικήσεως, διότι ἦσαν ὑπεύθυνοι, ὧν ἂν πράξωσιν (στ. 32—33). Κατὰ ταῦτα ὑπῆρχε διάκρισις τῆς βουλευτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας· οἱ τοῦ συνεδρίου δηλ. πρόεδροι, ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου, ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς πρόεδροι ὁμοῦ (ὡς διοικηταὶ ἢ ὑπουργοί, οὕτως εἰπεῖν) ἦσαν ὑπεύθυνοι. Κατ' ἀκολουθίαν ἔχομεν ἐν τῷ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφῆν συνεδρίῳ κρατούσας τοιαύτας διατάξεις, οἵαι αἱ διακρίνουσαι τὰ σήμερον κατ' ἐξοχὴν φιλελεύθερα κίνοβουλευτικὰ πολιτεύματα, δηλ. βουλήν κυρίαρχον, βουλευτικὴν καὶ νομοθετικὴν δικαιοδοσίαν ἀνεύθυνον καὶ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπεύθυνον.

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τούτου τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐκτιθεμένων δύναται εὐλόγως νὰ ἐξαχθῇ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ θὰ προέρχεται ἐκ τῆς 'Αχαϊκῆς συμπολιτείας, τῆς κατὰ Πολύβιον *συμμαχικῆς καὶ φιλικῆς κοινωνίας* πόλεων τῆς Πελοποννήσου καὶ *δημοκρατίας ἀληθινῆς* (στ. 115), ὅτι δηλ. οἱ 'Αχαιοί, ἤτοι τὸ ἔθνος τῶν 'Αχαιῶν, τὸ κοινὸν τῶν 'Αχαιῶν (στ. 116 σημ. 1), ἐν καιρῷ κοινοῦ μετὰ τῶν συμμάχων πολέμου, ὀρμηθέντες ἴσως καὶ ἐκ τῶν ὄρων τῆς συμμαχίας, ἐξέδωκαν τὸν ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ νόμον ἢ κανονισμόν, ἤτοι ψήφισμα 1, ἐν ᾧ ἐψήφισαν διατάξεις ἀφορώ-

1 Ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ψήφισμα εἶνε καὶ οὐχὶ ἄλλο τι. ὅτι κυρίως δὲν εἶνε ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας, ὡς δυνατόν ἴσως νὰ νομισθῆ τις, εἶνε φανερόν. Κείμενα συνθήκης συμμαχίας διεσώθησαν πολλά, ἀλλοῦτον δ' εἶνε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν οὐδ' ἀναγράφονται ἐν τοιαύταις συνθήκαις τοσαῦτα περὶ τῶν καθέκαστα διατάξεις, οἵαι αἱ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ. Ἄλλως οὐδ' εἶνε ἐφαρμοσίμοι αἱ διατάξεις αὐταὶ ὡς πρὸς πάντας τοὺς συμμάχους. Κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δηλ. νομοθετεῖ τὸ ἐκ πόλεων ἀποτελούμενον ὁμόσπονδον κράτος, ἤτοι ἡ κοινὴ πολιτεία (συμπολιτεία), αἱ πόλεις δὲ (οὐχὶ πάντες οἱ σύμμαχοι) ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους καὶ νὰ παρέχωσι στρατὸν καὶ αὐταὶ ὑφίστανται ποινὴν ἐπὶ μὴ ἐκτελέσει τῶν ὑποχρεώσεων τούτων.

Ὅτι δὲ ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν 'Αχαιῶν εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ, δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἀποβλέπων καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3β (στ. 134), ἐν ᾗ (ἐν στ. 21β) ἀπαντᾷ ἡ λ. 'Αχαιοί, καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς (ἡ 'Επιδαυρος ἀπὸ τοῦ 242 ἀνήκει εἰς τὴν 'Αχαϊκὴν συμπολιτείαν, καὶ πρὸς τούτους εἰς τὸν θεσμόν τῶν *νομογράφων τῶν 'Αχαιῶν*, ὡς ἐ νώσθη ἐκ τῆς ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῆς (πρβ. σ. 126 στ. 2)· νομογράφων δὲ γίνεται μνεῖα καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφῇ (στ. 23). Εἰς τὰς εἰκασίας ταύτας δύναται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ ἐξῆς:

Ὡς καὶ ἐν σ. 124 σημ. 3 ἀνεκοίνωσα, ἡ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφὴ ἀρ. 3 εὐρέθη σὺν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ τῶν νομογράφων (ἀμφοτέραι ἦσαν ἐντετυχισμένα ἐν τῷ αὐτῷ τειχώματι, ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης. Πρβ. σ. 128). Ἐκ τοῦ τόπου δὲ καὶ τοῦ τρόπου τούτου τῆς εὐρέσεως, καὶ

σας πολιτειακὰς καὶ στρατιωτικὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν συμφερόντων τῆς ὅλης συμμαχίας.

Μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὑπολείπεται νὰ ἐξακριβώσωμεν εἰς τίνα ἐποχὴν τῆς 'Αχαϊκῆς συμπολιτείας ἀναφέρεται ἡ ὑπ' ἐξέτασιν ἐπιγραφὴ, τίνες δηλ. εἶνε οἱ ἐν αὐτῇ μνημονευόμενοι βασιλεῖς καὶ σύμμαχοι καὶ τίς ὁ κοινὸς πόλεμος. Ἱστορικὴ δὲ ἐπισκόπησις τῶν κατὰ τοὺς 'Αχαιοὺς δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων καί, κατ' ἀκολουθίαν, εἰς καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς.

Πολιτειακῶς ἅμα τε καὶ στρατιωτικῶς οἱ 'Αχαιοὶ εἶνε τελείως συγκεκροτημένοι, κατὰ τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἰσχυροὶ δὲ πολεμικῶς ἀφοῦ εἶχον συμμάχους ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου (πρβ. σ. 135) καὶ δὴ συμμάχους βασιλεῖς· θὰ ἦτο δὲ σημαντικὴ ἡ συναφθεῖσα συμμαχία, καὶ ἰσχυροὶ θὰ ἦσαν καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ οἱ βασιλεῖς, ἀφοῦ χάριν τούτων κανονίζοντες πολιτειακὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις οἱ 'Αχαιοὶ ἐπέφερον εἰς κρατούσας διατάξεις μεταβολὰς ἢ προσθέτον νέας διατάξεις λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τῶν συμμάχων (στ. 29—30), παρεῖχον δηλ. τὸ δικαίωμα εἰς τὸν βασιλέα νὰ ὀρίζῃ τὸν ἐπὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς χώρας φρούραρχον (στ. 13—14) καί, ἐν καιρῷ κοινοῦ πολέμου, νὰ ὀρίζῃ τὸν στρατηγόν, ὁ στρατηγὸς δ' οὗτος, ἡ αὐτὸς ὁ βασιλεύς, νὰ ὀρίζῃ πρὸς τούτους καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν ἔμελλε νὰ συνέρχεται τὸ συνέδριον (στ. 17—18).

Ἐκ τοιούτων σκέψεων ὀρμώμενος φρονῶ ὅτι πρὸς λύσιν τῶν προκειμένων ζητημάτων δύναμεθα εὐλόγως νὰ ἀποβλέψωμεν οὐχὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς τῷ 280 ἰδρυθείσης 'Αχαϊ-

ἐκ τῶν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφῇ: «τὸν νόμον» (πρβ. σ. 124), ὀρμώμενος ἔγραψον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ μου, κατὰ Αὐγουστον τοῦ 1918, τάδε: Δύο ἄρα στήλαι ὑπῆρχον ἐν τῷ Ἱερῷ ἰδρυμέναι πλησίον ἀλλήλων, ἡ μὲν περιεῖχεν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν *νομογράφων* τῶν 'Αχαιῶν, ἡ δὲ τὸν νόμον, ὃν οὗτοι ἔγραψαν καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν ἀνέθηκαν. Ἡ εὐρεσις δὲ τῆς στήλης τῶν *νομογράφων* προτρέπει ἡμᾶς εἰς ἀναζήτησιν τῆς στήλης τῆς περιεχομένης τὸν νόμον. Ἡ προκειμένη ἄρα ἐπιγραφὴ (ἡ ὑπ' ἀρ. 3), ἡ σὺν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν νομογράφων εὐρεθείσα, δυνατόν νὰ εἶνε ὁ ζητούμενος νόμος. Ὅτι δὲ ὁ νόμος οὗτος εἶνε συντεταγμένος οὐχὶ ἐν τῇ δωρικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ, δὲν εἶνε παράδοξον. Δὲν ἐνδιαφέρει μόνον τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ὁ νόμος ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, τοὺς *συμμάχους* καὶ τοὺς *βασιλεῖς*, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε συντεταγμένος ἐν τῇ κοινῇ διαλέκτῳ» (πρβ. τὰ ἐν σ. 124 κ. ἐ. ἐκτιθέμενα).

κῆς συμπολιτείας, καθ' οὓς χρόνους αὕτη ἐκ τεσσάρων τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐκ δέκα Ἀχαικῶν πόλεων ἀποτελουμένη¹ περιορίζετο ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς βορειοδυτικῆς Πελοποννήσου, ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς αὕτη εἶχεν ἐπεκταθῆ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀχαιίας καὶ μεταβληθῆ εἰς σημαντικὸν ὁμόσπονδον κράτος ἐν Πελοποννήσῳ, εἰς τοὺς χρόνους τουτέστιν τοὺς ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 251 προσχωρήσεως τῆς Σικυῶνος εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν κοινὴν πολιτείαν².

¹ Τέσσαρες πόλεις, αἱ Δύμη, Πάτραι, Φαραὶ καὶ Τριταία, συνεκρότησαν τῷ 280 τὸν Ἀχαικὸν σύνδεσμον. τῷ 275 προσετέθη τὸ Αἴγιον καὶ μετὰ τοῦτο τὰ Βούρα, ἡ Κερύνηια, τὸ Λεόντιον, ἡ Αἴγιρα καὶ ἡ Πελλήνη (ἴδε σ. 126).

² Οὕτω σκεπτόμενος δὲν ἐπιχειρῶ νὰ ἀναζητήσω τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητημάτων ἀνάγων αὐτὰ εἰς τὰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ καλουμένου *Χρεμωνιδείου πολέμου* (270—260), καθ' οὓς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ μετὰ τῶν Ηλείων καὶ μετὰ πόλεον τῆς Ἀρκαδίας ἀπέτελεσαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης συμμαχικὸν σύνδεσμον κατὰ τῶν Μακεδόνων (κατὰ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ), εἰς τὴν συμμαχίαν προσεχώρησαν καὶ αἱ Ἀθηναίαι (266 π.Χ.).—Δυνατὸν ὅμως νὰ ἔχη τις ἐναντίαν γνώμην· διὰ τοῦτο ἀνάγκη εἶνε νὰ διατροφώμεν ἐνταῦθα περὶ τοιοῦτον ζήτημα.

Τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Πελοποννησιακὸν κατὰ τῶν Μακεδόνων σύνδεσμον γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῆς καὶ ἐν σ. 128, σημ. 3 μνημονευομένης Ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς, τῆς ἐν IG. ²I (ed. m.) ἀρ. 687 (πρόσθετες καὶ ἀρ. 686), ἧτις εἶνε ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων ἐκδοθὲν τῷ 266/5 κατὰ πρότασιν τοῦ Χρεμωνίδου, δι' οὗ κυροῦται ἡ πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων συμμαχία, ἣν εἶχον ψηφίσει οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ «τε Ηλείων καὶ Ἀχαιῶν καὶ Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων καὶ Ὀρχομενίων καὶ Φια[λέων] καὶ Καφνέων καὶ Κρηταίων, ὅσοι εἰσὶν ἐν τῇ συμ[μαχίᾳ] τῇ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀρέως καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων». Εἶχον δ', ὡς φαίνεται, οἱ τοῦ συνδέσμου τούτου Πελοποννήσιοι ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα, συνέδριον καλούμενον, διότι «ἀπεστάλακται πρέσβεις ἀπὸ τῶν συνέδρων εἰς Ἀθήνας τὴν περὶ τῆς συμμαχίας ὁμολογίαν κομίζοντας». Ἀναγ. ἀφαι δὲ τὸ ψήφισμα καὶ τοὺς ὅρκους (σ. 128 σημ. 3) οὓς ἐμελλον νὰ δώσωσιν ἐπὶ τῇ συνάψει τῆς συμμαχίας οἱ μὲν «Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Λακεδαιμόνιους καὶ τοὺς ἀπὸ ἐκάστης πόλεως, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι (οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες) καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις (οἱ ἄρχοντες) πρὸς τοὺς Ἀθηναίους».—Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ ἄλλῃ, τῇ ὑπ' ἀρ. 686 (IG. ²I) σχετικῇ ἐπιγραφῇ, ἧτις ἦτο ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου, ἐφ' οὗ καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 687 ἐπιγραφὴ, ἀνεγράφοντο καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκ τῶν συνέδρων ἀποσταλέντων εἰς Ἀθήνας πρεσβευτῶν.—Σημειωτέον πρὸς τοῦτους ὅτι ὑπὸ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν 686, μετὰ κενὸν ἐνὸς στίχου, εἶνε ἀναγεγραμμένος καὶ τὸ κείμενον τῆς συναφθείσης συνθήκης τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς ταῦτα ἀποβλέπων τις ἴσως νομίσει εὐλογον νὰ ἀναγάγῃ τὴν ὑπὸ ἐρμηνείαν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 εἰς τοὺς Χρεμωνιδεῖους τούτους χρόνους. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει αἱ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πόλεις θὰ ἦσαν αἱ κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐπιγραφὴν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης Πελοποννησιακαὶ πόλεις, οἱ σύμμαχοι θὰ ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τῶν Λακεδαιμονίων σύμμαχοι, ὁ κοινὸς πόλεμος θὰ ἦτο ὁ Χρεμωνιδεῖος πόλεμος καὶ οἱ βασιλεῖς θὰ ἦσαν οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης· ἡ δ' ὑπ' ἀρ. 3B ἐπιγραφὴ θὰ ἐδύνατο νὰ εἶνε ἡ συνθήκη συμμαχίας, περὶ ἧς ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἐπιγραφῇ εἴρηται: «ἀναγράψαι δὲ

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δηλ. τούτου, ὅτε ὁ Ἄρατος, ἐλευθερώσας ἀπὸ τῆς Μακεδονίζουσας τυραννίδος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὰς δέκα Ἀχαικὰς πόλεις, κραταιοῦται καὶ εἰς πολιτειακὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀκμὴν ἀνέρχεται ἡ Συμπολιτεία, προσχωρησάσης εἰς αὐτὴν (τῷ 242) τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Τροιζῆνος καὶ Ἐπιδαύρου, τῆς Μεγαλοπόλεως (τῷ 234), τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ἐρμιόνης καὶ Φλιοῦντος (τῷ 229) κ.λ. Μεγάλως ἐκταθεῖσα οὕτως ἡ Συμπολιτεία κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος καὶ ἰσχυρὰ οὕσα εὐπρόσδεκτος ἦτο ἐν συμμαχίᾳ πρὸς ἰσχυροὺς καὶ μοναρχικοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς συμμάχους τούτων.—Τοιαύτην δὲ ὄντως συμμαχίαν συνῆψαν οἱ Ἀχαιοί, συντελέσασαν πρὸς κραταίωσιν καὶ κυρίως πρὸς σωτηρίαν τῆς Συμπολιτείας περιελθούσης ἐν κινδύνῳ, ὡς ἐξ ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδασκόμεθα:

Προαγαγὼν καὶ ἐμπεδώσας τὰ κατὰ τὴν Συμπολιτείαν ὁ Ἄρατος ἐγένετο κατὰ Πολύβιον (2, 43) ὁ «προσιότης τοῦ τῶν Ἀχαιῶν ἔθνος πάσας τὰς ἐπιβολὰς καὶ πράξεις πρὸς ἐν τέλος ἀναφέρων· τοῦτο δ' ἦν τὸ Μακεδόνας μὲν ἐκβαλεῖν ἐκ Πελοποννήσου, τὰς δὲ μοναρχίας καταλῦσαι, βεβαιῶσαι δ' ἐκάστοις τὴν κοινὴν καὶ πάτριον ἐλευθερίαν». Τοιοῦτον σκοπὸν ἐπιδιώκων ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του (243 π.Χ.) πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῶν βασιλείων τῆς Μακεδονίας Πτολεμαῖον τὸν Γ', ὃν «ἐποίησε σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν ἔχοντα πολέμου καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν» (Πλούτ. Ἄρατος, 24).

τὴν συνθήκην τὰς πόλεις ἐν στήλαις καὶ στήσαι ἐν ἱερῶι ὅπου ἂν βούλωνται.—Ἄλλ' ἐκ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἐξάγεται ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος σύνδεσμος ἦτο πολιτειακὴ καὶ στρατιωτικὴ μόνιμος ἔνωσις (ὁμοσπονδία, συμπολιτεία), οὐχὶ δὲ πρόσκαιρος ἔνωσις. ἀπλῆ δηλ. συμμαχία σκοπὸν ἔχουσα πόλεμον κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἐπειτα, δυσκολεύομαι νὰ δεχθῶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης ἦτο δυνατόν νὰ συναφθῆ συνθήκη ἢ νὰ ψηφισθῆ νόμος εἰσάγων τοσοῦτον φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν θεσμόν, ὅσος εἶνε ὁ ἐκδηλούμενος, ἐν ταῖς περὶ τοῦ συνέδριου διατάξεις τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3. Ἐξ ἄλλου δὲ οἱ Πελοποννήσιοι διὰ τῆς λέξεως βασιλεῖς δὲν θὰ ἐνόουν τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, διότι μικρὸν εἶχον οὗτο κύρος μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων, ἀλλ' ἄλλους βασιλεῖς ἰσχυροὺς καὶ μοναρχικοὺς. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἐπιγραφὴν τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκπροσωποῦσιν ἐν τοῖς δοθεῖσιν ὅρκοις κατὰ τὴν κύρωσιν τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας οὐχὶ μόνον οἱ βασιλεῖς, ἀλλ' αἱ τρεῖς ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀρχαί, «οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες».—Περὶ τῶν κατὰ τὸν Χρεμωνιδεῖον πόλεμον ἴδε B. Niese: *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*. II σ. 229 κ. ἑ.

'Αλλ' ἡ συμμαχία αὕτη περιορίσθη ἀπλῶς εἰς φιλικὰς πολιτειακὰς μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν σχέσεις, πρακτικόν τι ἀποτέλεσμα δὲν ἔσχε· δὲν συνεπολέμησαν 'Αχαιοὶ καὶ Πτολεμαῖοι καὶ δὲν ἔσχον κοινούς ἐν πολέμῳ συμμάχους. Δὲν ἀναφέρεται ἄρα ἡ ἐπιγραφή εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην. Εἰς ἐμπράκτους δὲ συμμαχικὰς σχέσεις διετέλεσαν οἱ 'Αχαιοὶ πρὸς τοὺς Περγαμηνοὺς, μεθ' ὧν καὶ συνεπολέμησαν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πρὸς 'Αντίγονον πολέμου (192—190), ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ (ἐν Περγάμῳ καὶ ἐν Μαγνησίᾳ)· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς δὲν δύνανται νὰ εἶνε οἱ τῆς Περγάμου, διότι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τῆς συμμαχίας.

Τῶν μνημονευθεισῶν συμμαχιῶν καὶ σχέσεων τῆς Συμπολιτείας πρὸς βασιλεῖς ἀποκλειομένων, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ βασιλεῖς εἶνε οἱ τῆς Μακεδονίας, ὅτι δηλ. ἡ ἐπιγραφή ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου συναφθεῖσαν κραταίαν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀπὸ τοῦ 224 μέχρι τοῦ 199, παραταθεῖσαν συμμαχίαν τῶν 'Αχαιῶν καὶ τῶν Μακεδόνων, ἥτις ἰσχυρὰν ἔσχεν ἐπιβολὴν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν κραταίωσιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἰσχύν τῆς Συμπολιτείας.

Κλεομένης ὁ Γ' νικήσας τῷ 225 κατὰ κράτος τοὺς ὑπὸ τὸν Ἄρατον 'Αχαιοὺς ἐν τῇ Δυμαίᾳ καὶ μεγαλοφρονήσας ἐπὶ τούτῳ «ἀδεῶς ἐπεπορεύετο τὰς πόλεις» καὶ ἄλλας μὲν πείθων, ἄλλας δὲ ἐκφοβίζων προσεκτάτο, «προσέλαβε δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ» Καφύας, Πελλήνην, Φενεόν, Ἄργος, Φλιοῦντα, «Κλεωνάς, 'Επίδαυρον, Ἐρμιόνην, Τροιζήνα, Κόρινθον, καὶ προσεστρατοπέδευσε τῇ τῶν Σικυωνίων πόλει» (Πολύβ. 2, 51. Πλούταρχος ἐν β. Κλεομένους, 19). Ἡ 'Αχαϊκὴ συμπολιτεία διελύετο οὕτως· τὸν κίνδυνον δὲ τοῦτον ἀποφεύγοντες οἱ 'Αχαιοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ προσφύγῳσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας συνάπτοντες διὰ τοῦ Ἄρατου τῷ 224 συμμαχίαν μετὰ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εὐθύς ἀμέσως κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον ἔσωσε τὴν Συμπολιτείαν. Φοβηθεὶς ὁ Κλεομένης ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Σικυῶνος, ἐγκατέλιπε τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος καὶ διὰ τῆς Μαντινείας καὶ Τεγέας ἐπέστρεψεν εἰς Σπάρτην· κατεδίωξε δ' αὐτὸν κατὰ πόδας ὁ Ἀντίγονος

μέχρι Μεγαλοπόλεως, ἐν ᾧ αἱ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους καταληφθεῖσαι ἢ ἀποστατήσασαι πόλεις προσεχώρουν πάλιν εἰς τὴν Συμπολιτείαν. Λήγοντος δὲ τοῦ ἔτους 224, ἐπέστρεψεν ἐξ Ἄρκαδίας ὁ Ἀντίγονος εἰς Ἄργος καὶ ἐκεῖθεν «εἰς Αἴγιον, πρὸς τὴν» τῶν 'Αχαιῶν σύνοδον, ἔνθα ἀπελογίσαστο περὶ τῶν «καθ' αὐτὸν καὶ ἐχρημάτισε περὶ τῶν μελλόντων,» κατεστάθη δ' ἡγεμὼν ἀπάντων τῶν συμμάχων» (Πολύβ. 2, 54). Τότε, τῷ 224/3, ἐγένετο ἡ κατὰ Πολύβιον (4, 82) ἔγγραπτος συμμαχία ¹ τῶν 'Αχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου ², εἰς ἣν περιελήφθησαν καὶ οἱ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων Ἡπειρώται, Φωκεῖς, Βοιωτοί, Ἀκαρνανες, καὶ Θεσσαλοὶ (Πολύβ. 4, 9 καὶ 15). Νέος οὕτω συμμαχικὸς σύνδεσμος ἐθνῶν ('Αχαιοελληνικὸς σύνδεσμος) συνήφθη διὰ τῆς ἐν Αἰγίῳ συνθήκης ³, πάντων δὲ

¹ Ἡ ἔγγραπτος αὕτη συνθήκη συμμαχίας εἶνε ἡ ὀριστικὴ συνθήκη ἢ ἀντικαταστήσασα τὴν ὀλίγη πρότερον γενομένην ἐν Παγαῖς ὑπὸ Ἄρατου καὶ Ἀντιγόνου προκαταρκτικὴν συνθήκην.

² Διατάξεις τινὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην γνωρίζομεν ἐκ τῶν παραδιδόμενων ὑπὸ Πλουτάρχου (Ἄρατος, 44): «ἐσφρίσαντο δὲ ('Αχαιοὶ) ἄλλ. μὴ γράφειν βασιλεῖ μηδὲ πρεσβεῦειν» πρὸς ἄλλον, ἄκοντος Ἀντιγόνου, τρέφειν τε καὶ μισθοδοτεῖν ἠναγκάζοντο τοὺς Μακεδόνας, θυσίας δὲ καὶ πομπὰς καὶ ἀγῶνας Ἀντιγόνῳ» συνετέλου, ἀρξάμενων τῶν Ἄρατου πολιτῶν καὶ δεξαμένων τῇ πόλει τὸν Ἀντίγονον ὑπὸ Ἄρατου ξενιζόμενον. Ἐπὶ ὅρων τῆς αὐτῆς συμμαχίας ἀναφέρονται καὶ τὰ παρὰ Πολυβίῳ (4, 9): «βουλομένων δὲ» (τῶν Μεσσηνίων καὶ τῆς κοινῆς συμμαχίας μετασχεῖν... οἱ προσεστῶτες τῶν Ἀχαιῶν ἐπέλεγον, οὐ φάσκοντες δυνατὸν εἶναι χωρὶς» Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων οὐδένα προσλαβεῖν».

³ Ὁ συμμαχικὸς οὗτος σύνδεσμος, προκειμένου ζητήματος κηρύξεως πολέμου, συνήχθη εἰς συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας δι' ἀντιπροσώπων καλουμένων συνέδρων, οὓς ἔπεμπεν ἕκαστος τῶν ἀποτελούντων τὴν συμμαχίαν ἐθνῶν· αἱ λαμβανόμεναι ὅμως ἀποφάσεις δὲν ἦσαν ἀνεκκλητοί, ἀλλ' ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τὴν κατ' ἴδιαν ἔγκρισιν ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς συμμαχίας. Ταῦτα γνωρίζομεν ἐξ ὧν παραδίδει ὁ Πολύβιος περὶ τῆς ἀφορμῆς καὶ τῆς, ἐν ἔτει 220, ἀρχῆς τοῦ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πολέμου τῶν συμμάχων, ἥτοι τοῦ καλουμένου συμμαχικοῦ πολέμου: «Ἐνεκα δηλ. εἰσελάσεως τῶν Αἰτωλῶν εἰς Ἀχαίαν καὶ λεηλασίας τῆς Μεσσηνιακῆς χώρας, ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ λάβωσιν ἐχθρικήν κατ' αὐτῶν στάσιν καὶ ἀπεφάσαν πρεσβεῦειν πρὸς Ἡπειρώτας,» Βοιωτούς, Φωκεῖας, Ἀκαρνανας, Φίλιππον, καὶ διασαφεῖν τίνα τρόπον Αἰτωλοὶ παρὰ τὰς συνθήκας μεθ' ὅπλων ἤδη δις εἰσβληκότες εἶησαν εἰς τὴν Ἀχαίαν καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς βοηθεῖν κατὰ τὰς ὁμολογίας (δηλ. κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν συμμάχων συναφθεῖσαν ἐν Αἰγίῳ συνθήκην), προσδέξασθαι δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους εἰς τὴν συμμαχίαν» (Πολύβ. 4, 15).—Τοιαύτην ἔσχεν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ, κατ' ἀκολουθίαν, γενομένου δόγματος ἀπάντων τῶν συμμάχων, οἱ συνελθόντες εἰς τὴν τῶν Κορινθίων πόλιν ἐπεκύρωσαν τὸ διαβούλιον διαπροστατεύσαντος Φιλίππου τοῦ βασιλέως» (Πολύβ. 4, 13). Προτὶν δ' ὁ Πολύβιος ἀναγράφει καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Κορίνθῳ συνελεύσεως: «Καταλαβὼν δὲ (ὁ Φίλιππος) τοὺς ἀπὸ τῶν συμμαχιδῶν παραγεγονότας· εἰς τὴν Κόρινθον συνήδρευε καὶ διελάμβανε μετὰ τούτων τί δεῖ ποιεῖν καὶ πῶς

τῶν συμμάχων, Ἀχαιῶν, Μακεδόνων, Ἡπειρωτῶν, Φωκίων, Βοιωτῶν, Ἀκαρνάνων καὶ Θετταλῶν, ἡγούμενος ὁ Ἀντίγονος ἐδυνήθη νὰ ἀποτρέψῃ ὀριστικῶς διὰ τῆς ἐν Σελλασίᾳ μάχης (221 π.Χ.) τὸν ἐκ τοῦ Κλεομένους κίνδυνον τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας καὶ νὰ συντελέσῃ πρὸς τούτοις εἰς τὴν κραταίωσιν καὶ ἐπέκτασιν ταύτης ἐν Πελοποννήσῳ, διότι προσετέθησαν τότε εἰς αὐτὴν ἡ Τεγέα καὶ ἡ καταστραφεῖσα Μαντίνεια, περιλαβούσης οὕτω τῆς Συμπολιτείας πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἀρκαδίαν.

Εἰς ταύτην ἄρα τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου συναφθεῖσαν τῷ 224/23 συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους τούτων ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν λύσιν τῶν ἀπασχολούντων ἡμᾶς ζητημάτων: Ὁ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν κοινὸς πόλεμος θὰ εἶνε ὁ Κλεομενικὸς πόλεμος, οἱ βασιλεῖς θὰ εἶνε οἱ τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ σύμμαχοι θὰ εἶνε οἱ Μακεδόνες (οὓς ἐκπροσωποῦσιν οἱ βασιλεῖς), Ἡπειρῶται, Φωκεῖς, Βοιωτοί, Ἀκαρνᾶνες καὶ Θετταλοί.

Τὸ σημαντικώτατον τῶν μελῶν τοῦ συμμαχικοῦ τούτου συνδέσμου καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφερόμενον ἐπὶ τῇ εὐδοίᾳ τῶν τῆς συμμαχίας ἦσαν οἱ Ἀχαιοί, διότι οὗτοι ἐπεδίωξαν τὴν πρὸς τὸν Ἀντίγονον συμμαχίαν, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Κλεομένους κινδύνου· ὑπέστησαν δὲ καὶ θυσίας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συμμαχίας, ἀφ' οὗ ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὸν Ἀκροκόρινθον. Ἐπειτα ἐν Πελοποννήσῳ διεξήγετο ὁ πόλεμος καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔμελλε νὰ

ἠχρησασθαι τοῖς Αἰτωλοῖς, ἐγκαλοῦντων δὲ Βοιωτῶν μὲν ὅτι... «Φωκίων δὲ διότι... Ἡπειρωτῶν δὲ καθότι... Ἀκαρνάνων δὲ... πρὸς δὲ τούτοις Ἀχαιῶν... ἀκούσαντες τούτων οἱ τῶν συμμάχων «σύνεδροι πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐκφέρειν ἐβουλεύσαντο τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν «πόλεμον» (Πολύβ. 4, 25). Καὶ περαιτέρω: «Τούτου δὲ τοῦ δόγματος «κυρωθέντος... οἱ σύνεδροι παραχρῆμα πρεσβευτὰς ἐξάπεστελλον πρὸς τοὺς συμμάχους, ἵνα παρ' ἐκάστοις διὰ τῶν πολλῶν ἐπικυρωθέντος «τοῦ δόγματος ἐκφέρωσι πάντες τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον» (Πολύβ. 4, 26, 2).— Προκειμένου δὲ, κατὰ ταῦτα, νὰ ψηφίσωσι τὸ δόγμα κατ' ἴδιον καὶ οἱ Ἀχαιοί, μετέβη καὶ ὁ Φίλιππος ἐκ Κορίνθου εἰς Αἴγιον ἀνανεῶνων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τοῦ Ἀντιγόνου συναφθεῖσαν συμμαχίαν.— Πολύβ. 4, 26, 7: «οἱ δ' Ἀχαιοὶ συνελθόντες εἰς τὴν καθήκουσαν σύνοδον τὸ τε δόγμα πάντες ἐπεκύρωσαν καὶ «τὸ λάφυρον ἐπεκήρυξαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, προσελθόντος δὲ καὶ «τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν βουλήν ἐν Αἴγιῳ καὶ διαλεχθέντος διὰ πλειόνων τὰ ρηθέντα μετ' εὐνοίας ἀπεδέξαντο καὶ τὰ προϋπάρχοντα φιλιανθρωπα τοῖς προγόνους ἀνευῶσαντο πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον».

εἶνε ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸ πεδῖον τοῦ κυρίως ὑπὲρ τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας κοινοῦ πολέμου τῶν συμμάχων. Δικαιώματα δ' ἐκ τούτου προήρχοντο εἰς ὄφελος τῶν συμμάχων καὶ ἰδιάζουσαι ὑποχρεώσεις ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ περὶ τούτων μὲν θὰ προέβλεπεν ἡ συναφθεῖσα συνθήκη, ἀνάγκη ὅμως ἦτο νὰ κανονισθῶσι τὰ καθέκαστα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τούτων. Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὴν σύναψιν τῆς συμμαχίας θὰ παρηκολούθησεν εὐθὺς ἡ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅρων τῆς συνθήκης σύνοταξις καὶ ἐπιψηφίσεις τοῦ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ νόμου τοῦ καθορίζοντος καὶ κανονίζοντος τὴν διὰ τῆς μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχίας δημιουργηθεῖσαν νέαν κατάστασιν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀχαιϊκῇ συμπολιτείᾳ. Κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς τὸ 223 π.Χ.¹

Εἶνε δὲ ὁ προκειμένος νόμος οὐχὶ γενικὸς καταστατικὸς νόμος, ἀλλ' εἰδικὸς νόμος, τροποποιῶν ἐν τισὶ διατάξεσιν, ὡς φαίνεται, τὸν καταστατικὸν νόμον τῆς Συμπολιτείας καὶ νέας διατάξεις εἰσάγων, δι' ὧν λαμβάνεται πρόνοια περὶ τῶν συμφερόντων τῶν ἀποτελούντων τὴν συμμαχίαν λαῶν καὶ παρέχεται εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας δικαίωμα ἀναμίξεως, διαρκοῦντος τοῦ κοινοῦ πολέμου, εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας καὶ κυρίως εἰς ὅτι ἀποβλέπει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων ἀποτελουμένου συνεδρίου². Εὐνόητον δ' εἶνε ὅτι τοιοῦτος ὦν ὁ ψη-

¹ Μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3, προβάλλεται τὸ ἐρώτημα, ποία τις εἶνε ἡ τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ σύγχρονος καὶ σχετικὴ (σ. 128) ἐπιγραφή ὑπ' ἀρ. 3β: Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἴδε σ. 148.

² Τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον τοῦ νόμου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει προκειμένου νὰ λύσωμεν ἀπορίας τινὰς προερχομένας ἐκ φαινομένης ἀσυμφωνίας διατάξεων τινῶν τοῦ νόμου πρὸς εἰδήσεις τινὰς περὶ τῶν τῆς Συμπολιτείας παραδιδόμενας ὑπὸ τοῦ Πολυβίου. Πρὸς ἐξήγησιν τοιούτων ἀσυμφωνιῶν δέον πρὸς τούτοις νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι πολλάκις μετεβλήθησαν καὶ ἐτροποποιήθησαν οἱ νόμοι τῆς Συμπολιτείας. Ὁ πρῶτος καταστατικὸς νόμος ἐψηφίσθη τῷ 275, ὅτε εἰς τὰς τέσσαρας Ἀχαιϊκὰς πόλεις προστέθη τὸ Αἴγιον· ἀλλ' ὁ νόμος ἐκεῖνος δὲν εἶδεν ἄμετάβλητος, ἀφ' οὗ, προσχωρησάσης τῆς Σικυῶνος (σ. 137), ἐξεστίνετο ἡ Συμπολιτεία ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀχαΐας καὶ περιελάμβανεν ἐν ἑαυτῇ μεγάλας καὶ σημαντικὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλη τροποποίησις θὰ ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρὸς τοὺς Μακεδόνας συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν (τοῦτο δεικνύει ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἀρ. 3), ἄλλη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμμαχίας καὶ ἄλλαι, ὡς φαίνεται, κατὰ διαφόρους περιπτώσεις.

φισθεις νόμος ἐδύνατο νὰ ἰσχύη, ἐν πάσαις ταῖς διατάξεσιν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον χρόνον διήρκεσεν ἡ συμμαχία, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 223 μέχρι τοῦ 198 π.Χ., ὅτε οἱ Ἀχαιοὶ ἐγκαταλιπόντες τοὺς Μακεδόνας προσεχώρησαν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνάφαντες συμμαχίαν μετὰ τούτων κηρυζάντων τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου (σ. 118).

Τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθεισῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐκ τούτων πορισμάτων ἀποδεκτῶν γενομένων, μεγάλην σημασίαν προσκτᾶται ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, διότι ἐμφανίζεται σημαντικὴν παρέχουσα συμβολὴν εἰς λύσιν σκοτεινῶν ζητημάτων περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας. — Ὑπὲρ πάσας δὲ τὰς εἰδήσεις, ἃς αὕτη παρέχει ἡμῖν, προέχουσιν αἱ περὶ τοῦ *συνεδρίου*, ἤτοι περὶ συνελύσεως τῶν Ἀχαιῶν ἀποτελουμένης ἐκ *συνέδρων*, οὓς ἔπεμπον ὡς ἀντιπροσώπους αἱ εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἀνήκουσαι πόλεις.

Συνέδριον (= *σύννοδος*, *βουλή*). Οἱ Ἀχαιοὶ συνήρχοντο, κατὰ Πολύβιον, εἰς δύο εἰδῶν συνελύσεις, μεγάλην καὶ μικράν (πολυάριθμον καὶ σχετικῶς ὀλιγάριθμον) συνέλευσιν. Τούτων ἡ μὲν πρώτη ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ πλήθους τῶν Ἀχαιῶν, ὃ ἐστὶν ἐκ μεγάλου καὶ ἀπροσδιορίστου ἀριθμοῦ μελῶν, καὶ ἐκαλεῖτο (κατὰ τοὺς Ἀχαιορωμαϊκοὺς χρόνους) *σύγκλητος*, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ σχετικῶς ὀλιγάριθμος συνέλευσις, ἀπετελεῖτο ἐξ ὀλιγωτέρων, ἢ ἡ πρώτη, καὶ καθωρισμένου ἀριθμοῦ μελῶν καὶ ἐκαλεῖτο συνήθως *σύννοδος* ¹. Ἡ *σύγκλητος*, ἣτις καὶ *ἐκκλησία* ἐκαλεῖτο, ἦτο ἔκτακτος γενικὴ συνέλευσις σπανίως, πάντοτε δ' ἐκτάκτως, καλουμένη πρὸς λήψιν ἀποφάσεως περὶ ζητήματος ὑψίστου ἐνδιαφέροντος, ἣτοι περὶ παροχῆς βοήθειας ἐν πολέμῳ, περὶ συμμαχίας καὶ κυρίως περὶ κηρύξεως πολέμου ². εἶχον δ' εἰς αὐτὴν πρόσοδον, κατὰ τοὺς

¹ Τὴν διπλὴν ταύτην ὀνομασίαν τῶν συνελύσεων τῶν Ἀχαιῶν, *σύννοδον* καὶ *σύγκλητον*, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1885 σ. 97 ἀρ. 2 (Β. Λεονάρδος) καὶ παρὰ Ditt. *Syll.* ² 308 καὶ Michel ἀρ. 205 ψηφίσματι τῶν Ὀρωπίων (155—149 π.Χ.). ἐν ᾧ ἀπαντᾷ: «τὴν ἐν Κορίνθῳ σύννοδο» (στ. 6) καὶ: «δόξαντος τοῖς Ἀχαιοῖς συναγαγεῖν σύγκλητον ἐν Ἀργεῖ» (στ. 10).

² Ἀμφισβητήσιμον εἶνε, ἂν καὶ περὶ τῶν τριῶν τούτων ζητημάτων μόνη ἀρμοδία ἵνα ἀποφασίζῃ ἦτο ἡ *σύγκλητος*, οὐχὶ δέ, ἐν τισὶ περιπτώσεσι, καὶ ἡ *σύννοδος*. Μεγάλῃ ὄντως εἶχε δικαιοδοσίαν ἡ *σύννοδος* κατὰ τοὺς Ἀχαιομακεδονικοὺς χρόνους (κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν), ὅτε ἀρμοδία

Ἀχαιορωμαϊκοὺς χρόνους, πάντες οἱ Ἀχαιοὶ (πρβ. σ. 116 σημ. 1) οἱ ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν ³ κατὰ τοὺς πρότερον ὅμως χρόνους (ᾠρισμένως τῷ 220) αὕτη ἀπετελεῖτο οὐχὶ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιῶν ⁴. Ἡ δὲ *σύννοδος*, ἣτις καὶ *βουλή* ἐκαλεῖτο ⁵ καὶ ἐνίοτε ἐκ-

ἦτο νὰ ἀποφασίζῃ καὶ περὶ κηρύξεως πολέμου: *Καθήκουσα σύννοδος* ἐν Αἰγίῳ ἐψήφισε τῷ 220 τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον (ἴδε τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 4, 26, 7) ἐδύνατο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους νὰ ἀποφασίζῃ ἡ *σύννοδος* καὶ περὶ παροχῆς βοήθειας ἐν πολέμῳ, περὶ ζητημάτων δηλ. περὶ ὧν ἐν τοῖς ὕστερον Ἀχαιορωμαϊκοῖς χρόνοις μόνη ἀρμοδία ἦτο νὰ ἀποφασίζῃ ἡ *σύγκλητος* (ἴδε τὸ ἐν σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 29, 23). Φαίνεται ἰδ' ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ ἀποφασίζῃ ἐγκύριω, καὶ ἀνεκκλήτως, ὡς ἐκ τοῦ ἐν σημ. 4) χωρίου τοῦ Πολυβίου (4, 7) δύναται νὰ ἐξαχθῇ: Κατὰ τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ Ἀχαιοὶ (ἡ *καθήκουσα σύννοδος*) ἐδικαιοῦντο νὰ ἀποφασίσωσιν ἀνεκκλήτως, ὅπως παράσχωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, δημοκρατικῶς ὅμως καὶ φιλανθρωπῶς σκεπτόμενοι ἀνέβηκαν τὴν περὶ τούτου ὀριστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, εἰς τοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιοῖς, εἰς ἐκείνους τουτέστιν οἵτινες ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν. Ἄν ὄφειλον νὰ πράξωσι τοῦτο, ἂν δηλ. δι' ἧς ἔλαβον ἀποφάσεως «βοηθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις» ἐξέδωκαν προβούλευμα ὅπερ κατὰ τὸν νόμον ἔμελλε νὰ κυρωθῇ ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελύσεως τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις Ἀχαιῶν, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ προσθέσωσιν: «ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθούσι βουλευομένοις δόξῃ κύριον εἶναι». — Ταῦτα δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαιομακεδονικῆς συμμαχίας μεγάλη καὶ σημαντικὴ ἦτο ἡ δικαίωσις τῆς *συνόδου*, ἣτις ἐμφανίζεται οὕτως, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἡ μόνη συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν (πρβ. σ. 141 σημ. 3).

³ Πολύβ. 29, 23: «τῆς *συνόδου* τῶν Ἀχαιῶν οὕσης ἐν Κορίνθῳ» (τῷ 168), συζήτησις ἐγένετο περὶ παροχῆς αἰτουμένης βοήθειας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, εἰς τοὺς Πτολεμαίους (τὸν Φιλομήτορα καὶ τὸν Εὐεργέτην), κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, αὐτῶν δὲ πολλῶν ἐπιφερομένων βοθεῖν οἱ περὶ τὸν Καλλικράτην ἐξεβαλον τὸ διαβούλιον, διασείσαντες τοὺς ἄρχοντας ὡς οὐκ οὕσης ἐξουσίας κατὰ τοὺς νόμους ἐν ἀγορᾷ (=συνόδῳ) βουλευέσθαι περὶ βοήθειας, μετὰ δὲ τινα χρόνον *συνκλήτου* συλαχθείσης εἰς τὴν τῶν Σικυωνίων πόλιν, ἐν ᾗ συνέβαινε μὴ μόνον συμπορεύεσθαι τὴν *βουλήν* (=σύννοδον) ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τριάκοντ' ἐτῶν κτλ.

Πολύβ. 22, 16: Ἀπελογήθησαν δὲ ὑπὲρ τῶν ἀρχόντων οἱ παρὰ τῶν Ἀχαιῶν πρέσβεις ἐν τῇ συγκλήτῳ (ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συγκλήτῳ), φάσκοντες οὐδὲν ἀδικεῖν αὐτοὺς οὐδ' ἀξίους ἐγκλήματος ὑπάρχειν διὰ τὸ μὴ συνάγειν τὴν *ἐκκλησίαν* (=σύγκλητον): νόμον γὰρ εἶναι παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς μὴ συγκαλεῖν τοὺς πολλοὺς (=σύγκλητον) ἐὰν μὴ περὶ συμμαχίας ἢ πολέμου δὲ γίνεσθαι διαβούλιον, ἢ παρὰ τῆς (ρωμαϊκῆς) συγκλήτου τις ἐνέγκῃ γράμματα.

⁴ Πολύβ. 4, 7: «οἱ δ' Ἀχαιοὶ *καθηκούσης* αὐτοῖς ἐκ τῶν νόμων *συνόδου* κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἤκον εἰς Αἴγιον (τῷ 220), συνελθόντες δ' εἰς τὴν *ἐκκλησίαν* (=σύννοδον)... τῶν τε Μεσσηνίων παρόντων κατὰ πρεσβείαν καὶ δεομένων σφίσι βοθεῖν ἀδικουμένων (ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν)... ἐψήφισαντο βοθεῖν τοῖς Μεσσηνίοις καὶ συναγεῖν τὸν στρατηγὸν τοὺς Ἀχαιοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις, ὃ δ' ἂν τοῖς συνελθούσι βουλευομένοις δόξῃ, τοῦτ' εἶναι κύριον».

⁵ Ἴδε λ. χ. τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου (4, 26, 7) καὶ τὸ ἐν σ. 140 σημ. 3 χωρίον (29, 23). — Πρβ. καὶ Πλούταρχον ἐν β. Κλεομένους, 25: «ἐτύγχανον μὲν γὰρ ἐν Αἰγίῳ *βουλήν* ἔχοντες (Ἀχαιοί), ἐπεὶ δὲ Ἄρατος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα πολὺν μὲν χρόνον ἔκλειε τὴν *χλαμύδα* θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου, θαυμαζόντων δὲ καὶ λέγειν κελουόντων, εἶπεν ὅτι Μεγάλῃ πόλις ἀπόλωλεν ὑπὸ Κλεομένους, ἢ

κλησία¹ καὶ ἀγορά², ἦτο τακτικὴ συνέλευσις ἀποτελούμενη οὐχὶ ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν Ἀχαιῶν, ἀλλ' ἐξ ὠρισμένου ἀριθμοῦ μελῶν· ἐβουλεύετο δ' αὕτη καὶ διεξῆγε πάσας σχεδὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας³ συνερχομένη δις τοῦ ἔτους ἐν Αἰγίῳ⁴, εἰ μὴ τρίς ἢ τετράκις⁵, ἐν τακτικαῖς ὑπὸ τοῦ νόμου χρονολογικῶς καθωρισμέναις συνελεύσεσιν, αἵτινες καλοῦνται «αἱ ἐκ τῶν νόμων σύνοδοι, αἱ καθήκουσαι σύνοδοι»⁶. Ἀσάφεια ὅμως μεγάλη καὶ σύγχυσις ἐπικρατεῖ παρὰ Πολυβίῳ, διότι πρὸς δῆλωσιν τῶν συνελεύσεων τῶν Ἀχαιῶν ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς χρῆσιν καὶ ἄλλων ἐκφράσεων: τὴν σύνοδον (βουλήν) καλεῖ καὶ ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐκκλησίαν καλεῖ καὶ τὴν σύγκλητον· ἔπειτα συνελεύσεις ἐν γένει καθορίζει ἀπλῶς διὰ τῶν λέξεων «οἱ Ἀχαιοί», οἱ πολλοί, τὸ πλῆθος, ὁ ὄχλος, τὸ ἔθνος κ.λ. Δυσδιάκριτον δ' ἐκ τούτου πολλακίς εἶνε, ἂν ἡ συνέλευσις εἶνε σύνοδος ἢ σύμ-

μὲν σύνοδος (βουλή) εὐθὺς διελύθη, τῶν Ἀχαιῶν καταπλαγέντων τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους.—Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ αἱ συνέδρια τῆς συνόδου ἐγίνοντο ἐν τῷ βουλευτηρίῳ (Πολύβ. 2,50.10. 22, 12, 6. Περβ. 11, 9, 8), ὅπερ καὶ κοινὸν βουλευτήριον ἐκαλεῖτο. (Πολύβ. 2,50).

1 Ἰδε λ.χ. τὸ ἐν σ. 140, σημ. 4, χωρίον τοῦ Πολυβίου (4,7). Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐκκλησία ἐκλεῖτο καὶ «καθήκουσα ἐκκλησία» (Πολύβ. 4,15,8).

2 Ἰδε λ.χ. τὸ ἐν 140 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου (29,23). Αἱ δις, κατ' ἐλάχιστον, συνερχόμεναι κατ' ἔτος ἐν Αἰγίῳ τακταὶ σύνοδοι ἐκαλοῦντο. ὡς φαίνεται, ἡ μὲν «πρώτη ἀγορά» (Πολύβ. 28,7,3) ἢ δὲ «δευτέρα σύνοδος» (Πολύβ. 23 16.12).

3 Ἰδε G. Busolt: *Griech. Staatsaltertümer*, 2α ἔκδ. σ. 357 κ.έ. Ἡ σύνοδος ἐμφανίζεται οὕτως ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν· αὕτη δὲ, ὡς ἀποτελούμενη ἐξ Ἀχαιῶν, μετεῖχε καὶ τῆς συγκλήτου. Δυνάμεθα ἄρα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ σύνοδος ἦτο ἡ μόνη συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ἥτις τακτικῶς μὲν ἐν Αἰγίῳ, μέχρι τοῦ 189, ἐκτάκτως δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις (σημ. 4) πολλακίς τοῦ ἔτους συνερχομένη διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας· μόνον δὲ, ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ζητήματος ὑψίστου ἐνδιαφέροντος (πρβ. σ. 140 σημ. 2), ἐκαλοῦντο ἕνα μετὰσχῶσι τῆς συνελεύσεως καὶ οἱ λοιποὶ Ἀχαιοί, καὶ οὕτως ἡ σύνοδος μετεβάλλετο εἰς σύγκλητον. Διὰ τοῦτο ὁ Πausanias (καὶ ὁ Πλούταρχος) μίαν συνέλευσιν τῶν Ἀχαιῶν γνωρίζει, τὴν ἐν τακταῖς συνεδρίαις εἰς Αἰγίον συνερχομένην σύνοδον, (τὴν καθήκουσαν σύνοδον), ἣν καλεῖ συνέδριον (σημ. 8).

4 Ἀπὸ τοῦ 189, κατ' ἀκολουθίαν μεταβολῆς ἐν τῷ νόμῳ γενομένης ἐνεργείας τοῦ Φιλοποίμενος, ἡ σύνοδος δὲν συνήρχετο καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν Αἰγίῳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐκ περιτροπῆς μεγάλας πόλεις τῆς Συμπολιτείας (Lén. 38, 30). — Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ 189 συνήρχετο ἡ σύνοδος, οὐχὶ ὅμως ἐν ταῖς τακτικαῖς ἀλλ' ἐν ἐκτάκτοις συνελεύσεσιν, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Συμπολιτείας. (Lén. 31, 25. Πλουτ. Κλειμένης 15 καὶ 17. Ἄρατος 41).

5 Αὗται αἱ δις τοῦ ἔτους γινόμεναι τακτικαὶ συνελεύσεις συνήρχοντο, ἡ μὲν κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος· ὑποστηρίζεται ὅμως ὅτι καὶ δύο ἄλλαι τακτικαὶ συνελεύσεις ἐγίνοντο ἐν καιρῷ θέρους.

6 Ἰδε τὸ ἐν σ. 138 σημ. 3 χωρίον τοῦ Πολυβίου: 4,26,7 καὶ τὸ ἐν σ. 140 χωρίον (4,7).

κλητος καὶ δυσκατόρθωτος εἶνε ἢ ἐξακριβωσις τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως τῶν συνελεύσεων τούτων καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Ζητήματα δ' ἐκ τούτου προέκυψαν πολλὰ καὶ σκοτεινὰ⁷, ἐφ' ὧν προώρισται νὰ ἐπιχύση φῶς ἡ νῦν εὑρεθεῖσα ἐπιγραφὴ. Συνεπικουρον δὲ πρὸς λύσιν τοιούτων καὶ ἄλλων ζητημάτων, προκυπτόντων τώρα καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς νῦν εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς, ἔχομεν καὶ τὸν Πausanias, διότι οὗτος τὴν κατὰ Πολύβιον σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, τὴν εἰς Αἰγίον τακτικῶς συνερχομένην, καλεῖ συνέδριον⁸, ἔτι δὲ καὶ τὸν Πλούταρχον), ὅστις συνέδρους καλεῖ τὰ μέλη τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συνελεύσεως⁹.

Ταῦτα παραβάλλοντες πρὸς τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ συνάγομεν ὅτι τὸ κατ' αὐτὴν συνέδριον εἶνε ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος (=βουλή). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ σύνοδος (στ. 38) καὶ σύνοδος τοῦ συνεδρίου (στ. 15), ἐξ οὔ ὀφθίον γίνεται ὅτι καὶ ἐν τῇ κατὰ Πολύβιον «συνόδῳ» ὑπονοητέον «τοῦ συνεδρίου»¹⁰.

Μανθάνομεν ἄρα καὶ συνάγομεν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἐκ τῆς ὄλης ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ἐρεύνης εἰδήσεις περὶ τοῦ συνεδρίου καὶ συμπεράσματα,

7 Ἰδε H. Francotte: *La polis grecque*, 1907, σ. 231 κ.έ.

8 Πaus. 7,7,1: συνέδριον τε Ἀχαιῶν καλούμενον καὶ ἀπὸ κοινοῦ λόγου βουλευματα ἦν Ἀχαιοὶς καὶ τὰ ἔργα, ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἰγίον σφισιν ἔδοξεν». Καὶ ἀλλαχοῦ (7,24,4): ἐς δὲ Αἰγίον καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐτι συνέδριον τοῦ Ἀχαιῶν ἀθροίζεται καθότι ἐς Θερμοπύλας τε καὶ ἐς Δελφούς οἱ Ἀμφικτιόνες». Καὶ ἀλλαχοῦ (7,14,5): «τοὶς συνέδροις ἐπέστειλεν (Κριτόλαος) ἐς τὰς πόλεις ἀπολείπεσθαι σφᾶς τοῦ συλλόγου, ὡς δὲ οὐκ ἀφίκοντο οἱ συνεδρεύσοντες... ἄλλην ἐκέλευεν ἀναμένειν αὐτοὺς (τοῦς Ρωμαίους) Ἀχαιῶν σύνοδον» (καὶ παρὰ Πausanias ἄρα συνέδριον=σύνοδος).

9 Οἱ συνέδροι τῶν Ἀχαιῶν ἀπεράτισαν ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ Ἀριστομάχου (τῷ 228) νὰ δεχθῶσι τὸ Ἄργος εἰς τὴν Συμπολιτείαν (Πλούταρχος ἐν β. Ἀράτου, 25).

10 Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου, προσθετέον τελευταίαν περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν συνεδρίου σημείωσιν, τὴν ἐξῆς: Ἴσως θελήσει τις νὰ ὑποστηρίξη ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος συνέδριον δὲν εἶνε συνέδριον τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας, δὲν εἶνε δηλ. ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος, ἀλλὰ τὸ συνέδριον τοῦ Ἀχαιομακεδονικοῦ συμμαχικοῦ συνδέσμου (τοῦ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν, Μακεδόνων, Ἡπειρωτῶν, Βοιωτῶν, Φωκίων, Ἀκαρνανῶν καὶ Θεσσαλῶν), αὐτὸ δηλ. τὸ συνέδριον ὅπερ συνήλθεν ἐν Κορίνθῳ τῷ 220, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν (ἴδε σ. 138 σημ. 3). Πρὸς ἀπόκρουσιν ὅμως τοιούτου ἰσχυρισμοῦ ἀρκεῖ μόνη ἡ παρατήρησις ὅτι τὸ τελευταῖο τοῦτο ἦτο συνέδριον συμμαχικοῦ συνδέσμου ἀποτελουμένου ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, ἐν ᾧ τὸ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν συνέδριον εἶνε συνέδριον ἔθνους ἀποτελουμένου ἐκ συνδέσμου διαφόρων πόλεων. Ἄλλως τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν ἦτο κυρίαρχον, ἀφοῦ ἀπεφάσισε μὲν ἐν Κορίνθῳ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, τὴν ἀπόφασιν ὅμως τῆς ἐμελλοῦ νὰ ἐγκρίνωσι κατ' ἰδίαν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν τὸν ἀποτελούντων τὸν σύνδεσμον (ἴδε τὸ ἐν σ. 138, σημ. 3, χωρίον τοῦ Πολυβ. 4,26,2).

ἄτινα συνοψίζομεν καὶ ἀνακεφαλαιοῦμεν ἐν τοῖς ἐξῆς:

α') Ἡ κατὰ Πολύβιον *σύνδοδος* ἢ *βουλὴ* (ἢ καὶ *ἐκκλησία* καλουμένη) εἶνε τὸ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν *συνέδριον*. Οἱ *σύνεδροι* ἄρα ἦσαν βουλευταὶ ἐκπροσωποῦντες τὰς εἰς τὴν Συμπολιτείαν ἀνηκούσας πόλεις καὶ ἀποτελοῦντες τὴν βουλήν τοῦ Ἀχαιικοῦ ὁμοσπόνδου Κράτους. Διεξῆγε δὲ ἡ βουλὴ αὕτη (ἢ *σύνδοδος*, τὸ *συνέδριον*, ἢ μικρὰ συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν) πάσας σχεδὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας (σ. 141 σημ. 3). Δὲν ἦτο δὲ βουλὴ, οἷα λ.χ. ἡ τῶν Ἀθηναίων, ἐκδίδουσα προβουλευμάτα, ὡς πολλοὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ Beloch ἰσχυρίζεται¹, ἀλλὰ βουλὴ κυρίαρχος, βουλευομένη καὶ ἀποφασίζουσα ἀνεκκλήτως, ὡς ὁ Busolt ἀντελήφθη καὶ διετύπωσε². Τοῦτο δὲ δείκνυται νῦν ἐκ τῶν ἐν στ. 18-19 τῆς ἐπιγραφῆς (ἰδ. σ. 145): *τὰ δὲ δόξοντα τοῖς συνέδροις [κύρια] εἶναι*.

β') Αἱ πόλεις ὤφειλον νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους [εἰς τὰς κοινὰς] *συνόδους*, ἄλλως ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πληρόνωσι δι' ἕκαστον ἀπόντα *σύνεδρον* δύο δραχμὰς καθ' ἕκαστην (σ. 147 στ. 36, 37, 38).

γ') Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνέδρων, οὓς ἔπεμπεν ἕκαστη πόλις ὡς ἀντιπροσώπους ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ, θὰ ἦτο ἰκανῶς μέγας, ἀνάλογος δὲ πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων (πολιτῶν Ἀχαιῶν) τῆς πόλεως (σ. 145 στ. 19-20).— Ὑπῆρχε δ' ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς συνέδρους, καὶ ὁ θεσμὸς *νομογράφων*, περὶ ὧν ἴδε σ. 124-127 καὶ σ. 146 στ. 22-23.

δ') Οἱ *πρόεδροι τοῦ συνεδρίου* (*ἄρχοντες*) ἐκάλουν τοὺς συνέδρους εἰς *συνεδρίαν* καὶ διηύθυνον τὰς *συνεδρίας*, ἐξέδιδον δὲ πρόγραμμα ἀναγράφον τὰ συζητητέα θέματα (σ. 146 στ. 25) καὶ ὠρίζον τὴν χρό-

νον τῆς διαρκείας τῆς συνόδου (σ. 143 στ. 10-11 καὶ σ. 144 στ. 14-15).— Πᾶσα δὲ συζήτησις καὶ ἀπόφασις περὶ θέματος μὴ περιλαμβανομένου ἐν τῷ προγράμματι ἀπηγορεύετο (σ. 146 στ. 25)

ε') Ἐν καιρῷ εἰρήνης ἄγνωστον εἶνε, ἔνεκα τοῦ ἐν στ. 12 κενοῦ ἐν τῷ λίθῳ, ποσάκις *συνήρχετο* τὸ *συνέδριον*. Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου *συνήρχετο* ὡσάκις ἐνόμιζον *συμμέρον* οἱ *σύνεδροι* καὶ οἱ *ἄρχοντες* (ἢ *πρόεδροι* ἢ οἱ *σύμμαχοι* (ἢ), καὶ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος στρατηγός (σ. 144 στ. 11-14).

ζ') Διαρκοῦντος τοῦ *κοινοῦ πολέμου* (πρβ. σ. 144 στ. 16) τὸν τόπον τῆς συνόδου τοῦ συνεδρίου ὠρίζον οἱ *πρόεδροι* ἐν *συνεννοήσει* μετὰ τοῦ βασιλέως ἢ μετὰ τοῦ ἐνδεδειγμένου στρατηγοῦ. Γενομένης δ' εἰρήνης, *συνήρχετο* τὸ *συνέδριον* ὅπου ἐτελοῦντο *στεφανῆται ἀγῶνες* (σ. 144 στ. 15-18).

η') *Συνερχόμενον* τὸ *συνέδριον* ἀπετέλει ἀπαρτίαν ἂν οἱ παρόντες ἦσαν πλείοτεροι τοῦ ἡμίσεος· ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει δὲν ἐπετρέπετο *συνεδρία* κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου: «*χρηματιζόντων δὲ ὑπ[ὲρ] ἡμῶν γενόμενοι, ἂν δ' ἐλάτιους συνέλθωσιν, μὴ χρηματίζεω*» (σ. 145 στ. 19-20).

θ') Οἱ *σύνεδροι* ἀπεφάσιζον ἐγκύρωσ καὶ ἀνεκκλήτως (σ. 145 στ. 18-19), ἦσαν δὲ ἀνεύθυνοι ἐπὶ ταῖς ἀποφάσεσιν αὐτῶν (σ. 145 στ. 20-21), ἐτύγχανον τουτέστι βουλευτικῆς ἀσυλίας.

ι') Ἐν καιρῷ πολέμου ἐκληροῦντο ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου πέντε *πρόεδροι* (σ. 146 στ. 22), οἵτινες ἦσκουν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὡς φαίνεται ἦσαν δ' οὗτοι ὑπεύθυνοι, *ὧν ἂν πράξωσιν* (σ. 146 στ. 32-33). Ὑπῆρχεν ἄρα διάκρισις τῆς βουλευτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀφοῦ οἱ *πρόεδροι* ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς *πρόεδροι* ὁμῶς (ὡς κυβερνηταί, ὑπουργοί) ἦσαν ὑπεύθυνοι (πρβ. σ. 136).

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστὰ τῆς ἐπιγραφῆς

Μετὰ τὰ γενικῶς ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς μεταβαίνομεν εἰς ἐρμηνεῖαν τῶν καθέκαστα:

— 6-10. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιεσώθησαν διατάξεις περιστρεφόμεναι περὶ τὴν ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν ἀποστελλομένων συνέδρων, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλων προσώπων εἰς πόλεις τῆς Συμπολιτείας καὶ ἴσως εἰς χώρας τῶν συμμάχων. Ὅτι δὲ περὶ ἀσυλίας καὶ ἀσφαλείας πρό-

¹ Beloch: *Gr. Geschichte*, Γ' τόμος Β' μέρος, 1904, σ. 181.

² G. Busolt: *Gr. Staatsaltertümer*, ἔκδ. 2α, 1892, σ. 356. «Es sind zwei Formen der Bundesversammlung zu unterscheiden eine *grosse* und eine *kleine*.... Die *kleine* Bundesversammlung hiess wahrscheinlich *συνέδριον*, wird aber von Polybios gewöhnlich *σύνδοδος* oder *βουλὴ*, öfters auch *ἐκκλησία* genannt. Sie war nämlich einerseits keine Versammlung aller politisch berechtigten Bürger, sondern nur ein grosser Ausschuss derselben, andererseits aber auch keine eigentliche demokratische *βουλὴ* mit probouleumatischen Functionen, sondern eine das κοινὸν repräsentierende beschliessende Versammlung».

κειται, δείκνυται ἐκ τῶν ἐν στ. 9: μ]ηδὲ ἀνδροληπιεῖν μ]ηδὲ κατε[γγ]υ[ᾶν...

Στ. 6. [μ]ηδὲ τοῦ]ς συνέδρους:—Ἐκ τῆς ἀκολουθούσης φράσεως: [μ]ηδὲ τοῦ]ς ἀποστελλομένους παρὰ τῶν σ]υνέδρων: δύναται νὰ ἐξαχθῆ ὅτι εἰς διατάξεις περὶ ἀσφαλείας ἢ ἀσυλίας (περὶ μὴ κακοποιήσεως) παντὸς ἀποστελλομένου ὑπὸ τῆς Συμπολιτείας καὶ ἐκπεμπομένου ἐκτὸς τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, περιελαμβάνοντο καὶ τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου· τῆς φράσεως δηλ. «[μ]ηδὲ τοῦ]ς συνέδρους» θὰ προηγείτο ὡσαύτως ἀπαγορευτικὴ περὶ κακοποιήσεως αὐτῶν τῶν συνέδρων διάταξις.

Στ. 7-8. μ]ηδὲ τοὺς ἐπὶ τὴν κοινὴν σ[τρατείαν]:—Κοινὴ στρατεία εἶνε ὅ,τι ὁ κοινὸς πόλεμος (πρβ στ. 16), στρατεία δηλ. ἧς μετέχουσιν οἱ τε Ἀχαιοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν (περὶ τῶν συμμάχων ἴδε σ. 138), ἧτις, κατ' ἀκολουθίαν, δύναται νὰ γίνηται καὶ εἰς τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκτείνεται ἢ Συμπολιτεία, καὶ εἰς ἄλλας ἐκτὸς τῆς Συμπολιτείας χώρας. Διὰ τοῦτο παρέχεται ἀσφάλεια καὶ ἀσυλία εἰς τοὺς ἀποστελλομένους καὶ ἐκπεμπομένους εἰς τὰς χώρας τοῦ ἡμοσπόνδου Κράτους (στ. 9) καὶ εἰς τὰς ἐκτὸς αὐτοῦ συμμαχικὰς χώρας (στ. 11). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ φροντίς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀστυνομικῆς ταύτης περὶ ἀσφαλείας καὶ ἀσυλίας διατάξεως ἀνατίθεται, ὡς πρὸς μὲν τοὺς πρώτους, εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τοὺς συμμάχους (στ. 10-11).

Στ. 8. Δυναμέθα ἄρά γε, συμπληροῦντες τὸ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 12 ἢ 13 περίπου γραμμάτων κενόν, νὰ ἀναγνώσωμεν: ἐκπεμπομένου]ς· εἰς ξένας χώρ]ας;

Στ. 9. ἐπὶ τ[ὰς πόλεις, μ]ηδὲ ἀνδροληπιεῖν μ]ηδὲ κατε[γ]υ[ᾶν:—Πόλεις καλοῦνται αἱ τὴν Συμπολιτείαν ἀποτελοῦσαι. — Οὕτω καὶ παρὰ Πολυβίῳ (4,7,10 καὶ 67,8, 10, 23,9, 11,10, 8, 16,36,2, 38,15,3) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ (Φιλοποίμην, 7,15).

Στ. 9. ἀνδροληπιεῖν: δὲν ἀπαντᾷ που· ἀπαντᾷ ὅμως ἀνδροληψία καὶ ἀνδρολήψιον. Ἀναφερόμενος ὁ Σουΐδας εἰς νόμον παρὰ Δημοσθένει (κατ' Ἀριστοκράτους. 647,648,692) λέγει «ἐὰν ἕξω τῆς Ἀττικῆς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐτελεύτησε καὶ μὴ ἕξειδίδωσαν οἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἐν ἧ τὸ ἔργον

ἐπράχθη, τὸν δοκοῦντα ἐν τῇ ατρία εἶναι, ἐφεῖτο ἐκ τοῦ νόμου τρεῖς τῶν ἐκείνου πολιτῶν ἄγειν εἰς Ἀθήνας δίκην ὑφέζοντας τοῦ φόνου καὶ τοῦτο ἀνδρολήψιον ἐκκλεῖτο. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ νόμος, ἐὰν μῆτε δίκας ὑπόσχωσι, παρ' οἷς ἂν τὸ πάθος γένηται, μῆτε τοὺς δεδρακότας ἐκδιδῶσι, κελεύει, κατὰ τούτων εἶναι μέχρι τριῶν τὸ ἀνδρολήψιον». Πρβ. ὡσαύτως Δημοσθένην (περὶ τοῦ στεφάνου τῆς τριηραρχίας, 1232): «ἐπειδὴν γὰρ τις μισθωσάμενος τριηραρχίαν ἐκπλεύσῃ, πάντας ἀνθρώπους ἄγει καὶ φέρει, καὶ τὰς μὲν ὠφελείας ἰδίᾳ καρποῦται, τὰς δὲ δίκας τούτων ὁ τυχὼν δίδωσιν ὑμῶν καὶ μόνοις ὑμῖν οὐδαμῶσε ἔστιν ἄνευ κηρυκείου βαδίσαι διὰ τὰς ὑπὸ τούτων ἀνδροληψίας». — Παρ' Ἀππιανῷ (Ἐμφυλίων πολέμων Δ', 6) ἡ λέξις σημαίνει γενικῶς κατάληψιν ἢ σύλληψιν.

Στ. 9. κατε[γ]υ[ᾶν (ἐν τῷ λίθῳ Γ οὐχὶ Γ), δηλ. καθιστάναι τινὰ ὑπεύθυνον, ἀναγκάζειν δοῦναι ἐγγύησιν.

Στ. 10-11. ἄρχοντες οἱ ἐν ἐκάστη τῶν πό[λεω]ν:—Τὴν διοικητικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἐν ἐκάστη τῶν πόλεων εἶχον οἱ ἄρχοντες, «οἱ κατὰ πόλεις ἄρχοντες» (Πολύβ. 10, 23, 9), καὶ οἱ ἐν τῇ κοινῇ πολιτείᾳ, οἵτινες ἀπετέλουν τὰς καλουμένας συναρχίας, ὡς καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν κυρίως μανθάνομεν¹. Ἦσαν δὲ οἱ «ἄρχοντες» τὸ σύνολον διαφόρων ἀρχῶν (συναρχίαι) ἠνωμένων ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποτελουσῶν σύλλογον, κύριον ἔργον ἔχοντα τὴν πρόσκλησιν τῶν συνελεύσεων τῶν Ἀχαιῶν, τὴν ἀναγραφὴν τοῦ προγράμματος (= ἡμερησίας διατάξεως), ἔκδοσιν προβουλευματος καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν συνελεύσεων καὶ θέσιν τῶν ζητημάτων εἰς ψηφοφορίαν². Οὗτοι οἱ κατὰ

¹ Ἴδε τὸ ἐν σ. 116, σημ. 1, ἄρθρον τοῦ Swoboda, σ. 44.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐν σ. 137 σημ. 2 Ἀθηναϊκῇ ἐπιγραφῇ οἱ «ἄρχοντες» ἐκπροσωποῦσι τὰς Πελοποννησιακὰς πόλεις (οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες δίδουσι τὸν ὄρκον κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σύναψιν συνθήκης συμμαχίας).

² Ἴδε λ. χ. Πολύβ. (5,1): «Ὁ δὲ βασιλεὺς Φίλιππος, ἐνδεὴς οὖν αἴτου καὶ χρημάτων εἰς τὰς δυνάμεις, συνῆγε τοὺς Ἀχαιοὺς διὰ τῶν ἀρχόντων εἰς ἐκκλησίαν· ἀθροισθέντος δὲ τοῦ πλήθους εἰς Ἀλγίον, ὄρων .. πείσας τοὺς ἄρχοντας μεταγαγεῖν τὴν ἐκκλησίαν εἰς Σικυώνα» κ.λ. Πρβ. πρὸς τούτοις Πολύβ. 24,5,16. 33,12. 4,72,9.

Πολύβ. 23, 10, 11: «Ὁ δὲ Καικίλιος ἤξίου τοὺς πολλοὺς αὐτῷ συναγαγεῖν εἰς ἐκκλησίαν, οἱ δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἄρχοντες... οὐκ ἔφασαν αὐτῷ συνάξειν τὴν ἐκκλησίαν· τοὺς γὰρ νόμους οὐκ ἔαν, ἐὰν μὴ τις φέρῃ ἔγγραπτα παρὰ τῆς συγκλήτου (τῆς ἐν Ρώμῃ) περὶ ὧν οἴεται δεῖν συνάγειν».

Πολύβιον « ἄρχοντες » οἱ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ προεσιῶτες τοῦ τῶν Ἀχαιῶν πολιτεύματος (2,46,4. Πρβ. καὶ σ. 138 σημ. 2) καλούμενοι, εἶνε ἴσως οἱ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν (στ. 14-15) πρόεδροι τοῦ συνεδρίου. Ὅπως δὲ ποτε δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ πρόεδροι οὗτοι, ἂν μὴ ἐπαυτίζοντο τοῖς « ἄρχουσι », θὰ περιελαμβάνοντο τοῦλάχιστον ἐν αὐτοῖς, θὰ ἀπετέλουν δηλ. μέρος τῶν συναρχιῶν. — Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ Αἰτωλικῇ συμπολιτείᾳ ὑπῆρχε συνέδριον, οἱ δὲ προϊστάμενοι αὐτοῦ ἐκαλοῦντο προσιῶται τῶν συνέδρων —

Στ. 11—14. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γίνεται λόγος περὶ τοῦ ποσάκισ καὶ τίνος πρωτοβουλία συνέρχεται τὸ συνέδριον εἰς συνεδρίαν ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου. — Πῶς εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐν καιρῷ εἰρήνης, δὲν γνωρίζομεν, ἔνεκα τοῦ ἐν στ. 12 κενοῦ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 12 περίπου γραμμάτων. Ὡς πρὸς δὲ τὸ κενὸν τοῦτο, σημειωτέον ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ο εἶνε ἀσφαλῆς, διότι σώζονται φανερὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐν τῷ λίθῳ· μετὰ τὸ Ο ὅμως σώζεται ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἀποκεκομμένου λίθου κάθετος κεραία γράμματος, κολοβὴ κατὰ τὸ ἄνω μέρος. Δύναται δ' αὕτη νὰ εἶνε Ι, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδεμία ἔννοια ἐξάγεται (δυνάμεθα ἄρα γε νὰ συμπληρώσωμεν τ(ρ)ίς κατ' ἐναντιόν;), δύναται ὅμως νὰ εἶνε λείψανον καὶ ἄλλου τινος γράμματος. — Ἐν καιρῷ δὲ πολέμου συνέρχεται τὸ συμβούλιον, ὡσάκισ νομίζουσι συμφέρον οἱ σύεδροι καὶ οἱ ἄρχοντες (;), ἢ οἱ πρόεδροι (;) ἢ οἱ σύμμαχοι (;), καὶ ὁ ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐγκατεστημένος ἡγανγνωρισμένος φρούραρχος (ἀρχιστράτηγος), ὡσάκισ δηλ. τὰ συμφέροντα τοῦ κοινοῦ πολέμου ἀπαιτοῦσι τοῦτο.

Στ. 13. [τοῖς ἄρχουσι? Πιθανὴ ὡσαύτως ἢ συμπλήρωσις [προέδροις? ἢ συμμάχοις (?)].

— Στ. 14-15. Συνεδρεῦειν δὲ κ.λ. Τὸ συνέδριον ἐξηκολούθει συνεδριάζον ἐπ' ἄοριστον χρόνον (καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Πρβ. στ. 37-39), ἐξαρθώμενον ἐκ τῆς βουλήσεως τῶν ἐκδιδόντων τὸ πρόγραμμα τῆς συνελεύσεως προέδρων τοῦ συνεδρίου. Οὕτω δ' εἶχε τὸ πρᾶγμα καὶ κατὰ Πολύβιον. Ἡ μικρὰ δηλ. συνέλευσις τῶν Ἀχαιῶν, ἢ σύνοδος ἢ βουλή (τὸ συνέδριον), ἐξηκολούθει συνεδριάζουσα ἐπὶ μακρὸν χρόνον, μέχρις οὗ διεξαγάγη πάσας τὰς ἐν τῷ προγράμματι ἀναγεγραμμένας ὑποθέσεις (Πολύβ. 28, 7-9. Πρβ. 23, 7 κ. ἐ.). Ἄν-

τιθέτως δὲ ἡ μεγάλη, ἦτοι ἡ γενικὴ συνέλευσις (ἢ σύγκλητος), διήρκει τρεῖς ὠρισμένως ἡμέρας καὶ ἀπεφαινετο ἐπὶ ἐνὸς μόνον θέματος. (Πολύβ. 38, 24. Liv. 32, 20).

Οἱ προεδροὶ τοῦ συνεδρίου παραγγέλλωσιν : Τὸ παραγγέλλειν ἐνταῦθα ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν στ. 25 προειθέου. Περὶ τῶν προέδρων τοῦ συνεδρίου ἴδε τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα (στ. 10-11).

— Στ. 15-18. Τὰς δὲ συνόδους γίνεσθαι τοῦ συνεδρίου κτλ. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γίνεται λόγος περὶ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἔμελλε νὰ συνέρχεται τὸ συνέδριον. Διαρκοῦντος τοῦ κοινοῦ πολέμου, τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως ὠρίζον οἱ πρόεδροι ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ βασιλέως ἢ μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐνδεδειγμένου στρατηγοῦ· γενομένης δὲ εἰρήνης συνήρχετο τὸ συνέδριον, οὗ ἂν οἱ στεφανῖται ἀγῶνες ἀγωνταί. — Φαίνεται ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐξαιρετικῶν διατάξεων, οὐχὶ δηλ. περὶ τῶν ἐν Αἰγίῳ συνελεύσεων, αἵτινες συνερχόμεναι κατ' ἔτος ἐν χρόνῳ καθωρισμένῳ ὑπὸ τοῦ νόμου διεξήγον τὰς ὑποθέσεις τῆς Συμπολιτείας, ἀλλὰ περὶ ἄλλων, ἐκτάκτων συνελεύσεων, ἐν αἷς ἢ συζητήσις ἔμελλε νὰ περιστρέφηται περὶ θέματα ἀφορῶντα τὸ μὲν τὸν κοινὸν πόλεμον, τὸ δὲ τὰ συμφέροντα οὐχὶ μόνον τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ τῆς ὅλης συμμαχίας.

Στ. 16: κοινὸς πόλεμος: Οὗτος θὰ εἶνε ὁ Κλεομενικὸς πόλεμος (ἴδε σ. 129).

Στ. 17: ὑπὸ τῶν βασιλέων ἀποδεδειγμένος στρατηγός: Ἀφοῦ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον τὴν ἡγεμονίαν τῆς ὅλης συμμαχίας, εὐνόητον εἶνε ὅτι οὗτοι ὠρίζον τὸν στρατηγόν. — Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πολέμου διεξαγομένου ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων, οὐχὶ δὲ περὶ τοπικοῦ πολέμου διεξαγομένου ὑπὸ μόνον τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε τὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ ὑπὸ τούτων ἐκλελεγμένος στρατηγός τῆς Συμπολιτείας.

Στ. 18. στεφανῖται ἀγῶνες : Τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐν Πελοποννήσῳ ἐδύναντο νὰ εἶνε τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα, καὶ τὰ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιεῖα 1, ἴσως δ' οὐχὶ καὶ οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνες, ἀφοῦ οἱ Ἡλεῖοι ἐχθρικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, φιλίως δὲ καὶ

1 Ἴδε τὸν τοῦ Πλάτωνος Ἴωνα Α. Πρβ. Τὸ Ἴσθμια τοῦ Ἀσκληπιῶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ Π. Καββαδία, σ. 33.

σχεδὸν συμμαχικῶς πρὸς τοὺς πολεμίους τῶν Ἀχαιῶν Αἰτωλούς.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἴσως τὴν ἐν τοῖς προκειμένοις στίχοις διάταξιν περὶ συνόδων τοῦ συνεδρίου βλέπομεν ἐφαρμοζομένην εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς συνάψεως τῆς πρὸς τοὺς Μικεδόνες συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν: — Νικητῆς δηλ. καὶ εἰρηνοποιῶς ὁ Ἀντίγονος, μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην, «παρραγενόμενος εἰς Τεγέαν καὶ τούτοις ἀποδοὺς τὴν πάτριον πολιτείαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος ἐπ' αὐτὴν ἦλθε τὴν τῶν Νεμέων πανήγυρον, ἐν ἣ ἔτυχε πάντων τῶν πρὸς ἀθάνατον δόξαν καὶ τιμὴν ἀνηκόντων ὑπὸ τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατ' ἰδίαν ἐκάστης τῶν πόλεων». (Πολύβ. 2, 70, 4).

— Στ. 18-19: Τὰ δὲ δόξαντα τοῖς συνέδροις [κύρια] εἶναι: Ἡ συμπλήρωσις [κύρια] εἶνε ἀσφαλῆς. Πρβ. τὸ καὶ ἐν σ. 140 σημ. 4 χωρίον τοῦ Πολυβίου (4,7) «ὁ δ' ἂν τοῖς συνελθοῦσι βουλευομένοις δόξη, τοῦτ' εἶναι κύριον». Δείκνυται δ' ἐκ τούτων ὅτι ἡ κατὰ Πολύβιον σύνοδος καὶ βουλή (τὸ συνέδριον) δὲν ἐξέδιδε προβουλευμάτα, ἀλλ' ἦτο κυρίαρχον σῶμα (ἴδε σ. 142).

— Στ. 19-20. *χρηματιζόντωνσαν δὲ ὑπ[έρ] ἡμῶν γενόμενοι*: Καθορίζεται διὰ τούτων ἡ ἀπαρτία τοῦ συνεδρίου. Ἴνα γείνη δηλ. συνέδρια, ἔπρεπε νὰ προσέλθωσι πλειότεροι τοῦ ἡμίσεος σύεδροι. Χαρακτηριστικὴ δ' εἶνε ἡ ἀκολουθοῦσα ἀπαγορευτικὴ διάταξις «ἂν δ' ἐλάτιους συνελθ[ωσιν] μὴ χρηματίζεῖν». Ἐξάγεται ἐκ τούτου ὅτι πολυπληθὲς ἦτο τὸ συνέδριον (ἢ σύνοδος), ἀφ' οὗ ἄλλως ἢ σύνοδος ἐδύνατο νὰ καληῖται καὶ πλῆθος (σ. 141), καὶ τούτου ἕνεκα, διὰ τῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως, ἐλαμβάνετο αὐστηρὰ πρόνοια τηρήσεως τῶν περὶ ἀπαρτίας διατάξεων, διότι ὅσῳ πλειότερα ἦσαν τὰ μέλη, τόσῳ μεγαλητέρα σύγχυσις ἐδύνατο νὰ παραχθῆ ἐν τῷ καταρτισμῷ τῆς νομίμου συνέδριας. Ὁ Beloch¹ εἰκάζει ὅτι τὰ μέλη ταῦτα τῆς τῶν Ἀχαιῶν συνόδου (συνεδρίου) δύναντο νὰ ἀνήρχοντο καὶ μέχρι χιλίων ἴσως, ἀποβλέπων καὶ εἰς τὸ ἐπίσης πολυάριθμον τοῦ συνεδρίου τῶν Αἰτωλῶν καὶ κρίνων κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἀνακοινοῦμενα περὶ

Εὐμένους τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου, ὅστις θέλων νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς προσέφερε ποσὸν 120 ταλάντων. ἐφ' ᾧ, *δανειζομένων τούτων, ἐκ τῶν τόκων μισθοδοτῆσαι τὴν βουλήν τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοιναῖς συνόδοις* (Πολύβ. 22, 10,3), — Περὶ τῶν κοινῶν συνόδων ἴδε στ. 37-38.

Ἐπίσης ἐκ τῶν περὶ ἀπαρτίας διατάξεων καὶ ἐκ τῶν ἐν στ. 37-38 περὶ μὴ ἀποστελλομένων ἢ ἀπουσιαζόντων συνέδρων δύναται νὰ ἐξαχθῆ ὅτι ἐν τῷ συνεδρίῳ (συνόδῳ, βουλῇ) ἢ ψηφοφορία ἐγένετο κατ' ἄτομον καὶ οὐχὶ κατὰ πόλεις, ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς γενικαῖς συνελεύσεσιν (ἐν τῇ συγκλήτῳ).

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν συνέδρων, οὗς ἐκάστη πόλις ἔπεμπεν ὡς ἀντιπροσώπους, παρατηρήτέον ὅτι εἰς τὰ ἐν σ. 126 καὶ 127 εἰρημένα περὶ τῶν νομογράφων τῶν Ἀχαιῶν ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ὁ τῶν συνέδρων ἀριθμὸς θὰ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πολιτῶν ἐκάστης πόλεως. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν Αἰτωλῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν συνέδρων ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν πόλεων, ὡς ἐξ ἐπιγραφῶν μακθάνομεν. — Πλειότερα περὶ τῶν συνέδρων ἴδε ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις, περίληψιν δὲ ἐν σ. 142

— Στ. 20-21. Διὰ τῶν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, «περὶ δὲ τῷ[ν ἐν] τῷ συνεδρίῳ δοξάντων μὴ ἐξέστ[ω ταῖς] πόλεσιν εὐθύνας λαμβάνειν [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρων[ν]», παρέχεται βουλευτικὴ ἀσυλία εἰς τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου.

Στ. 21. [παρ]ὰ τῶν ἀποστελλομένων συνέδρων: Προβάλλει ἐνταῦθα τὸ ἐρώτημα, τίνες ἦσαν οἱ ὑφ' ἐκάστης πόλεως ἀποστελλόμενοι σύεδροι ὡς ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ; ἐξελέγοντο οὗτοι ἐπίτηδες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἢ ἦσαν οἱ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει σύεδροι ἢ βουλευταῖ², ὅτινες εἶχον ἢ ἐλάμβανον καὶ τὴν ἐντολήν νὰ ἀντιπροσωπεύωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου; Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐρώτημα δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν καταφατικῶς ἀποβλέποντες εἰς ὅσα ἀναφέρει ὁ Λίβιος περὶ συν-

² Γνωστὸν εἶνε ἐξ ἐπιγραφῶν ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν συνέδρων ὑπῆρχεν ἐν πόλεσι τῆς Συμπολιτείας, (ἴδε τὸ ἐν σ. 116 σημ. 2 ἄρθρον τοῦ Swoboda σ. 47). Ἀλλὰ τὸ συνέδριον (σύνοδος) ἐκαλεῖτο καὶ βουλή, (σ. 140 βουλή δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τῶν Ἀχαιῶν συμπολιτείας ὑπῆρχεν ὡσαύτως καὶ ἐν τισιν, ἐφ' ὅσον εἶνε ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν γνωστόν, τῶν τῆς Συμπολιτείας πόλεων.

¹ Gr. Geschichte, τόμ. 3ος, μέρος 2ον, σ. 184.

ελεύσεως τῶν Ἀχαιῶν (concilium) ἐν Σικυῶνι (τῷ 198), εἰς ἣν προσελθόντες πρέσβεις τῶν Ρωμαίων προέτειναν τοῖς τέως συμμάχοις τῶν Μακεδόνων Ἀχαιοῖς (πρβ. σ. 118) νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τούτων καὶ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Εἰς μεγάλην, λέγει, ἀμηχανίαν περιῆλθον οἱ ἐν τῇ συνελεύσει Ἀχαιοί, ἠπόρει δ' ἕκαστος αὐτῶν τί νὰ ἀποφασίσῃ καὶ ὡς μέλος τῆς ἐν τῇ ἐκυτοῦ πόλει συνόδου καὶ ὡς μέλος τῆς τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν συνελεύσεως ¹. — Ἄν δὲ πάντες οἱ ἐν ταῖς πόλεσι συνέδροι ἀπεστέλλοντο καὶ ὡς συνέδροι ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ἢ τινὲς μόνον, ἀγνοοῦμεν.

— Στ. 22-23. προέδρους δὲ εἶναι πέντε ἐκ τῶν σ[υν]έδρων, οἳ ἂν λάχωσιν, δταν ὁ πόλε[μος ἐνδη]μῆι: Ἀπὸ τοῦ στ. 22 μέχρι τοῦ στ. 36 γίνεται λόγος περὶ τοῦ συνεδρίου ἐν ὄλως ἐξαιρετικῇ περιπτώσει, οὐχὶ δηλ. ἐν περιπτώσει πολέμου καὶ ἐν περιπτώσει εἰρήνης, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις, ἀλλὰ μόνον ἐν περιπτώσει πολέμου καὶ δὴ πολέμου ἐνδημοῦντος (γινομένου δηλ. ἐν Πελοποννήσῳ). Πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων γίνεται συνοπτικὴ διαδικασία, διὰ κλήρου ὀρίζονται ἐκ τῶν συνέδρων πέντε προέδροι, οἵτινες διὰ κλήρου ὡσαύτως λαμβάνουσιν (ἀποκληροῖσθωσαν) ἀναλογοῦντας ἕκαστῳ αὐτῶν ἢ ἅπασιν ὁμοῦ νομογράφους (πρβ. τὰ ἐν σ. 126 καὶ 127) καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω ἀρχὴν, ἀσχοῦσι δηλ. ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (γίνονται, οὕτως εἶπεῖν, ὑπουργοί). Εἶνε δὲ ὑπεύθυνοι ἐπὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, ὡς ἐκ τῶν ἐν στ. 32-33 ἐξάγεται.

— Ἀπὸ στ. 23: — Ἀκατάληπτα εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστοντὰ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ στ. 23, μέχρι τοῦ στ. 36 ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν τῷ λίθῳ κενῶν, ὧν δυσχερὲς καὶ ἀδύνατος εἶνε ἡ συμπλήρωσις—.

Στ. 23-24. Τοὺς προέδρους δ' ἀ]γαγεῖν: — Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἄρθρου τοῦ Σ εἶνε ἀσφαλῆς, διότι τοῦ Σ σώζονται ἴχνη ἐν τῷ ἀποκεκομένῳ λίθῳ. Διὰ τοῦτο συμπληρῶ: «τοὺς προέδρους δ' ἀγαγεῖν (ἢ τοὺς δὲ ἄρχοντας, ὅπερ ταυτόν ἐστι). Ἄντι

ἀ]γαγεῖν θὰ προετίμων νὰ συμπληρώσω συνα]γαγεῖν» ἀλλὰ τὸ ὄλον ἐν τῷ λίθῳ κενὸν δὲν φαίνεται μοι ὅτι ἐδύνατο νὰ ἀνέρχεται ὑπὲρ τὰ 12 γράμματα.

Στ. 25. προτιθέται: Καλουμένης συνεδρίας, ἐξεδίδοτο ὑπὸ τῶν προέδρων (ἀρχόντων) πρόγραμμα περιέχον ἀναγραφὴν τῶν συζητητέων θεμάτων (πρβ. τὰ εἰρημένα περὶ τῶν ἐν στ. 14-15) ². Πᾶσα δὲ συζήτησις περὶ θέματος μὴ ἀναγεγραμμένου ἐν τῷ προγράμματι ἀπηγορεύετο ³. — Πρβ. στ. 32.

Στ. 23. κ[οινη] δόξη[ι]: — Πρβ. τὰ παρὰ Πολύβιῳ (2,37) περὶ Ἀχαιῶν «τᾶλλα δ' εἶναι καὶ κοινῇ καὶ κατὰ πόλεις ἕκαστοις ταῦτά καὶ παραπλήσια». Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης τοῦ κοινοῦ καὶ ἐκάστης τῶν πόλεων φανερά γίνεται ἡ ἔννοια τῶν κατὰ Πολύβιον (22,10,3) καὶ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν (στ. 37-38) κοινῶν συνόδων. Ἴδε τὰ περὶ τῶν ἐν τοῖς στ. 19-20 καὶ 37-38.

Στ. 26. ἀν]τίγραφα: — Παρατηρητέος ὁ δωρικὸς τύπος «γροφα». Ἐν στίχῳ ὁμοῦς 33 ἀπαντᾷ «γραφας».

Στ. 29. συμφερόντων τοῖς βασιλεῦσι: (πρβ. σ. 148 στ. 16^b). Κατὰ Λίβιον (32,22), νόμος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἀχαιῶν νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὴν συνέλευσιν πρότασιν ἀντικειμένην εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.— Ἐν ταῖς ἐνταῦθα σωζομέναις λέξεσι καὶ ταῖς: «εἰσαγ[έτωσαν τοὺς τὰ ὕ]πεναντία πράπτιοντας τοῖς συμμά[χοις]» (στ. 30) ὑποκρύπτεται ἴσως ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμος, ὁ ἐξασφαλίζων τὰ συμφέροντα τῶν βασιλέων, ἡγεμόνων τῆς συμμαχίας, καὶ φροντίζων περὶ τιμωρίας τῶν προξενούντων βλάβην εἰς τοὺς συμμάχους.

Στ. 32. προτιθέτωσαν εἰς τοὺς συν[έδρους]: Πρβ. στ. 25.

Στ. 32-33: ὑπευθύνους [δὲ εἶναι καὶ? τοὺς] προέδρους ὧν ἂν πράξωσιν: Δεκτῆς γενομένης τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἐν τῷ λίθῳ ἐκ 16 περίπου

² Ἴδε λ. χ. Πολύβιον (24,5,16): «Ἐπεὶ δὲ (Τίτος Φλαμίνιος) ἔγραψε τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς δημιουργοῖς τῶν Ἀχαιῶν κελεύων » συνάγειν τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἐκκλησίαν, ἀντέγραψαν αὐτῷ διότι ποιή- » σουσιν, ἂν γράψῃ περὶ τίνων βούλεται διαλεχθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς » τοὺς γὰρ νόμους ταῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτάττειν».

³ Liv. (31,25): «Non licere legibus Achaeorum de aliis rebus referre quam propter quas convocati essent».

¹ Liv. (32,19,6-9): «Sicyone datum est iis concilium. erat autem non admodum simplex habitus inter Achaeos animorum... neque solum, quid in senatu quisque civitatis suae aut in communibus conciliis gentis pro sententia dicerent, ignorabant».

γραμμαμάτων κενού, δῆλον γίνεται ὅτι ἐν τῷ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν πολιτεύματι ἐγένετο διακρίσις τῆς νομοθετικῆς ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οἱ πρόεδροι δηλ. ὡς μέλη τοῦ συνεδρίου (ὡς βουλευταὶ), ἦσαν ἀνεύθυνοι, ὡς ἀσκοῦντες ὁμῶς ἀρχὴν (ὡς ὑπουργοὶ) ἦσαν ὑπεύθυνοι. (πρβ. σ. 136).

Στ. 35. ἐν τῇ πρώτῃ ἐ[δραζ]ομένους κοινῆ ἀγοραῖ?]: Οὕτω συμπληρῶ τὸ ἐκ 15 περίπου γραμμάτων κενὸν ἐν τῷ λίθῳ ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ πρώτη ἐν Αἰγίῳ συνεργουμένη κατ' ἔτος τακτικὴ σύνοδος (καθῆκουσα σύνοδος) ἐκαλεῖτο, κατὰ Πολύβιον, πρώτη ἀγορὰ (Πολύβ. 28, 7, 3) καὶ ἡ δευτέρα ἐκαλεῖτο δευτέρα σύνοδος (Πολύβ. 23, 16, 12). Πρόκειται ἄρα ἐνταῦθα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου καθωρισμένων τακτικῶν ἐν Αἰγίῳ συνελεύσεων· κοινῆ δ' ἀγορὰ εἶνε συνέλευσις τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, τῆς κοινῆς πολιτείας (ἴδε τὰ ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις, ἐν στ. 37-38, περὶ κοινῶν συνόδων ἐκτιθέμενα).

Στ. 36. ἕως ἂν ὁ κοινὸς πόλεμος λυθ[ῆι]: Πρβ. σ. 144 στ. 16.

— Στ. 37-39. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις πρόκειται περὶ τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἔχουσιν ἀναλάβει αἱ πόλεις, κατὰ τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν (δι' ὧν ἐκάστη τούτων προσεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν), νὰ ἀποστέλλωσι συνέδρους (πρβ. στ. 21) εἰς τὰς κοινὰς συνόδους. Ἐν περιπτώσει δὲ παραβάσεως τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, ἐν περιπτώσει δηλ. μὴ ἀποστολῆς ἢ, ὅπως δῆποτε, μὴ παρουσίας συνέδρου τινὸς (ἐκτὸς ἂν ἐκωλύθη οὗτος ἕνεκα νόσου) ἢ οἰκεία πόλις ὑποχρεοῦται εἰς πληρωμὴν δραχμῶν δύο κατὰ συνέδρον, δι' ἐκάστην ἡμέραν, ἐφ' ὅσον χρόνον ἤθελε διαρκέσει ἡ σύνοδος.

Στ. 37. κ[ατὰ τὰς] [συνθήκα]ς. Πρβ. τὰ ἐν στ. 8 (σ. 132): «ἐφ' ἃ ἐκάστοις συντέτακται».

Στ. 37-38. [εἰς τὰς κοινὰς] συνόδους: Συμπληρῶ «κοινὰς» συνόδους ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ ἐν σ. 145, στ. 19-20, χωρίον τοῦ Πολυβίου (22, 10, 3) περὶ Εὐμένους τῆς Περγάμου, προσφέροντος τοῖς Ἀχαιοῖς 120 τάλαντα, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν μισθοδοτῆται ἡ βουλὴ (τὸ συνέδριον) τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ταῖς κοινὰς συνόδοις. Φαίνεται δ' ὅτι κοινὰ σύνοδοι καλοῦνται αἱ συνέλευσεις τῶν ἐν τῇ Συμπολιτείᾳ ἀντιπροσωπευόντων τὰς πόλεις συνόδων (τῶν ἐκπροσωπούντων οὕτω τὸ ὁμόσπονδον κράτος τῶν

Ἀχαιῶν), αἵτινες ἀντιτίθενται πρὸς τὰς κατὰ τόπους, κατὰ πόλεις, συνόδους τῶν συνέδρων. Ἐδηλώθη δ' ἀνωτέρω (σ. 145 στ. 19-20) ὅτι οἱ ἐν ταῖς πόλεσι συνέδροι ἐπέμποντο ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς οἰκείας ἕκαστος πόλεως εἰς τὰς τοῦ συνεδρίου τῆς Συμπολιτείας συνόδους. Ἀντιτίθεται δὲ τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τὰς κατ' ἰδίαν πόλεις, καὶ δι' ὧν ὁ Πολύβιος (2, 37) λέγει «κοινῆ καὶ κατὰ πόλεις» (σ. 146 στ. 23). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν Αἰγίῳ βουλευτήριον, εἰς ὃ συνήρχετο τὸ συνέδριον (ἡ σύνοδος, ἢ βουλὴ), ἐκαλεῖτο κοινὸν βουλευτήριον (Πολυβ. 2, 50, 22, 12. Πρβ. 11, 9) καὶ οἱ τῆς Συμπολιτείας νόμοι κοινοὶ νόμοι (Πολύβ. 4, 6, 10).

— Στ. 40-44. Ἐν τούτοις τοῖς στίχοις καθορίζεται ἡ εἰς τὰς πόλεις ἐπιβαλλομένη χρηματικὴ ποινὴ ἐπὶ τῇ μὴ παροχῇ τῆς τεταγμένης στρατιωτικῆς δυνάμεως. Οἱ ἄνδρες δέ, οὓς ὀφείλει νὰ παράσχη ἡ πόλις, δὲν εἶνε μόνον Ἀχαιοὶ (ἱππεῖς καὶ ὀπλίται) ἀλλὰ καὶ ξένοι, μισθοφόροι. Ὅντως δὲ, τὸ στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν συνέκειται καὶ ἐκ μισθοφόρων (Πολύβ. 29, 24, 8).

Στ. 40. [ἦν ἂν ὁ ἄρχων? Τὸ ἐν τῷ λίθῳ κενὸν φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἐκ 12 περίπου γραμμάτων· διὰ τοῦτο δυσκολεύομαι νὰ προτείνω ἢν προτιμῶ συμπλήρωσιν: ὁ στρατηγός?

Σημείωσις περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3^a (σ. 133).

Ἡ ἐπιγραφὴ 3^a ἀπετέλει ἴσως τὸ ἄνω μέρος τῆς ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφῆς, ὡς ἐκτίθεται ἐν σ. 128. καὶ 129. — Ἐνταῦθα σημειωτέον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τὰ ἐξῆς:

Στ. 1^a π[όλεις]: Κατὰ τὰ σωζόμενα ἐπὶ τοῦ λίθου ἴχνη ἢ ἀνάγνωσις τοῦ Π εἶνε ἀσφαλῆς. Εἶνε δὲ αἱ πόλεις αἱ τὴν Συμπολιτείαν ἀποτελοῦσαι.

Στ. 11^a θανα[τούσθωσαν? Πρβ. Ditt. (Syll. 178): [δίκαν θ[ανάτου] εἰσάγειν εἰς τὸ κοινὸν τ[ῶν] Ἀχαιῶν]. Ἀσφαλῆς ὁμῶς ἡ συμπλήρωσις δὲν εἶνε, διότι δὲν δακρίνεται ἢ ἐν τῷ κέντρῳ στιγμῇ τοῦ Θ. Δυνατὸν ἄρα τὸ γράμμα νὰ ἦτο Ο, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἀναγνωστότεον: ὁ ἂν α[ὐτοῖς]...

Στ. 13^a ἐν[δη]- Ἡ ἀνάγνωσις ΔΗ εἶνε δυνατὴ κατὰ διακρινόμενά τινα ἴχνη γραμμάτων. Δυναμῆθα ἄρα νὰ συμπληρώσωμεν ἐν[δημη]. Πρβ. ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 στ. 22-23 (ἴδ. σ. 146).

Στ. 22^α Δὲν ἀποτελεῖται λέξις τις, ἐξ ὧν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῶσι γραμμάτων τινῶν.

Στ. 26^α Ἰχνη τοῦ Η διακρίνονται ἐπὶ τοῦ λίθου.

Σημείωσις περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3^β (σ. 134).

Γενικὰς εἰδήσεις καὶ συμπεράσματα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς 3^β ἴδε ἐν σ. 128-129. — Ἡ ἐπιγραφή, ὡς φαίνεται, δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου καὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας προερχομένης ἐπιγραφῆς ἀρ. 3, θὰ ἐχαράχθη ὁμοίως περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ εἶνε σχετικὴ αὐτῇ (ἴδε σ. 128)· παρέχει δ' ἡμῖν κείμενον συνθήκης, ὡς φαίνεται. Σημαντικαὶ εἶνε αἱ ἐν στ. 21^β καὶ 22^β περισθεῖσαι λέξεις: Ἡλεῖοι καὶ Ἀχαιοί. Ὁ θέλων δὲ νὰ ἀναγάγῃ τὴν ἐπιγραφὴν ἀρ. 3 εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου (270—260), κατὰ τὰ ἐκτεθέντα ἐν σ. 137 σημ. 2, θὰ ἐδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3 σχετικὴ ἐπιγραφή ἀρ. 3^β, περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, εἶνε ἡ συνθήκη συμμαχίας τοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Σπάρτης ἀποτελεσθέντος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συμμαχικοῦ συνδέσμου τῶν Ἀχαιῶν, Ἡλείων, Τεγεατῶν καὶ λοιπῶν Ἀρκαδικῶν πόλεων κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ' ἡμεῖς τοιαύτης ἐρμηνείας τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 3 προεκρίναμεν τὴν ἀνάγουσαν αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου καὶ ὀρισμένως εἰς τοὺς χρόνους τῆς κατὰ τὸ 223 συναφθείσης συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους τούτων (σ. 139). Μετὰ τοιαύτην δ' ὑφ' ἡμῶν γενομένην ἐρμηνείαν προβάλλεται ἡμῖν τὸ ἐρώτημα ὅποια τις δύναται νὰ εἶνε ἡ ἐπιγραφή ἀρ. 3^β;

Κατὰ τὴν ἐν Αἰγίῳ σύναψιν τῆς συνθήκης συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τῶν Μακεδόνων, συνεργούσης τῆς σώφρονος πολιτικῆς τοῦ Ἀντιγόγου, συνήφθη ἴσως καὶ εἰρήνη Ἀχαιῶν καὶ Ἡλείων. Τοῦτο συνάγει ὁ Niese¹ ἀποβλέπων εἰς αὐτὰ τὰ γενόμενα. Οἱ Ἡλεῖοι δηλ. οἵτινες ἐχθρικῶς πάντοτε διετέλουν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καί, κατ' ἀκολουθίαν, φιλιῶς πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἐκραγέντος τοῦ Κλεομενικοῦ πολέμου, εἶχον ταχθῆ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κλεομένους καὶ περιέλθει εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς

¹ *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*, II, σ. 336.

Ἀχαιούς· μετὰ τὴν κάθοδον ὁμοίως τοῦ Ἀντιγόγου εἰς Πελοπόννησον καὶ τὴν σύναψιν τῆς ἐν Αἰγίῳ συμμαχίας βλέπομεν τοὺς Ἡλείους ἐγκαταλιπόντας τὸν Κλεομένη καὶ εἰρηνικῶς διακειμένους, κατέχοντας δὲ πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Ἀρκαδῶν διαμφισβητούμενας πόλεις, ἐξ οὗ κυρίως προήρχετο ἡ τῶν Ἡλείων πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐχθρα. — Ἐπι τοιούτων σκέψεων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ εἰκασώμεν ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τεμαχίῳ περισθεῖσα ἐπιγραφή ὑπ' ἀρ. 3^β εἶνε ἴσως συναφθεῖσα κατὰ τὰ ἀνωτέρω συνθήκη εἰρήνης τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἡλείων, περὶ ἧς ὁ Niese σημειοῖ «Diess ist nicht überliefert, ist aber aus den Ereignissen notwendig zu schliessen».

— Περὶ τῶν καθέαστα τῆς ἐπιγραφῆς σημειωτέον τὰ ἐξῆς:

Στ. 12^β. *δύναμιν*: Πρβ. «δύναμιν τὴν τεταγμένην» ἐν ἐπιγραφῇ 3 στ. 40 (σ. 132).

Στ. 16^β. τῶν συμπερόντων: Πρβ. σ. 146 στ. 29).

Στ. 19^β *σιήλας λιθίνας*: ἴδε σ. 127 σημ. 2.

καί: τοῦ Α διακρίνονται ἰχνη ἐν τῷ λίθῳ.

Στ. 22^β: *ὁμολογίας*: Πρβ. σ. 127.

Στ. 24^β: *Δία, Γῆν, Ἥλιον, Π[οσειδῶ]*: Πρβ. σ. 128 σημ. 3. Ὡς πρὸς τὴν λ. Π[οσειδῶ]: σημειωτέον ὅτι τοῦ Γ σώζεται μόνον ἡ ἀριστερὰ κεραία, τῆς δεξιᾶς ἀποκοπείσης σὺν τῷ λίθῳ οὕτως ὥστε νῦν σώζεται μόνον Γ. Ἄλλ' ἡ ἀνάγνωσις Γ δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς βεβαία.

Στ. 31^β [*σ]ιλείαν τήνα?* Ἀμφίβολον εἶνε, ἂν τὸ τελευταῖον γράμμα εἶνε Α ἢ Λ. Μετ' αὐτὸ δὲ σώζεται ἐν τῷ ἀποκεκομμένῳ λίθῳ κάθετος κεραία γράμματος, ἧτοι ἰ ἢ ἄλλο τι γράμμα. — Ὁ θέλων νὰ ἀναγάγῃ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου (πρβ. σ. 137 σημ. 2) θὰ ἐδύνατο ἴσως νὰ συμπληρώσῃ: « βασιλείαν τὴν Ἀ[ρῆως] ».

¹ Ἐγγραφον μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1918

II. K.

Προσθήκη

(εὐρήματα τοῦ ἔτους 1919)

Ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1919, εὐρέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ μουσειωτῶν δαπέδων οἰκοδομήματι (σ. 115), ἐν ᾧ εὐρέθησαν αἱ ὑπ' ἀρ. 1 (σ. 117), 2 (σ. 125), καὶ 3, 3^α, 3^β, (σ.

130 καὶ 131) ἐπιγραφαί, δύο εἰσέτι ἐπιγραφαί, σχετιζόμεναι καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν καὶ ἀνάγουσαι ἡμᾶς ὡσαύτως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 3^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, τοὺς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 243/2 προσχώρησιν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Συμπολιτείαν ταύτην, ὡς καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν καὶ ἐκ τοῦ σημείου στίξεως καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιγραφῶν ἐξάγεται. Εὐρέθησαν δ' αὐταὶ οὐχὶ ἐντετειχισμένοι, ὡς αἱ προμνημονευθεῖσαι, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ χωματῶν τῆς ἐπιχώσεως.

Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας δημοσιεύω ἐνταῦθα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 4 καὶ 5 (καὶ 5^α).

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 4 (εἰκ. 7). — Στήλη ἐκ τιτανολίθου σωζομένη ἐν τεμαχίῳ ἔχοντι μεῖζον ὕψος 0,25 καὶ μεῖζον πλάτος 0,31 πᾶχος δὲ 0,12. Εὐρέθη ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ τῶν μωσαϊκῶν ἀψιδωτῶ κτίσματι, ἐν ᾧ εὐρέθησαν καὶ αἱ ὑπ' ἀρ. 1 (σ. 117), 2 (σ. 125) καὶ 3 (σ. 130) ἐπιγραφαί· δὲν ἦτο δὲ ἐντετειχισμένη, ἀλλ' ἔκειτο παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἐντὸς τῶν χωματῶν τῆς ἐπιχώσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε γεγραμμένη στοιχηδὸν καὶ διατηρεῖται κακῶς, ὀλίγα δὲ λέξεις, σημαντικαὶ ὅμως πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ, εἶνε εὐκρινεῖς.¹ Ἐκ τῶν σωζομένων δηλ. καὶ ἀναγινωσκομένων λέξεων καὶ φράσεων «γενεά (στ. 4), «γαμῆσας» (στ. 6), «τῶν ἐν Ἀχαιῖται συναλλ[αγῶν]» (στ. 7), «τοὺς τὰς πόλιος νόμο[υς]» (στ. 8), «συναλλαγμάτων» (στ. 9), «ᾧ κησε ἐν Ἐπιδαύρωι» (στ. 10), «ἐν τῷ βουλῶι τῶν Ἐπιδαυρίων» (στ. 11), «συμπολίτευσιν» (στ. 12), «πολιεύηται» (στ. 13), δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἢ εἰκασθῇ ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα κείμενον τῆς συναφθείσης συνθήκης κατὰ τὴν προσχώρησιν τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι δηλ. ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ εἶνε ψήφισμα τῆς βουλῆς τῶν Ἐπιδαυρίων ἀνεγράφον τὸ κείμενον τῆς συνθήκης τῆς προσχωρήσεως τῆς Ἐπιδαύρου εἰς τὴν Ἀχαικὴν

συμπολιτείαν καὶ κυροῦν αὐτό.² Τοιαύτης δ' ἐρμηνείας δεκτῆς γενομένης, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ προέρχεται ἐκ τοῦ ἔτους 243/2 π.Χ., καθ' ὃ ἔτος ἡ Ἐπιδαυρος προσεχώρησεν εἰς τὴν Συμπολιτείαν, ἀνάγεται δηλ. ἡ ἐπιγραφὴ εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος, εἰς οὓς χρόνους ἀνήκει καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 3 ἐπιγραφὴ (σ. 130), ἣ ὁμοιάζει ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ κατὰ τε τὸ σχῆμα τῶν γραμμῶν καὶ κατὰ τὸ σημεῖον στίξεως (ἴδε τὴν ἐν στ. 5, μετὰ τὰ ΚΑ, μικρὰν ὀριζοντίαν γραμμὴν. Πρβ. σ. 124). — Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι ὅταν πόλις τις προσχώρει εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, οἱ πολῖται αὐτῆς ἐγίνοντο καὶ πολῖται Ἀχαιοὶ (σ. 116 σημ. 1)· διετῆρει δὲ ἡ πόλις, λ.χ. ἡ Ἐπιδαυρος, τὸ δικαίωμα τοῦ ποιεῖν τινα πολίτην αὐτῆς, δηλ. Ἐπιδαύριον, ὅστις, γινόμενος οὕτως Ἐπιδαύριος, ἐγίνετο αὐτοδικαίως καὶ πολίτης Ἀχαιός. Οὕτως ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἡ Συμπολιτεία δὲν εἶχε βεβαίως συμφέρον νὰ καταλείπῃ τῇ προσχωρούσῃ πόλει ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφῆσεως, ἀφ' οὗ ὁ πολιτογραφούμενος θὰ ἐγίνετο καὶ Ἀχαιὸς πολίτης. Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ συναπτομένη συνθήκῃ τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως καθωρίζοντο σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς ἡ πόλις ἐδύνατο νὰ ποιῆται χρῆσιν τοῦ δικαίουματος τοῦ ποιεῖν τινα ἑαυτῆς πολίτην. Τοιαῦταί τινες διατάξεις ὑπῆρχον ἴσως ἐν τῷ περισωθέντι τεμαχίῳ τῆς ἐπιγραφῆς.

Ταῦτα κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐρμηνείαν. Ἄλλ' ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λέξεων καὶ φράσεων δύναται νὰ προκύψῃ καὶ ἄλλη τις ἐρμηνεία. Ἴσως δηλ. ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀνεγράφοντο ἀπλῶς οἱ λόγοι, ἐξ ὧν ὀρωμένη ἢ βουλή τῶν Ἐπιδαυρίων ἐψήφισεν τινα πολίτην Ἐπιδαύριον, ὅστις, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἐγίνετο καὶ πολίτης Ἀχαιός. Τοιαύτης δ' ἐρμηνείας δεκτῆς γενομένης, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς χρονολογία τῆς ἐπιγραφῆς τὸ 243/2 ἀλλὰ γενικῶς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος τὸ ἀπὸ τοῦ 243 κ. ἐ. — Περὶ τῶν καθέκαστα σημειωτέων τὰ ἐφεξῆς:

¹ Ἐνεκα τῆς κακῆς ποιότητος τοῦ λίθου, καθ' ὃν χρόνον ἐγράφοντο τὰ γράμματα ἀπετρίβετο ἢ ἐπιφάνεια αὐτοῦ οὕτως ὥστε ὀλίγα τινὰ γράμματα δύναται τις νῦν ἀσφαλῶς νὰ διακρίνῃ. Διὰ τοῦτο δημοσιεύω οὐχὶ πανομοιότυπον, ὡς συνήθως, ἀλλὰ φωτογραφικὴν εἰκόνα τῆς ἐπιγραφῆς ἵνα δύναται πᾶς τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἀναγνώσεως καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς πληρεστέραν ἢ ὀρθότεραν ἀναγνώσιν.

² Πρβ. τὰ εἰρημένα ἐν σ. 127 περὶ προσχωρήσεως εἰς τὴν Συμπολιτείαν πόλεως: Ἐν τῇ συνθήκῃ (ὁμολογία) καθωρίζοντο οἱ ὅροι τῆς προσχωρήσεως τῆς πόλεως, οἵτινες ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων μερῶν (ὑπὸ τοῦ κοινῶν τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὑπὸ τῆς προσχωρήσεως πόλεως) δι' ἐκδόσεως ψηφισμάτων, ἃ ἀνεγράφοντο ἐπὶ στήλης.

Εἰκ. 7.

— Ἐπιγραφὴ ἀρ. 4.

Σωζόμενον μείζον ὕψος 0,25 καὶ πλάτος 0,31.
Πάχος 0,125.

1	. . . . . ε - - - - -	1
	. . . . . α ν ε ν - - - - -	
	. . . . και υ π . ε - - - - -	
	. . . . και α γενεα αι - - - - -	
5	κα—ταῦτα ποιεῖν - - - - -	5
	Ἐπίδαυρον γαμήσας [δὲ - - - - -	
	τῶν ἐν Ἀχαι(ῖ)αι συναλ[λασσομένων - - - - -	
	τοὺς τὰς πόλιος νόμο[υς - - - - -	
	συναλλαγμάτων . . κ . τ[- - - - - ωι]	
10	κησε ἐν Ἐπιδαύρῳ ὕστ[ερον - - - - -	10
	ἐν ταῖ βουλῆι τῶν Ἐπιδα[υρίων - - - - -	
	μὲν συμπολιτευσιν μὴ σ - - - - -	
	πολιτεύηται [κ]ατὰ χρ[έ]ος - - - - -	
14	. . . . . τεκαπαυση	14

Στ. 7. Ἀχαι(ι)αι: Ἀμφίβολος εἶνε ἢ διὰ τοῦ (ι) ἀνάγνωσις ἐφθαρμένου καὶ ἀκατανοήτου σημείου ἢ γράμματος· εἶνε ὁμοῦς ἢ μόνη δυνατὴ ἀνάγνωσις. — συναλλ[αγῶν? ἢ συναλλ[αγμάτων (στ. 9). Αἱ λέξεις αὗται καὶ ἡ λ. γαμήσας (στ. 6) ἀναπολοῦσιν ἡμᾶς δικαίωματα, ἃ εἶχον οἱ γινόμενοι πολῖται Ἀχαιοί, τὸ δικαίωμα τουτέστιν ἐπιγαμίας καὶ ἐγκτήσεως.

Στ. 11. ἐν τῷ βουλᾷ: Ἀναγνωστέον ἐν τῷ βουλᾷ, ἢ, ἔδοξεν τῷ βουλᾷ.

Στ. 12. συμπολίτευον: Δυνατὴ ἴσως καὶ ἀνάγνωσις συμπολιτεύειν.

Ἐπιγραφή ἀρ. 5 καὶ 5^α (εἰκ. 8 καὶ 9). Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως, ἐνθα εὑρέθη ἢ ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφή, εὑρέθη καὶ ἢ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιγραφή ὑπ' ἀρ. 5^α καὶ 5^β, ἣτις εἶνε μία ἐπιγραφή ἀποτελουμένη ἐκ δύο μερῶν, κεχαραγμένων ἐπὶ τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας στήλης ἐξ ὑποφαίου τιτανολίθου, ἣτις ἔχει πᾶχος 0,145, σωζόμενον μεῖζον ὕψος 0,26 καὶ 0,28, σωζόμενον μεῖζον πλάτος 0,19 (τὸ ὅλον πλάτος θὰ ἦτο 0,54 περίπου. Ἴδε ἐπ.). — Τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς, ἣτοι τὸ ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 8), εἶνε ἀπόφανσις διαιτητικοῦ δικαστηρίου περὶ ὀροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Ἀρσινόων, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας (εἰκ. 9) εἶνε κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν δικαστῶν.

Ἐν πρώτοις σημειωτέον ὅτι Ἀρσινόης εἶνε ὄνομα ἐθνικὸν ἐκ πόλεως Ἀρσινόης, Ἀρσινόη δ' ἐκαλοῦντο ἐν Πτολεμαϊκοῖς χρόνοις ἄλλαι τε πόλεις καὶ τὰ Μέθανα. — Ἐν Θήρᾳ εἶχεν εὑρεθῆ ἐπιγραφή τῶν πρὸ τοῦ 172 χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, ἣν ἀνέθηκε «βασιλεῖ Πτολεμαίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὁ γραμματεὺς τῶν κατὰ Κρήτην καὶ Θήραν καὶ Ἀρσινόην τὴν ἐν Πελοποννήσῳ στρατιωτῶν καὶ μαχίμων»· ὁ εὐρών δὲ τὴν ἐπιγραφὴν H. von Gaertringen ἔχων ὑπ' ὄψει καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν, εὑρεθεῖσαν ἐν Μεθάνοις, ὑπὲρ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλίσσης Κλεοπάτρας, θεῶν φιλομητόρων», ἐξήνεγκε τὴν εἰκασίαν ὅτι τὰ Μέθανα ἴσως εἶχον μετονομασθῆ Ἀρσινόη¹. Ἡ

εἰκασία δ' αὕτη ἐκρατύνθη μετὰ εὑρεσιν ἐν Μεθάνοις χαλκοῦ νομίσματος φέροντος ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως «κεφαλὴν Ἀφροδίτης ἢ μᾶλλον Ἀρσινόης Γ'» (συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Δ')². Διὰ τῆς νῦν δ' εὑρέσεως τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς βεβαιοῦται πλέον ἀπολύτως καὶ λαμπρῶς δεικνύται ὅτι ἢ ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρσινόη εἶνε τὰ οὕτω μετονομασθέντα Μέθανα, ἅτινα ἀπὸ τῶν χρόνων ἴσως Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου (285—246 π. Χ.), συμμάχου τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων κατὰ τῶν Μακεδόνων (πρβ. τὰ περὶ Χρεμωνιδείου πολέμου ἐν σ. 137 σημ. 2), ἢ, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν χρόνων Πτολεμαίου Γ', τοῦ Εὐεργέτου, ἀφ' ὧν δηλ. χρόνων ὁ Ἄρατος ἐποίησε τοῦτον (τῷ 243) σύμμαχον τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν ἔχοντα πόλεμον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν (σ. 137), διετέλουν, ὡς φαίνεται, ὑπὸ Πτολεμαϊκὴν κατοχὴν διατηρηθεῖσαν, ὡς ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἐπιγραφῶν δεικνύται, μέχρι τῶν πρώτων τοῦλάχιστον χρόνων (τῶν πρὸ τοῦ 172) Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος³.

Ἡ ἐπιγραφή εἶνε γεγραμμένη στοιχηδόν. Καθ' ἣν δὲ προτείνω συμπλήρωσιν τῶν στίχων 2 καὶ 3 τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 5, ἕκαστος στίχος θὰ ἀπετελεῖτο ἐκ γραμμάτων 43 περίπου, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι τὸ ὅλον πλάτος τῆς στήλης θὰ ἦτο περὶ τὰ 0,54. Ἄλλ' ἐν τῇ ὀπισθίᾳ πλευρᾷ (ἐπιγρ. 5^α) τὰ γράμματα ἦσαν μικρότερα, ὥστε ὁ στίχος ἐδύνατο νὰ περιλαμβάνη πλείοτερα τῶν 43.

Τὸ δὲ σχῆμα τῶν ἐν ἀμφοτέροις ταῖς πλευραῖς (5 καὶ 5^α) γραμμάτων, ἢ στοιχηδὸν διάταξις αὐτῶν καὶ ἡ στίξις (κύρια ὀνόματα ἀποχωρίζονται διὰ κενοῦ χώρου ἐνὸς γράμματος) ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 3^{ης} ἐκατονταετηρίδος, διότι ὁμοιάζουσι τῇ τε προηγουμένη (ἀρ. 4) καὶ ταῖς ὑπ' ἀρ. 2 (σ. 125) καὶ 3 (σ. 129) ἐπιγραφαῖς. Κατὰ πάντα ὁμοῦς τὰ γνωρίσματα ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὁμοιάζει ἢ ἐπιγραφή τῇ ἐν σελ. 124 μνημονευομένη ἐπιγραφῇ (ἣν ἴδε κυρίως ἐν IG. IV ἀρ. 926)

² Ἴδε ἄρθρον I. Σβορώνου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένη *Διεθνῆ Ἐφημερίδι τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας*, τόμ. Ζ' (1904) σ. 397. ἐνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

³ Niese: *Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten*, II σ. 406 σημ. 5 καὶ III σ. 84 σημ. 2.

¹ IGIns. III ἀρ. 466. Πρβ. *Archiv für Papyrusforschung* I, 26, 19 (Strack).

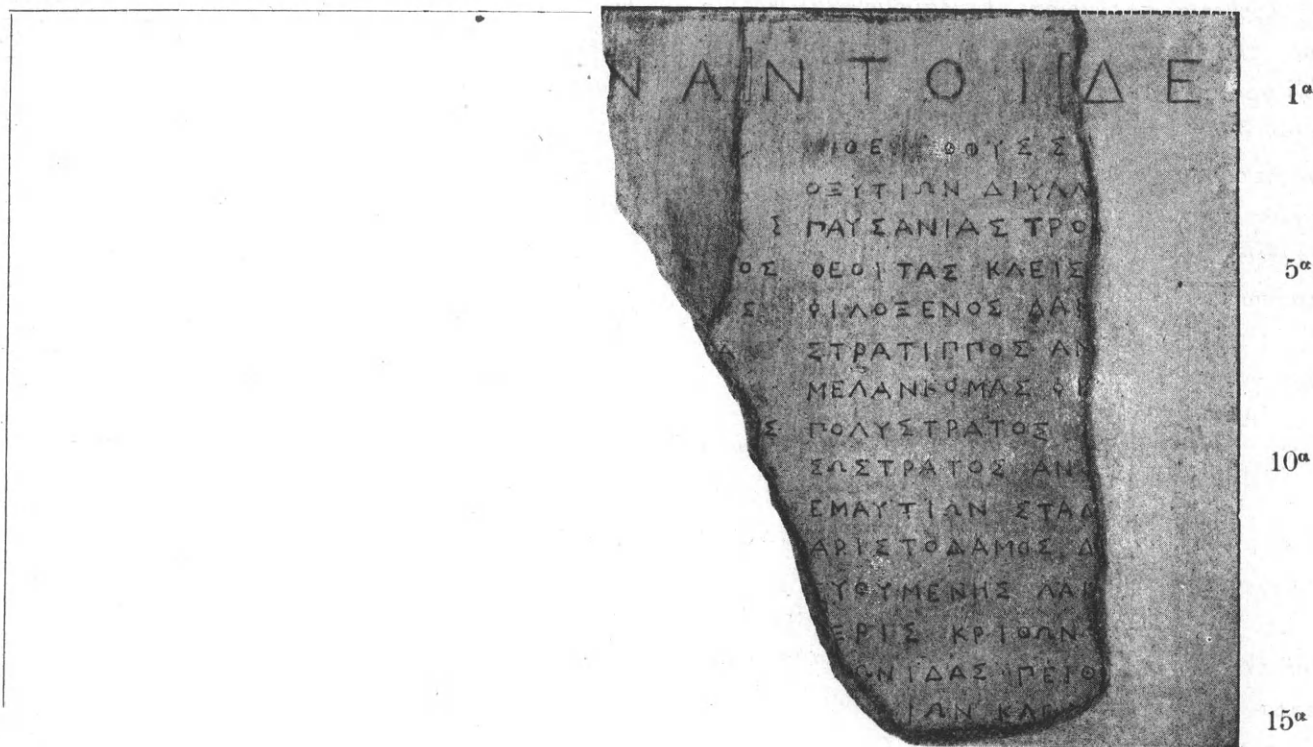

Εικ. 8.

—'Επιγραφή ἀρ. 5. — (προσθία ἐπιφάνεια

(ἴδε ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν ἐν εἰκόνι 9).
 Πάχος τοῦ λίθου 0,145. Σωζόμενον μῆκος ὕψος 0,28 καὶ πλάτος 0,19.
 *Ὅλον πλάτος τῆς στήλης περὶ τὰ 0,54.

1	Θεὸς	[τύχα ἀγαθὰ]
	[Ἐπὶ στρ]αταγοῦ τοῖς Ἀχαιοῖς. . . . . γραμματέος δὲ]	
	[. . . . .]ος ἐν δὲ Ἐπιδαύρῳ ἐ[π' ἱεροῦς . . . . . ἔκριναν]	
	[Ἐπιδαν]ρίοις καὶ Ἀρσινε[ῦσιν]	
5	[. . . . .]εν περὶ τὰς χώρα[s, ἅς ἀμφέλλεγον	
	[. . . . .] ἔστω ἐπὶ τὰς χώ[ρας] - - - - -	
	[πόλεις] ενδεκα προβληθ[εῖσαι] ? - - - - -	
	[. . . . .] Πελλάνα Αἴγ[ιον] - - - - -	
	[Θελοῦ]σσα· οἱ δὲ λαχό[ντες] - - - - -	
10	[. . . . .]ς ἄχρι Κατρεῖσ- - - - -	
	[. . . . . ποιήσονται γ[ ] - - - - -	
	[ἐν δὲ τῶ[ι] τρίτῳ μην[ι] - - - - -	
	[. . . . . πα]ραγενέσθωσα[ν] - - - - -	
	[. . . . .]ον ἢ θεῶν τι[s] - - - - -	
15	[. . . . .] εἰς τὰς πο[λεις] - - - - -	
	[. . . . .]α. ρ[ ] - - - - -	
17	[. . . . .]ταε - - - - -	

Εἰκ. 9.

— Ἐπιγραφὴ ἀρ. 5^α — (ὀπισθία ἐπιφάνεια).

(ἴδε προσθίαν ἐπιφάνειαν ἐν εἰκ. 8)

Πάχος τοῦ λίθου 0,145. Σωζόμενον μείζον ὄγκος 0,28 καὶ πλάτος 0,15.

*Ὅλον πλάτος τοῦ λίθου περὶ τὰ 0,54.

[δικασταὶ ἔκρινα] γ τοί [δε]

	[Θελπ]ούσσ[ιοι]	1 ^α
.....	Ἵξυτίων Διῦλλ[ου].	
.....-ς	Παυσανίας Τρο	
.....-ος	Θεοίτας Κλεισθέ[νευς]	5 ^α
.....-ς	Φιλόξενος Δαῖ[ππου?]	
.....-α	Στράτιππος Ἄν	
.....	Μελανκόμας Φι[λωνος?]	
.....-ς	Πολύστρατος [-	
.....	Σώστρατος Ἀν[	10 ^α
.....	Ἐμαντίων σταδ[ιεὺς]	
.....	Ἀριστόδαμος Δ[-	
.....	Εὐθυμένης Λακ[ωνος?]	
.....	[Χ]έρις Κρίθωνο[ς]	
.....	[Λε]ωνίδας Πειθ[-	15 ^α
.....	[...]ίων Κλε[-	

περὶ ὁροθεσίας τῆς χώρας Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, τῇ προερχομένη ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ 242 καὶ 235 χρόνων. Ἐκ τούτων ἄρα τῶν χρόνων προέρχεται ἴσως καὶ ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ. Εὐλόγως δὲ δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι, ἀφ' οὗ οἱ Ἐπιδαυριοὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν τῶν Ἀχαιῶν Συμπολιτείαν (τῷ 242 π. Χ.), θὰ ἐπεδίωξαν, ἀμέσῳ ἐμμέσῳ παρεμβάσει τῆς Συμπολιτείας, νὰ λύσωσιν ἅς εἶχον ὁροθετικὰς διαφορὰς πρὸς τοὺς ἑαυτῶν γείτονας, πρὸς τε τοὺς Κορινθίους καὶ πρὸς τοὺς Ἀρσινοεῖς (Μεθαναίους) ¹.

Στ. 1. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ λ. θεὸς κεῖται ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου. συνάγεται ὅτι πρὸς τὸ τέλος τοῦ στίχου, εἰς τινα δηλ. ἀπόστασιν, θὰ ὑπῆρχεν ἡ συνήθης φράσις [«τύχα ἀγαθὰ»].

Στ. 2—3. Πόλεις ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἀρχαῖκήν συμπολιτείαν ἐχρονολόγουν τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ἔγγραφα δι' ἀναγραφῆς ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ ὀνόματος τοῦ στρατηγοῦ τῆς Συμπολιτείας ἢ τοῦ γραμματέως ἢ καὶ ἀμφοτέρων, ὡς ἐν τῇ προκειμένη ἐπιγραφῇ (πρβ. καὶ IG. VI ἀρ. 928), εἶτα δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐγγχωρίου ἄρχοντος ἢ ἱερέως.

Στ. 4. Ἀρσινοεῖς (=Μεθαναίους). Ἀρσινοεῖς ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Μαγνησίας τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ (SIG. I³ ἀρ. 261). Ὑπέθεσαν δὲ τινας ὅτι οὗτοι ἦσαν κάτοικοι νήσου τινὸς τῶν Κυκλάδων· πιθανώτερον ὁμῶς εἶνε ὅτι ἦσαν Μεθαναῖοι, κάτοικοι δηλ. τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρσινόης. Ἐπίσης καὶ Ἀρσινόη ἢ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κέω (Bull. corr. hell. 1906, 96) εἶνε πιθανῶς τὰ Μέθανα.

Στ. 5. περὶ τᾶς χώρας ἅς ἀμφέλλεγον: Πρβ. IG. IV 926 στ. 3.

Στ. 8. Πελλάνα: Πρὸ τοῦ Γ ὑπάρχει κενὸς χώρος ἐνὸς γράμματος· προηγεῖτο ἄρα καὶ ἄλλη ἢ ἄλλαι πόλεις. Τελευταία μνημονευομένη πόλις εἶνε ἡ Θέλπουσα· διὰ τοῦτο δὲν ὑπελείφθη μετὰ τὸ Α κενὸς χώρος. Δείκνυται οὕτως ὅτι,

¹ Τῆς ἑριδος δύο μελῶν τῆς Συμπολιτείας, Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων, ἐπελήφθησαν, ὡς ἀνώτατον δικαστήριον, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀνέθεσαν δι' ἀποφάσεως αὐτῶν (ακατὰ τὸν αἶνον τὸν τῶν Ἀχαιῶν) εἰς ἄλλο μέλος τῆς Συμπολιτείας, εἰς τοὺς Μεγαρεῖς, νὰ συγκροτήσωσιν ἐξ ἑαυτῶν διαιτητικὸν δικαστήριον ἐξ ἀνδρῶν 151. Παρεμβάσει τῶν Ἀχαιῶν πιθανῶς ἐλύθη καὶ ἡ ἕρις Ἐπιδαυρίων καὶ Ἀρσινοέων συν τῇ διαφορᾷ ὅτι οὐχὶ εἰς μίαν (εἰς τὰ Μέγαρα) ἀλλ' εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Συμπολιτείας (Πελλήνην, Αἴγιον, Θέλπουσαν καὶ ἄλλας) ἀνέτεθη ὁ καταρτισμὸς τοῦ δικαστηρίου, ὡς φαίνεται (στ. 8 καὶ 9).

ὡσπερ καὶ ἐν τῇ ἐν IG. IV ἀρ. 926 ἐπιγραφῇ, μόνον κύρια ὀνόματα ἀπεχωρίζοντο διὰ κενοῦ χώρου.

Στ. 8-9. Πελλάνα, Αἴγιον, Θέλπουσα κλ., πόλεις τῆς Ἀρχαῖκῆς Συμπολιτείας συγκροτήσασαι, ὡς φαίνεται, τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον (ἴδε ἀν.). — Θέλπουσα (διὰ διπλοῦ Σ. Πρβ. στ. 2^a) ἦτοι Θέλπουσα ἢ καὶ Τελφουσσα καὶ Τιλφῶσα καὶ Δελφουσία καλουμένη.

Στ. 10. ἄχρη Κατρεῖς [... Τοπικὸν τι ὄνομα, ὡς φαίνεται. Καθορίζονται ἄρα τὰ ὄρια τῆς ἀμφισβητουμένης χώρας.

— Περὶ δὲ τῆς ἐν τῇ ὀπισθίᾳ πλευρᾷ τοῦ λίθου ἐπιγραφῆς 5^a σημειωτέον ἰδίᾳ τὰ ἐξῆς:

Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὄλον πλάτος τοῦ λίθου θὰ ἦτο 0,54 περίπου, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἔπεται ὅτι τὰ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ταύτῃ πλευρᾷ ὀνόματα τῶν δικαστῶν ἦσαν ἀναγεγραμμένα κατὰ στήλας τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἐκάστη εἶχε πλάτος περὶ τὰ 0,18. Τῶν στηλῶν τούτων ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τρίτην, κολοβὴν κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος, καὶ ὀλίγα τινὰ καταληκτικὰ γράμματα ἐκ τῆς δευτέρας.

Στ. 1^a. [δικασταὶ ἔκριναν] τοῖδε: Ἐν IG. IV ἀρ. 926 στ. 31-33, ἀναγινώσκειται: Δικασ[ταὶ] τοῖ κρίναντες τοῖδε.

Στ. 2^a Θε[λπ]ούσ[ιοι]: Ἀσφαλῆς ἢ ἀνάγνωσις. Τὰ γράμματα ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων ἀνωμάλως, εἶνε δὲ καὶ ἀνόμοια τὸ μέγεθος.

Στ. 11^a Ἐμαντίων σταδ[ιεύς]: Οὗτος θὰ εἶνε ὁ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Πausανίου (6, 17 4) ὀλυμπιονίκης Ἐμαντίων ἐξ Ἀρκαδίας, ὅστις ἐνίκησε στάδιον. Ὁ ἀνδριάς τούτου ἀνέκειτο πλησίον τοῦ ἀνδριάντος Ἀλεξιβίου, ὧτινι «Ἡραία Ἀρκαδῶν ἐστὶν πατρίς. Ἐμαντίωνα δὲ ἦς τινος ἦν οὐ δηλοῖ τὸ ἐπίγραμμα, διὲ τῶν Ἀρκαδῶν ἔθνος δηλοῖ». Περὶφημος ἄρα θὰ ἦτο ὁ Ἀρκὰς Ἐμαντίων ὡς σταδιοδρόμος καὶ διὰ τοῦτο ἦτο ἀπλῶς γνωστὸς ὡς Σταδιεύς. Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ἐξάγεται ὅτι πατρίς αὐτοῦ ἦτο ἡ Θέλπουσα.

Στ. 14. [X]έρης: Ἐν IG. IV 926, στ. 35, ἀπαντᾷ Χαῖρις.

*Ἐγραφον μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1919.

Π. Καββαδίας.

Ἐπιγραφαὶ τῶν ἰαμάτων ἐν Ἐπιδαύρῳ

ὑπὸ

Π. Καββαδία.

Ἡ Ἐπίδαυρος ἦτο πόλις, κατὰ Στράβωνα, «οὐκ ἄσημὸς καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιστευμένου καὶ τὸ ἱερόν πληρὲς ἔχοντος τῶν τε καμνόντων καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμένοι τυγχάνουσιν αἱ θεραπείαι, καθάπερ ἐν Κῶ τε καὶ Τρίκκῃ» (Στράβων VIII, 374). Τούτους δὲ τοὺς ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐπιδαύρου πίνακας ἀναφέρει ὁ Πausanίας διὰ τῶν ἐξῆς: «Στῆλαι δὲ εἰστήκεσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἑμοῦ δὲ ἐξ ἑλοιπαί· ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀκροσθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα ὅτι ἕκαστος ἐνόσησε καὶ ὅπως ἰάθη· γέγραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωριδί (Πaus. II, 27,3).

Μετὰ διετίαν ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1881 ἐνάρξεως τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ ἀνασκαφῶν εὑρον τὰς δύο τῶν ἐξ τούτων στηλῶν, ἃς ἐδημοσίευσεν ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι, τὴν μὲν πρώτην, τὴν ἀρχομένην διὰ τοῦ «Κλεῶ πένθ' ἔτη ἐκύθησε», ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1883 (σ. 197-228), τὴν δὲ δευτέραν, τὴν ἀρχομένην διὰ τῶν «Ἀράτια Λάκαινα ὕδρωπα», ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1885 (σ. 1-38). Ἀνεδημοσίευσεν δ' αὐτάς ἐν *Fouilles d'Épidaure* I σ. 24 ἀρ. 1 καὶ σ. 28 ἀρ. 2. Ἐν δὲ τῷ ἐν ἔτει 1900 ἐκδοθέντι βιβλίῳ μου «Ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ» ἐδημοσίευσεν καὶ φωτοτυπικὴν ἀπεικόνισιν ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν καὶ μετάφρασιν αὐτῶν εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν (σ. 253-292) ἐκθέτων πρὸς τούτοις τὰ ἐξ αὐτῶν πορίσματα ὡς πρὸς τὴν ἐν τοῖς Ἀσκληπείοις ἀσκουμένην θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν καὶ γενικῶς ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.¹ Τελευταία δημοσίευσιν ἀμ-

φοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Fraenckel γενομένη ἐν τῷ ἐν ἔτει 1902 ἐκδοθέντι τόμῳ ἐπιγραφῶν Πελοποννήσου, ἧτοι ἡ ἐν IG. IV ἀρ. 951 (στήλη «Κλεῶ») καὶ ἀρ. 952 (στήλη «Ἀράτια»), ἐνθα γίνεται μνεία καὶ ἄλλων γενομένων δημοσιεύσεων αὐτῶν καὶ πάσης τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, (πρβ. Ἱερόν Ἀσκληπιοῦ σ. 255 σημ. 2). — Εὑρέθησαν δὲ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος στήλαι παρὰ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ Ἀβάτου, ἐνθα ἔκειντο κατὰ γῆς τεθραυσμένοι εἰς τεμάχια (Πρακτικὰ Ἀρχ. Ἐταιρείας, 1905 σ. 68 καὶ 85). Καὶ ἡ μὲν πρώτη τεθραυσμένη οὔσα εἰς 6 μεγάλα τεμάχια ἀπετελέσθη πλήρης· ἡ δευτέρα ὁμοίως (ἡ στήλη «Ἀράτια»), ἧτις εἶχεν εὑρεθῆ τεθραυσμένη εἰς 20 μικρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον τεμάχια, εἶνε λίαν ἐλλιπής, εἰ καὶ πάντα τὰ τότε εὑρεθέντα τεμάχια εἶχον προσαρμοσθῆ.

Εἰς ταύτας τὰς ἐκ τοῦ 1883 ἐπιγραφὰς προστίθενται νῦν νέα εὑρήματα, ἧτοι δύο μεγάλα τεμάχια προσαρμόζοντα τῇ στήλῃ «Ἀράτια» καὶ ὀλόκληρος στήλη (τρίτη στήλη) ἀρχομένη διὰ τοῦ «Κόρα ἄφανος»² προέρχονται δὲ ταῦτα ἐξ ἀνασκαφῶν γενομένων ἐν τῷ ἐν σ. 115 μνημονευμένῳ ἀψιδωτῷ οἰκοδομήματι μετὰ μωσαϊκῶν, ἐν ᾧ εὑρέθησαν καὶ αἱ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ἐπιγραφαὶ ὑπ' ἀρ. 1-5 (σ. 117-153) καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ δημοσιευόμεναι ἐν τῷ ἐπομένῳ ἄρθρῳ «Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ» (ἴδε σχέδιον τοῦ οἰκοδομή-

daure, σ. 41), καὶ τῷ 1905 ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ συνεδρίῳ Ἀθηνῶν (*Comptes rendus du Congrès international d'Athènes*, σ. 270). Ἀναλυτικώτερον πραγματεύομαι περὶ τῶν ζητημάτων τούτων ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, σ. 270-283.

² Ἐχομεν ἄρα τρεῖς στήλας ἐκ τῶν ἐξ ὑπὸ τοῦ Πausanίου μνημονευμένων, ἧτοι τὰς δύο στήλας «Κλεῶ» καὶ «Ἀράτια» (IG. IV 951 952. Ἐφημερίς 1883 σ. 197 καὶ 1885 σ. 1, *F. d'Épidaure* σ. 24 καὶ 28) καὶ τὴν ἐνταῦθα δημοσιευομένην στήλην «Κόρα ἄφανος» (Ἐφημερίς 1918 σ. 162 κ.έ.).

¹ Τὰ πορίσματα ταῦτα, ἃ τὸ πρῶτον ἐξέθηκα ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι, 1883 σ. 218, ἀνεκοίνωσα πρὸς τούτοις τῷ 1903 ἐν τοῖς *Mélanges Perrot* (*Sur la guérison des malades à Épi*

ματος ἐν εἰκ. 13)¹. — Τὰς νέας ταύτας ἐπιγραφὰς τῶν ἱαμάτων δημοσιεύω ἐνταῦθα ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 6 καὶ 7.

Ἐπιγραφὴ ἀρ. 6 (εἰκ. 10)

Δύο τεμάχια ἐπιγραφῆς δεδηλωμένα ἐν εἰκ. 10 διὰ τῶν **α** καὶ **β**, προσαρμοσθέντα εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν δευτέραν στήλην τῶν ἱαμάτων, τὴν στήλην «Ἀράτα», καὶ συμπληροῦντα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ στίχου 58 μέχρι τοῦ στίχου 85. Ἀμφότερα εὑρέθησαν ἐν τῷ ὠσαύτως μνημονευθέντι ἀψιδωτῷ μετὰ μωσαϊκῶν κτίσματι (ἴδε εἰκ. 13). Καὶ τὸ μὲν τεμάχιον **β** εὑρέθη τῷ 1918 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ κτίσματος, ἔνθα τὰ εἰρήπια τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (ἴδε εἰκ. 17), τὸ δὲ τεμάχιον **α** ἔχει εὑρεθῆ ἀπὸ τοῦ 1900 ἐν δοκιμαστικαῖς ἀνασκαφαῖς, ἃς τότε ἐξετέλεσα παρὰ τὰ Προπύλαια τοῦ Ἱεροῦ, ἐν αἷς ἐργασίαις εὔρον καὶ τὴν ἐν τῷ ἐπομένῳ ἀριθμῷ 7 τρίτην στήλην τῶν ἱαμάτων. Οὗτος δὲ ὁ χῶρος τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1900 ἐδείχθη διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 ὅτι εἶνε τὸ δυσμικὸν τμήμα τοῦ κατὰ τὴν εἰκόνα 13 ἀψιδωτοῦ κτίσματος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότερα τὰ τεμάχια προσαρμόζουσιν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀβάτῳ εὑρεθεῖσαν ἑλλειπῆ στήλην, τὴν ἐκ τῶν 20 τεμαχίων ἀποτελεσθεῖσαν τῷ 1883, προφανὲς εἶνε ὅτι ταῦτα ἐκ τοῦ Ἀβάτου εἶχον κομισθῆ (ἐν χρόνοις χριστιανικοῖς) εἰς ὃν εὑρέθησαν νῦν χῶρον χρησιμεύσαντα ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικόν. Ἴσως δὲ τοιαύτη ἀνάγκη ἐγένετο ἀφορμὴ καταστροφῆς τῶν στηλῶν καὶ συντριβῆς αὐτῶν εἰς τεμάχια, οὐχὶ δὲ βδελυγμία καὶ ἀποστροφή τῶν χριστιανῶν, ὡς θὰ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ νομίσει, πρὸς μνημεῖα τοσοῦτον χαρακτηριστικὰ τῆς κρατοῦσης ἐν τῇ θρησκείᾳ τῶν Ἐθνικῶν δεισιδαιμονίας.

Διὰ τῶν εὑρεθέντων τεμαχίων σημαντικῶς συμπληροῦται ἡ στήλη «Ἀράτα», ἰδίᾳ δὲ ὀλόκληρον ἐμφανίζεται τὸ ἐν τοῖς στίχοις 69-82 ἀναγραφόμενον ἱάμα τοῦ φθίου πάσχοντος Θεοράνδρου τοῦ Ἀλικοῦ. Ἀποκαλύπτεται δὲ νῦν ἡ ἀλήθεια καὶ

¹ Ἐνεκα μεγάλης βραδύτητος (κατ' ἀκολουθίαν ἀνυπερβλήτων τυπογραφικῶν προσκομμάτων) περὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνα χεῖρας 4ου τεύχους τοῦ τόμου τοῦ 1918 κατορθοῦται ὥστε νὰ δημοσιευθῇ ἐν τέλει τοῦ τεύχους καὶ τὸ ἄρθρον «Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ», δι' οὗ συμπληροῦται τὸ ὅλον εὔρημα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 καὶ 1919 (αἰκοδομήματα, μωσαϊκά, ἐπιγραφαὶ καὶ λοιπὰ εὔρηματα).

διαλύεται ἡ πλάνη, ἣτις ἐδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν μεθ' ὑπερβαλλούσης σπουδῆς καὶ ἀφειδῶς προταθεισῶν συμπληρώσεων τῶν κενῶν τῆς στήλης «Ἀράτα». Ἴνα δ' εὐκολύνω τὸν ἀναγνώστην εἰς κατάληψιν τῶν λόγων τούτων παραθέτω ἐνταῦθα τὸ μὲν τὰς ὑπὸ τοῦ Fraenkel προταθείσας ἐν τῷ Corpus (IG. IV 952) συμπληρώσεις τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ κενῶν, τὸ δὲ τὰ ἐν τῷ νῦν συμπληρουμένῳ λίθῳ ἀναγινωσκόμενα:

Συμπλήρωσις ἐν τῷ Corpus:

Στ. 61-62: Ἐδόκει αὐταῖ [τὰν νηδὺν ὁ θεὸς ἀγκαλύφαι, μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν κλπ.

Ἀνάγνωσις ἐν τῷ λίθῳ

» 61-62: Ἐδόκει αὐταῖ π[α]ῖς τις ὄραϊος ἀγκαλύφαι μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν κλπ.

Συμπλήρωσις ἐν τῷ Corpus:

Στ. 69. Θεοράνδρος Ἀλικὸς φθισικὸς .Οὔτος] ἐγκαθεύδων ὄψιν εἶδε . . .

» 70. ἐ[ώρη] ἐφ' ἀμάξας ἐλαυ[όμενον] [τὸν θεὸν εἰς Ἄλιεις, [δράκοντος δὲ καὶ

» 71. τ[ῶν] ἱερῶν ἐπὶ τ[ᾶς] ἀμάξας ἦχε τῶν δ' ἄλλ[ος] ἦς τὸ πολυπλοκάτωτον ἐλη-

» 72. λιγμένους περ[ὶ] τ[ὸν] ἀ[θήνα] αὐτοῦ καὶ ἄλλ[ων] τῶν[δε] . . .

Ἀνάγνωσις ἐν τῷ λίθῳ

Στ. 69. Θεοράνδρος Ἀλικὸς, φθισιν. Οὔτος, ὡς ἐγκαθεύδων [οὔ]δεμίαν ὄψιν

» 70. [ἐ]ώρη, ἐφ' ἀμάξας [ἀμπαλ]ιν ἀπεκομιζέτο εἰς «Ἄλιεις» δράκων, δὲ τις

» 71 [τ]ῶν ἱερῶν ἐπὶ τ[ᾶς] ἀμάξας καθιδρυμένος ἦς, τὸ πολ[ὺ] ἢ τᾶς ὁδοῦ περιη-

» 72 [λιγμένους περ]ὶ τ[ὸν] ἄξονα διετέλεσε. Μολόντων δ' [α]θ[ῆ] τ[ῶν] εἰς Ἄλιεις κλπ.

Ταῦτα δύνανται νὰ ἐγείρωσι τὴν προσοχὴν παντὸς περὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἀσχολουμένου καὶ ἐπιχειροῦντος τὴν ὑπὲρ τὸ θεόν καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον συμπλήρωσιν τῶν κειμένων. Σοβαρὸν διατρέχει τις κίνδυνον πλάνης.

— Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ σημειῶ τὰ ἐξῆς:

Στ. 67. τὰς καλουμένας κόρας: βεβαιοῦται ἡ ὑπὸ τοῦ Blinkenberg γενομένη συμπλήρωσις «κόρας», οὐχὶ ὅμως «κόρας οἶ».

Στ. 72. Ἄλιεις: «πόλις Λακωνικῆς παραθαλασσία, τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀλιεύς. Ἐλέγοντο δ' οἱ Ἄλιεις οὕτω διὰ τὸ πολλοὺς τῶν Ἐρμιονέων ἀλιευομένους κατὰ τοῦτο τὸ μέρος οἰκεῖν» τῆς χώρας. Ἀλικὸς τὸ κτητικόν». (Στέφανος Βυζάντιος). — Ὅτι δὲ ὁ Πausanias (II, 36, 1), ἀκριβῶς δ' εἶπεῖν ὁ συγγραφεὺς ὁ χρησιμεύσας τῷ Pausanias ὡς πηγῇ, παραπλανηθεὶς ἐκ τοῦ ἐν

Ἐπιγραφή α' και β' προσαρμολογῶντα εἰς τὴν ἐν τριμάχῳ περισώθειον δευτέρῳ. τῆς τῶν ἱαμάτων ὀπίσθη « Ἀγάτου ».
 — ἰδε Ἀρχ. Ἐφημερίς 1885 σ. 1 —

Ἐπιγραφή α' και β'.

- Γοργίας Ἡρακλειώτας πύος. Οὗτος ἐμ μάχαι
 τινὶ τρωθεὶς εἰς τὸμ πλεύμονα τοξε[ύ]μ[α]τι ἐνιαυτοῦ καὶ ἐξάμηνον
 ἔμπυος ἦς οὕτω σφοδρῶς ὥστε ἐπτά καὶ ἐξήκοντα λεκάνας ἐνέπλησε
 58 πύους· ὡς δ' ἐνεκάθευδε, ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τὰν ἀκίδα ἐξε- 58
 λεῖν ἀπὸ τοῦ πλεύμονος. Ἀμέρας δὲ γενομένης, ὑγιῆς ἐξῆλθε τὴν ἀκί-
 60 δα ἐν ταῖς χερσὶ φέρων. Ἀνδρομάχα ἐξ Ἀπειρίου περὶ παίδων. 60
 Αὐτὰ ἐγκαθεύδουσα ἐνύπνιον εἶδε· ἐδόκει αὐταῖ π[α]ίς τις ὥραϊ
 ος ἀγκαλύψαι, μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν ἄψασθαί οὐ ταῖ [χη]ρί· ἐκ δὲ τού-
 του ταῖ Ἀνδρομάχαι υ[ί]ος ἐξ Ἀρύββα ἐγένετο. Ἀ[. . .]ράτης Κνίδι-
 65 ος ὀφθαλμούς. Οὗτος ἐν τινι μάχαι ὑπὸ δό[ρα]τος πλα[γεί]ς δι' ἀμφοτέ- 65
 ρων τῶν ὀφθαλμῶν τυφλὸς ἐγένετο καὶ τὰν λόγχαν [παρ]οῦσαν ἐν τῷ
 προσώπῳ περιέφερε, ἐγκαθεύδ[ω]ν [δ]ὲ ὄψιν εἶδε· ἐδ[ό]κεμι οὐ τὸν θεὸν
 ἐξεκλύσαντα τὸ βέλος εἰς τὰ βλέ[φα]ρα τὰς καλουμ[έν]ας κόρας πά-
 λιν ἐναρμόξαι. Ἀμέρας δὲ γενομένης, ὑγιῆς ἐξῆλθ[ε].
 70 [Θ]έρσανδρος Ἀλικὸς φθίσαι. Οὗτος, ὡς ἐγκαθεύδων [οὔ]δεμίαν ὄψιν 70
 [ε]ῶρη, ἐφ' ἀμάξας [ἄ]μπαλιν ἀπεκομίζετο εἰς Ἀλιεῖς, δράκων δέ τις
 [τ]ῶν ἱερῶν ἐπὶ τ[ᾶ]ς ἀμάξας καθιδρυμένος ἦς, τὸ πο[λ]ὺ τᾶς ὁδοῦ περη-
 [λι]γμένος περὶ τ[ὸ]ν ἄξονα διετέλεσε. Μολόντων δ' [α]ὐ[τ]ῶν εἰς Ἀλιεῖς
 [κα]ὶ τοῦ Θεροσ[ά]νδρου κατακλιθέντος οἴ[κο]ι, ὁ δράκων ἀπὸ τᾶς ἀμά-
 [ξα]ς καταβά[ς] τ[ὸ]ν Θέρσανδρον ἰάσατο. [Τ]ᾶς δὲ πόλιος τῶν Ἀλικῶν
 75 [ἀ]γγε[λ]λ[ο]ύσας τὸ γεγενημένον καὶ διαπορ[ο]υμένας] περὶ τοῦ ὄφι- 75
 [ος, πό]τερον εἰς Ἐπίδουρον ἀποκομίζωντι [ἦ] κα νιν κατὰ χώραν ἔων-
 [τι, ε]ἶδοξε ταῖ πόλι εἰς Δελφοὺς ἀποστεῖλα[ι] χρησομέ[νους] πότερα
 [π]οιῶντι· ὁ δὲ θεὸς ἔχρησε τὸν ὄφιν ἔην αὐ[τ]εῖ καὶ ἰ[δ]ρυσαιμένου[ς]
 80 [Ἀ]σκληπιοῦ τέμενος καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ποιησαμέ[νους] ἀνθέμεν [εἰς] 80
 τὸ ἱερόν. Ἀγγελθέντος δὲ τοῦ χρησμοῦ, ἃ πόλις ἃ τῶν Ἀλικῶν
 ἰδρύσατο τέμενος Ἀσκληπιοῦ [αὐ]τεῖ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαντ[ευ]-
 σθέντα ἐπέτελεσε. [- - - -]νία ὑπὲρ τέ-
 85 κνων. Αὐτὰ ἐγκαθεύδου[σα] ἐν[ύ]πνιον εἶδε· ἐδόκει οἱ φᾶσαι ὁ [θεὸς] 85
 ἔσσεισθαι γενεὰν καὶ ἐ[π]ερ[ω]τῆν εἶ κα ἐπιθυμείν ἄρσενά ἢ θηλυ]
 τέραν, αὐτὰ δὲ φάμεν ἐπι[θυ]μείν ἄρσενά· μετὰ δὲ τοῦτο ἐντὸς ἐνι-
 αυτοῦ ἐγένετο αὐταῖ υἱός].

ταῖς Ἐπιδαυρίαις στήλαις ἐθνικοῦ «Ἀλικὸς» ἔπλα-
 σεν ὄνομα πόλεως «Ἀλίκη» (ἀντὶ «Ἀλιεῖς»),
 διέγνω ὁ Wilamowitz.

Στ. 71-2 τὸ πο[λ]ὺ τᾶς ὁδοῦ κτλ. διετέλεσε:
 Ταῦτα εἴρηται ὡς ἐν παρενθέσει· εἶνε δὲ ὁ λόγος
 ἀναφορικός, ὑπονοουμένου τοῦ ὄς (ὄς - - -
 διετέλεσε, ἢ ὄς ἐπὶ τᾶς ἀμάξας καθιδρυμένος ἦς).

Στ. 81-2 μαντ[ευ]σθέντα: Τύπος πρωτοφανῆς
 μοι, σχηματισθεὶς ἐκ τοῦ μαντεύω, ὡσπερ τύπος
 σχηματιζόμενος ἐκ τοῦ κελεύω.

Στ. 84-86. Αἱ ἐν τοῖς στίχοις τούτοις συμπλη-
 ρώσεις: θηλυτέραν κλπ. εἶνε αἱ ὑπὸ τοῦ Wilhelm
 προταθεῖσαι. Βεβαιούται δὲ ἡ συμπλήρωσις ἄρ-
 σενά (στ. 84) καὶ τοῦτο ἐντὸς (στ. 85).

'Επιγραφή ἀρ. 7 (εἰκ. 11 καὶ 11^α)

Στήλη ἐξ ὑποφαίου τιτονολίθου τεθραυσμένη εἰς
 δύο τεμάχια (εἰκ. 11 καὶ 11^α) προσαρμόζοντα κατὰ
 τὰ ὀπίσθια τοῦ λίθου, τρίτη δηλ. στήλη, προστι-
 θεμένη εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω μνημονευθείσας (σ.
 155) ἐκ τῶν ἐξ ὑπὸ τοῦ Πausανίου μνημονομε-
 νων στηλῶν, ἐν αἷς ἀνεγράφησαν κατὰ τὸ δεύτε-
 ρον ἡμισυ τῆς 4^{ης} ἑκατονταετηρίδος τὰ ὑπὸ τοῦ
 Ἀσκληπιοῦ γινόμενα ἰάματα τῶν ἀσθενῶν. Εὐ-
 ρέθη τῷ 1900 πρὸς ἀνατολὰς τῶν Προπυλαίων
 τοῦ Ἱεροῦ, ἐν κατειλημμένῳ χώρῳ ὑπὸ μεταγε-
 νεστέροιο κτίσματος, ἐν ᾧ ἐχρησίμευσεν ὡς κατώ-
 φλιον. Ἐλέχθη δ' ἀνωτέρω (σ. 156) ὅτι ἐκ τῶν

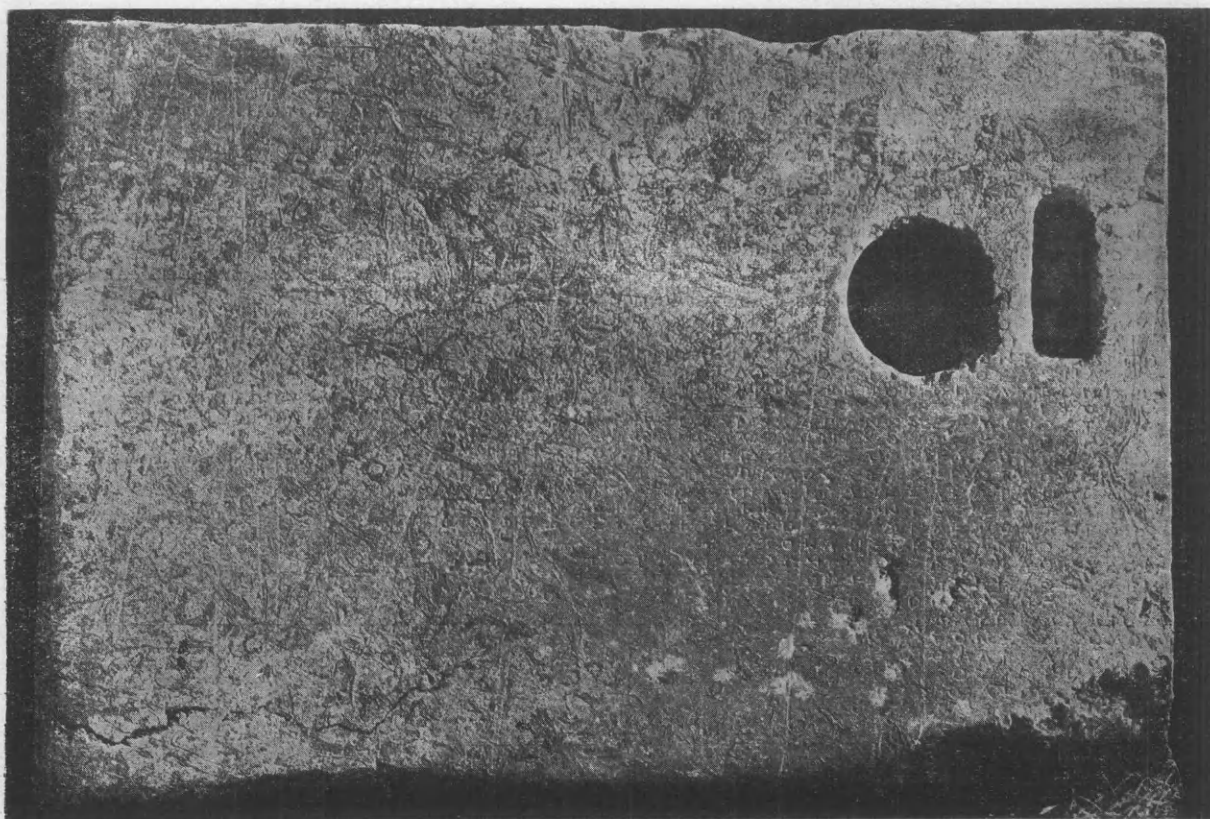
ἀνασκαφῶν τοῦ 1918 ἐξήχθη ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 13, ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ὁποίου τῇ δεδηλωμένῃ διὰ τοῦ Α ἐχρησίμευσεν ὡς κατώφλιον. Θὰ ἐκομίσθη δὲ ὁ λίθος ἐκ τοῦ Ἀβάτου, ὡς εἶπομεν· μεγάλην δὲ φθορὰν καὶ καταστροφὴν ὑπέστη κατὰ τὴν συντριβὴν αὐτοῦ εἰς δύο τεμάχια καὶ κυρίως κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐχρησίμευσεν ὡς κατώφλιον. — Τὴν εὑρεσιν τῆς στήλης ἀνήγγειλα τότε διὰ τῶν *Πρακτικῶν* τῆς Ἑταιρείας (ἔτος 1900 σ. 17), μετὰ πρόχειρον δ' ἀνάγνωσιν ἀνεκοίνωσα τοὺς ὁπωσοῦν καλῶς διατηρηθέντας τελευταίους στίχους τῆς ἐπιγραφῆς ἐν τοῖς *Mélanges Perrot* (1903, σ. 41). Τώρα δὲ μετὰ δευτέραν ἐν ἔτει 1919 ἀνάγνωσιν, μακροχρόνιον καὶ ἐπίπονον, δημοσιεύω ὅλην τὴν ἐπιγραφὴν παρέχων οὕτως εἰς τὸ κοινὸν ὅ,τι περιεσώθη καὶ ὅ,τι εἶνε δυνατόν νὰ ἀναγνώσῃ τις ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ ἀπελπιστικῶς κατεστραμμένου τούτου λίθου. Παραθέτω δὲ καὶ φωτογραφικὴν ἀπεικόνισιν τῆς στήλης ἐν εἰκ. 11 καὶ 11^α.

Ἡ στήλη ἔχει ὄλον ὕψος 1,70, πλάτος 0,75 καὶ πάχος 0,17, περιέχει δὲ στοιχηδὸν γεγραμμένην ἐπιγραφὴν, συγκειμένην ἐκ στίχων 137, οἵτινες δὲν εἶνε ἅπαντες ἰσομήκεις, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς κρατούσης τάσεως τοῦ μὴ ἀποχωρίζειν τὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς γράμματα, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς πού μὲν πύκνωσεως, πού δὲ ἀραιώσεως τῶν γραμμάτων. Γενικῶς εἰπεῖν, ἕκαστος στίχος ἀπετελεῖτο ἐκ γραμμάτων 53 ἢ 52¹, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ στίχοι συγκειμένοι ἐκ 54 γραμμάτων (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ τελευταῖον γράμμα κατέχει ἀκριβῶς τὸ ἄκρον τοῦ περιθωρίου τοῦ λίθου) καὶ ἄλλοι συγκειμένοι ἐκ γραμμάτων 51 καὶ 50 (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ γράμματα, ἰδίως τὰ εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, ἀραιοῦνται). Ἀποτέλεσμα δὲ τοιούτων ἀνωμαλιῶν εἶνε ὅτι μόνη ἢ ἔννοια δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς ἕκαστος στίχος, ἀραιουμένων

¹ Εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ στίχου δὲν ὑπολογίζω τὸ τυχὸν εἰς τὸ τέλος στίχου γράμμα Ι, διότι τοῦτο, ἂν ὑπερέβαινε τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ἀποτελούντων τὸν στίχον γραμμάτων κατελάμβανε θέσιν ἐν τῷ χώρῳ τοῦ προηγουμένου γράμματός (πρβ. λ. χ. σ. 5, 18 31 κλ. Ἐνίοτε ὅμως αὐτὸ τοῦτο συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς ἄλλο τι ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὑπερβάλλον γράμμα (πρβ. λ. χ. σ. 28).

τῶν τελευταίων γραμμάτων, ἐδύνατο νὰ σύγκηται κανονικῶς ἐκ 52 γραμμάτων, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς ἀσφαλούς συμπληρώσεως τοῦ στίχου 4. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ στ. 5 τὰ γράμματα συμπυκνούνται, ἕκαστος δὲ στίχος ἐδύνατο νὰ σύγκηται κανονικῶς ἐκ 53 γραμμάτων, ὡς δεικνύουσιν αἱ συμπληρώσεις τῶν στ. 10 καὶ 11, οὕτω δ', ὡς φαίνεται, ἐξηκολούθουν ἔχοντες οἱ στίχοι: μέχρι τοῦ στ. 117, ὡς δεικνύται ἐκ τῆς συμπληρώσεως τοῦ στίχου τούτου. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ στίχου 118 ἐμφανίζεται καὶ ἐπικρατεῖ καθ' ὅλοκληρίαν ἡ ἀραιώσις, ἕκαστος δὲ στίχος δύναται νὰ περιλαμβάνῃ γράμματα 52 κατ' ἀνώτατον ὄρον, ὡς δεικνύται κυρίως ἐκ τῆς συμπληρώσεως τῶν στ. 125 μέχρι 136. Εὐνόητον δὲ ὅτι τούτων τῶν ἀνωμαλιῶν ἕνεκα μεταβάλλεται καὶ ἀκανόνιστος γίνεται ἡ στοιχηδὸν διάταξις.

Τὸ αὐτὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἡ αὐτὴ διάταξις αὐτῶν καὶ αἱ αὐταὶ ἀνωμαλίαι ὑπάρχουσι καὶ ἐν ταῖς δύο ἄλλαις στήλαις: πρὸς τούτοις δὲ αἱ αὐταὶ διαστάσεις τῶν λίθων (στήλη «Κλεῶ»: ὕψ. 1,71 πλ. 0,76-74 πάχ. 0,17. Στήλη «Ἀράτα»: ὕψ. 1,69 πλ. 0,74 πάχ. 0,17. Στήλη «Κόρα ἄφρονος»: ὕψ. 1,70 πλ. 0,75 πάχ. 0,17), ὁ αὐτὸς περίπου ἀριθμὸς τῶν στίχων (Α' στήλη, στ. 126. Β' στήλη, στ. 134. Γ' στήλη στ. 136) καὶ ὁ αὐτὸς περίπου ἀριθμὸς γραμμάτων ἐν ἑκάστῳ στίχῳ (περὶ τὰ 50 μέχρι 53 περίπου), καὶ ἐπὶ πλεόν, ὁ αὐτὸς τρόπος ἀναγραφῆς τῶν ἱαμάτων καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος θεραπείας τῶν ἀσθενῶν ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (διὰ θαυμάτων, οὐχὶ δι' ἀσκήσεως θεραπευτικῆς τινος τέχνης). Τὰς ὁμοιότητας δὲ ταύτας ἔχων ὑπ' ὄψει ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ὅ,τι δημοσιεύων τὴν στήλην «Ἀράτα», ἔγραφον ἐν *Ἀρχ. Ἐφημερίδι* 1885 σ. 1: «Ἐν ᾧ ἢ Α' ἐπιγραφῇ (ἢ στήλῃ «Κλεῶ») ἄρχεται διὰ τοῦ Θεός, τύχα ἀγαθὰ, αὕτη (ἢ «Ἀράτα») ἄρχεται ἀμέσως διὰ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἱαμάτων, χωρὶς νὰ καταλείπηται κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου οὐδ' ἐλάχιστος χώρος κενός. Τοῦτο δὲ δεικνύουσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀπετέλει ὄλον τι μετὰ τῆς πρώτης, ὃ ἐστὶν ὅτι αἱ ἐν τῷ Ἰερῷ ἀνακείμεναι ἐκεῖναι στήλαι ἀπετέλου, οὕτως εἰπεῖν, τὸ «βιβλίον», ἐν ᾧ ἦσαν καταγεγραμμένα τὰ ἱάματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Καὶ πρώτη μὲν σελὶς τοῦ «βιβλίου» εἶνε ἢ διὰ τοῦ

Επιγραφή ἀρ. 7 (ἄ. ω μέρος).

*Εἰκ. 11 και 11^α). — Τριτὴ Στήλη τῶν ἱαμάτων τεθρανομένη εἰς δύο προσαρμοζόμενα τεμάχια ἄνω τεμάχιον (εἰκ. 11) καὶ κάτω τεμάχιον (εἰκ. 11^α).
(ἴδε ἐπιγραφικὸν κείμενον ἀπο σ. 162 κ. ε. καὶ μεταγραφὴν ἀπὸ σ. 168 κ. ε.).*

Θεός, τύχα ἀγαθὰ, ἀρχομένη στήλη, μία δὲ τῶν λοιπῶν σελίδων εἶνε ἡ Β' στήλη». — Διὰ τῆς εὐρέσεως ἄρα τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος νέας στήλης ἀπεκτήσαμεν μίαν ἐπὶ πλέον σελίδα (γ' σελίδα) τοῦ «βιβλίου». ¹

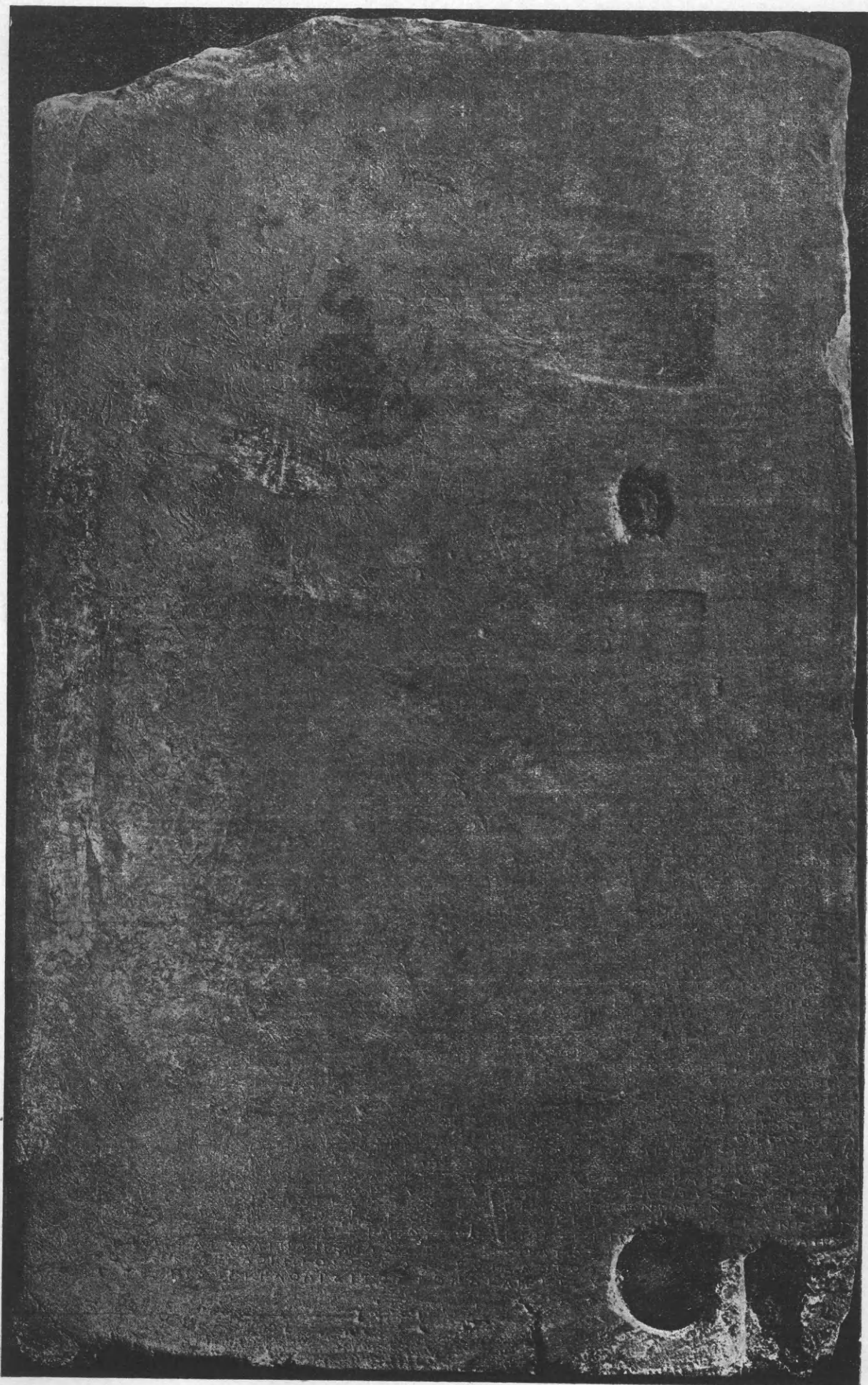
Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ὡς πρὸς τὰ ἐκ τῶν στηλῶν τούτων πορίσματα καὶ ὡς πρὸς τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὰς ζητήματα παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὰ ἐν σ. 155 μνημονευόμενα δημοσιεύματά μου. Μόνον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς χρονολογίας τῶν στηλῶν σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦδε εὑρεσιν ἐν τῷ Ἱερῷ πλήθους ἐπιγραφῶν τῆς Δ' καὶ τῆς Γ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοσούτων εὐρημάτων προσκτηθεῖσαν πεῖραν, κρατύνεται ἐν ἐμοὶ ἡ ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμά-

των στηριζομένη γνώμη ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος στήλαι προέρχονται ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος.

— Περὶ τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ σημειῶ τὰ ἐξῆς:

Καὶ ἐν τῇ στήλῃ ταυτῇ, ὡσπερ καὶ ἐν ταῖς δύο ἄλλαις, μετὰ τὸ τέλος ἐνὸς ἱάματος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπομένου, καταλείπεται κενὸς γῶρος ὀλίγων τινῶν γραμμάτων. — Ἀναγράφονται δὲ ἐν τῇ προκειμένῃ στήλῃ ἀπὸ τοῦ στίχου 1 μέχρι τοῦ στίχου 38 ἐξ ἱάματα ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 39 μέχρι τοῦ στίχου 114 ἄγνωστος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱαμάτων. Ἀπὸ τοῦ στίχου 114 μέχρι τέλους τῆς ἐπιγραφῆς (στ. 136) ἀναγράφονται πέντε ἱάματα, τούτων δὲ τὰ τρία τελευταῖα περιέρχονται εἰς γνώσιν ἡμῶν ὀλόκληρα. — Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐν σ. 162 κ. ε. ἐπιγραφικὸν κείμενον παρατηρῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ νομίσῃ τις ὅτι σώζονται τὰ γράμματα, ὡς ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ εἶνε δεδηλωμένα, διότι δηλῶ ἐν τῷ κειμένῳ ὡς καλῶς σωζόμενα καὶ γράμματα ἐξηλειμμένα, καταλιπόντα ὅμως ἴχνη τοιαῦτα,

¹ Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐξ ἄλλης σελίδος (4^{ης} σελίδος) τοῦ «βιβλίου» κατέχομεν μικρὸν τι τεμάχιον στήλης εὑρεθὲν τῷ 1883, δημοσιευμένον ἐν *Αρχ. Ἐφημερίδι*, 1885 σ. 85 ἀρ. 87. ἐν *F. d'Épidaure* ἀρ. 3, καὶ ἐν *IG. IV* ἀρ. 953.

Ἐπιγραφή ἀρ 7 (κάτω μέρος)
 Εἰκ. 11_α (καὶ 11). — Τρίτη στήλη τῶν ἱαμάτων τεθραυσμένη εἰς δύο προσομοζοντα τεμάχια,
 κάτω τεμάχιον (εἰκ. 11_α) καὶ ἄνω τεμάχιον (εἰκ. 11).
 (ἴδε ἐπιγραφικὸν κείμενον ἐν σ. 162 κ. ἐ. καὶ μεταγραφὴν ἐν σ. 168 κ. ἐ.).

Ἐπιγραφή ἀρ. 7

1	Κ Ο Ρ Α Α Φ Ω Ν Ο Σ Α . . Α	(1)
	Δ Ε Ν Δ Ρ Ε Ο Υ Τ Ι Ν Ο Σ Τ Ω Ν Κ Α Τ Α Τ Ο Α	
	Η Ι Τ Α Μ Μ Α Τ Ε Ρ Α Κ Α Ι Τ Ο Μ Π Α Τ Ε Ρ Α Κ Α Ε	
	Μ Ε Λ Ι Σ Σ Α Υ Ρ Ο Ε Χ Ι Ο Σ Φ Υ Μ Α Α [υ] Τ Α Ε Ν [τ α ι χ ε ι ο	
5	Τ Ω Ν Δ Ε Θ Ε Ρ Α Π Ο Ν Τ Ω Ν Ε Κ Τ Ο Τ Ο Ο	(5)
	Κ Ι Ε Χ Ι Σ Ε Ν Τ Ω Ι Φ Ο Ρ Τ Ι Ω Ι	
	Ε Ι Σ Α Υ Τ Α Ν Κ Α Τ Ε Κ Λ Ι Θ Η Μ Ε Λ Σ	
	Φ Υ Μ Α Κ Α Ι Φ Κ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Γ Ι Η Σ Ε Γ Ν Ε Τ Ο (κενός	
	Ρ Ο Ν Α Υ Τ Α Τ Ε Λ Ε Υ	
10	Ν Α Ρ Χ Ρ Ι Ο Ν Μ Ε Ν Ο Ν [κ] Α [ι] Ο Υ [κ	(10)
	[ρ] Ε Ι Ν Α Φ Ι Κ Ε Τ Ο [ε ι] Σ Τ Ο Ι Ε Ρ Ο Ν Υ Π Ε Ρ Τ Ο Υ [θ η] Σ Α	
	Υ Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε [ι α υ] Τ Α Ι Ο Θ Ε Ο Σ	
	Ε Μ Μ Ε Σ Η Μ Β Ρ Ι Α Ι . Ε	
	Μ Ε Ν Α Σ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Κ Α Ο Κ Α Δ Ε Α Μ Α Τ Ο Ν	
15	Τ Ο Υ Λ Ε Ο Ν Τ Ο Σ Τ Ο Υ Λ Ι Θ Ι Ν Ο Υ Ε Μ Σ Δ Ε	(15)
	Ε Π Ι Θ Ε Μ Α Ε Χ Ο Ν Λ Ι Θ Ι Ν Ο Ν Λ Ε Ο Ν Τ Α Ε Ε Τ Ο Υ Χ	
	Τ Α Ι Μ Α Ν Τ Ι Ο Σ Τ Υ Λ Ε Ο Ο Θ Ε Ο Σ Ε Ν Α .	
	Σ Α Υ Ρ Ο Ν Μ Ε	
	Θ Α Ρ Γ Η Ι Ω Ν Ι Μ Η Ν Ι Π Ε Ρ Ι Μ Ε Σ Α Μ Ε Ρ Α Σ Μ Ε	
20	Α Ν Α Ν Τ Ο Υ Χ Ρ Υ Σ Ι Ο Υ Τ Ο Ο Π Ο Ν Τ Ο Υ Τ Ο	(20)
	Ο Υ Σ Ε Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι Τ Α Ν Ο Μ Ι Ι Ο Μ Ε Ν Α	
	Μ Ν Τ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Χ Θ Υ Ο Φ Ο Ρ Ω Ν Ε Ι Σ	
	Ν Τ Ω Ι Α Σ Κ Λ Ι Ω Ι Τ Α Σ Ε Μ Π Ο	
	Ν Τ Ο Υ Ν Ε Ν Τ	
25	Ν Ε Ν Τ Α Ε Σ Κ Ο Ν Τ Ο Τ Ο	(25)
	[σ τ α] Ν Τ Ο Σ Ε [ι ς] Τ Α Ν Θ Ε Ω Ρ Ι Α Ν Ο Α Μ Φ Ι Μ Ν Α Σ Τ Ο Σ	
	Α Π Ρ Ο Μ Ε Ν Α Ν Ε Ξ	
	Ι Χ Θ Υ Σ Ε Φ Α Ν Ε Ν	
	Α Σ Κ Λ Α Π Ι Ω Ι (κενός χώρος) Ε	
30	[ο ς τ ο υ τ ω ι] Ε Ν Τ Ρ Ο Ι Α Ν Ι Μ Ε Λ Λ Ο Ν Τ Ι Υ Π Ο Τ Ω Ν Ι	(30)
	[τι . . . . . Κ Α Υ Ι Ν Ε Κ Ε Λ Ε Τ	
	δ ε . . . . . Ω Ν Τ Ο Υ Δ Ε Χ Ρ Ο .	
	π α	
35		(35)
39-43	(στίχοι 39-43 ἔντελῶς κατεστραμμένοι καὶ ἐξηλεμμένοι) - - - - -	
45		(45)
50		(50)

(1)	Α Κ Ο . Τ Α Α Π Ο	1
	Υ Θ Υ Σ Β Ο	
	Ο Ε (κενὸς χώρος)	
	ι φ] Υ Μ Α Ε [χ ο υ σ] Α Α Φ Ι Κ Ε Τ Ο	
(5)	Τ Α Ι Γ Υ Ν Α Ι	5
	Τ Ν Α Ν Ω Σ	
	Τ Ο Ε Ν Τ Α Ι Χ Ε Ι Ρ Ι	
	χωρος) Κ Α Λ Λ Ι Κ . Α Τ Ε Ι Α Θ Η Σ Α Υ	
	Ε Ε Ι	
(10)	ε] Δ Υ Ν Α Τ Ο Μ Α Σ Τ Ε Υ Ο [υ σ α α] Ν [ε υ]	10
	Υ Ρ Ο Υ Κ Α Ι [ε γ κ α θ ε] Υ [δ ο υ σ α] Ο	
	Ι Ν Ο Δ Ο Ο Σ	
	Ο Χ Ρ Υ Σ Ι Σ Ν Ο	
(15)	Π Λ Α Τ Ο Α Μ Α	15
	Ρ Υ Ε Ο Α Υ	
	Λ Ι Θ Ν Α Ι . . . . . Ι . . . . . Η	
	Ε Ν Α Ρ Ο Ο Ν Ε Ν Τ Ω Ι	
	Τ Α Δ Ε Τ Ο Υ Τ Ι Ο Υ Μ Ε Ν Α	
(20)	Ν Α Ν Η Υ Ρ Ε Τ Ο Ν Θ Η Σ Α Υ Ρ Ο Ν Κ Α .	20
	Ι Χ Θ Υ Ο . Ο	
	Α Ρ Κ Α Δ Ι Α Ν Ε Υ Ξ Α Μ Ε Ν Ο Σ Τ Α Ν	
	Λ Α Σ Τ Ω Ν Ι Χ Θ Υ Ω Ν Ο Υ Κ Ε Ρ	
	Ε Γ Ε Α Ι Ε Ξ Α Ρ Ι Ν Α Σ	
(25)	Σ Ω Μ Α Ο Χ Λ Ο Υ Δ Ε Ρ Ο Λ Λ Ο Υ Ρ Ρ Ι	25
	Δ Η Λ Ο Ι Τ Α Ν Ε Ξ Α Ρ Α Τ Α Ν Α Π Α Σ Α	
	Ι Κ Ε Τ Ε Υ Σ Α Ν Τ Ο Σ Δ Α Υ Τ Ο Υ Τ Ο Ν	
	Κ Α Ι Ο Α Μ Φ Ι Μ Ν Α Σ Τ Ο Σ Α Ν Ε Θ Η Κ Ε	
	Ρ Α Τ Ο Κ Λ Η Σ Τ Ρ Ο Ξ Α Ν Ι Ο Σ Ε Μ Π Υ	
(30)	Α Τ Ρ Ω Ν Ι Α Σ Θ Α Ι Κ Α Θ Ε Υ Δ Ο Ν	30
	Ο Μ Η Ρ Ω Ι Σ Α . . . Κ Α Θ Ε Υ Δ Ε Ι Ν	
	ΟΥ Ρ Ρ Ο Ο Σ Ο Μ Ρ Ο Τ Ε	
	Π Ι Δ Α Υ Ρ Ι Α Υ Δ Ρ Ω .	
	Α Τ Ο Ν Σ Υ Μ Β Ο Λ Ο .	
(35)	Ο Μ Α Τ Ι Λ Α Μ Β	35
	ΟΥ Τ Ω Ι	
	ΠΑ Ρ Θ	
	Ε Ν Σ	
	----- στίχοι 39-43 έντελῶς κατεστραμμένοι καὶ ἐξηλειμμένοι -----	39-43
	Τ Ο Σ	
(45)	Φ Ι Α Λ Α	45
	Α Β Α Τ Ο Υ Ε	
	Ο Ν Α Ο Σ	
	Ο Δ Ε Θ Ε Ο Σ	
	Γ Ξ Α Τ Ο Κ Α .	
(50)	Υ Ρ Ο Φ Α	50
	Ω Ι Ι Α Ρ Ω	

52	.....	(52)
55		(55)
60	το ς δ α υ τ ο υ	(60)
65	[ρ ο ν	(65)
70	[ν ε ι ν	(70)
	[α ρ ο ν	
75	[δ ο υ	(75)
	[ρ ο ν	
80	[κ ο μ ε ν ο ν	(80)
	[τ α	
85	[τ ο ς	(85)
	[κ ε ι	
90	[τ ο	(90)
	[μ ε ν ο υ	
95	.....	(95)

(52)	..... Ε Α Γ Γ Ε Λ . . .	52
	..... Α Ν Τ Α Υ Τ . . .	
	..... Η Μ Α Ε	
(55)	..... Α Μ Ε Ν . . .	55
	..... Θ Ε Ο Σ Ε . . .	
	..... Α Λ Α . . . Α .	
	..... Α Τ Α . Ο Σ Τ .	
	..... Κ Α Θ Ε Υ Δ Ο [ν	
(60)	..... Α Α Α Τ Ι Ω .	60
	..... Δ Ε Α Υ Τ . . .	
	..... Ρ Ο Ρ Ο Τ Α Μ Ο .	
	..... Ε Ι Σ Τ Ο Ι Α	
	..... Τ Ο Υ Α Λ Ι Ο Υ	
(65)	..... Τ Ο Σ Δ Α Υ . . .	65
	..... Τ Ω Ν Α Ρ Γ Ε . . .	
	..... Μ Ο Λ Ο Γ Η . . .	
	..... Δ Ρ Α Χ Μ Α Ν Τ Ο . .	
	..... Ι Ο Υ Λ Α Μ . . .	
(70)	..... Ε Λ Ε Σ Θ .	70
	..... Κ Ε Τ Ο Ε Ι Σ Τ Ο .	
	..... Α Π Ε Δ Ι Δ Ο Υ Α Υ Τ Ω Ι	
	..... Γ Ο Ν Ο Ι Σ Ο Υ Κ Ε Δ Ι	
	..... Ο Ξ Υ Λ Ο Ν Ε Ι Σ Χ Ρ .	
(75)	..... Θ Ε Ο Υ Ο Λ Α Ν Τ Α Ν	75
	..... Ν Ε Θ Η Κ Ε Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι	
	..... Ο Υ Ε Ι Σ Ε Π Ι Δ Α Υ	
	..... Ρ Ο Ν Χ Ε Ι Μ Ω Ν Ο Σ .	
	..... Τ Ο Ν Θ Ε Ο Ν Δ Ε Α Φ Ι	
(80)	..... Α Υ	80
	..... Τ Ο Τ Ο Υ Π Λ Ο Ι Ο Υ .	
	..... Ο Ν Δ Ε . . Π Λ Ε Ο Ν	
	..... Ν Ι Ν Κ Α Ι . . Ε . Ω Ι	
	..... Α . . . . Τ Η Σ Τ Ο Υ Σ . Μ .	
(85)	..... Ι Ο Ν . Δ Ε Ε Δ Ο	85
	..... Θ Ε Ο Σ Ρ Ο Ι Τ Α Ν .	
	..... Π Υ Ρ Α Λ Ι Ο Υ . . .	
	..... Υ Γ Ι Η Σ Ε Γ Ε Ν Ε	
	..... Ν Τ . Σ Μ Ε Ν Ο Σ	
(90)	..... Α Λ Ο Γ Χ Α Μ Ε	90
	..... Ω Μ Ο Λ Ο Γ Η Σ Ε	
	..... Τ Ο Υ Α Φ Ι Κ Ο	
	..... Ε Ι Σ Η Λ Θ Ε Κ Α .	
	..... Ρ Α Σ Ο Δ Ρ Α Κ Ω Ν	
(95)	..... Α Σ Ε Μ Π Ε Δ Ο .	95
	..... Ε Ν Η Σ Α Υ Τ Ω Ι . Λ Ο	
	..... Λ Α Ν Δ Η Φ Ο Ρ Ω Ν Π Ε Ν	

100 [λ ευ ει
[ν α ι (100)
τοῦ θεοῦ επετελεσε

105
ρον
λον (105)

110 πνιονεναργεσεωρη (110)

115 ΓΑΝ
α ρ] Γ (115)

[κ ο ι μ α θ ε ι ς ο ψ ι ν ε ι δ ε ε δ ο κ ε ι π α ρ α σ τ α ς Ο
[τ ο ν ο π τ ι λ λ ο ν κ α ι ε κ τ ο υ τ ο υ υ γ ι η ς ε γ Ε Ν Ε
[τ ο ς . . . . .
[λ ε υ κ α δ α ε ι ς τ ο ι α ρ ο ν α φ ι κ ο μ ε ν ο ς ε ν] Ε Κ
120 [κ ε ι ο ι . . . . .] Ε Ν (120)
[κ α δ α . . . . .] Τ Ο Χ Ρ Υ Σ Ι Ο Ν Α
. . . . . Α Ρ Ω Ν Ε Κ Ο Μ Ι Σ Α
. . . . . Κ . Λ Ε Ω Ν Θ Υ Τ Ο Σ Α

125 [κ λ ι ν α ς κ α ι ε π ι β α κ τ η ρ ι α ς] Α Π Ε Ρ Ε Ι Δ Ο Μ Ε (125)
[μ α θ ε ι ς δ ε ο ψ ι ν ε ι δ ε] Ε Δ Ο Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Π Ο
[ι α ρ ω ι π α ρ α μ ε ν ε ι ν ο] Τ Ι Ε Ν Τ Ω Ι Χ Ρ Ο Ν Ω Ι Τ Ο
[τ ο υ τ ο ε ν δ ο ς τ ε τ ρ] Α Μ Η Ν Ο Υ Ε Ν Τ Α Ι Σ Τ Ε Λ Ε Υ
[ε ι ς τ ο α β α τ] Ο Ν Μ Ε Τ Α Δ Υ Ο Β Α Κ Τ Η Ρ Ι Α Ν Υ Γ Ι Η

130 [ο υ τ ο ς ε ν τ ω ι] Β Α Λ Α Ν Ε Ι Ω Ι Τ Α Λ Λ Α Κ Υ Ο Ο Ν Α Π (130)
[ε δ ο κ ε ι ο ι φ α μ ε ν] Ο Θ Ε Ο Σ Ε Ν Τ Α Ι Κ Λ Ι Σ Ι Α Ι Τ
[λ α κ υ θ ο ν τ α χ ι σ τ] Α Ε Ι Σ Π Ο Ρ Ε Υ Ο Μ Ε Ν Ω Ι Α Μ Ε
[ο θ ε ρ α π ω ν π ο ι] Μ Α Σ Τ Ε Υ Σ Ι Ν Ε Ι Σ Π Ο Ρ Ε Υ Θ Ε Ι
[τ α λ λ α κ υ θ ο ν ε] Ξ Α Π Ι Ν Α Σ Κ Α Ι Ε Κ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Γ

135 [ε π ι] Δ Α Υ Ρ Ι Ο Σ Φ Α Γ Ε Δ Α Ι Ν Α Ν Ε Ν Δ Ο Σ Τ Ο Υ Σ Τ Ο (135)
[μ α θ ε] Ι [ς] Ο [ψ] Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Δ Ι Ο Ι Ξ
[κ ο ς] Α [φ ε] Λ Ε Ι Ν Κ Α Ι Ε Κ Κ Α Θ Α Ρ Α Ι Τ Ο Σ Τ Ο Μ Α Κ Α Ι

. . . . . δ α υ] Τ Ο Ν Ο Θ Ε Ο Σ Κ Ε
 ε] Ν Τ Α Ι Κ Α Λ Ο Υ Μ Ε
 (100) . . . . . Τ Α Χ Θ Ε Ν Τ Α Υ [π ο 100
 . . . . . Α Ν Α Ξ Α Γ Ο Ρ Α
 . . . . . Α Ν Τ Ο Σ Τ Ο Υ Λ Α Κ Ω
 . . . . . Π Ρ Ι Α Μ Ε Ν Ο Σ Ι Α
 (105) . . . . . Κ Α Ν 105
 . . . . . Ρ Ε Α Ν Ο Μ
 . . . . . Α Ρ Ε Δ Ω Ρ Η Σ Ε Π Ρ Ο Τ Ε
 . . . . . Α Η Λ Ε Τ Ο Τ Ο Τ Ρ Ι Ω Β Ο
 . . . . . Ρ Ο Ν Ν Ε Θ Α Λ Ε (κενός χώρος)
 . . . . . Τ Ο Ι Α Ρ Ο Ν Ω Σ Ο Υ Κ Ε
 (110) . . . . . Α Ξ Ο . Α . . . . Τ Ο Ν Ε Ν Τ Ω Ι 110
 . . . . . Θ Ε Ο Υ Α Ρ Η Λ Θ Ε Ο Ι Κ Α Δ Ε Ε
 . . . . . Χ Ε Ι Ρ Ι Λ Ι Ω Ι Δ Ι Ε Χ Ρ Η Τ Ο Α Υ
 . . . . . Α Λ Ι Ξ Ε Τ Α Ι Ν Ι Ν Α Θ Η Γ Α Τ Η Ρ
 . . . . . Τ Ο Σ Δ Ε Τ Ο Υ Α Ι Μ Α Τ Ο Σ Ε Κ Τ Ο Υ
 (115) Ε Ι Ο Σ Ε Π Ι Λ Α Μ Π Τ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Σ Ε Γ 115
 . . . . . Θ Ε Ο Σ Τ Ω Ι Δ Α Κ Τ Υ Λ Ι Ω Ι Π Ι Ε Ξ Α Ι
 . . . . . Τ Ο Η Ρ Α Κ Λ Ε Ι Τ Ο Σ Χ Ι Ο Σ Ο Υ
 . . . . . Ι Α Π Λ Ε Ω Ν Ε Κ Π Ρ Ε Ι Ρ Α Ε Ο Σ Ε Ι Σ
 . . . . . Α Θ Ε Υ Δ Ε Κ Α Ι Ο Υ Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο
 (120) Ο Τ Ι Ο Υ Τ Ο Σ Ε Ι Η Ο Π Ρ Ε Σ Β Υ Τ Α Σ 120
 . . . . . Ο Τ Ι Α Ι Κ Ε Λ Θ Η Ι Ε Ι Σ Λ Ε Υ
 . . . . . Φ Ι Κ Ο Μ Ε Ν Ο Σ Δ Ε Ε Ι Σ Λ Ε Υ Κ Α Δ .
 . . . . . Τ Ο Α Ρ Α Ν Δ Α Μ Ο Σ Θ Ε Ν Η Σ
 . . . . . Φ Ι Κ Ε Τ Ο Ε Ι Σ Τ Ο Ι Α Ρ Ο Ν Ε Π Ι
 (125) Ν Ο Σ Π Ε Ρ Ι Ε Π Ο Ρ Ε Υ Ε Τ Ο Ε Γ Κ Ο Ι 125
 . . . . . Ι Τ Α Ξ Α Ι Τ Ε Τ Ρ Α Μ Η Ν Ο Ν Ε Ν Τ Ω Ι
 . . . . . Υ Τ Ω Ι Υ Γ Ι Η Σ Ε Σ Σ Ο Ι Τ Ο Μ Ε Τ Α
 . . . . . Τ Α Ι Α Ι Σ Α Μ Ε Ρ Α Ι Σ Ε Ι Σ Ε Λ Θ Ω Ν
 . . . . . Σ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Α Ν Η Ρ Τ Υ Φ Λ Ο Σ
 (130) Ε Β Α Λ Ε Ε Γ Κ Ο Ι Μ Ι Ξ Ο Μ Ε Ν Ω Ι Δ Ε 130
 . . . . . Α Ι Μ Ε Γ Α Λ Α Ι Μ Α Σ Τ Ε Υ Ε Ι Ν Τ Α Ν
 . . . . . Ρ Α Σ Δ Ε Γ Ε Ν Ο Μ Ε Ν Α Σ Α Γ Ε Ν Ι Ν
 . . . . . Σ Δ Ε Ε Ι Σ Τ Α Ν Κ Λ Ι Σ Ι Α Ν Ε Ι Δ Ε
 . . . . . Ι Η Σ Ε Γ Ε [ν ε τ ο] Π Α Φ Α Η Σ
 (135) Μ Α Τ Ο Σ [ε ι χ ε ο υ τ] Ο [ε ε γ κ] Ο Ι 135
 . . . . . Α Σ Τ Ο Σ [τ ο μ α τ α ι χ ε ι ρ ι τ ο ε λ
 . . . . . Ε Κ Τ Ο Υ [τ ο υ υ γ ι η σ ε γ ε ν ε τ ο]

1 **Κόρα ἀφωγος** Α[ῦτ]α] - - - - - δρ[άκο]ν]τα ἀπο 1
 δενδρέου τινὸς τῶν κατὰ τὸ Ἄ[βατον - - - - - ε]ῦθὺς βο-
 ῆι τὰμ ματέρα καὶ τὸμ πατέρα κα[λ]έ[ουσα ἀπῆλ]θε [ὑγιῆς? οἴκαδε?]
Μέλισσα ὑπὸ ἔχιος φῦμα Α[ῦ]τα ἐν [τᾶι χειρὶ φ]ῦμα ἔχουσα ἀφίκετο
 5 τῶν δὲ θεραπόντων ἐκ τοῦ ὄ[φι]ο[ς - - - - -] τᾶι γυναι- 5
 κὶ ἔχις ἐν τῷ φορτίῳ - - - - - τ.ν..αν ὡς
 εἰς αὐτὰν κατεκλίθη ἃ Μέλ[ισ]σ[α - - - - -] τὸ ἐν τᾶι χειρὶ
 φῦμα καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐγ[έ]νετο. **Καλλικ[ρ]άτεια θησαυ-**
ρόν Αῦτα τελευ - - - - - ε...ει...
 10 αναριχο[ρ]ισι[ον]...μενον [κ]α[ι] οὐ[κ ἐ]δύνατο μαστεύουσα ἀ[ν]ευ- 10
 ρεῖν, ἀφίκετο [εἰ]ς τὸ ἱερόν ὑπὲρ τοῦ [θη]σαυροῦ καὶ [ἐγκαθε]ύ[δουσα] ὄ-
 ψιν εἶδε· ἐδόκε[ι αὐ]τᾶι ὁ θεὸς .....ινοδ.....ο.....ος
 ἐμ μεσημβρίαι .ε.....τὸ χρυσί[ον] ἡμέρας [δὲ γε]νο-
 μένας ἐξῆλθε κα[ι] ο[ἴ]καδε ἀ[φικο]μ[έν]α τὸν - - - - -
 15 τοῦ λέοντος τοῦ λιθίνου ἐμ .....ς δε πλατ.ο[..... ἄγα]λμα 15
 ἐπίθεμα ἔχον λίθινον λέοντα ε.ε.του χρυ[σίου] ε.....ο..... αὐ-
 τᾶι μαντιος ... τ..υλε.ο ὁ θεὸς ἐν [τ]ᾶ[ι] λιθ[ί]ναι [κλι]σία[ι] τὸν θη-
 σαυρόν..με - - - - - εν .. απο.....ον ... ἐν τῷ
 Θαορη[λ]ιῶνι μηνὶ περὶ μέσ[σας] ἡμέρας· μετὰ δὲ τοῦτ[ο] ποιουμένα
 20 [.]αν...αν τοῦ χρυ[σίου] τὸ[ν] τρ[ό]πον τοῦτον ἀνηῦρε τὸν θησαυρόν κα[ι] 20
 ἔ]θυσε τῷ θεῷ τὰ νομιζόμενα. - - - - - **ἰχθυοφο-**
ρος Ἀμφίμνη[ασ]τος Οὗτος [ς] ἰχθυοφορῶν εἰς Ἀρκαδίαν, εὐξάμενος τὰν
 [..... ἀνθέμε]ν τῷ Ασκλη[απ]ιῶι τὰς ἐμπολὸς τῶν ἰχθύων οὐκ ἐπ - - -
 - - - - - ντ - - - - - θυν ἐν Τεγέαι ἑξαπίνας - - - - -
 25 - - - - - νεντα .ε.....σκοντο τὸ σῶμα, ὄχλου δὲ πολλοῦ π[ε]ρι- 25
 [στά]ντος ε[ί]ς τὰν θεωρίαν, ὁ Ἀμφίμναστος δηλοῖ τὰν ἑξαπάταν ἅπασα[ν]
 - - - - - ἀπρο.....μεναν· ἐξικετεύσαντος δ' αὐτοῦ τὸν
 [θεὸν - - - - - ἰχθύ]α[ς] ἔφανε καὶ ὁ Ἀμφίμναστος ἀνέθηκε
 [τὰς ἐμπολὰς? τῷ] Ασκληπιῶι **Ἐρατοκλῆς Τροζάνιος ἔμπυ-**
 30 **ρος**· Τούτωι, ἐν Τροζᾶνι μέλλοντι ὑπὸ τῶν ἱατρῶν ἰά[σα]σθαι, καθεύδον- 31
 [τι - - - - -] καυσιν ἐκέλετο μήπω ἰ[ᾶ]σ[θ]α[ι] ἐγ]καθεύδειν
 [δὲ - - - - -]ων, τοῦ δὲ χρό[ν]ου π[α]ρ[ελθ]ό[ν]τος ὅμποτε
 - - - - - **Ἐπιδαυρία ὕδρω-**
[πα] Αῦτα - - - - - ατον σύμβολο[ν]
 35 - - - - - π]όμα τι λαμβ[ά 35
 νειν - - - - -]ου τῷ - - -
 - - - - - παρθ - - -
 - - - - - γενομ[έν]α[ς] [ὑγιῆς ἐγέ-
 39 43 νετο] (στίχοι 39-43 ὅλως κατεστραμμένοι) 39-34
 44 - - - - - τος.... 44
 45 - - - - - φιάλα... 45
 - - - - - Ἀβάτου ἐ.
 - - - - - ονα...ος.
 - - - - - ὁ δὲ θεὸς
 - - - - - ἐφθε]γξατο κα[ι]
 50 - - - - - υποφα.. 50
 - - - - - ἐν τῷ ἱατρῶ[ι]
 - - - - - ε ἀγγελ]θεν

53	- - - - -	]ἀντ' αὐτ[οῦ]	53
	- - - - -	- - ημαε. . .	
55	- - - - -	- α. . . μεν. . .	55
	- - - - -	- θεὸς ε.	
	- - - - -	- αλα. . . α	
	- - - - -	- ατα. ος τ.	
	- - - - -	- ἐγ]καθεύδο[ν	
60	τος δ' αὐτοῦ	-]ἀλατίω[ι	60
	- - - - -	- δε αὐτ[οῦ]	
	- - - - -	- ἰπ]ποπόταμο[ς	
	- - - - -	-]εἰς τὸ ἰα-	
	ρὸν	-]τοῦ ἁλίου	
65	- - - - -	- ἐγκαθεύδον]τος δ' αὐ[τοῦ]	65
	- - - - -	-]τῶν Ἀργε[ίων	
	- - - - -	- ὦ]μολόγη[σε	
	- - - - -	- δραχμαν το. . .	
	- - - - -	- ιου λαμ[βά-	
70	νειν	-]ελεσθ.	70
	- - - - -	- ἀφ]ίκετο εἰς τὸ [ἰ-	
	αρὸν	- οὔκ] ἀπεδίδου αὐτῶι	
	- - - - -	-]γόνοις οὐκ ἐδί-	
	[δου	- τ]δὲ ξύλον εἰς χρ[υ-	
75	σίον?	- τοῦ] θεοῦ ὅλαν τὰν	75
	- - - - -	- ἀ]νέθηκε τῶι θεῶι	
	- - - - -	- οῦ εἰς Ἐπίδαυ-	
	[ρον	- εἰς και]ρὸν χειμῶνος	
	- - - - -	- τὸν θεὸν δὲ ἀφι-	
80	[κόμενον	-]αυ.	80
	[-	-]το τοῦ πλοίου	
	[τα	- τοῦ]τον δὲ [ἐκ]πλέον-	
	[τα	-]νιν και. . . ε. ωι	
	- - - - -	- ἀ[κρα]τῆς τοῦ σ[ώ]μ[α	
85	τος	- ἐνύπν]ιον [εἶ]δε· ἐδό-	85
	[κει οἱ	- ὁ] θεὸς ποῖ τὰν	
	- - - - -	- εἰς τὸ] πῦρ ἁλίου	
	- - - - -	- ὑγιῆς ἐγένε-	
	[το.	-]ντι[ι]σμενος	
90	- - - - -	- ἅ λόγχα με	90
	- - - - -	- ὠμολόγησε	
	- - - - -	- αὐ]τοῦ ἀφικο-	
	[μένου	-] εἰσῆλθε κα[ὶ	
	- - - - -	- ἀμέ]ρας ὁ δράκων	
95	- - - - -	- α.ς εμπεδο.	95
	- - - - -	- ενης αὐτῶι .λο.	
	- - - - -	- λανδηφόρων πεν-	
	[-	- δ' αὐ]τὸν ὁ θεὸς κε-	
	[λεύει	- ἔ]ν τᾶι καλουμέ-	
100	[ναι	-] ἐπιταχθέντα ὑ[πὸ	001

	τοῦ θεοῦ ἐπιτελέσας ὑγιῆς ἐγένετο].	Ἀναξαγόρα	
	..... αντος τοῦ λακω-		
	..... πριάμενος ἰά-		
	[ματα? - .....]κα...ν		
105	..... ρεανομ -		105
	..... ἀπεδώρησε πρότε-		
	[ρον - .....]ἀ[φ]ήλετο τὸ τριώβο-		
	[λον - ..... τὸ δεν]ρον[α]νέθαλε.		
	..... Οὔτος ἀφικόμενος εἰς τ]ὸ ἱερὸν ὡς οὐκ ἐ[νύ-		
110	πνιον ἐναργῆς ἐώρη - .....]αξο.α... τον ἐν τῷ		110
	..... θεοῦ ἀπῆλθε οἴκαδε <ε>.		
	..... ἐγ]χειρι(δ)ίῳ διεχρῆτο αὐ-		
	..... ἀγκ]αλίζεται νιν ἅ θυγάτηρ		
	..... παντος δὲ τοῦ αἵματος ἐκ του-		
115	[- ..... Ἀρ]γεῖος, ἐπίλαμπτος οὔτος ἐγ-		115
	[κοιμαθεις ὄψιν εἶδε· ἐδόκει παραστάς] ὁ θεὸς τῷ δακτυλίῳ πιέξαι		
	[τὸν ὀπτίλλον καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐγένετο] Ἡράκλειτος Χῖος Οὔ-		
	[τος - .....]μα πλέον ἐκ Πειραεὸς εἰς		
	[Λευκάδα, εἰς τὸ ἱερὸν ἀφικόμενος ἐν]εκάθευδε καὶ ὄψιν εἶδε· ἐδό-		
120	[κει οἱ - .....]εν ὅτι οὔτος εἶη ὁ προεβύτας		120
	[- ..... - δι]ότι αἴ κ' ἔλθῃ εἰς Λευ-		
	[κάδα - .....]τὸ χρουσίον· ἀφικόμενος δὲ εἰς Λευκάδ[α]		
	..... αρων ἐκομίσατο ἅπαν· - ..... Δαμοσθένης		
	..... κ[η]λέων· οὔτος ἀφίκετο εἰς τὸν ἱερὸν ἐπὶ		
125	[κλίνας καὶ ἐπὶ βακτηρίας] ἀπερειδόμενος περιπορεύετο· ἐγκοι-		125
	[μαθεις δὲ ὄψιν εἶδε] ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς ποῖτάξαι τετράμηνον ἐν τῷ		
	[ἱερῷ παραμένειν, ὅ]τι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ὑγιῆς ἐσοῖτο μετὰ		
	[τοῦτο ἐνδὸς τετρ]αμήνου ἐν ταῖς τελευταίαις ἡμέραις εἰσελθὼν		
	[εἰς τὸ Ἄβατ]ον μετὰ δύο βακτηριῶν ὑγιῆς ἐξῆλθε Ἀνῆρ τυφλὸς		
130	[οὔτος ἐν τῷ] βαλανεῖῳ τὰ λ λάκυθον ἀπέβαλε· ἐγκοιμιζομένῳ δὲ		130
	[ἐδόκει οἱ φάμεν] ὁ θεὸς ἐν τῇ κλισίᾳ τῇ μεγάλῃ μαστεύειν τὴν		
	[λάκυθον τάχιστ]α εἰσπορευομένῳ. Ἄμερας δὲ γενομένας, ἄγε νιν		
	ὁ θεράπων ποῖ] μαστευσιν· εἰσπορευθεὶς δὲ εἰς τὴν κλισίαν εἶδε		
	[τὰ λ λάκυθον ἐ]ξαπίνας καὶ ἐκ τούτου ὑγιῆς ἐγ[ενετο]. Πα[μ]φάης		
135	[Ἐπιδαύριος φαγέδαιναν] ἐνδὸς τοῦ στόματος [εἶχε. Οὔτ]ι[ος] ἐγκοι-		135
	[μαθε]ί[ς] ὄψιν εἶδε· ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς διοίξας τὸ σ[τόμα] τῇ χειρὶ τὸ ἐλ		
	[κος] ἀ[φ]ε]λεῖν καὶ ἐκκαθάραι τὸ στόμα καὶ ἐκ τού[του] ὑγιῆς ἐγένετο].		

ὥστε ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν νὰ εἶνε ἀσφαλῆς καὶ βεβαία.

Στ. 1. **Κόρα ἄφανος**: Πρβ. παῖς ἄφανος ἐν στήλῃ «Κλεώ», στ. 41.

Στ. 2. Ἄ[βατον]: Οὔτω συμπληρῶ ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ἐν τῇ στήλῃ «Κλεώ», στ. 90-92.

Στ. 4. ἀφίκετο: Σημειωτέα ἢ παράλειψις τῆς φράσεως: εἰς τὸ ἱερὸν. — Ὁ στίχος ἀποτελεῖται ἐκ 50 γραμμάτων, ἀραιοῦνται ὁμως τὰ τελευταῖα

γράμματα, ὥστε δὲν καταλείπεται χῶρος ἀρκετὸς διὰ 3 εἰσέτι γράμματα. Διὰ τοῦτο ἡ συλλαβὴ ΤΩΝ ἐγράφη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ὅ.

Στ. 5. Ὀ[φι]ο[ς]: Ἡ συμπλήρωσις [φι] δὲν εἶνε ἀσφαλῆς, διότι κατὰ ὑπολειφθέντα ἴχνη τῶν γραμμάτων, τὸ μὲν πρῶτον δύναται νὰ εἶνε ρ ἢ φ, τὸ δὲ δεύτερον ε ἢ ι. Ὡστε δυνατὴ εἶνε καὶ συμπλήρωσις ὄ[ρε]ο[ς].

Στ. 7. χειροί: Διὰ τοῦ ΕΙ, ὥσπερ καὶ ἐν στ. 111,

οὔτω δὲ (κατὰ ταῦτα, καὶ συμφώνως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων) καὶ ἐν στ. 4 καὶ 135. Ἐν τῇ στήλῃ «Κλεῶ» ὅμως ἡ λέξις γράφεται συνήθως διὰ τοῦ Η (στ. 22, 27, 28, 96), ἄπαξ δὲ μόνον διὰ τοῦ ΕΙ (στ. 100 «χειρας»).

Στ. 11 ἱερὸν: ἀντὶ τοῦ ἱαρόν. Οὔτω καὶ ἐν «Κλεῶ» ἀπαντᾷ ἄπαξ (σ. 31) ἱερὸν.

Στ. 16. ε ε. του χρυ[σίου]: ε[ὐ]ε[κ]του? χρυσοῦ, δηλ. καλοῦ, καθαροῦ χρυσοῦ. Ἀλλὰ, πλὴν τοῦ ὅτι εὐεκτος, εὐέκτης, τίθεται μόνον ἐπὶ ἐμφύχων, τοιαύτη ἀνάγνωσις ἀσφαλῆς ἴσως ἐδύνατο νὰ εἶνε ἂν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ἀνεγινώσκετο οὐχὶ ἐπίθεμα ἀλλ' ὑπόθεμα: Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ λίθινος λέων θὰ ἦτο τὸ βῆθρον, ἐφ' οὗ τὸ ἐκ χρυσοῦ ἄγαλμα. — Μή τις ὅμως νομίση ὅτι εἶνε δυνατὴ ἀνάγνωσις ἐκ δὲ τοῦ χρυσοῦ, διότι οὐχὶ Δ ἀλλ' Ε ἀναγινώσκειται ἐν τῷ λίθῳ.

Στ. 17. ἐν [τ]ᾶ[ι] λιθ[ί]ναι [κλισία]ι: Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς κλισίας, ἥτις κατωτέρω καλεῖται μεγάλα κλισία (σ. 130) καὶ ἀπλῶς κλισία (στ. 132). Κλισία = πανδοχεῖον, κατ' Ἡσύχιον. Ἐν ἐπιγραφῇ εὐρεθείση ἐν τῷ Ἱερῷ ἀναγράφεται γενομένη δαπάνη διὰ κατασκευὴν 50 κλιναῶν ἐν ταῖς κλισίαις.

Στ. 19. μέσ[ο]ας ἢ ἴσως μᾶλλον μέσ[ο]σων ἀμέρας, διότι τὸ τελευταῖον τῶν τριῶν ἐφαρμμένων γραμμάτων φαίνεται ὡς νὰ ἦτο Ν.

Στ. 21. Ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ, ἐν τῇ λέξει νομιζόμενα, λήγει τὸ ἀπὸ τοῦ στ. 8 ἀρχόμενον ἱαμα (sic) τῆς Καλλικρατείας ἀπολεσάσης τὸν ἑαυτῆς θησαυρὸν καὶ ἀνευρούσης αὐτὸν τῇ βοθηαίᾳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. — Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, μετὰ τὸν καταλειπόμενον συνήθως κενὸν χῶρον μεταξὺ δύο ἱαμάτων, ἤρχετο ἡ ἀναγραφή τοῦ νέου ἱαματος (τοῦ ἀφορῶντος τὸν ἰχθυοφοροῦντα Ἀμφίμναστον). Περιέπεσαν ὅμως ὁ τεχνίτης εἰς λάθος, ὡς φαίνεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέξεσεν ἐπὶ τοῦ λίθου περὶ τὰ 15 γράμματα. Μετὰ ταῦτα τὰ γράμματα ἀναγινώσκονται ΙΧΘΥΟ//Ο καὶ οὔτω λήγει ὁ στίχος.

Στ. 24. θυν: Δὲν συμπληρῶ ἰχ]θύν, διότι τὰ πρὸ τοῦ Θ σωζόμενα ἰχνη γραμμάτων δὲν ἐπιτρέπουν τοιαύτην συμπλήρωσιν.

Στ. 30. ἰάσασθαι: Ἐν ἀρχῇ ὁ τεχνίτης ἔγραψεν οὐχὶ Ι ἀλλὰ Κ, εἶτα ἀναγνωρίσας τὸ λάθος τοῦ διώρθωσεν ἴσως αὐτὸ ἀποξέσας μικρὸν τι τὰς δύο προσθίας κεραίας.

Στ. 38. γενομ[έν]α[ς]: Ἐν στ. 39 πιθανῶς ἔληγεν ἱαμα: διὰ τοῦτο συμπληρῶ [ὕ]γης κτλ.

Στ. 39-43. Στίχοι κατεστραμμένοι καὶ ἐξηλειμμένοι, οὐδενὸς ἰχνους γράμματος ὑπολειφθέντος. — Τὸ μέχρι τῶν στ. 38 κείμενον εἶνε τὸ ἐν τῷ ἄνω τμήματι τῆς στήλης (εἰκ. 11) δυνάμενον ν' ἀναγνωσθῆ, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στ. 44 εἶνε τὸ ἐν τῷ κάτω τμήματι (εἰκ. 11^α) σωζόμενον.

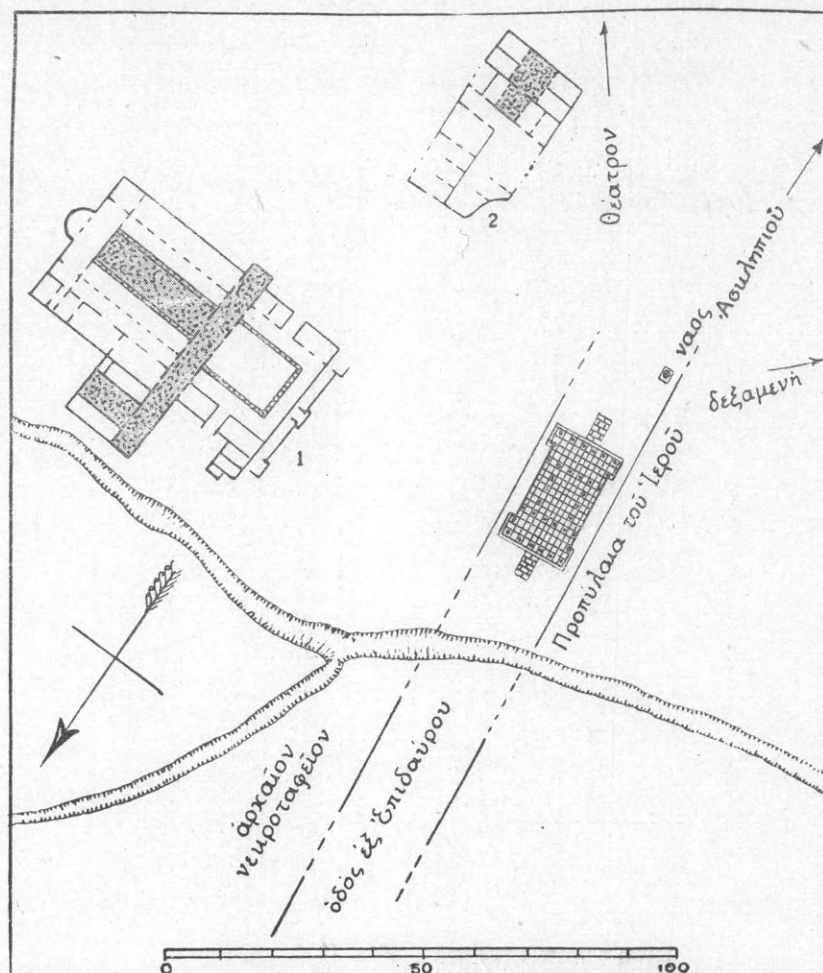
Στ. 116. Μέχρι τοῦ στίχου τούτου φαίνεται ὅτι οἱ στίχοι ἐξηκολούθουν δυνάμενοι νὰ ἀποτελῶνται κανονικῶς ἐκ 53 γραμμάτων.

Στ. 117-124 κ. ἐ. Ἀπὸ τοῦ στίχου 117 πιθανῶς, ἀσφαλῶς δὲ ἀπὸ τοῦ στ. 125 μέχρι τέλους τῆς ἐπιγραφῆς οἱ στίχοι ἐδύνατο νὰ ἀποτελῶνται τὸ πολὺ ἐκ γραμμάτων 52. Ἀραιοῦνται κυρίως τὰ γράμματα κατὰ τὸ τέλος τῶν στίχων καὶ ἡ στοιχηδὸν διάταξις διαταράσσεται, γραμμάτων τοῦ ἐπομένου στίχου τιθεμένων πολλάκις οὐχὶ ὑπὸ τὰ γράμματα τοῦ προηγουμένου στίχου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν μεταξὺ αὐτῶν χῶρον ἐπανέρχονται δὲ τὰ γράμματα πάλιν εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ πάλιν ἐκτρέπονται αὐτῆς. Κανονικῶς εἶχον τὰ γράμματα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν στίχων, καὶ ἐκ τούτου κατορθοῦται ἡ ἀσφαλῆς συμπλήρωσις τῶν κενῶν. — Ἐν στ. 135 καὶ ἐν στ. 136 ὁ τεχνίτης παραλείψας κατὰ λάθος τὸ Ι προσέθηκεν αὐτὸ εἶτα μεταξὺ δύο γραμμάτων.

Στ. 131. τάχισ]α εἰσπορευομένωι: Ἡ συμπλήρωσις νομίζω ὅτι εἶνε ἀσφαλῆς. Πρβ. στήλην «Κλεῶ» στ. 4.

*Ἐγγραφὸν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1919

Π. Καββαδίας.

Εἰκ. 12 Ἀνασκαφαὶ ἐν ἔτει 1918 καὶ 1919.

1. Ἀφιδωτὸν μετὰ μωσαϊκῶν οἰκοδομῆμα (πρβ. εἰκ. 13) δυνάμενον νὰ κληφθῇ ἀς Ἄγορὰ μετὰ Βασιλικῆς.—2. Οἰκοδομῆμα μετὰ μωσαϊκῶν (πρβ. εἰκ. 32), δυνάμενον νὰ κληθῇ Ἐπαυλῆς.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ

(1918 καὶ 1919)

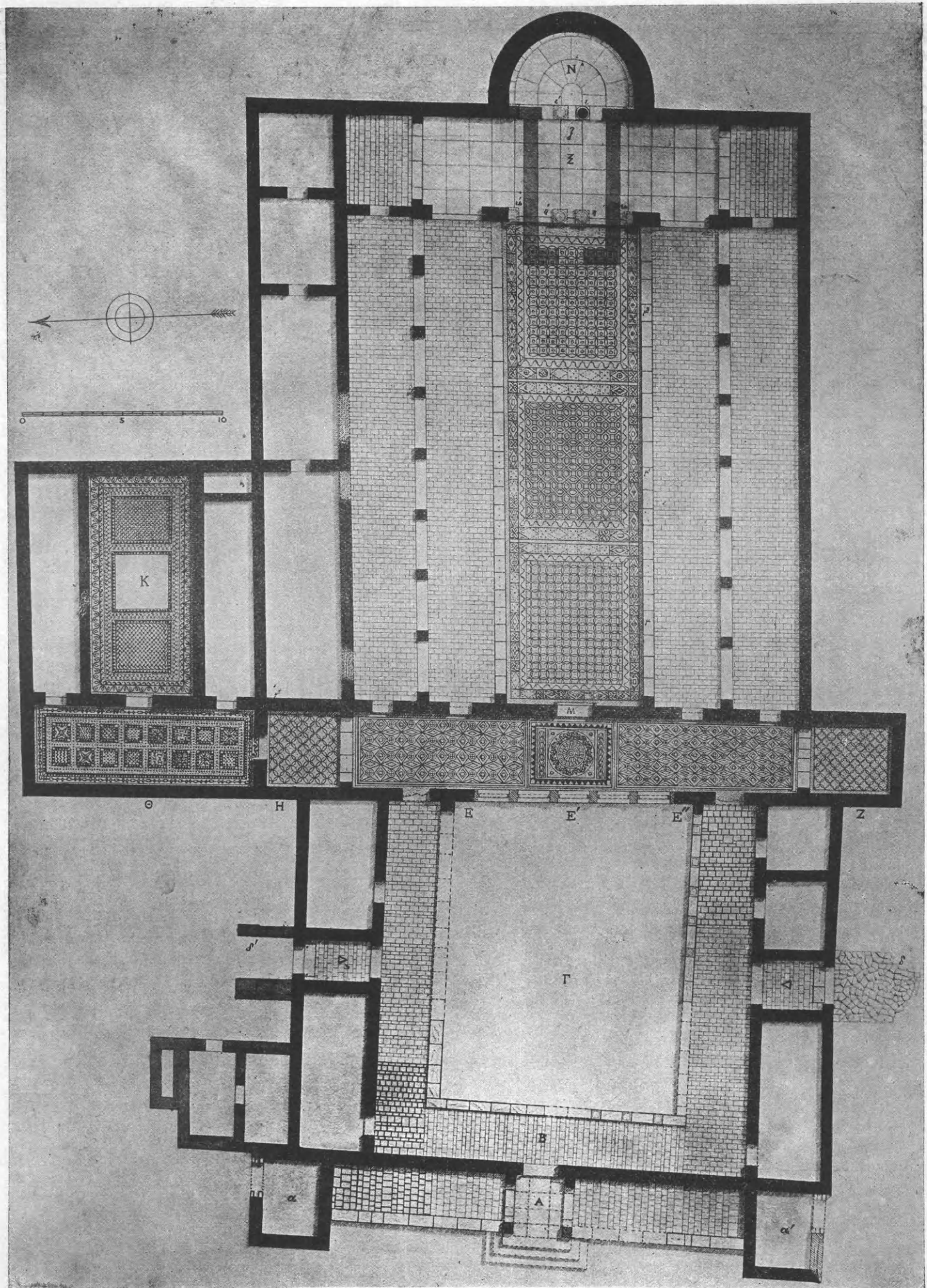
ὑπὸ

Π. Καββαδία.

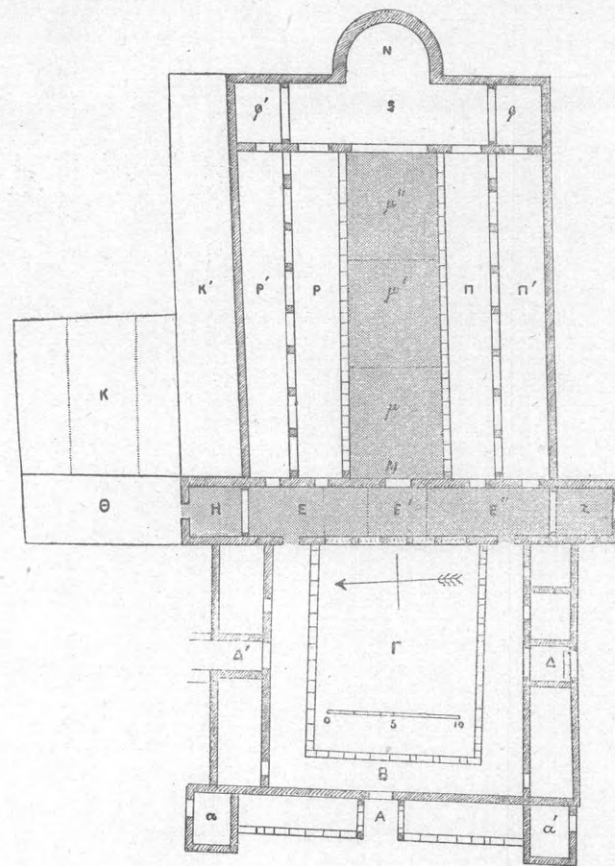
Τὰς ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἐνεργουμένας δαπάναις τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας ἀνασκαφῆς ἐν τῷ ἐν Ἐπιδαυρίᾳ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, αἵτινες εἶχον διακοπῇ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1909, ἐπανελάβον τῷ 1916 καὶ ἐσυνέχισα τῷ 1918 καὶ 1919. Σκοπὸς δὲ τῶν ἐπαναληφθεισῶν καὶ συνεχιζομένων ἐργασιῶν εἶνε ἡ συμπλήρωσις τοῦ ὅλου ἀπὸ τοῦ 1881 ἀνασκαφικοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας διὰ τῆς ἐξερευνησεως καὶ σκαφῆς τῶν περὶ τὸ κεντρικὸν μέρος τοῦ Ἱεροῦ κτισμάτων, ὅσα δὲν εἶχον ἀποκαλυφθῆ

διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1881 ἀρξαμένων ἀνασκαφῶν.

Διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1916 ἀνεσκάφη μικρὸν οἰκοδομῆμα ρωμαϊκῶν χρόνων, κείμενον πλησίον τοῦ μεγάλου διωρόφου Καταγωγίου (τοῦ ἀπέναντι τοῦ Θεάτρου), βορειοδυτικῶς αὐτοῦ, καὶ συγκείμενον ἐξ αὐλῆς περὶ ἣν ὑπάρχουσι δωμάτια. Περαιτέρω αἱ ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν καὶ ἄλλο ὅμοιον κτίσμα, ὅπερ ὅμως εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένον. Εἰς ἰκανὴν δ' ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν, κατὰ τὴν πρὸς τὰ Προπύλαια τοῦ Ἱεροῦ κατεύθυνσιν, ἔνθα ἦσαν ὀρατὰ λείψανα τοίχων ἀσβεστοκτίστου μεταγενεστέρου κτίσματος, γενομένης ἐρεύνης δι' ἀνορύξεως τάφρων, ἐφάνη ὅτι τοῦτο εἶχε τὰ ἐδάφη μουσειωτά, ἅτινα ἀποκαλυφθέντα καθ' ὀλοκληρίαν διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ 1918 ἐφάνη ὅτι

Εἰκ. 13. Ἀψιδωτὸν μετὰ μωσαϊκῶν οἰκοδόμημα δυνάμενον νὰ ἐκληφθῆ ὡς Ἀγορὰ μετὰ Βασιλικῆς. Ἴδε καὶ εἰκ. 15

Εἰκ. 14. Τὸ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδόμημα ἐμφανιζόμενον ὡς συμμετρικόν (δεδηλωμένον διὰ παχειῶν γραμμῶν).
Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ διὰ λεπτῶν γραμμῶν δεδηλωμένου κτίσματος γίνεται τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἄσύμμετρον.

Συμμετρικὸν οἰκοδόμημα: — Α, Δ, Δ', (εἰσοδοί). — α, α', (θυροφρεῖα). — Β, (στοὰ) — Γ, (αὐλή). — Μ (μέσον διαμέρισμα Βασιλικῆς). — ΠΠ' ΡΡ' (διαμερίσματα Βασιλικῆς). — φ' Ξφ (διαμέρισμα Βασιλικῆς). — Ν, (ἀψίς). — Μωσαϊκά: Ε', (εἰκ. 19). — Ε, (εἰκ. 20). — Ε'', (εἰκ. 21). — Ζ, (εἰκ. 22). — Η, (εἰκ. 23). — μ, (εἰκ. 24). — μ', (εἰκ. 25). — μ'', (εἰκ. 26). (Πρβ. εἰκ. 13).

Πρόσθετον κτίσμα: Θ, διαμέρισμα μετὰ μωσαϊκοῦ (εἰκ. 27). — Κ, διαμέρισμα μετὰ μωσαϊκοῦ (εἰκ. 28). — Κ', διαμέρισμα μετὰ δαπέδου ἐκ χάρματος.

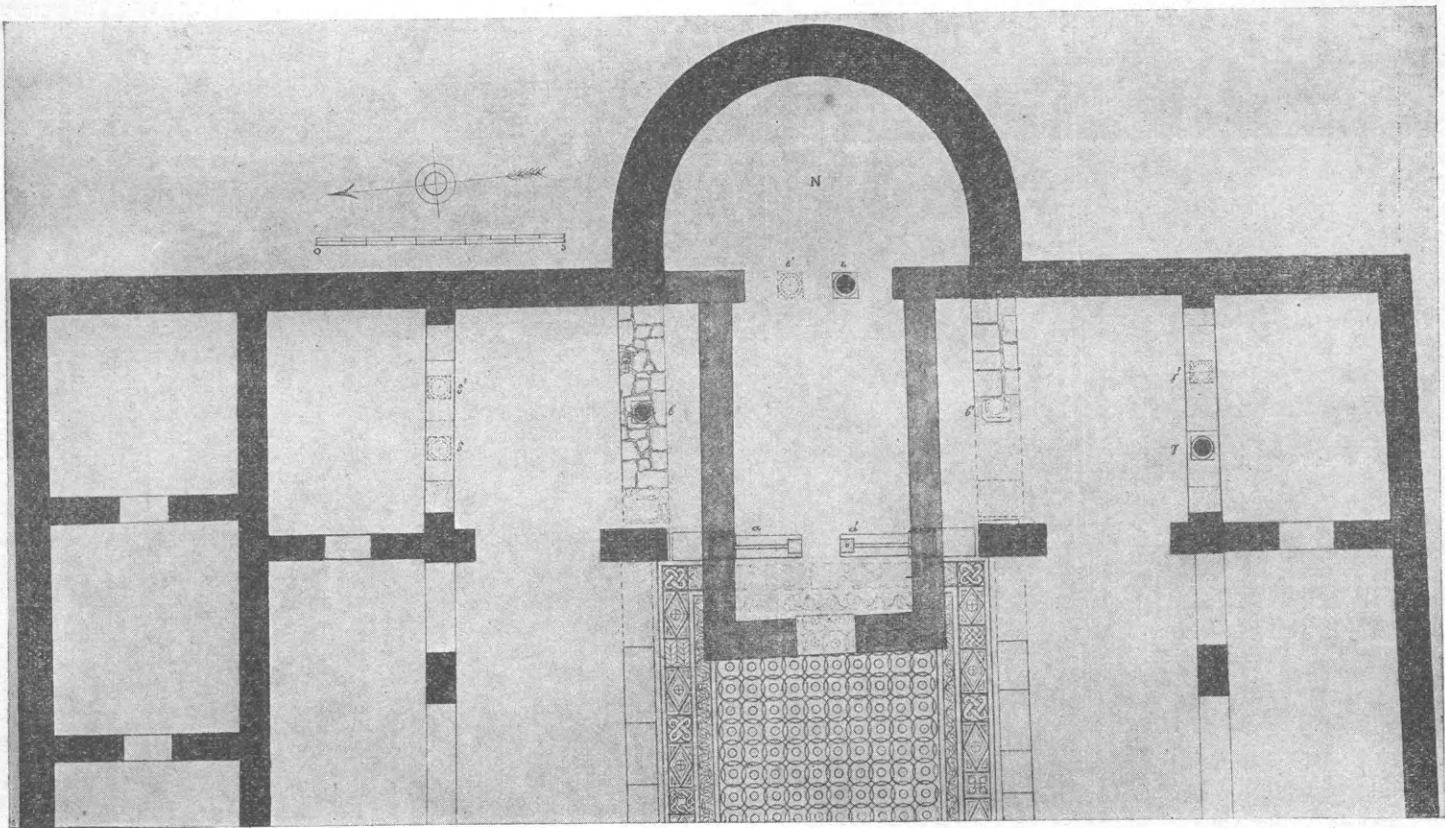
ἦσαν κάλλιστα ἔργα διακοσμητικῆς τέχνης προσμοιάζοντα πρὸς θαυμασίως πεποικιλμένους πολυχρόους τάπητας. — Ἴδε τὸ κτίσμα τοῦτο, ὅπερ ὀνομάζομεν ἔπανλιν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μωσαϊκὰ ἐν εἰκ. 32-35 (πρβ. εἰκ. 12 ἀρ. 2). — Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ κτίσματος ἐγένετο τῷ 1918. — Τότε δὲ ἐγένοντο καὶ σκαφικαὶ ἐργασίαι πρὸς ἀνατολὰς τῶν Προπυλαίων, δι' ὧν ἀπεκαλύφθη τὸ ἐν εἰκ. 12, ἀρ. 1, μέγα στωϊκὸν καὶ ἀψιδωτὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ εἶχεν ὡσαύτως τὰ ἐδάφη μουσειωτά. Ἀνασκαφὴν δὲ τοῦτο καθ' ὀλοκληρίαν τῷ 1918 καὶ 1919 ἐνεφανίσθη οἷον δηλοῦται ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 ἀρχιτεκτονικῷ σχεδίῳ (πρβ. καὶ εἰκ. 14 καὶ 15). Ἐρείπια τοῦ προκειμένου κτίσματος, ὅπερ ὀνομάζομεν Ἀγορὰν μετὰ Βασιλικῆς, ἴδε ἐν εἰκ. 16-18 καὶ ἀπεικονίσαις τῶν μωσαϊκῶν ἐν εἰκ. 19-28.

Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ

1918 καὶ 1919, ἧτοι περὶ τῶν δύο τούτων κτισμάτων τῶν ἀποκαλυφθέντων τῷ 1918 καὶ 1919 (εἰκ. 12 ἀρ. 1 καὶ 2) καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ αὐτῶν γενομένων εὐρημάτων, πραγματευόμεθα συλλήβδην ἐν τῷδε τῷ ἄρθρῳ ἀναφερόμενοι ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ δύο προηγούμενα ἄρθρα (σ. 115 καὶ 155), ὧν θέμα εἶνε ἐπιγραφαὶ εὐρεθεῖσαι ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς.

Ἀψιδωτὸν οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν.

Καθολικὸν γνώρισμα ἔχει τὸ κτίσμα τοῦτο (εἰκ. 13 καὶ 14) ὅτι δὲν εἶνε ὀρθογώνιον, ἀλλ' εἶνε παράγων. Ἄλλο γνώρισμα ἔχει ὅτι εἶνε ἄσύμμετρον· γίνεται δὲ συμμετρικόν, ἐὰν ἀφαιρήσῃ τις τὸ πρὸς βορρᾶν μικρὸν μετὰ μωσαϊκῶν κτίσμα Θ καὶ Κ (ἴδε εἰκ. 14) καὶ τὸ παρακείμενον στενὸν καὶ ἐπιμηκες κτίσμα τὸ διὰ τοῦ Κ' δεδηλωμένον. Οὕτω

Εἰκ. 15. Τμήμα ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ χώρου τῆς καλουμένης Βασιλικῆς (εἰκ. 13), ἐν ᾧ ἡ μικρὰ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (πρὸβ. εἰκ. 17-18).

N, ἡ εἰς ἄγιον Βῆμα μεταβληθεῖσα ἄψις. — ε καὶ ε', βάσεις κόνων. — α καὶ α', μαρμαρινὸν κινκιδίωμα ἀποχωρίζον τὸν Νάρθηκα ἀπὸ τοῦ Καθ' οἴκου. — β, β', γ, γ', δ, δ', βάσεις κόνων.

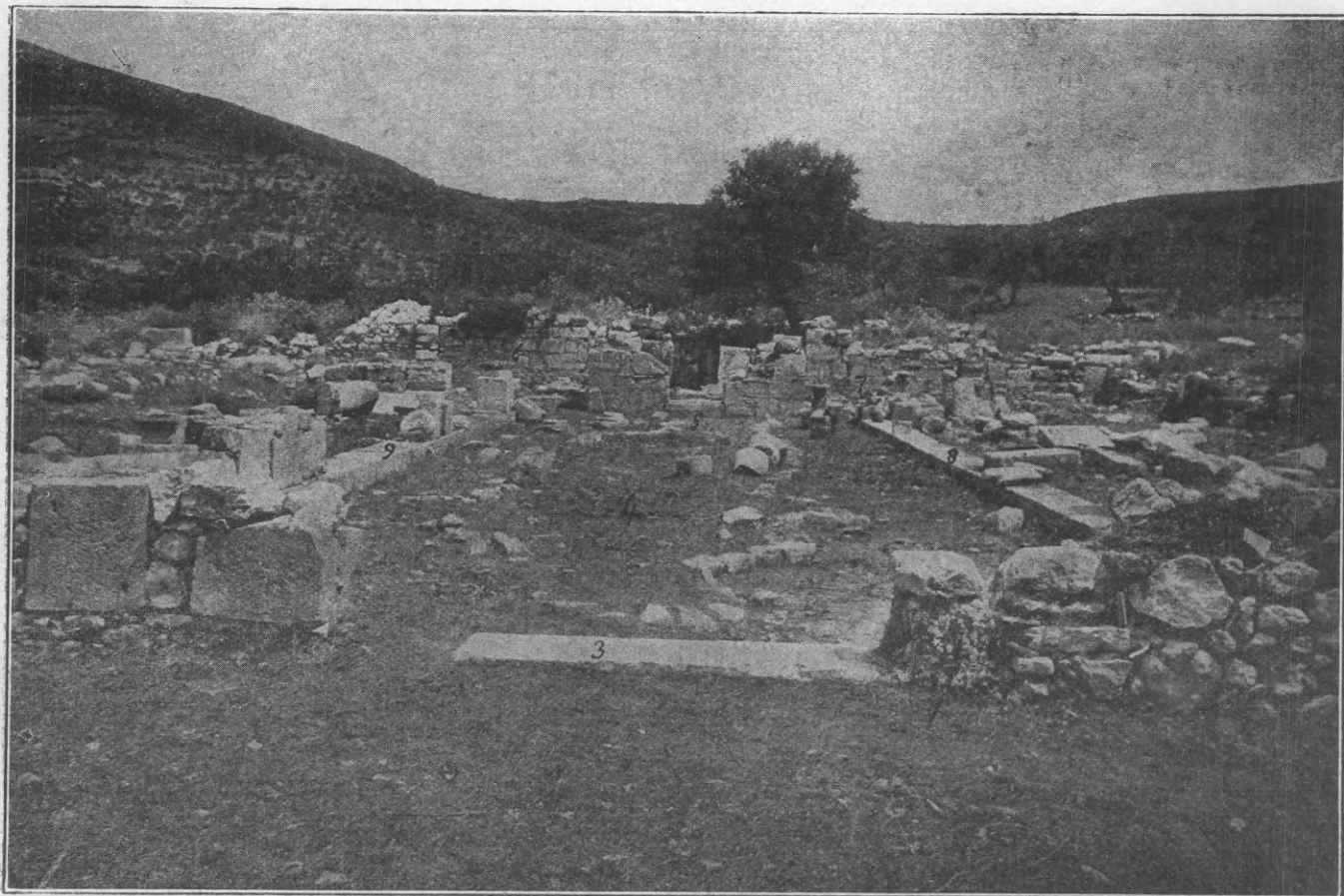
δέ, συμμετρικόν, ἐμφανίζεται τὸ οἰκοδόμημα ἐν εἰκ. 14. — Διακριτέαι ἄρα ἐν τῷ κτίσματι δύο ἐποχαί, αἵτινες ἀνάγονται ἀμφότεραι εἰς τοὺς μ. Χ. καὶ δυνατόν εἶπεῖν εἰς τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους. Τρίτης ἐποχῆς ἐρείπια ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐν τοιούτοις δηλ. χρόνοις ὁ χώρος, ἐν ᾧ ἡ ἄψις, μετεβλήθη εἰς χριστιανικὸν ναὸν (εἰκ. 15) ἐν τούτῳ δὲ τῷ χώρῳ περιεσώθη τὸ κατηρειπιωμένον ἐκκλησιδίων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, οὗτινος τὰ ἐρείπια βλέπει τις ἐν εἰκ. 16 ἕως 18.

Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνηνωμένων κτισμάτων, ἐκ δυτικοῦ δηλ. καὶ ἀνατολικοῦ τμήματος ¹. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἀποτελεῖται ἐκ τετραγώνου αὐλῆς (εἰκ. 13 καὶ 14, Γ), περὶ ἣν στωϊκὸς διάδρομος καὶ εἰς τὸ βάθος δωμάτια. Καὶ παρέχει μὲν τοῦτο

¹ Κατὰ τὸ σγέδιον καὶ τὴν διὰ μωσαϊκῶν ἐπίστρωσιν τοῦ ἐδάφους μεγάλην ὁμοιότητα παρέχει τὸ οἰκοδόμημα πρὸς τὴν ἐν Νικολοίῳ ὑπὸ τοῦ κ. Φιλαδελφείως ἀνακαλυφθεῖσαν Χριστιανικὴν Βασιλικήν, περὶ ἧς ἴδε Ἄρχ. Ἐφημερίδα, 1916 σ. 33 καὶ σ. 65 1917 σ. 48. (Α. Φιλαδελφεύς).

σχῆμα περιστύλου ἰδιωτικῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ κτίσματος, ὅπερ δυνατόν νὰ ἐχρησίμευεν ὡς Ἀγορά. Τὸ δὲ εἰς ἄψίδα ἀπολήγον ἀνατολικὸν τμήμα (εἰκ. 14, ΜΞΝΡ'ΡΠΓ') δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔχον σχῆμα Βασιλικῆς προσομοιάζον ἐν μέρει πρὸς τὸ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Κωνσταντίνου ἐν Ρώμῃ. Συνενοῖ δὲ εἰς ἓν ὅλον τὰ δύο κτίσματα στενὸν καὶ ἐπιμηκες κτίσμα, οἰοῦναι διάδρομος, ΗΕΕ'Ε'Ζ (εἰκ. 14), ἔχον τὰ ἐδάφη ἐπεστρωμένα διὰ μωσαϊκῶν, δυνάμενον δὲ νὰ ἐκληφθῇ ὡς πρόστιφον ἀνήκον εἰς τὴν Βασιλικήν, ἀντιστοιχοῦν δηλ. πρὸς τὸ κατὰ Βιτρούβιον *Chalcidicum*. Ἐν χριστιανικῇ Βασιλικῇ τοιοῦτον κτίσμα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν *νάρθηκα*.

Κατὰ ταῦτα, ἵνα δώσωμεν ὅπωςδῆποτε ὄνομά τι εἰς τὸ οἰκοδόμημα, δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ὡς Ἀγορὰν μετὰ Βασιλικῆς. Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι στωϊκὰ οἰκοδομήματα, οἷα ἡ καλουμένη Βασιλική, ἐκτίζοντο συνήθως ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν πόλεων, ἔνθα ἐχρησίμευον ὡς κέντρον συναλλαγῶν καὶ ἐμπορίου, ὡς δικαστήρια καὶ ὡς τόπος ἀνάσεως τῶν ἐν τῇ Ἀγορᾷ ποιούντων τὰς διατριβάς.

Εἰκ. 16. Ἐρείπια τοῦ ἐν οχήματι Βασιλικῆς τμήματος τοῦ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματος, δρώμενα ἀπὸ δυομῶν.
Εἰς τὸ βάθος βλέπει τις τὰ εἴρηπια τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄρ. 1 καὶ 2, τοιχοδομία. — 3, κατώφλιον τοῦ μέσου διαμερίσματος ἢ στοᾶς. — 4, μέσον διαμέρισμα. Πρβ. σ. 177 σημ. 1 — 5 εἴρηπια ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. — 8 καὶ 9 λίθοι κατὰ γραμμὴν ἀποτελοῦντες στυλοβάτην κίονοστοιχίας περιβαλλούσης ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸ μέσον διαμέρισμα. (Πρβ. εἰκ. 17 καὶ 18). Σημειωτέον ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐπιτεθέντα χώματα, ἃ βλέπει τις ἐν τῇ εἰκόνι, καλύπτουσι τὰ μουσειωτὰ ἐδάφη ἐπετέθησαν δ' αὐτὰ πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπὸ πάσης καταστροφῆς.

Ἡ εἰς τὸ ὄλον οἰκοδόμημα εἰσοδος ἐγένετο ἀπὸ τοῦ δυσμικοῦ τμήματος καὶ δὴ ἀφ' ἐκάστης τῶν τριῶν πλευρῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχον αἱ ὁμοίωσχημοι εἰσοδοὶ **A**, **Δ** καὶ **Δ'** (εἰκ. 13). Κυρία ὁμως πρόσοψις ἦτο ἡ δυτικὴ πλευρά, ἣτις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς εἰσοδοῦ **A** (ἐν ταύτῃ εἶχον εὐρεῖ τῷ 1900 τὴν ἐν σ. 162 κέ. στήλην τῶν ἱαμάτων, χρησιμεύουσαν ὡς κατώφλιον), ἣς τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ μεγάλων πλακῶν ἐκ τιτανολίθου, καὶ ἐκ δύο ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἰνοει διαδρόμων ἐχόντων τὸ ἔδαφος ἐπεστρωμένον δι' ὀπτῶν πλίνθων μικρῶν (μ. 0,30 πλ. 0,15) καὶ μεγάλων (μῆκος καὶ πλάτος 0,30, ἢ 0,28, ἢ 0,20). Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πλευρᾷ σώζονται κατὰ γραμμὴν μεγάλοι καὶ παχεῖς λίθοι, οἵτινες θὰ ἀπετέλουν στῶμα, ἐφ' οὗ θὰ ἐπεκάθηντο κίονες ἢ τετραγωνικοὶ στῦλοι. Τὰ ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἄκρων δωμάτια **a** καὶ **a'** δυνάμεθα νὰ ἐκ-

λάβωμεν ὡς *θυρορρεῖα*, διότι δὲν ἔπικοινωνοῦσιν ταῦτα μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος, ἀλλ' ἦσαν προσιτὰ ἐξώθεν. Ἐν δὲ τῇ νοτιά πλευρᾷ σώζεται καὶ μέρος τῆς λιθοστρώτου ὁδοῦ (εἰκ. 13, δ), ἣτις ἤγεν εἰς τὴν εἰσοδὸν **Δ**. Οὕτω δ' εἶχεν, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ εἰσοδος **Δ'**. Δι' ἐκάστης δὲ τῶν τριῶν εἰσοδῶν εἰσῆρχετό τις εἰς τὴν στοᾶν **B**, ἣτις εἶχε τὸ δάπεδον ἐπεστρωμένον δι' ὀπτῶν πλίνθων (ἐν εἰκ. 13. αἱ νῦν σωζόμεναι πλίνθοι εἶνε δεδηλωμένοι δι' ἀρκούντως μελανῶν γραμμῶν). Περιέβαλλε δ' αὕτη τὴν αὐλήν **Γ** κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς καὶ θὰ εἶχε ξυλίνους ἴσως τοὺς κίονας ἐν τῇ νοτιά καὶ ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ. Τοῦτο εἰκάζω ἐκ τοῦ ὅτι οἱ λίθοι, ἐφ' ὧν θὰ ἐπεκάθηντο οἱ κίονες, εἶνε πολὺ στενοί. — Διὰ τῶν δύο δὲ σκελῶν τῆς πλινθοστρώτου στοᾶς, τοῦ βορείου καὶ νοτίου, εἰσῆρχετό τις εἰς τὸ ἀνατολικὸν

Εἰκ. 17. Τὸ ἀνατολικὸν ἤμισυ περίπου τοῦ ἐν εἰκ. 16 Βασιλικοσκήμου κτίσματος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἰρήπια τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἄρ. 4, τμήμα τοῦ μέσου διαμερίσματος (πρβ. εἰκ. 16,4). — 5, τοῖχοι καὶ εἰσοδος τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. — 6, τοιχοδομία. — 8 καὶ 9, λίθοι κατὰ γραμμὴν (στυλοβάται), ἐφ' ὧν ἐπεκάθητο οἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν περιβάλλοντες τὸ μέσον διαμέρισμα κίονες. — 7 βάθρον φέρον τὴν ἐν σ. 117 ἐπιγραφὴν περὶ συμμαχίας τῆς Ἐπιδαύρου μετὰ τῆς Ρώμης. — 8, ἐνεπιγραφον βάθρον, — 9, λίθος ἐνεπιγραφος — 11 καὶ 12, λίθοι κατὰ γραμμὴν (εἰκ. 16 8 καὶ 9), ἐφ' ὧν ἐπεκάθητο οἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν περιβάλλοντες τὸ μέσον διαμέρισμα κίονες. — Ἐν τῇ εἰκόνι βλέπει τις ἐπὶ τοῦ δαπέδου, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐκ τοῦ προκειμένου οικοδομήματος προερχόμενα, ὡς φαίνεται, ἦτοι τεμάχια ἐκ θρησκῶν βάσεις κίωνων ἰωνικοῦ ἢ μᾶλλον κορινθιακοῦ ρυθμοῦ κ. λ.

τμήμα τοῦ οικοδομήματος καὶ ἐν πρώτοις εἰς ὃν ὠνομάσαμεν *προδόμον* τῆς Βασιλικῆς. Ἡ ἀλλή δὲν συνεκoinώνει μετὰ τούτου, διότι δὲν ὑπῆρχε θύρα ἐν τῷ παρ' αὐτὴν τοίχῳ τοῦ προδόμου· θὰ ὑπῆρχον ὁμως ἐνταῦθα παράθυρα (ταῦτα εἶνε δεδηλωμένα ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ οικοδομήματος. Ἴδε εἰκ. 13, Ε'), διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐφωτίζετο ἀρκούντως ὁ *προδόμος*.

Ἄπὸ τοῦ *προδόμου* (εἰκ. 14, ΗΕΕ'Ε"Ζ), οὐτινος τὸ ἔδαφος εἶνε ἐπεστρωμένον διὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 13. Πρβ. εἰκ. 19—23), πέντε θύραι ἄγουσιν εἰς τὰ πέντε ¹ διαμερίσματα ἢ στοὰς (κλίτη, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς), εἰς ἃ ἦτο διηρημένον τὸ Βασιλι-

¹ Οὐχὶ *τρία*, ὡς εἴρηται ἐν σ. 115. Ὅτε ἐγράφετο τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο, δὲν εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα ὥστε νὰ φανῆ ὅτι ἦσαν πέντε τὰ διαμερίσματα καὶ οὐχὶ *τρία*.

κόσχημον κτίσμα (εἰκ. 14, Μ·Ν Ρ'ΡΠΠ'. Πρβ. εἰκ. 15, τὰ εἰρήπια τοῦ κτίσματος ἴδε ἐν εἰκ. 16). Ἄπὸ δὲ τοῦ μέσου τοῦ διαδρόμου διὰ τῆς μεσαίας, τῆς καὶ μεγαλητέρας πύλης, ἥς σώζεται τὸ κατώριον (εἰκ. 13, Μ. Πρβ. εἰκ. 16,3), εἰσέρχεται τις εἰς τὸ μέσον διαμέρισμα ἢ στοὰν ἢ αἴθουσαν, ἥς τὸ ἔδαφος ἦτο ἐπεστρωμένον ὁλόκληρον διὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 24—26) ἐπικαλυφθέντων νῦν χάριν συντηρήσεως αὐτῶν διὰ χύματος (εἰκ. 16,4)². Περιεβάλλετο δ' αὐτὴ ἔνθεν καὶ ἔνθεν διὰ σειρᾶς κίωνων, ὧν σώζονται κατὰ γραμμὴν οἱ λίθοι οἱ χρησιμεύ-

² Τὸ ὑπὸ λίθων ἐπὶ τῶν χωμάτων σχηματιζόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης ἀνώμαλον οἶονεὶ ἐλλειψοειδὲς περιθώριον περιορίζει τὸν χώρον, ἐν ᾧ εἶνε κατεστραμμένα τὰ μωσαϊκά. Ἐπῆλθε δὲ κυρίως ἢ καταστροφή αὐτὴ ἐκ τάφων χριστιανικῶν ἀνορυχθέντων ἐκεῖ, ἀφ' οὗτο ὁ κατὰ τὴν ἀψίδα χώρος μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν.

Εἰκ. 18. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἠρειπωμένου ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου

1, Λίθοι ἐντὸς τῆς Ἀψίδος, κατακείμενοι καὶ ὄρθιοι, ἀποτελέσαντες ἐν χρόνῳ, καθ' ὅς καταπεσοῦσα ἡ ἐκκλησία εἶχε προχειρῶς ἐπισκευασθῆ, ἁγίαν Τράπεζαν εἰς τὸ βάθος διακρίνει τις τὸν τοῖχον τῆς Ἀψίδος. — 2, πλάκες ἐκ τοῦ διαπέδου τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ χρησιμεύσασαι ὡς ὕλικὸν πρὸς οἰκοδομὴν τοιχοῦ ἀποχωρίζοντος τὸ ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ Καθολικοῦ. — 3, βάσις κίονος κατὰ χώραν. — 4 καὶ 5, κίων καὶ ἐπίκρανον παραστάδος (προέρχονται ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας). — 6, κιονόκρανον ἐκ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου, ὅπερ εἶχε χρησιμεύσει ὡς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς ἁγίας Τραπέζης. — 7, λίθος ἐκ τοῦ ἐν σ. 190 ταλεινοῦ ἐσωτερικοῦ τοιχώματος. — 8, τοίχος ὀρώμενος ἔσωθεν. — 9, λίθος ἐντετειχισμένος ἐν τῷ τοίχῳ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ὃν ἐστηρίζετο τὸ μαρμαρίνον κιγκλίδωμα (ἄλλος λίθος ὅμοιος, πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμεύων, εἶνε ἐντετειχισμένος ἐν τῷ ἀπέναντι τοίχῳ). — 10, βάσις μαρμαρίνου κιγκλιδώματος, ἀποχωρίζοντος τὸ Καθολικὸν ἀπὸ τοῦ Νάρθηκος καὶ στηριζομένου ἐνθεν καὶ ἐνθεν, οἷος ὁ ὑπ' ἀρ. 9.

σαντες ὡς στυλοβάται (ἴδε εἰκ. 16, 8 καὶ 9). Στεναὶ ὀπαί, αἵτινες ὑπάρχουσι κατὰ γραμμὴν πολλαχοῦ τῶν λίθων τούτων, ὑπόδηλοσιν ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα σιδηροῦν κιγκλίδωμα, ὅτι δηλ. οἱ κίονες (οὐχὶ ὅμως πάντες) ἦσαν πεφραγμένοι. Ἦσαν δὲ καὶ ἐνταῦθα οἱ κίονες ξύλινοι, ὡς φαίνεται. Ὁμῶ- μενός τις ἐκ χριστιανικῆς Βασιλικῆς θὰ νομίση ὅτι ἡ στέγη θὰ ἀνέρχετο ὑπὲρ τὴν στέγην τῶν λοιπῶν διαμερισμάτων καὶ οὕτω θὰ ὑπῆρχον παράθυρα ἐν ἑκατέρῳ τῶν κατὰ μῆκος τοίχων, ἐξ ὧν κατήρχετο φῶς. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἐκ τῶν παραθύρων κατερχόμενον φῶς δὲν θὰ ἦτο ἀρκετὸν, φρονῶ, ὅπως φωτίζονται ἐπαρκῶς καὶ τὰ ἑκατέρωθεν διαμερίσματα. Διὰ τοῦτο ὑποθέτω ὅτι τὸ μέσον τοῦτο διαμέρισμα ἦτο ἴσως ὑπαιθρον, ὅτι δηλ.

τὸ μετὰ μουσειωτοῦ ἐδάφους διαμέρισμα δὲν ἦτο στοὰ ἀλλ' αὐλή ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει Ἰπὲρ τοιαύτης ὑποθέσεως μαρτυρεῖ ἴσως καὶ αὐτὸ τὸ μουσειωτὸν ἐδάφος, ὅπερ δὲν βαίνει ὀριζοντίως, ἀλλ' ἀνέρχεται ἡρέμα πρὸς τὰ ἄνω (ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς) μέχρι ὕψους 0,10, καὶ κλίνει μικρὸν πρὸς δεξιὰν (πρὸς νότον) σκοπὸν δὲ θὰ ἐδύνατο νὰ ἔχη τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἂν μὴ ἴσως εἶνε ἀποτέλεσμα καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, τὴν συναγωγὴν τῶν ἀπὸ τῆς στέγης κατερχομένων ὑδάτων καὶ ἐκροῆν αὐτῶν. 1—Ἄ

1 Σημειωτέον ὅτι δυνατὴ εἶνε καὶ ἄλλη ὑπόθεσις περὶ τοῦ προκειμένου μέσου διαμερίσματος, ὅτι δηλ. τοῦτο ἦτο ὄντως ἐστεγασμένον κατὰ τὸν ὅμοιον τοιοῦτον ἴσως, οἷον βλέπομεν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Studniczka (*Das Symposium Ptolemaios II*) φιλοπονηθείσῃ ἀναπαραστάσει τῆς κατὰ Φιλόξενον σκηνῆς Πτολεμαίου Β', τοῦ Φιλαδέλφου.

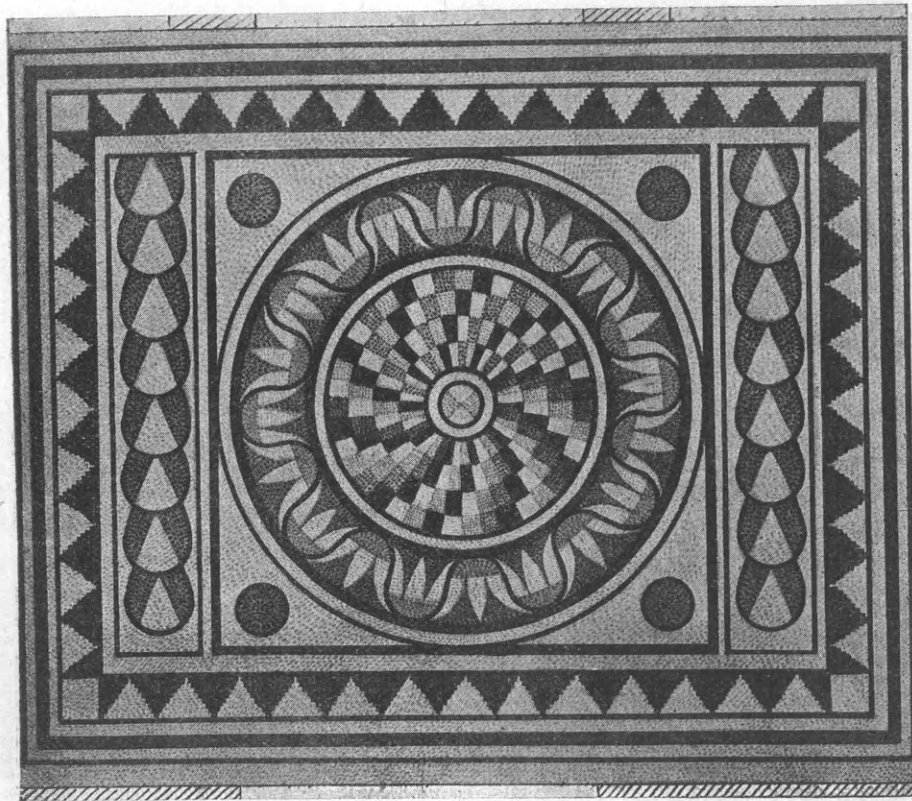

ἐκατέρωθεν δὲ χώρος διαιρεῖται εἰς δύο διαμερίσματα (Π καὶ Π', Ρ καὶ Ρ' εἰκ. 14) διὰ σειρᾶς κίωνων ἢ, πιθανώτερον, τετραγωνικῶν παραστάδων, ὧν σώζονται νῦν αἱ βάσεις. Ἦσαν δ' ἐκτισμένοι αἱ παραστάδες διὰ πλίνθων, ὡς φαίνεται, καὶ θὰ εἶχον οὐχὶ ὀριζόντιον ἀλλὰ τοξοειδῆ τὸν θριγκόν. Μουσειωτῶν δὲν ἦτο τὸ δάπεδον τῶν διαμερισμάτων τούτων ἴσως ἕμως ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ πλίνθων, ὡς δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν πλίνθων, αἵτινες ἠύρισκοντο ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς καὶ ἐκ τῆς διὰ πλίνθων ἐπιστρώσεως τοῦ δαπέδου τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ οἰκοδομήματος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν (σ. 176).

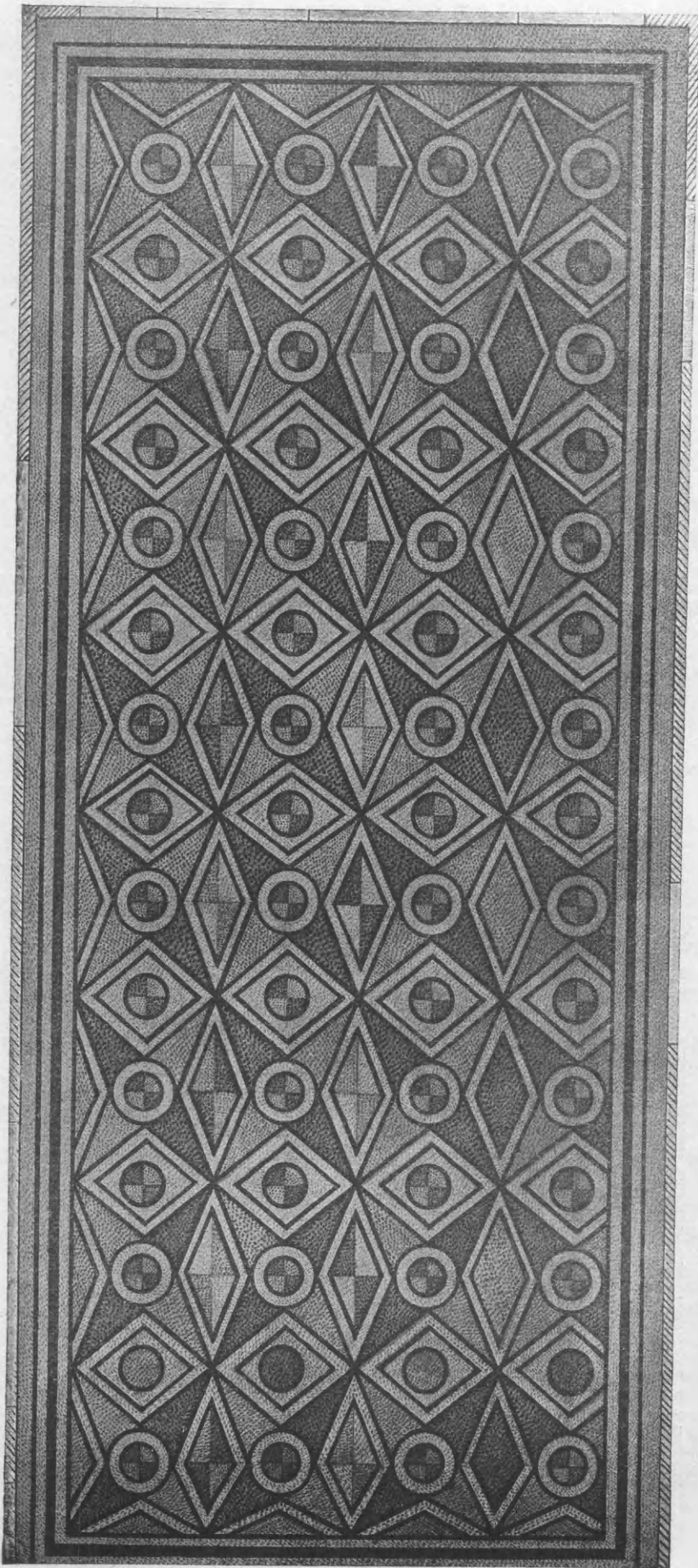
Ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου διαμερίσματος ἀνήρχετό τις, διὰ μιᾶς βαθμῆδος, ἐπὶ τοῦ διαμερίσματος Ζ (εἰκ. 13), οὗτινος οἱ μὲν ἐσωτερικοὶ τοῖχοι καὶ παραστάδες, ἢ τόξα, ἦσαν πλινθόκτιστοι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων λειψάνων, τὸ δὲ δάπεδον ἦτο πλακόστρωτον, ὡς εἶνε δυνατόν νὰ σύμπεράνῃ τις ἐκ σωζομένης κατὰ χώραν πλακὸς Ξ (εἰκ. 13). Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἐν τῇ Ἀψίδι δύο κίονας (τοῦ ἐνὸς τούτων σώζεται ἡ βάση κατὰ χώραν) σημειωτέον ὅτι

ἄγνωστον εἶνε, ἂν οὗτοι ὑπῆρχον ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς, ἢ ἂν προσετέθησαν ὕστερον, ὡς παρακατιόντες θὰ εἴπωμεν — Τὸ μέσον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διαμερίσματος κατέχει τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οὗτινος οἱ τοῖχοι ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς τοσοῦτον, ὥστε καλύπτουσι μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ (ἴδε εἰκ. 15).

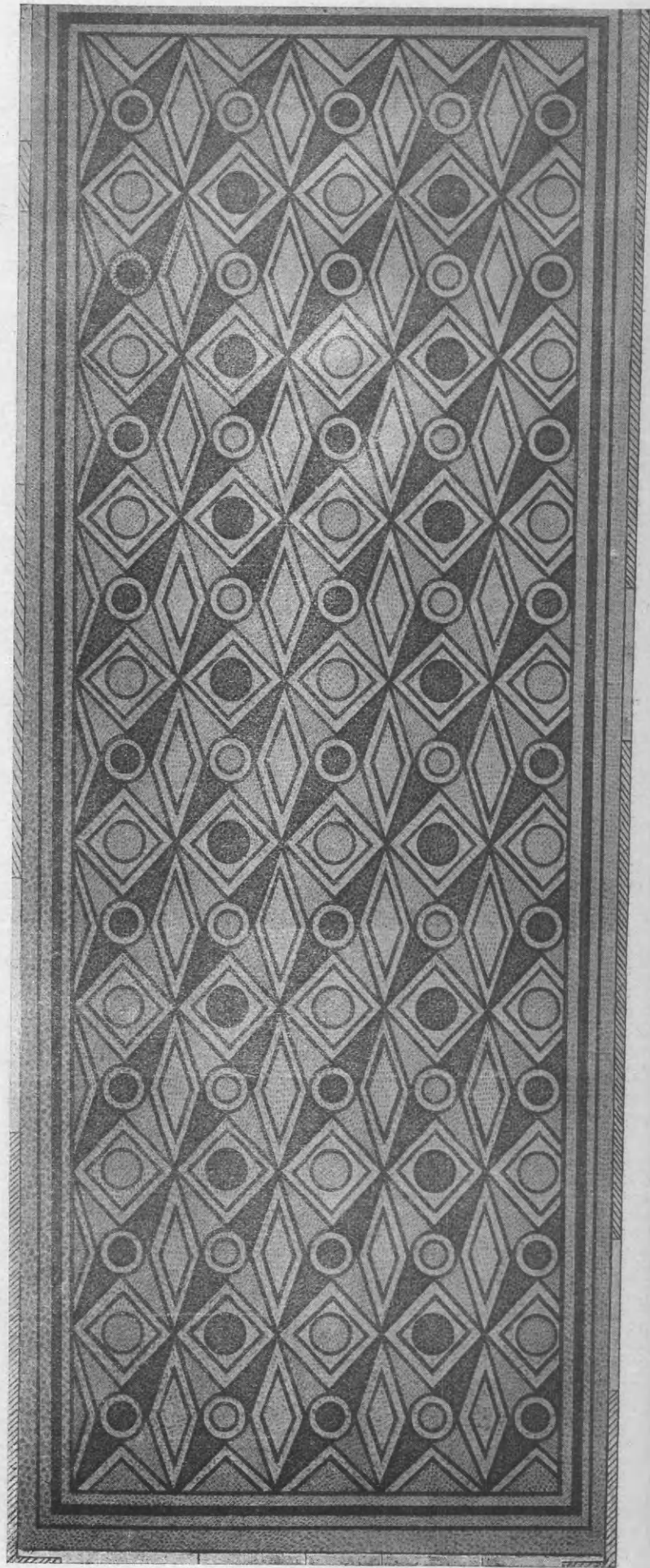
Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ συμμετρικὸν οἰκοδόμημα ἄλλὰ τοῦτο ἐμφανίζεται ἀσύμμετρον διὰ τῆς ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ προσθήκης τῶν διαμερισμάτων Θ, Κ καὶ Κ' (εἰκ. 14), ἅτινα κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς φαίνεται ὅτι εἶνε σύγχρονα τῷ λοιπῷ οἰκοδομήματι ἢ ἐκ τούτου δὲ δηλοῦται ἢ ὅτι ἐκτίσθησαν ταῦτα συγχρόνως τῷ συμμετρικῷ κτίσματι, κατ' ἀκολουθίαν μεταβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, ἢ ὅτι προσετέθησαν ὀλίγον τι ὕστερον. Ἡ εἰς αὐτὰ εἰσοδος ἐγένετο διὰ τοῦ διαδρόμου τῆς Βασιλικῆς, διὰ τῆς θύρας τῆς ἐν τῇ βορείᾳ πλευρᾷ, δι' ἧς εἰσῆρχετό τις εἰς τὸ διαμέρισμα Θ, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ διαμέρισμα Κ, ὃν ἐκάτερον ἔχει τὸ ἔδαφος ἐπεστρωμένον δι' ὠραίων μωσαϊκῶν (εἰκ. 13. Πρβ. εἰκ. 27 καὶ 28) Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ διαμερίσματος Κ ὑπάρχει μικρὸς ἀσβεστόχριστος πυρῆν

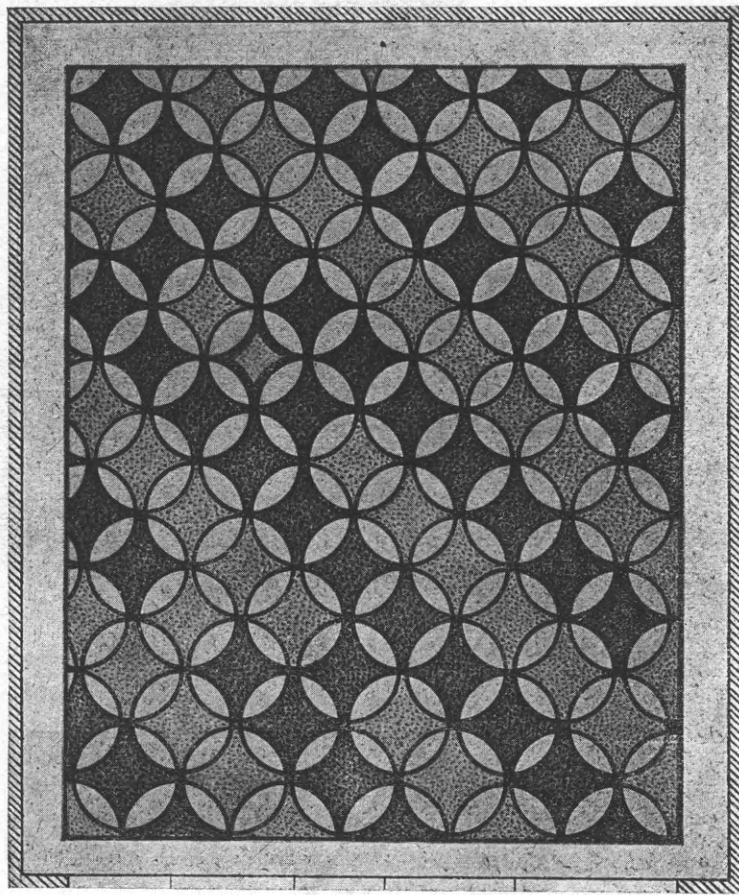
Εἰκ. 19 Μουσειωτῶν ἔδαφος (εἰκ. 13, Ε' εἰκ. 14, ο). Μήκεις 4,35, π. 3,00

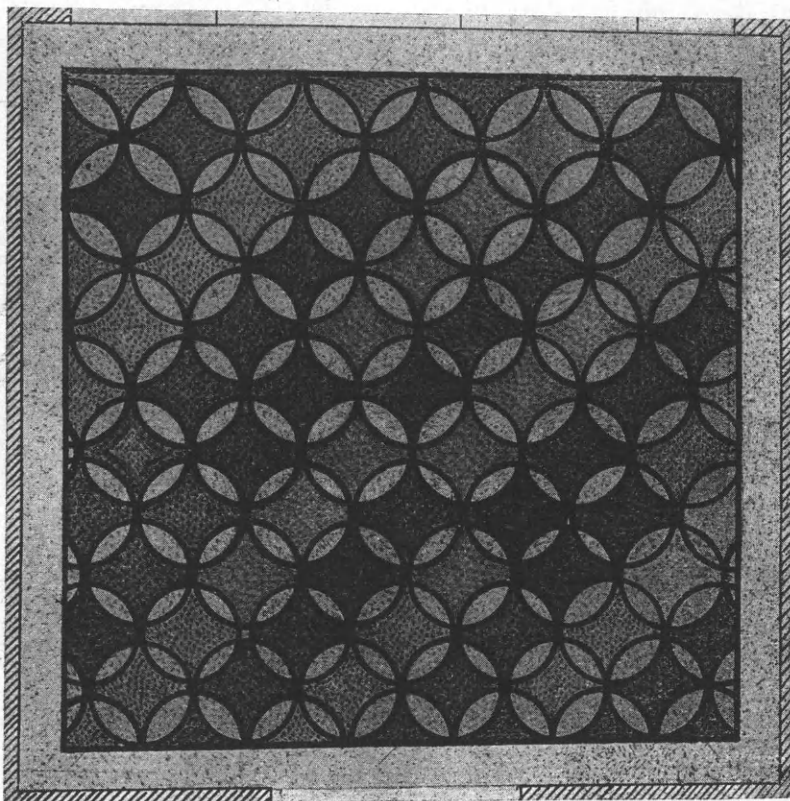
Εικ. 20. Μουσικωτόν ἔδαφος (εἰκ. 13, Ε' εἰκ. 14, α). — Μῆκος 8,70, πλάτος 3,68.

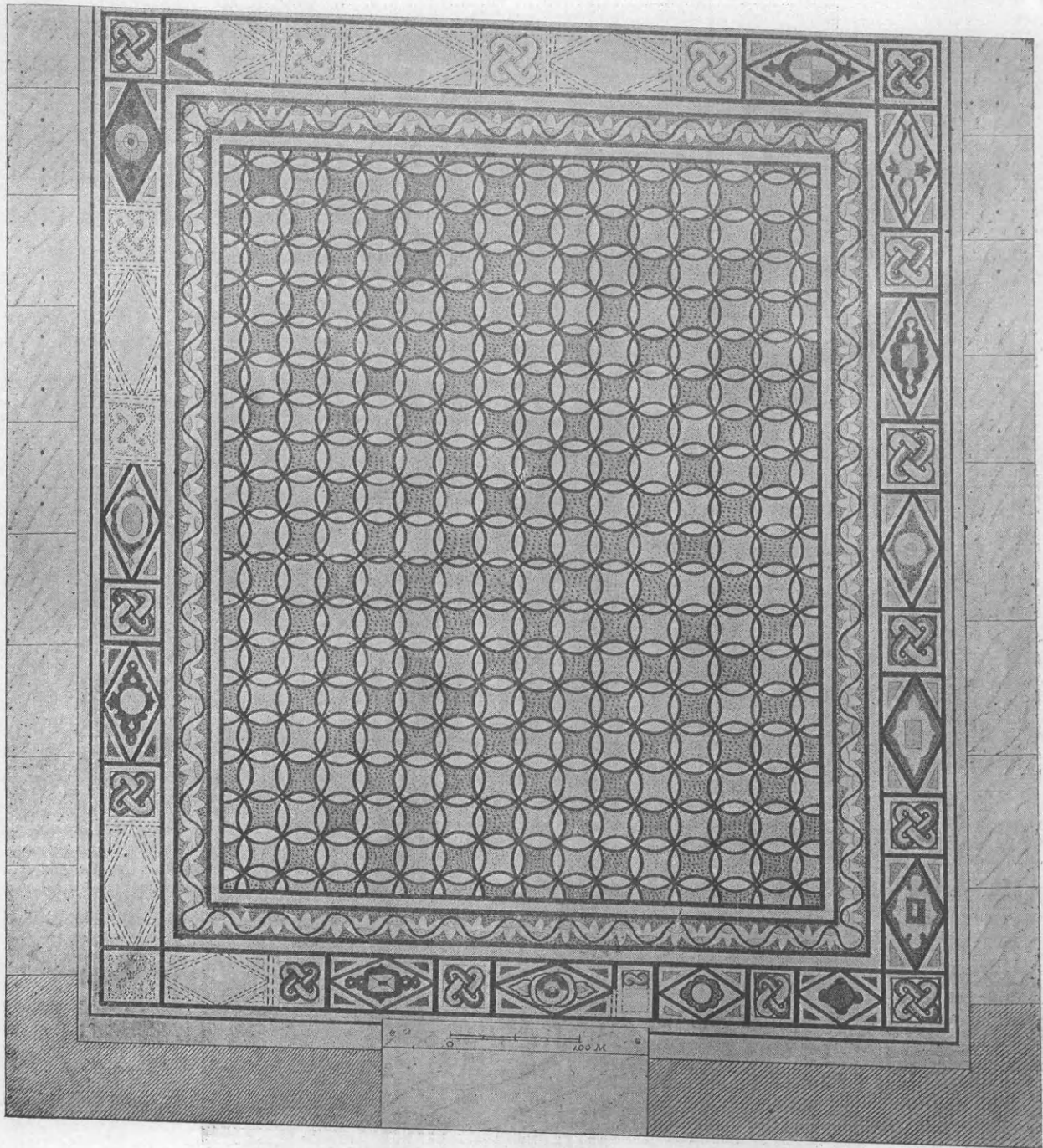
Εικ. 21 Μουσικωτόν ἔδαφος (εἰκ. 13, Ε'' εἰκ. 14, ε''). — Μῆκος 9,20 πλάτος 3,55.

Εικ. 22. Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13. Ζ. εἰκ. 14. Ζ) Μήκος 4,00 πλάτος 3,45

Εικ. 23. Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13, Η εἰκ. 14. Η). Μήκος 3,65, πλάτος 3,45

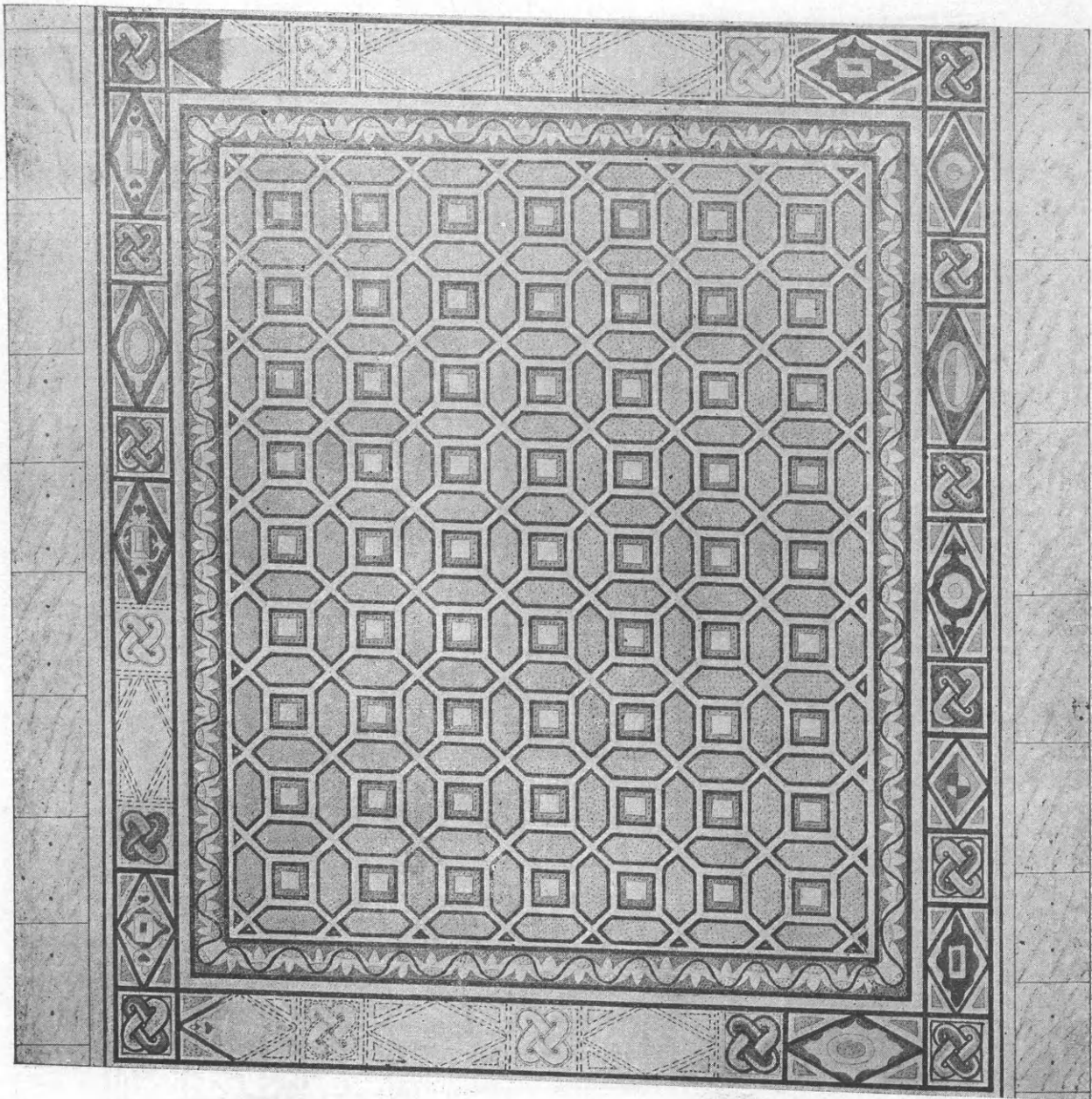
Εἰκ. 24. α' τμήμα μουσειωτοῦ ἐδάφους (εἰκ. 13 καὶ 14, μ), Μῆκος 7,95, πλάτος 6,95.

ἐκ πλίνθων (εἰκ. 28), ἐλλειπῆς τὸ ἄνω μέρος, ὅστις ἄγνωστον τί ἦτο καὶ εἰς τί ἐχρησίμευεν. Ὑπόγειος, μικρᾶς διαμέτρου πῆλινος σωλὴν ἦγεν ὕδωρ εἰς αὐτόν.

Ταῦτα τὰ ὀλίγα, ἀσαφῆ καὶ ἀβέβαια, δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ ὑπ' ἐξέτασιν οἰκοδομήματος, διότι τὰ περισωθέντα εἰρήπια δὲν δύναται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν ἔννοιάν τινα τῆς ἐξεργασίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως — Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὰ ἀξιόλογα μουσειωτὰ ἐδάφη οἱ

τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος εἶνε εὐτελεῖς τὴν κατασκευὴν, ἅτε συγκείμενοι ἐκ κοινῶν λίθων καὶ ἐκ λίθων (ἐν μεγάλῃ ἀφθονίᾳ) ἐξ ἀρχαίων μνημείων. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς ὅλης κατασκευῆς ὁρμώμενοι ἀνάγομεν τὸ οἰκοδόμημα εἰς ἐποχὴν οὐχτ' ἀρχαιοτέραν τῆς τῶν Ἀντωνίνων, καθήκουσαν ἴσως μέχρις ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ εὐρέθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, σφόνδυλοι κιόνων, κιονόκρανα, τεμά-

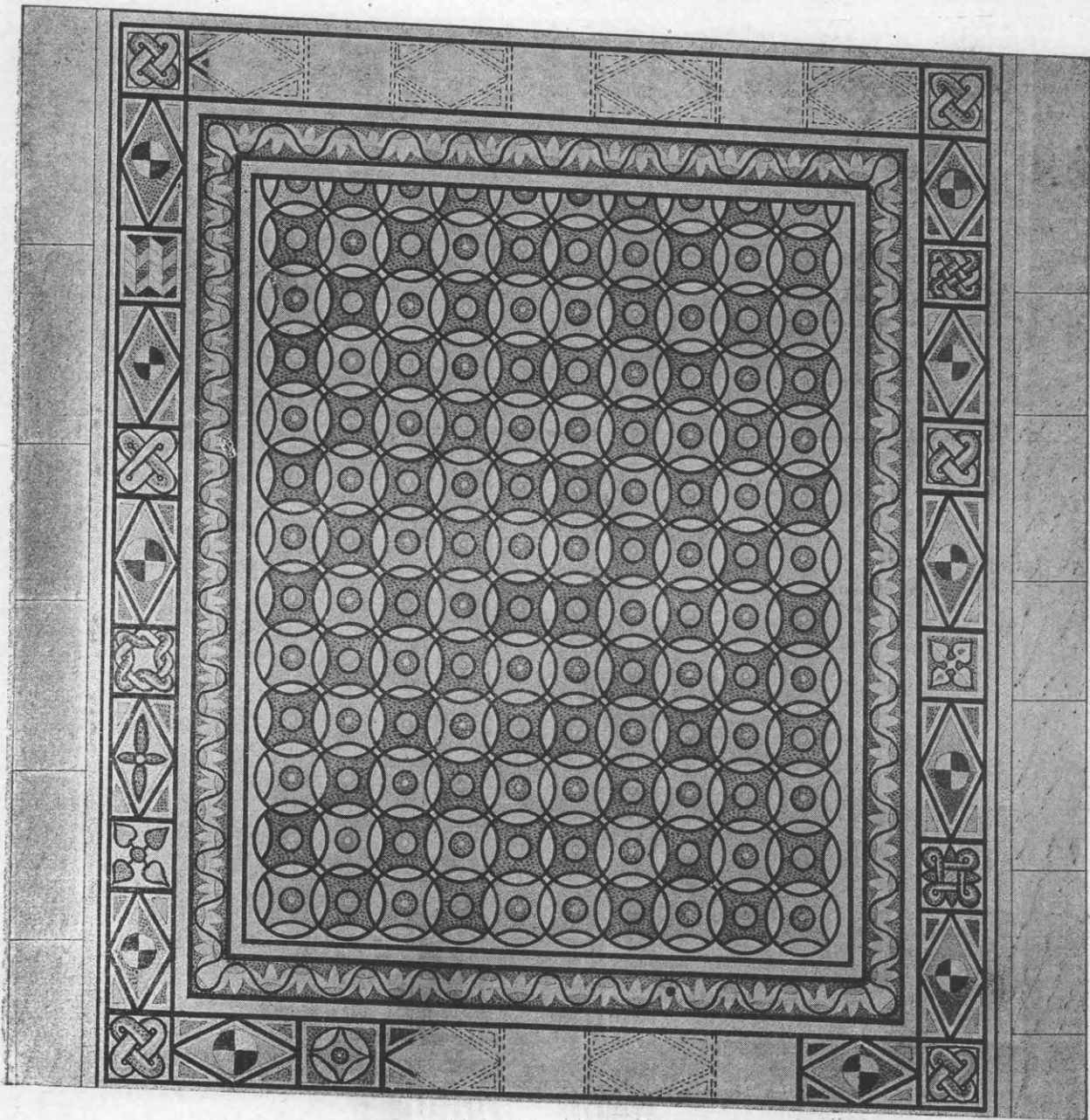

Εἰκ. 25. β' τμήμα μουσειωτοῦ ἐδάφους (εἰκ. 13 καὶ 14, μ). Μῆκος 7,85, πλάτος 6,95

χια ἐκ θριγκῶν κλ.), ἅτινα ὅμως προέρχονται ἐκ διαφόρων ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἐχρησίμευσαν δὲ ὡς οἰκοδομικὴν ὑλικὸν. Τὰ ἐν εἰκ. 31 καὶ 31^α κορινθιακὰ κιονόκρανα ἐκ πώρου λίθου ὁμοιάζουσι τῷ κιονοκράνῳ τῶν Προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ, εἶνε ὅμως μικρότερα ἐκεῖνου. Ἀρχιτεκτονικὰ εὐρήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ προκείμενον οἰκοδομημα, ὡς φαίνεται, εὐρέθησαν ὀλίγιστα τούτων δὲ τινα (βάσεις κιόνων καὶ τεμάχια κ θριγκῶν) βλέπει τις ἐν εἰκ. 17 καὶ ἐν εἰκ. 31 καὶ 31^α. Ἔργον δὲ γλυπτικῆς εὐρέθη ἐν μόνον, τὸ ἐν εἰκ. 29, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ δύο τεμαχίων μὴ προσαρμοζόντων

(ἐλλείπει μέσον τεμάχιον). Δὲν θὰ ἦτο δὲ τοῦτο ποῦς τραπέζης, διότι εἶνε πολὺ ὑψηλὸν (ὑπὲρ τὸ 1,30), ἀλλ' ἴσως ἦτο λυχνία· κατὰ τὸ ἄνω μέρος εἰκονίζεται ἐν ὄλως ἐκτύπῳ ἀναγλύφῳ δελφίν. Τὰ σημαντικώτατα τῶν εὐρημάτων εἶνε αἱ ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν χρησιμεύσασαι ἐπιγραφαὶ (ἴδε σ. 191 κ ἐ.). Περὶ τῶν μωσαϊκῶν ἴδε ὡσαύτως σ. 191.

Ἐν τοῖς ὕστερον χριστιανικοῖς χρόνοις ἐπωφελθέντες οἱ χριστιανοὶ τὸν ἀψιδωτὸν χώρον ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν νῦν ἐν εἰρήσει σωζομένην μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (εἰκ. 15, 17, 5 καὶ εἰκ. 18), ἥτις ἀπὸ τῆς ἀψίδος, μεταβληθείσης εἰς ἄγιον

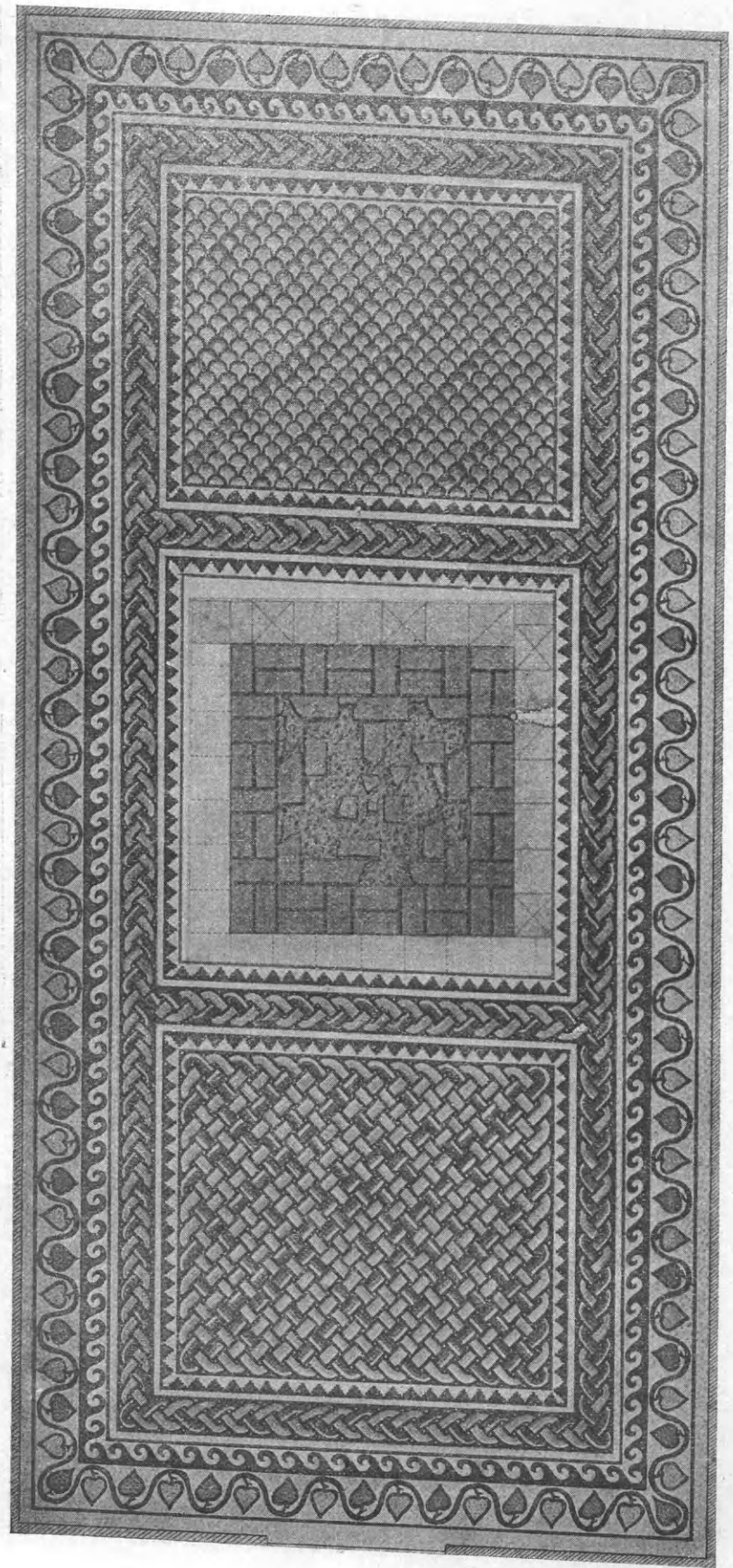
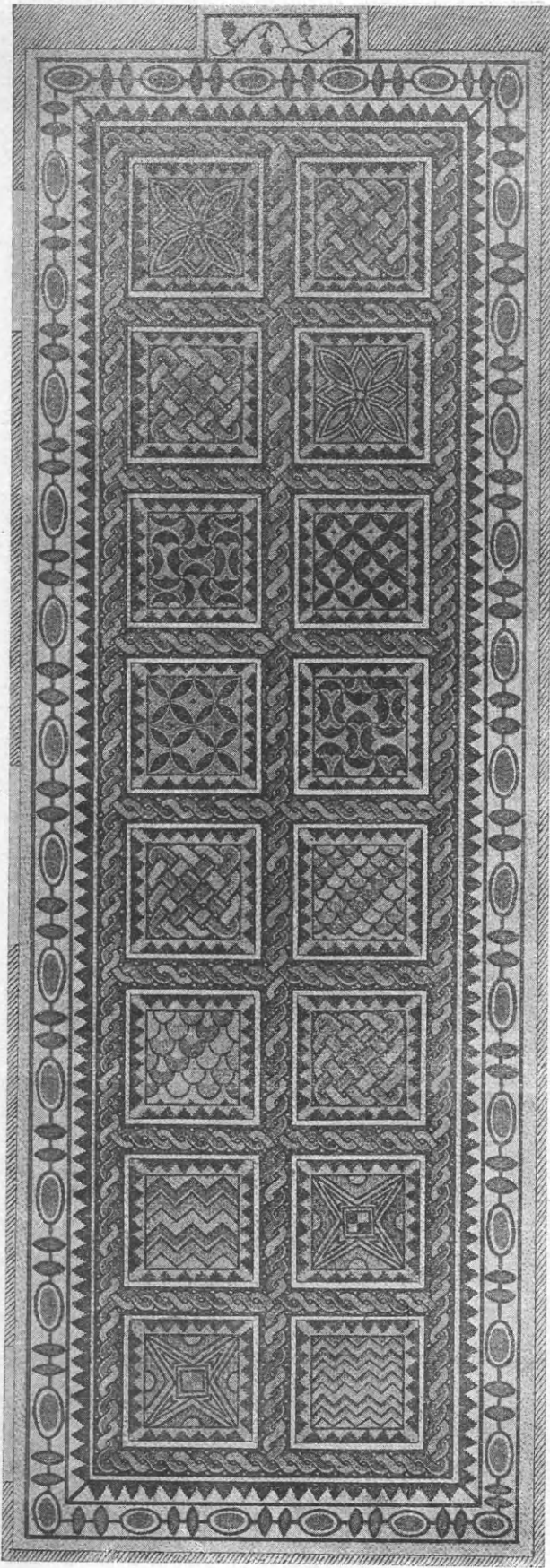

Εἰκ. 26, γ' τμήμα μουσειωτοῦ ἐδάφους (εἰκ. 13 καὶ 14, μ''). Μήκος 7,90, πλάτος 6,75.

μα, ἐξετάθη πρὸς δυσμὰς εἰς τὸν πρὸ τῆς ἀψίδος χώρον καὶ κατέλαβε τὸ ἐκ τῆς καταλήψεως ταύτης καταστραφέν ἀνώτατον μέρος τοῦ μουσειωτοῦ ἐδάφους τοῦ μέσου διαμερίσματος (εἰκ. 15. Πρβ. εἰκ. 13). Ἴσως τότε προσετέθησαν οἱ δύο ἐν τῇ ἀψίδι κίονες (ἂν μὴ εἶχον προστεθῆ πρότερον) καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῷ πρὸ τῆς ἀψίδος διαμερίσματι, πρὸς τὸν προφανῆ σκοπὸν τῆς ὑποστηρίξεως τῆς στέγης τοῦ οἰκοδομήματος. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἐκκλησιδίου εἶνε ἐκτισμένοι ἐξωτερικῶς μὲν δι' ἠνωρθωμέ-

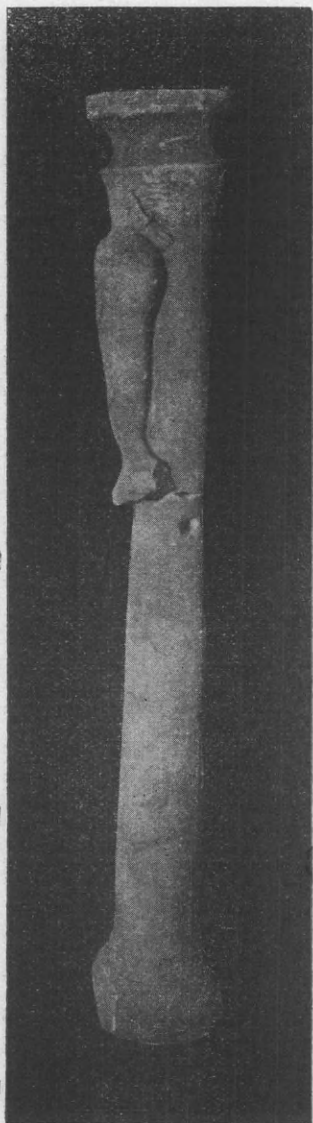
νων πωρίνων πλακῶν ¹, παρεμβαλλομένων μικρῶν τεμαχίων λίθων καὶ ὀπτῶν πλίνθων (ἴδε εἰκ. 17, 5), ἐσωτερικῶς δὲ διὰ μικρῶν οὐχὶ κανονικῶς ἐξεργασμένων τεμαχίων τιτανολίθου, ἄτινα, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκοδομὴ προὔχωρει πρὸς τὰ ἄνω, ἐλάμβανον σχῆμα σφηνοειδές· οὕτω δὲ ἐσχηματίζετο καμάρα στεγάζουσα τὸ ἐκκλησιδίον. Ἄλλ' οἱ τὴν καμαρωτὴν

¹ Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοῦ βορείου τοῖχου εἶνε ἐντετειχισμένη ἡ ἐν εἰκ. 37 ὑπ' ἀρ. 9 ἐπιγραφὴ. Ἐν τοίχῳ δὲ πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας εἶνε ἐντετειχισμένη ἡ ἐν εἰκ. 36 ὑπ' ἀρ. 8 ἐπιγραφὴ.

Εἰκ. 27. Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13, Θ). Μήκος 10,95, πλάτος 3,80.

Εἰκ. 28 Μουσειωτὸν ἔδαφος (εἰκ. 13, Κ). Μήκος 10,90, πλάτος 5,10

Εἰκ. 29. Μαρμαρινὸν σκεῦος, λυχνία πιθανῶς,
 εὐρέθη ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματι.
 Ὑψὸς σωζόμενον (ἔλλειπει μέσον τεμάχιον) 1,30.

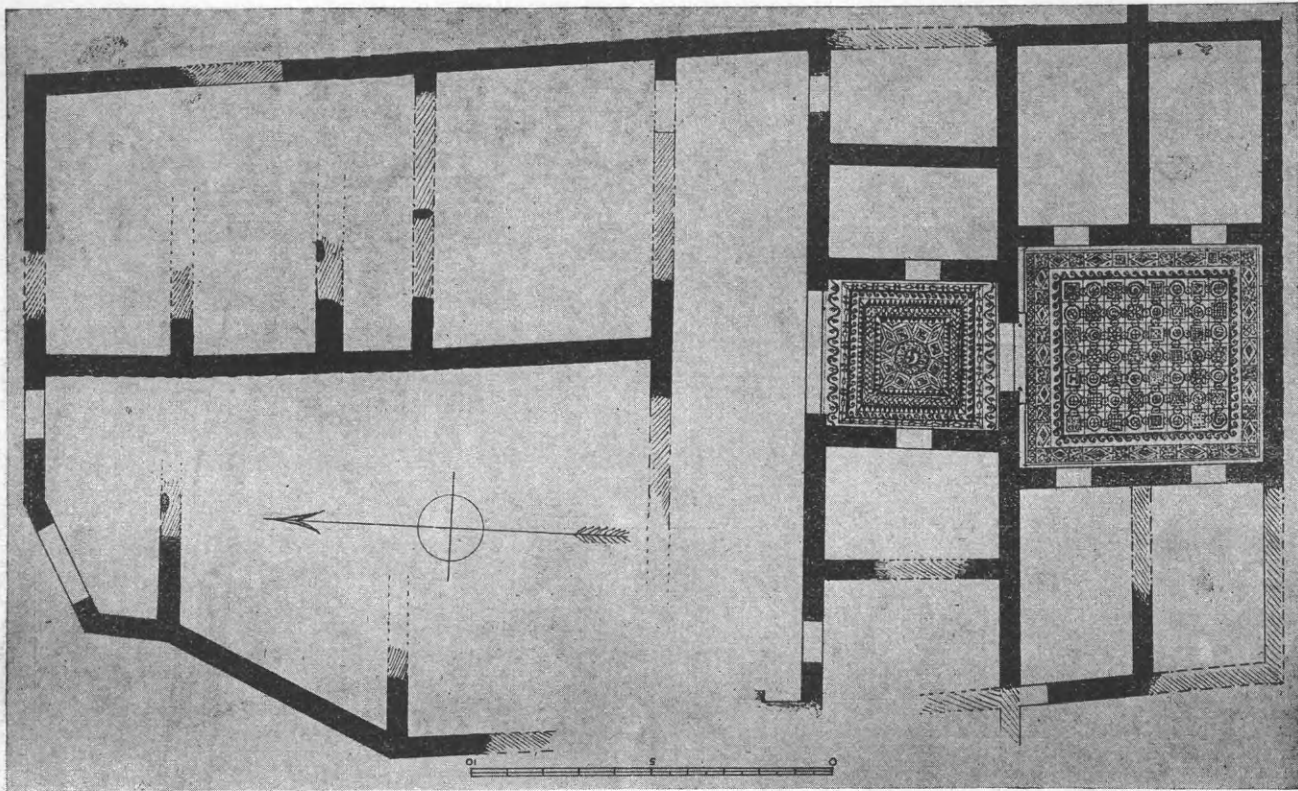

Εἰκ. 30 Ὑπόθεμα ἀναθήματος· χαλκοῦ, ὡς φαίνεται.
 εὐρέθη ἐν τῷ ἐν εἰκ. 32 οἰκοδομήματι.
 Ὑψὸς 0,94.

Εἰκ. 31 καὶ 31α. Κιονόκρανα ἐκ πόρων λίθου σύρθηθεν ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματι.

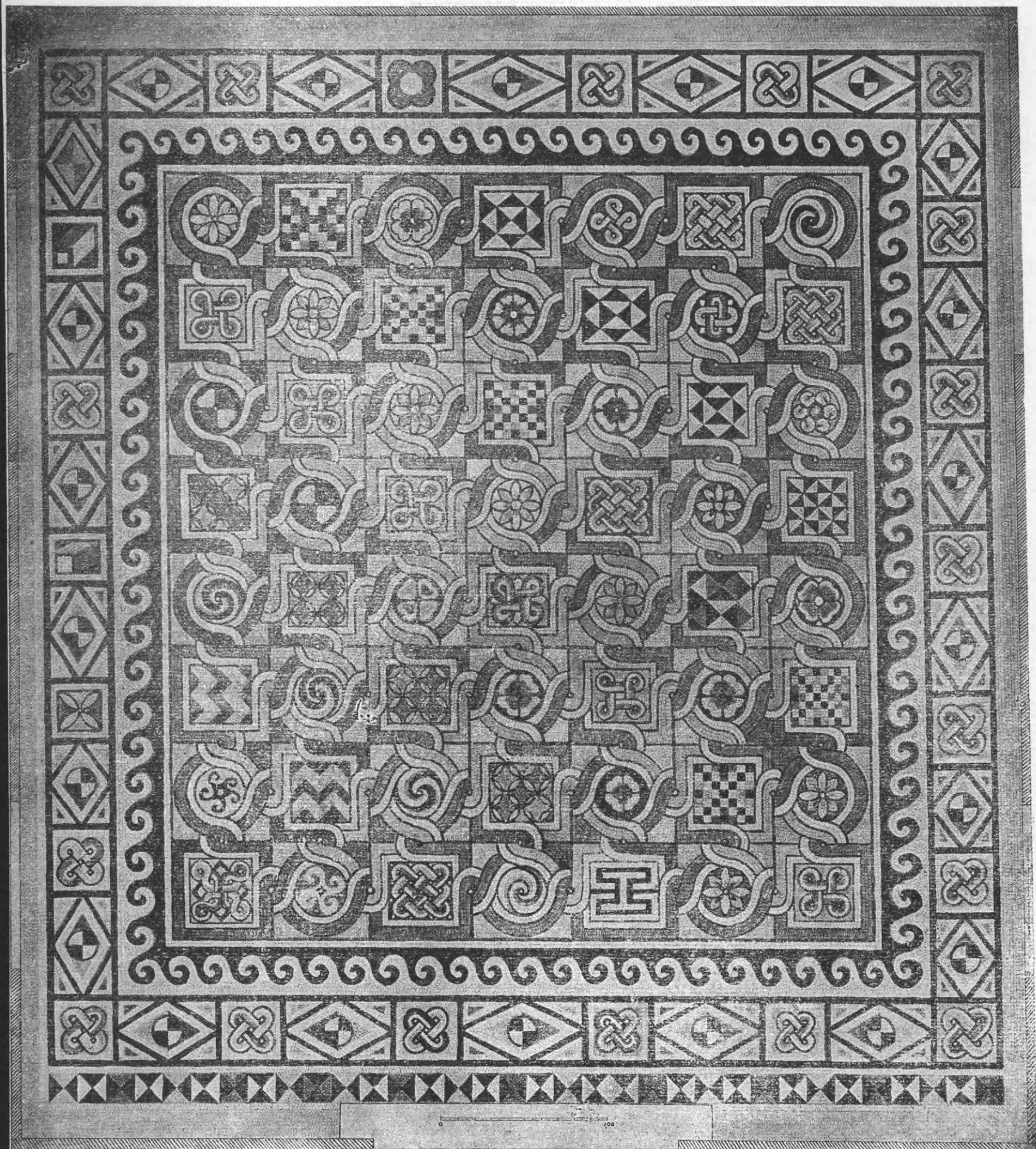
Εἰκ. 32. Οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν (ἴδε εἰκ. 33 καὶ 34 καὶ εἰκ. 35).

Εἰκ. 33. Φωτογραφικὴ ἀπεικόνισις τοῦ κατὰ τὴν εἰκ. 34 μωσαϊκοῦ (ἴδε καὶ εἰκ. 32).

Εἰκ. 34. Μουσικῶν ἔδαφος (πρὸς εἰκ. 32). Μῆκος 4,90· πλάτος 4,08.

Εἰκ. 35. Μουσαιοτὸν ἴδαφος (περ. εἰκ. 52). Μήκος 6,68 πλάτος 6,00.

ταύτην στέγην ὑποβαστάζοντες τοῖχοι περιῆλθον σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἐτοιμόρροπον κατάστασιν, ἰσχυρὰ δὲ καὶ παχέα τείχη ἐκτίσθησαν τότε ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐκκλησίας ὡς οἰκοδομικὴ δ' ὕλη ἐχρησίμευσαν κοινοὶ λίθοι καὶ ὀπταὶ πλίνθοι καὶ τεμάχια πηλίνων κεράμων καὶ λίθοι ἐξ ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφαὶ (ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τειχώματι τῷ ὑποστηρίζοντι τὸν βόρειον τοῖχον τῆς ἐκκλησίας εἶχον ἐντοιχισθῆ καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα μεγάλα βάρη τὰ ἐν εἰκ. 17, διὰ τοῦ 7 καὶ 8 δεδηλωμένα. Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν στερεώσεως τοῦ ἐκκλησιδίου κατεσκευάσθη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ, παρ' ἑκατέρῳ τῶν δύο μακρῶν τοίχων, πλατὺ μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τείχωμα ὑπερέχον τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς θρανίον. Ἐκ τοῦ ἐτέρου δὲ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων τειχωμάτων, τοῦ παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον², ἤχθησαν εἰς φῶς αἱ ὡς οἰκοδομικὸν ὕλικὸν χρησιμεύσασαι ἐπιγραφαὶ αἱ ἐν σ. 125 (νομογράφοι Ἀχαιῶν) καὶ ἐν σ. 130 (νόμος Ἀχαιῶν) καὶ πρὸς τούτοις ἡ ἐν εἰκ. 38 ὑπ' ἀρ. 10 (πρβ. εἰκ. 17, 9). — Κτισθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ὁ πρὸ αὐτῆς χώρος, ὁ ἐπεστρωμένος διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ, ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος ταφῆς, πολλοὶ δὲ καὶ βαθεῖς τάφοι ἀνωρύχθησαν ἐν αὐτῷ, ἐξ οὗ κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ μωσαϊκοῦ³. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ ἄλλαι μεταβολαὶ ἐγένοντο. Εἶχε καταπέσει τότε, ὡς φαίνεται, τὸ δλον κτίσμα τῆς Βασιλικῆς καὶ ἐπεχώσθησαν διὰ τῶν καταπεσόντων λίθων καὶ χωμάτων τὰ ἐδάφη. Τὸ ἐκκλησιδίου ἔμεινεν ἄθικτον ἐπιχωσθέντος ὅμως τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐδάφους ἐδέησε νὰ ἐπιχωσθῆ καὶ τούτου τὸ δάπεδον οὕτω δὲ ἀπετελέσθη νέον δάπεδον ὑπερέχον τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους κατὰ 40 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου¹. Οἱ δύο κίονες οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν στέγην τῆς ἀψίδος ἀντικατεστάθησαν τότε διὰ τοιχίσματος κατασκευασθέντος ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐκ μεγάλων πλακῶν προερχο-

μένων ἐκ τοῦ δαπάδου τῶν προπυλαίων τοῦ Ἱεροῦ, ὧν δύο βλέπει τις ἐν εἰκ. 18, 2 κατὰ χώραν κειμένας· τρίτην δὲ, καταπεσοῦσαν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μέρους τοῦ τοιχίσματος, βλέπει τις ἐκεῖ πλησίον πλαγίως κειμένην. Οὕτως ἀπεχωρίσθη τὸ Καθολικὸν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος ἢ εἰς τοῦτο δ' εἴσοδος ἐγένετο διὰ στενῆς ἐν τῷ μέσῳ εἰσόδου, ἔνθα ἠνωρθοῦντο πρότερον οἱ κίονες (καταπεσόντα κίονα βλέπει τις ἐν εἰκ. 18, 4). Δευτέραν ἄρα ἐποχὴν ἔσχε τὸ ἐκκλησιδίου· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης προερχόμενοι τάφοι εἶνε εὐδιάκριτοι, διότι οὗτοι τὸ μὲν ἦσαν ἀνωρυγμένοι ἐν τοῖς ἐκ τῆς ἐπιχώσεως χώμασι, τὸ δὲ κατήρχοντο τὸ πολὺ μέχρις αὐτοῦ τοῦ μωσαϊκοῦ (οὕτω τὸ μωσαϊκὸν ἀπετέλει τὸ δάπεδον τῶν τάφων καὶ ἔμεινε τούτου ἕνεκα ἄθικτον), ἐν ᾧ οἱ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἐκκλησιδίου τάφοι ἀνωρύσσοντο ὑπὸ τὸ μωσαϊκόν. Ἄλλ' ἔχομεν μαρτύρια καὶ τρίτης ἐποχῆς τοῦ ἐκκλησιδίου. Προϊόντος δηλ. τοῦ χρόνου, κατέπεσεν ἡ στέγη τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ περιῆλθε τοῦτο εἰς ἐρειπιώδη κατάστασιν. Μετὰ ταῦτα δὲ, ἐν χρόνοις ἀγνώστοις, κατεσκευάσθη προχείρως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀψίδος, ἣν διακρίνει τις ἐν εἰκ. 18, 1, ἁγία Τράπεζα, ἀποτελουμένη ἐξ ἀτάκτως ἐπιχειμένων πολλῶν λίθων ἐξ ἀρχαίων μνημείων (ἐν τούτοις κατελέγετο καὶ κιονόκρανον ἐκ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου) περιβαλλομένων ὑπὸ ἠνωρθωμένων στηλῶν². — Εὐρήματα δὲ προερχόμενα,

¹ Σημειωτέον ὅτι τὴν περί τῆς ὁ λόγος ἐν εἰκ. 18, 1, ἁγίαν Τράπεζαν βλέπει τις οὐχὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀφ' οὗ εἶχεν αὕτη κατασκευασθῆ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας, διότι πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ τελευταίου τούτου δαπέδου ἠναγκάσθη, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπον, νὰ ἀνασκάψῃ τὰ ἀνωτέρω ἐδάφη· ἐσχεδίασα ὅμως τοὺς λίθους, ὡς οὗτοι εἶχον, καὶ οὕτω, ἀποχωρίσας μόνον τὸ κιονόκρανον τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου (ἴδε εἰκ. 18, 6), συνημολόγησα αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ δαπέδου.

Περίεργον δ' εἶνε ὅτι ἐν ταῖς ἠνωρθωμέναις στηλαῖς ὑπάρχουσι καὶ δύο στηλαὶ προερχόμεναι ἐκ Τουρκικοῦ νεκροταφείου, ἐξ ὧν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἡ ἁγία Τράπεζα θὰ εἶχε κατασκευασθῆ ἐν χρόνοις οὐχὶ ἀρχαιοτέροις τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Περὶ λατρείας κίωνων καὶ στηλῶν ἰδρυμένων ἢ παρακειμένων ναοῖς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, εἰς ἃς ἀπεδίδοτο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἱερατικὴ δύναμις, κατὰ λαϊκὴν παράδοσιν, ἴδε τὰς τοῦ καθηγητοῦ Ν. Πολίτου *Παραδόσεις*, τόμ. Β' σ. 764 Πρβ. *Ἀρχ. Ἐφημερίδα* 1917, σ. 94 (I. Σβορώνος).

² Ἐν τῷ ἐρημοκλήσιῳ τούτῳ, ἐπὶ τῆς περι τῆς ὁ λόγος ἁγίας Τραπέζης, ἐτελείτο τῇ 29ῃ Αὐγούστου ἱεροουργία μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἄλλὰ καὶ σήμερον, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐπετελεῖτο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προσέρχονται εἰς προσκύνημα οἱ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, κυρίως αἱ γυναῖκες καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ εἰς ὥραν γάμου νεάνιδες, αἵτινες ἀνάπτουσι κηρίον ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης εὐχόμεναι καὶ ἐλπίζουσαι νὰ τύχῃσι γαμβροῦ μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

¹ Ἐν τῇ φωτογραφικῇ εἰκόνι 18, 7 βλέπει τις λίθον κείμενον κατὰ χώραν, χρησιμεύσαντα ὡς ὕλικὸν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ περι οὗ ὁ λόγος τοιχώματος.

² Ἐν εἰκ. 16, 4, οἱ ἐπὶ τῶν καλυπτόντων τὸ μωσαϊκὸν χωμάτων λίθοι, οἱ σχηματίζοντες ἀκανόνιστον ἔλλειψιν, περιβάλλουσι τὸν χώρον, ἐν ᾧ εἶνε κατεστραμμένον τὸ μωσαϊκόν.

³ Τὸ δάπεδον τοῦτο, δι' ἀκανόνιστων μικρῶν πλακῶν κατασκευασμένον, ἠναγκάσθη νὰ ἀνασκάψῃ ἵνα ἀποκαλύψῃ τὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς ἐκκλησίας δάπεδον, ὃ βλέπει τις ἐν τῇ εἰκόνι 18.

ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἐκκλησιδίου, ἤτοι κίονα καὶ ἐπίκρανον παραστάδος, ἴδε ἐν εἰκ. 18, 4 καὶ 5—Πρβ. καὶ εἰκ. 17.

Μικρὸν οἰκοδόμημα μετὰ μωσαϊκῶν (εἰκ. 32), δυνάμενον νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἔπαυλις. Καὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα εἶνε παράγωνον, καὶ ἔχει ἐδάφη μουσειωτὰ (εἰκ. 33 καὶ 34, 35), κάλλιστα ἔργα διακοσμητικῆς τέχνης· ὁμοιάζει δὲ τῷ ἐν εἰκ. 13 καὶ κατὰ τὴν τοιχοδομίαν, γενομένην δι' ἀσβέστου καὶ ἐκ μικρῶν ἀκανονίστων λίθων, παρεμβαλλομένων ἐνιαχοῦ καὶ λίθων ἐξ ἀρχαίων μνημείων, ὧν ὅμως δὲν γίνεται τοσοῦτον μεγάλη χρῆσις, ὅσον ἐν τῷ ἐν εἰκ. 13. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἀμφοτέρω τὰ οἰκοδομήματα θὰ εἶνε σύγχρονα.

Ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο ὡς φαίνεται, ἢ ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ, ὅθεν εἰσήρχετο τις εἰς ἐπιμήκη διάδρομον, ἐξ οὗ τρεπόμενος δεξιὰ εἰσήρχετο εἰς τὰ μετὰ μωσαϊκῶν δύο δωμάτια. Τὰ λοιπὰ δωμάτια δὲν ἦσαν ἐπεστρωμένα διὰ μωσαϊκοῦ· τὸ δὲ βορειοδυτικὸν τμήμα, ὅπερ περιβάλλεται ὑπὸ τοίχου ἀκανονίστου, ἴσως ἦτο κήπος. Ἐνδείξεις ἄρα τινὲς ὑπάρχουσιν, ἐξ ὧν δύναται τις ἴσως νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ προκείμενον κτίσμα δὲν εἶνε δημόσιον ἀλλ' ἰδιωτικόν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει διὰ παραβολῆς πρὸς ἄλλας ἰδιωτικὰς οἰκίας μεταγενεστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων ἀνακαλυφθεῖσας ἐν τῷ Ἴερῷ, δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ ἔπαυλιν. Εὕρημα ἄξιον λόγου ἐγένετο ἐν μόνον, ἢ ὑπ' ἀρ. 11 ἐπιγραφή (σ. 192). Τὰ σημαντικώτατα τῆς ἀνασκαφῆς ἀποτελέσματα εἶνε ἡ ἀποκάλυψις τῶν δύο μωσαϊκῶν (εἰκ. 27 καὶ 28).

Μωσαϊκὰ (εἰκ. 19-28) Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐτέλειαν τῶν τοίχων τῶν προκειμένων οἰκοδομημάτων (εἰκ. 13 καὶ 32) διαπρέπουσιν ἐπὶ κάλλει τὰ μουσειωτὰ ἐδάφη, ἅτινα παρέχουσιν εἰκόνας θαυμασίως πεποικιλμένων πολυχρῶν ταπήτων.

Ταῦτα εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ μαρμαρίνων ψηφίδων (ἴδε εἰκ. 33) χρώματος λευκοῦ, μέλανος, ἐρυθροῦ, κιτρίνου καὶ φαιοῦ, διαφόρων ἀποχρώσεων. Καὶ τὸ μὲν λευκὸν (ὑπόφαιον) καὶ τὸ μέλαν (καστανόχρουν) καὶ τὸ ἐρυθρὸν (ὅτε μὲν σκοτεινὸν ὅτε δὲ ἀνοικτὸν) εἶνε κοινὰ πανταχοῦ χρώματα, τὸ δὲ κίτρινον (κεραμόχρουν) καὶ τὸ φαιὸν (φαιὸν πρασινί-

ζον) δὲν ἀπαντῶσι πανταχοῦ¹. Παριστῶσι δὲ τὰ μωσαϊκὰ σύνολον διαφόρων ποικιλοχρῶν γεωμετρικῶν κοσμημάτων ἀποτελούντων σύστημα διακοσμήσεως δυνάμενον νὰ καταλάβῃ θέσιν ἐν τοῖς καλλίστοις ἔργοις τῆς διακοσμητικῆς τέχνης. Ἐξαιρετος εἶνε ἡ ἰκανότης τοῦ ψηφιοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ σχεδίου, θαυμασία δὲ ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἀντίληψις τοῦ σχεδιαστοῦ τεχνίτου. Πανταχοῦ ἐπιδιώκει οὗτος τὴν ποικιλίαν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ ὅλων διαφόρων κοσμημάτων· ὅταν δὲ ἐξαντληθῆ ἅπας ὁ κύκλος, ὧν ἔχει ἐν νῷ παραστάσεων, ἀναγκάζεται δὲ τούτου ἕνεκα νὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν αὐτὸ κόσμημα, πάλιν ἐπιζητεῖ τὴν ποικιλίαν, διότι ἐπαναλαμβάνει μὲν τὸ αὐτὸ κόσμημα, ποιεῖται ὅμως χρῆσιν ἄλλων χρωμάτων. Κυρίως δὲ χαρακτηριστικὸν καὶ περισπούδαστον εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 35 μωσαϊκόν, ἐν ᾧ βλέπει τις συνηρμοσμένα παντοῖα κοσμήματα διαφόρων ἐποχῶν, περιλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς Κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἐπίσης δὲ ἀξιόλογον εἶνε καὶ τὸ ἐν εἰκ. 33 καὶ 34, ὅπερ ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἰδιάζον γνώρισμα ὅτι πρὸς τοῖς γεωμετρικοῖς κοσμήμασιν εἰκονίζονται ἐν αὐτῷ καὶ ὀργανικὰ ὄντα, διάφορα δηλ. πτηνὰ, ἅτινα παρατάσσονται μὲν κύκλῳ, εἶνε ὅμως πεποικιλμένα ἐν ταῖς μορφαῖς αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ ἐν τῷ ποικίλῳ χρωματισμῷ μετὰ φυσικῆς ἀληθείας.

Ἐπιγραφαί. Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ ἀνωτέρω μετὰ τῶν δύο μωσαϊκῶν μικροῦ οἰκοδομήματος (εἰκ. 32) ἐν μόνον ἐνεπίγραφον εὕρημα ἐγένετο, ὡς εἴπομεν, ὁ ἐν εἰκ. 39 βωμίσκος, ὃν ἀνέθηκεν ὁ γνωστὸς ἐν τῷ Ἴερῷ ἱεροφάντης Διογένης (πρβ. σ. 192, ἐπιγραφή ἀρ. 11).—Ἐν δὲ ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ κατὰ τὴν εἰκ. 13 μεγάλου ἀψιδωτοῦ οἰκοδομήματος εὐρέθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ περὶ ὧν πραγματεύομεθα ἐν τοῖς προηγουμένοις ἄρθροις τοῖς ἀπὸ σελ. 115 μέχρι 171: ἤτοι α') ἢ ἐν σ. 117, ἀρ. 1, ἐπιγραφή, ἐξ ἧς μανθάνομεν τὰ περὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας τῆς Ἐπιδαύρου μετὰ τῆς Ρώμης.

¹ Σημειωτέον ὅτι τὰ χρώματα ταῦτα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δηλωθῶσιν ἀκριβῶς ἐν τοῖς δημοσιευμένοις μεταλλογραφήμασι, τοῖς ἐν εἰκ. 19 ἕως 28. Τρία μόνον χρώματα διακρίνονται ἐν τοῖς ἀποικονισμασι τούτοις, τὰ διαφόρων ἀποχρώσεων λευκὸν καὶ μέλαν, ἅτινα ἐμφαίνουσιν ὅσον ἔνεστι ἀκριβῶς τὸ φυσικὸν χρῶμα τῶν ψηφίδων, καὶ τὸ τεφρῶν, ὅπερ δηλοῖ ποῦ μὲν σκοτεινόν (=ἐρυθρὸν κεραμόχρουν) χρῶμα τῶν ψηφίδων, ποῦ δὲ ἀνοικτὸν (=κίτρινον κεραμόχρουν ἢ φαιὸν πρασινίζον).

β') ἢ ἐν σελ. 125 ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγραφή, ἀναγραφή νομογράφων 'Αχαιῶν 1 γ') ἢ ἐν σελ. 130 καὶ 131, ὑπ' ἀρ. 3 καὶ 3^α 3^β ἐπιγραφή, ἣν κατὰ τὰ ἐν οἰκίῳ τόπῳ εἰρημένα (πρβ. ἰδίως σ. 139) δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς νόμον 'Αχαιῶν, δ') ἐν σελ. 150 ἀρ. 4 καὶ ἐν σελ. 152 ἀρ. 5 ἐπιγραφαι, ε') δύο τεμάχια ἐπιγραφῆς δεδηλωμένα ἐν εἰκ. 10 (σ. 157, ἐπιγρ. 6) δι' ὧν συμπληροῦται ἡ δευτέρα στήλη τῶν ἐν τῷ 'Ιερῷ ἱαμάτων (ἴδε σ. 158), καὶ ζ') ἢ ἐν σελ. 168-170, ἀρ. 7 (πρβ. εἰκ. 11 καὶ 11^α) τρίτη στήλη τῶν ἱαμάτων. Εὐρέθησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος, ὧν τινὰς δημοσιεύομεν ἐνταῦθα:

'Επιγραφή ἀρ. 8 (εἰκ. 36). Ἄνω μέρος στήλης ἐκ μαρμάρου ἐντετειχισμένης ἐν τινι παραστάδι πρὸς νότον τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Εὐρέθη αὕτη τε καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 9 καὶ 10 ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ ἐν εἰκ. 13 οἰκοδομήματος. Πλάτος 0,28 Σωζόμενον ὕψος 0,35.

Δημοκράτης καὶ
Ψαμμῷ Πάριοι
Μέλισσαν Ἀσκληπιῶι

'Επιγραφή ἀρ. 9 (εἰκ. 37). Τεμάχιον πλακῶς (ὑψ. 0,21, πλ. 0,23) ἐκ λευκοῦ λίθου ἐντετει-

1 Σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κυρίως ἐν στίχῳ 28 τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως τῆς 'Εφημερίδος κ. Β. Λεονάρδος ἐπέδωκέ μοι τὴν ἐξῆς σημείωσιν:

Μεγαλοπολίται Πύρρανθος Ἰε[ ] ρωνόμου, Λυσίμαχος Λυσί[ ] πον, [ ]²⁷ Καλλίδαμος Καλλιμαχίδου, [ ] (πρβ IG V₂ σ. 147 κέ [indic])²⁸ Ἀσχεύς Ἀριστόβου[ ] λος Λεον[ ]²⁹ ἴχου [ ] (πρβ SIG³ 585¹⁵⁰ Ἀσόντιχος Ἀριστοβούλου Ἀσχεινός [Δελφῶν πρόσθενος, πΧ 188/7], SIG³ IV σ. 65 λ. Ἀσχεινός, ΣΒυζ.: «Ἀσχειον, πόλις Ἀγατας τὸ ἐθνικὸν Ἀσχεινός ὡς Σιγαιεύς, Ροιτειεύς», IG V₂ σ. XXXVII²⁸, SIG³ 240¹⁸) γραμματε[ ]³⁰ -].

B. Λ.

— Περὶ τῆς προτεινομένης ταύτης εὐστοχῆ ἀναγνώσεως Ἀσχεύς Ἀριστόβου[ ] λος Λεον[ ] ἴχου, παρατηρῶ ὅτι δὲν δύναται πᾶς τις ἀνεκδοιάστως νὰ ἀποδεχθῇ αὐτήν, διότι τοῦτο πράττων περιέρχεται εἰς ἀπορίαν φανεράν γινομένην ἐκ τῶν ἐν σελ. 127 εἰρημένων. Κατὰ τὴν περὶ ἧς δηλ. ὁ λόγος ἀνάγνωσιν ἡ Μεγαλόπολις παρέχει καὶ αὕτη τρεῖς μόνον νομογράφους, ὅσους δηλ. καὶ τὸ Ἄργος καὶ τὸ Αἴγιον· τοῦτο δὲ δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἄπορον, ἂν ἡ ἐπιγραφή ἦτο ὕστερωτέρα τῶν ἀπὸ τοῦ 192 χρόνων τοῦ Φιλοποίμενος. Αὕτη δὲμος εἶνε ἀρχαιότερα, προέρχεται δηλ. ἐκ χρόνων καθ' οὓς ἡ Μεγαλόπολις ἦτο, ὡς φαίνεται, ἡ πολυπληθεστάτη τῶν τῆς Συμπολιτείας πόλεων, καθ' ἣν περὶ τῶν θὰ παρῆγε πλειοτέρους νομογράφους ἢ τὸ Ἄργος καὶ τὸ Αἴγιον (ἴδε σ. 126 καὶ σ. 127 στ. 27/28).

Π. Κ.

χισμένον ἐν τῷ βορείῳ τοίχῳ τοῦ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

- - - νος Διὶ - - -
- - - εὐβουλαί[ω] - -

'Επιγραφή ἀρ. 10. (εἰκ. 38). Τεμάχιον πλακῶς ἐκ λευκοῦ λίθου εὐρέθεν ἐν τῷ χώρῳ τῷ παρὰ τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως.

Σωζόμενον ὕψος 0,12, πλ. 0,19, πάχος 0,21.

τῶι Ὑ[γ]ιε[ ]
'Ασκληπιού[ ] - - - θύ] -
εἰν [β]οῦν μ - - - - -
βύρσαν κατ - - - - -
στατεύειν - - - - -
τοὺς τοῦ Ἀσ[κ]λαπιού - -

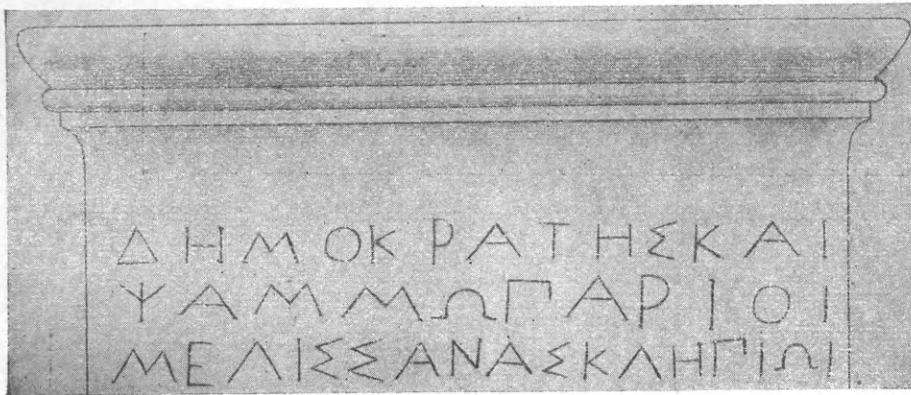
θύ]ειν [β]οῦν. Πρβ ἐπιγραφήν εὐρεθεῖσαν ἐν τῷ 'Ιερῷ τῷ 1898 καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ μετὰ φωτογραφικῆς εἰκόνας ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι (1899 σ. 1 κ. ἐ.) καὶ Bull. de corr. hellénique τῆμ. XX (1898) σ. 599.—IG. IV, 914.

'Επιγραφή ἀρ. 11 (εἰκ. 39). Βωμίσκος ἐκ λευκοῦ λίθου εὐρεθεὶς ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ ἐν εἰκ. 32 οἰκοδομήματος. Ὑψ. 0,32 κάτω πλ. 0,90 καὶ ἄνω 1,75.

Ἦρα Ἀργεῖα
Διὶ Νεμείω
πατρίοι[ς] θε -
οῖς ὁ ἱεροφάντης
Διογένης ἱερα -
πολήσας τοῦ
Σωτήρος τὸ
ΡΟΔ' ἔτος.

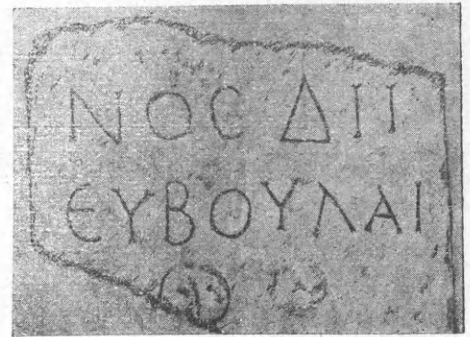
ὁ Διογένης εἶνε ὁ αὐτὸς ἱεροφάντης ὁ καὶ τὸν ἐν F. d'Épidaure I 42 (IG. IV. 1001) ἐνεπίγραφον βωμίσκον ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ΡΟΔ' ἀναθέσας ὁ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀναθήματα ἀφιερῶσας (ἴδε F. d'Épidaure I, 43, 67, 41, 65, 64, 68 καὶ IG. IV 1002, 1014, 1015, 1016, 1025, 1034, 1044).

Προσθήκη. Αἱ ἐφεξῆς ἐπιγραφαὶ ὑπ' ἀριθ. 12, 13 καὶ 14 εὐρέθησαν τῷ 1920 ἐν δοκιμαστι-

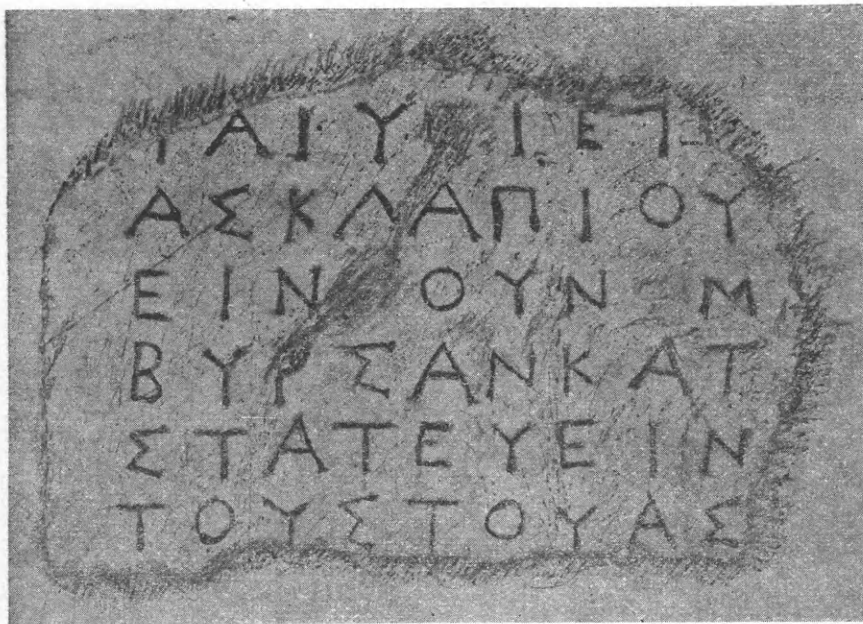

Εἰκ. 36.

Ἐπιγραφή ἀρ. 8.

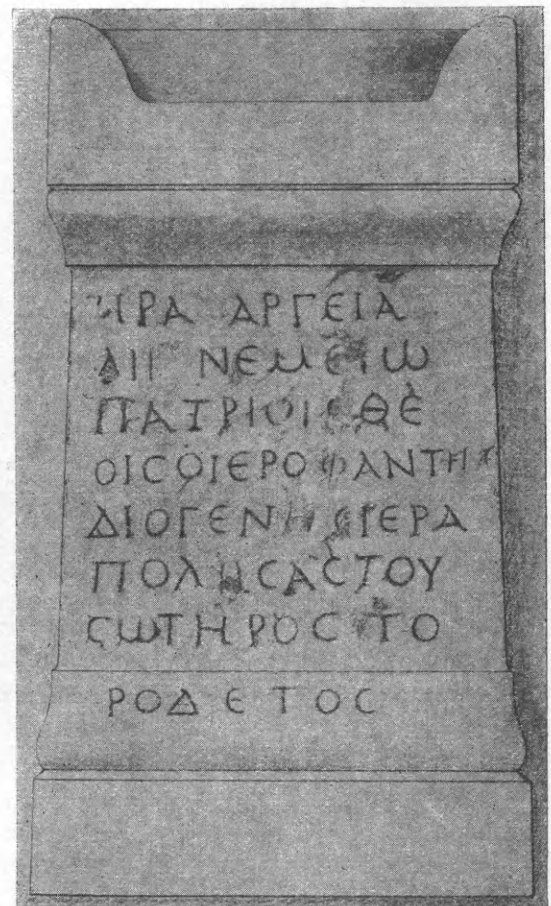

Εἰκ. 37. Ἐπιγραφή ἀρ. 9.

Εἰκ. 38.

Ἐπιγραφή ἀρ. 10.

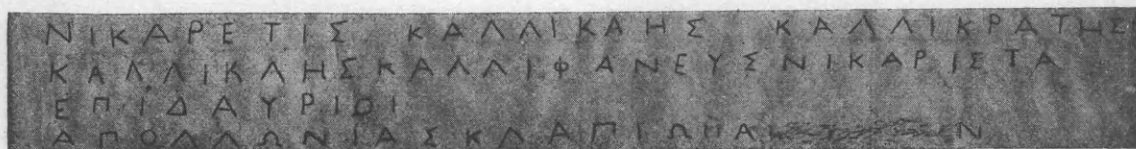
Εἰκ. 39.

Ἐπιγραφή ἀρ. 11.

καὶς σκαφαῖς γενομέναις κατὰ τὸ νότιον μέρος τῶν Ἱερῶν πλησίον τῆς μεγάλης δεξαμενῆς καὶ νοτίως αὐτῆς. Ἐνταῦθα δι' ἀχθείσης τάφρου ἀνεκαλύφθη στηλοβάτης μεγάλου ρωμαϊκοῦ κτίσματος. Ἡ ἐπιγραφή ἀρ. 12, εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ μεγάλου βάρου ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς λίθος πρὸς κατασκευὴν τοῦ στυλοβάτου. Αἱ δὲ ἐπιγραφαὶ ἀρ.

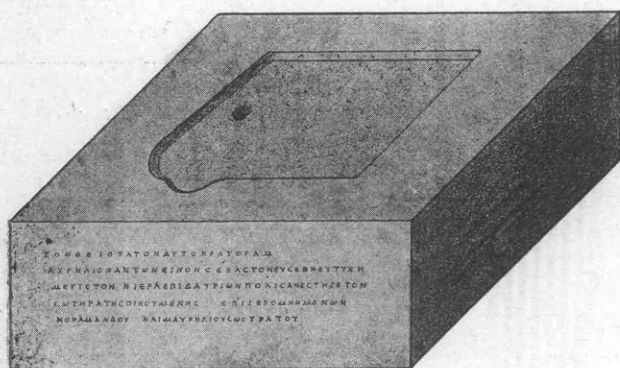
13 καὶ 14 εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ δύο πλευρῶν τοῦ ἐν εἰκ. 41^α καὶ 42^β βάρου, ὅπερ δὲν ἐχρησίμευσεν ὡς οἰκοδομικὸς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στυλοβάτου, εὐρέθη ὁμοίως ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου κείμενον.

Ἐπιγραφή 12 (εἰκ. 40). Ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος βάρου, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς οἰκοδομικὸς λίθος ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ στηλοβάτου, σώζεται

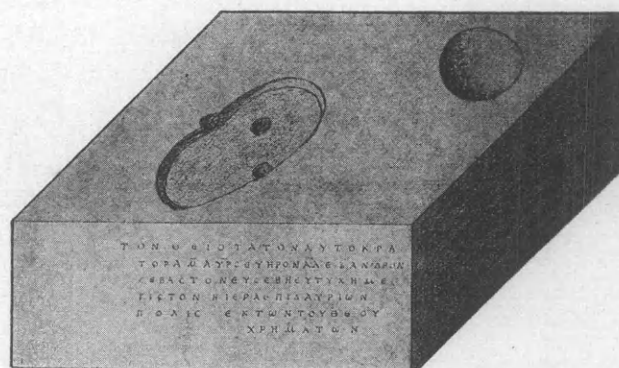

εἰκ. 40.

Ἐπιγραφή ἀρ. 12

εἰκ. 41α

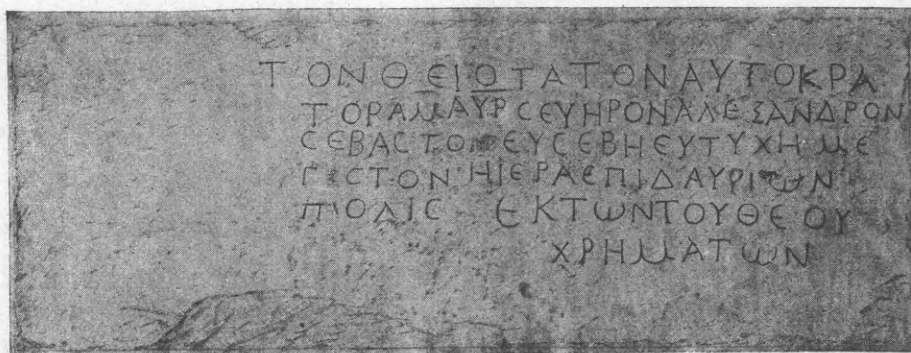
εἰκ. 42α

Εἰκ. 41α καὶ 42α. Βάθρον (μῆκος 0,82. πλάτος 0,60. πάχος 0,30) ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου (41α), ἀναστροφῆν ἕτερον καὶ χρησιμεύσαν ὡς βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεύηρον. — Πρὸς εἰκ. 41 καὶ 42.

εἰκ. 41 (πρὸς εἰκ. 41α)

Ἐπιγραφή ἀρ. 13.

εἰκ. 42 καὶ εἰκ. 42α

Ἐπιγραφή ἀρ. 14

ἐν τῇ ἄνω (τῇ ὀρατῇ) πλευρᾷ (μῆκος 0,85, πλάτος 0,60) ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

Νικαρέτις, Καλλικλῆς, Καλλικράτης

Καλλικλῆς Καλλιφάνης Νικασία

Ἐπιδαύριοι

Ἀπόλλωνι Ἀσκληπιῷ ἀγνέθεσαν

Ἐπιγραφή 13 καὶ **14**. Αὗται ἀναγνωσκόμεναι

ἐπὶ τῶν δύο ἀντικειμένων πλευρῶν τοῦ εἰκ. 41^α καὶ 42^β βάθρου

ἀρ. 13

Τὸν θειότατον Αὐτοκράτορα Μ[ἄρκον] Αὐρήλιον Ἀντωνεῖνον σεβαστόν, εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, μέγιστον, ἡ ἱερὰ Ἐπιδαυρίων πόλις ἀνέστησε, τὸν σωτήρα τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ ἱερομνημόνων Κορ. Ἀμάνδου καὶ Μ. Ἀθηναίου Σωστράτου

Τὸν θειότατον Αὐτοκράτορα Μ. Αὐρ. Σεῦηρον Ἀλέξανδρον σεβαστό[ν], εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, μέγιστον, ἡ ἱερὰ Ἐπιδαυρίων πόλις ἐκ τῶν τοῦ θεοῦ χρημάτων.

Τὸ βάθρον εὐρέθη κείμενον ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου, διατεταγμένον ὡς ἐν εἰκ. 42^α. Ἦτο ἄρα ἐπ' αὐτοῦ ἰδρυμένον, καθ' ἣν φέρει ἐπιγραφὴν ἀρ. 14, τὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεῦηρου ἄγαλμα. Ἐν τῇ ἀντιθέτῳ ἀκροεπιπέδῳ πλευρᾷ αὐτοῦ ὑπῆρχε κατὰ ἀντίστροφον τάξιν ἡ ἐπὶ ἀρ. 13 ἐπιγραφή Ἐκστατήρι δὲ φησὶ μετὰ τὸ ἀρχαῖος, ὅτι ἡ θοὰ εἶχε χρησιμεύσει ὡς βάθρον ἄγαλματος τοῦ Ἀντωνίου, (βλ. *Δηλ. ΜΖ*) βάθρον εἶχε τὴν κατὰ τὴν εἰκ. 41^α στάσιμον Φακνερὸν ἄρα εἶνε ὅτι ὁ λίθος τὸ πρῶτον ἐχρησίμευσεν (μετὰ τὸ 180 μ. Χ.) ὡς βάθρον ἄγαλματος τοῦ Ἀντωνίου (εἰκ. 41^α καὶ 41^β). Ὑστέρῳ δὲ (μετὰ τὸ 235) οἱ Ἐπιδαύριοι ἀντικατέστησαν τὸ τοῦ Ἀντωνίου ἄγαλμα δι' ἄγαλματος τοῦ Ἀλ. Σεῦηρου, πρὸς τοῦτο δὲ ἀνέστρεψαν τὸ βάθρον ὥστε ἐλάβε τοῦτο τὴν κατὰ τὴν εἰκ. 42^α στάσιν. Ἡ ἄνω ὀθλὶ πλευρὰ ἐγένετο κατὰ τὴν εἰκ. 42^β καὶ ἡ ὀπίσθια ἐγένετο προσθία. — Δὲν περιωρίσθησαν ἄρα οἱ Ἐπιδαύριοι εἰς τὸ νὰ ἀντικαταστήσωσι, κατὰ τὸ σύνθημα, μόνον τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄγαλματος τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἀντικατέστησαν τὸ ὅλον ἄγαλμα, ὅτι ἀφόρος εἶνε ἡ κοιλότης, ἐν ἣ ἐνεγομφοῦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἄφορος ἡ τοῦ ἄγαλματος τοῦ Σεῦηρου (ἴδε εἰκ. 41^α καὶ 42^β).

*Ἐργαζον μηνὶ Ἰουλίῳ 1920

Π. Καββαδίας.

Εἰς Ρόδου ἐπιγραφάς (Annuaire. 1915¹⁵¹ κέ).

σ. 151 (28) γρ. 1- καὶ [με] θανόντα ἀγγέλλει[ν] πᾶσιν τεσσαρακα[ι]δεχῆτη (πρβ *Κόντος* Γλωσσ. παρατηρήσ. 338) ἀπέρωι κρα[ι]α τυπέντα κελαινοφαεῖ δ' ὑπὸ νυκ[τι] κείμαι - Δαφναῖος, λέξαι δὲ - Ἀίδμη - σ. 154 (43) γρ. Ἀσπ[έν]διος. σ. 158 (65) γρ. Γλυκέρας. σ. 160 (80) γρ. Σωτηρίς. σ. 161 (88) γρ. Ἀπαμείτιδος. σ. 178 (181) γρ. Ἀθηναίς. σ. 179 (185) γρ. Εὐθ[υ]κρατεῖα[ς].

Ἐν ΑΕ 1919^{60x18} πρβ *Kretschmer* GVI 1885. σ. 683³² πρβ *Homolle* BCH 1899⁵⁶⁵ 15 τοῦ κονίματος τᾶς γᾶς τὰν σᾶσιν (=σῆσιν, Σουίδ.), *Κεραμόπουλος* Δελφ. τοπογρ. 93¹. σ. 69x³³ πρβ *Kretschmer* GVI § 157 κέ. σ. 743⁵ γρ. Παμπιρίω, πρβ ἄ. (1919) σ. 583. σ. 88: IG XII⁹ 285 πρβ *Bannier* BpW 1916¹²²⁷. σ. 101x⁴⁷ γρ. ἐστι. **B. A.**

Κριτίος και Νησιώτης.

Ἐν τῷ θαυμασίῳ καταλόγῳ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, ἐκδομένῳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δόλλιγκ ὑπὸ τοῦ Βόλτερς, εὑρίσκεται ὑπ' ἀρ. 80 (EM 6274) ἀπόσπασμα κατὰ γε τὰ φαινόμενα ἄχρηστον.

[- - ἀνέθε]σα[v;]

- - ς: καὶ [: - - ἐποίησαν ἢ ἐποιεσάτεν].

Παρατηρεῖται δὲ ὅτι «ὁ μεταξὺ τῶν δύο στίχων (ὧν ὁ δεύτερος μικρότερος γράμμασι) χῶρος ἀπεξέστη διὰ κροταφίδος».

Αὐτόθι ὑπ' ἀρ. 59 ἀναφέρεται ἡ τῆς ἀκροπόλεως βᾶσις

[- - ἴας κ[αὶ Ὀφσιος] ἀνεθέτεν

[τῆι Ἄθ]ηναιά[ι ἀπαρχ]ὴν Ὁαθεν.

[Κριτί]ος καὶ Νησιώτες] ἐποιεσάτεν.

Περὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας τῆς περιφεροῦς πλευρᾶς

γράφεται ὅτι ἐλειάνθη διὰ κροταφίδος πλὴν στενῶν παρὰ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἄκρον ταινιῶν καὶ τοῦ τετραγώνου χώρου τῆς ἐπιγραφῆς, ἅτινα ἐλειάνθησαν ἐπιμελῶς διὰ ξοίδος. Ὡς δ' ἀληθῆ ταῦτα ὑπάρχουσιν, ἀποδεικνύουσί μοι καὶ παρὰ τοῖς Ὑπερβορείοις τὰ ἐκτύμματα. Δὲν φαίνεται ἄρα ἀπίθανον ὅτι ὁ αὐτὸς τρόπος ὀφείλεται τοῖς αὐτοῖς γλύπταις, δηλαδὴ ὅτι ἡ προτέρα ἐπιγραφή πρέπει νὰ συμπληρωθῇ

[Κριτί]ος καὶ [Νησιώτες ἐποιεσάτεν].

Ὅμοιός πως εἶναι ὁ τρόπος τοῦ περιφήμου μνηματος τῶν Μαραθωνομάχων (IG I 333), κατὰ τὸν Leo Weter ἐκ τῆς βᾶσεως τῶν Ἑρμιῶν προερχομένου. Ἀλλὰ διακρίνεται καὶ διαφορά τις τῆς ἐπεργασίας, ἐνῶ ἡ ἐποχὴ σχεδὸν ἡ αὐτὴ ἂν εἴη.

Φ. Χίλλερ.

βιβλία ἀρτιφανῆ·

	τιμή
<i>Carte des sites préhistoriques et protohistoriques de la Macédoine: régions de Salonique et de Monastiri. 1ère éd., 0 39×0 64. 1918.....</i>	—
G. Jeffery <i>Description of the historic monuments of Cyprus. Σχῆμα 8ον, σελίδες 445 καὶ 28. Cyprus, 1918.....</i>	7s. 6d.
N. Πολίτης <i>Τὰ ὀνόματα τῶν Νεράϊδων καὶ τῶν Ἀνασσελάδων. Σχῆμα 8ον, σελίδες 16. 1918.....</i>	—
Α. Γ. Ἀλεξανδρόπουλος <i>Ἱστορία καὶ τοπογραφία τῆς Πιέρης [Αἰγίου] καὶ τῶν χειμαδίων αὐτῆς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 80. 1919.....</i>	—
Θ. Βορέας <i>Ἡ αἰὼνία Ἑλλάς. Σχῆμα 8ον σελίδες 36. 1919.....</i>	—
V. Colocotronis <i>La Macédoine et l'Hellénisme. Σχῆμα 8ον, σελίδες XXIII καὶ 658. Paris, 1919 ..</i>	30 f.
C. Autran <i>«Phéniciens», essai de contribution à l'histoire antique de la Méditerranée. Σχῆμα 4ον, σελίδες 146. Paris, 1920.....</i>	30 f.